

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա եւ » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1926

3 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 80 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵՑՑԷ՛ "ԱՒԱՆԴՈՒՐԱ,,Ն

Անցեալ Հոկտեմբեր 17ին, «Խորհրդային Հայաստան» բուռն խմբագրական մը կը հրատարակէր «ազգայնական աւանտուրիստների դէմ», հիմնուելով քանի մը սուտ լուրերու վրայ. իբրեւ թէ «վեց հարիւր հայ երիտասարդներ կռուել են Դրուզների դէմ, յանուն ֆրանսիական իմպերիալիզմի»: Եւ կը մռնչէր.

— «Այլ խօսքով, դչ̣ամք կատարել են Սիւրիայում միեւնոյն սոոր եւ դաւաճան գործը, ինչ որ անում են դաշնակցական խմբակները ընդհանրապէս բոլոր արեւելեան վայրերում»:

Շարունակելով փիլիպեանը, Երեւանի պաշտօնաթերթը կը յիշէր «հայ կամաւորներու գործունէութիւնը Մարոքի մէջ» — նոյնքան գեղեցիկ սուտ մը — եւ կը յայտնէր թէ այս ծառայութեանց համար, «Դրուզներու դէմ կռուելու համար, երեք Հայեր Փարիզի մէջ ստացել են սպայութեան աստիճան»:

Առիթը նպաստաւոր էր եւ կարաւանին խառնուեցան ուրիշներ ալ, Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ը, Բագուի «Կոմունիստ»ը եւն.: Ծանրաբարոյ «Մարտակոչ»ը ինքնիրեն թոյլ կուտար գրել, միեւնոյն սուտերուն առթիւ.

—«Իմպերիալիստների չնչին ոսկիները շլացրել են Թափառական ասպետներին եւ նրանք աջ ու ձախ վաճառքի են հանում հայ երիտասարդների արիւնը յանուն իմպերիալիզմի:

Կամաւորական քաղաքականութիւնը մի միտական աղբիւր է դաշնակցականների համար, որոնք իրենց անպէտ գոյութիւնը շարունակելու համար, սրիկայօրէն վաճառքի են հանում հայ գաղթական երիտասարդների արիւնը՝ ընդդէմ ազատութեան տենչող... ազատութեան համար անհաւասար կռուի ելած արեւելեան ժողովուրդների»: (թիւ 244):

Ինչպէս բսինք, բոլորովին սուտ էին «կամաւորական գործունէութեան» լուրերը: Ոչ Դաշնակցութիւնը, ոչ ալ ուրիշ ո՛ր եւ է հոսանք կատարած է նման ձեռնարկ մը: Ընդհակառակն, բոլորն ալ կանգնած են այն տեսակէտին վրայ, թէ հայ գաղթականութիւնը պէտք չէ խառնուի Սուրիոյ ներքին գործերուն: Արաբներուն ուզածն ալ ուրիշ բան չէ,— չէզոքութիւն: Ամէն ժողովուրդ տէրն է իր երկրին եւ ճակատագրին, եւ ինք պիտի վարէ իր գործերը, խաղաղութեամբ կամ կռուով:

Արդ, գտէք «Խորհրդային Հայաստան»ի Յունուար 13 թուակիր թերթը, եւ կարդացէք խմբագրականը (ամբողջութեամբ արտատպած ենք այսօր, Գ. էջը):

Կարդացէք մանաւանդ սա հատուածը, (կը վերածենք Թրքահայերէնի).

— «Աճա թէ ինչու եւ հայ ժողովուրդի այն հատուածները որ կ'ապրին Սուրիոյ մէջ, առանց վարանումներու (ստորագծումը՝ բնագրէն է, խմբ.) պէտք է յարին յեղափոխականներու բանակին եւ աջակցին ու գործքով օժանդակեն Տիւրզիներուն»:

Հիմա դուք վճռեցէք,— Եթէ այս արկածախնդրութիւն չէ, հապա ի՞նչ է: Մեզի համար տարբերութիւն չկայ ճերմակ եւ կարմիր աշխարհակալութեան միջեւ: Հետեւաբար, կացութիւնը չի փոխուիր, եթէ, փոխանակ «յանուն իմպերիալիզմ»ի, կամաւորական գունդեր կազմուին յանուն Կոմկուսի կամ համաշխարհային յեղափոխութեան: Ապա ուրեմն— խօսինք իրենց բառերով— Կոմինտերնի «ոսկիները շլացրել են Երեւանի փոքրաւորներին եւ նրանք սրիկայօրէն վաճառքի են հանում հայ գաղթական երիտասարդների արիւնը»:

Եւ,— Օ՛ն անդր յառաջ... կեցցէ՛ «աւանտուրան»...

Լռեցէք, ա՛յ տխրացու մարդիկ: Թմբուկին ձայնը հեռուէն անուշ կուգայ, բայց ամէն տեղ չի լսուիր, ամէն տեղ չի քաշուիր: Ձեզի դասեր տուեր են, բայց լաւ չէք հասկցեր իմաստը: Ապահովաբար ձեր վարպետներն անգամ կը խնդան ձեր այս անյատակ սրկամտութեան, կապկութեան վրայ: Ապացոյց՝ այն — որ Լէնինը ինք, Փետրուարեան պոռթկումէն յետոյ, հարկ դատեց ազդարարել թէ՝ Հայաստանը Ռուսաստան չէ:

Ճիշտ նոյն ձեւով ալ, թող մեր պարտքն ըլլայ միշտ յիշեցնել ձեզի՝ թէ Սուրիան Զինաստան չէ, ոչ ալ Երեւանը՝ Մոսկուա: Գո՞րծ կ'ուզէք տեսնել, — Նախ ձեր գլուխը կապեցէք, դուռները բացէք, գաղթականները տեղաւորեցէք, ճահիճները չորցուցէք. բայց մանաւանդ, մտածեցէք սահմաններու մասին, անոնց պաշտպանութեան եւ ընդարձակման մասին: Գիշերը ցորեկին խառնած, աշխարհ կը դղրդացնէք որպէս զի Մուսուլը անպատճառ Թուրքիոյ մնայ, կամ, որպէս զի Թուրքիա ջախջախէ Քիւրտերը, և խափանէ անկախ Քիւրտիստանի ծրագիրը: Այս կոյր, այս անպատիւ թրքամոլութեան ընթացքին, ձեր միտքը չի՞յնա՞ր Մոսկուայի, եւ անոր միջոցաւ Էնկիւրիի յիշեցնել հայ ժողովուրդին վիճակը, անոր հայրենիքներուն կրած կեղեքումները՝ Թուրքիոյ մէջ, անոր քաշած տագնապը արտասահմանի մէջ:

Ռիֆցիներուն, Թուրքերուն կամ Տիւրզիներուն ճառելէ, ընելէ առաջ, ձեր տունը շինեցէք, ա՛յ տնաքանդ մարդիկ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇՈՂՈՐԹԱՊԱՏՈՒՄ

Էնկիւրին Փարիզի մէջ անպաշտպան մնացած ըլլալով, «Երեւան» պարտք սեպեր է զօտի մը կապել մէջքին եւ ասպարէզ իջնել, վախցնելու համար Թուրքիոյ թշնամիները: Ինչպէս Երեւանի վարիչներուն, նոյնպէս եւ «Երեւան» թերթին համար Թուրքիան զոհ մըն է մինչեւ այսօր, շատ աւելի անմեղ քան Եւրոպայի «իմպերիալիստ»ները եւ հայ «նացիօնալիստները»:

Այսպէս, կիրակի օրուան թիւին մէջ (35), իբրեւ թէ Պոլսէն գրուած թղթակցութեամբ մը (որ շատ կը յիշեցնէ «Թան»ի թղթակիցը), ուրախութեամբ կ'աւետէ որ Դեկտ. 17ի Թուրքեւռուս դաշնագիրը «ոչ միայն ամենամեծ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ, այլ եւ Թուրք սիրտերը թեթեւացուց»: Ինչո՞ւ. «որովհետեւ, «Մուսուլը եկաւ ապացուցանելու որ, «քաղաքակիրթ» Եւրոպան մէկ մարդու նման կանգնած է Անգլիայի կողքին՝ ընդդէմ թրքական հանրապետութեան»: Խե՛ղճ Թուրքիա: Թուրքերը (ինչպէս և Երեւանցիները ?) այսօր շատ լաւ համոզուած են որ Անգլիացիներու Մուսուլ ներկայութիւնը իրենց գոյութեան դէմ մեծ վտանգ մըն է:» Եթէ Անգլիա Մուսուլ մնայ, «Բրտական ապստամբութեան կազմակերպիչները անգործ չպիտի մնան»: Եւ վերջապէս, «Անգլիոյ հովանիին տակ կազմուած ինքնավար Քիւրտիստան մը ամենամեծ սպառնալիքն է Թուրքիայի դէմ»:

Ի՛նչ սարսափելի հեռանկար... հայ ժողովուրդին համար:

Շարունակելով ընթերցումը, կ'իմանանք սա նշանաւոր յայտնութիւնը.

«Արտասահմանի Հայերը թող չկարծեն որ Թուրք ժողովուրդը առաջուայ նման կը քնանայ եւ թէ երկրի ճակատագիրը վարողները մէկ քանի անձնաւորութիւններ են»:

Ափսո՛ս մեզի, որ լուր անգամ չունէինք այս մասին:

Բայց, ուրիշ անքաւելի մեղք մըն ալ կը ծանրանայ մեր վրայ:

«Ինքնապաշտպանութեան բնական զգացումը կը մօտեցնէ երկու դրացի ժողովուրդները՝ ռուսն ու Թուրքը:» Այս պարզ ճշմարտութիւնը հասկցեր են ամէնքը, Հայաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ. բայց,

«Ցաւալի է որ արտասահմանի մէջ կը գտնուին տակաւին հայ ղեկավարներ, թերթեր որոնք կոյր թրքատեացութեամբ լեցուած՝ կը շարունակեն Անգլիայի փառաբանութիւնը ընել, անոր «իրաւունքները» պաշտպանել եւ ծաղր ու ծանակի առարկայ կը դարձնեն Թուրք հանրապետութեան յառաջդիմութեան համար մղած ներքին պայքարը»:

Շողորթնե՛ր:

Բայց կը բաւէ: Մնացածը՝ ուրիշ տեղ կը խօսինք:

Էնկիւրիի դատարանին առջեւ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը անցեալ շաբաթ հարցաքննեց գրավաճառներ Միհրան Մարտիրոսեանը եւ Ազիզը, Իսքիլիպցի Աթըֆ Հօճան եւ Թահիր էլ Մէվլէվին: Միհրան էֆէնտի ըսած է թէ չի ճանչնար Աթըֆ Հօճան, միայն անոր հրատարակած գիրքէն քանի օրինակ առնելով ծախած է: Թահիր էլ Մէվլէվի նախապէս անդամակցած է Իթթիհատի եւ Իսլամ Բարձրացման Միութեան, Աթըֆ Հօճա առաջարկած է իրեն Շէյխ իւլ Իսլամ Մուսթաֆա Սապրիին երթալ, միլլի ուժերուն դէմ յայտարարութիւն ստորագրելու համար:

Աթըֆ հօճա Մահմուտ Շէվքէթի սպանութեան առթիւ Սինոպ աքսորուած եւ 3 ուկէս տարի հոն մնացած է, ինք հիմնած է Իսլամ Բարձրացման Միութիւնը, Վահիտէտտինէն դրամ չէ ստացած բնաւ այդ միութիւնը կազմելու համար: Գլխարկի մասին ծանօթ գիրքը հրատարակած է պարզապէս գրական պայքար մղելու համար Սիւլէյման Նազիֆի եւ Ապտուլլահ էֆէնտիի դէմ եւ թէ տպագրութեան յանձնելէ առաջ 8 օրինակ Պոլսոյ կրթական Տեսչութեան եւ 2 օրինակ ալ Մամուլի Տեսչութեան ղրկած ու պաշտօնական արտօնութիւն ստացած է: Գլխարկի մասին տրուած ծանօթ որոշումէն յետոյ գիրքը չէ ծախած:

Դատավարութիւնը կը շարունակուի:

Խիստ միջոցներ օտարներուն դէմ

Թուրք կառավարութիւնը որոշած է Նոր Տարւոյ առթիւ բնակութեան արտօնագրեր տալ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ բնակող օտարահպատակներուն: Ցոփ անցեալ ունեցողները սահմանէն դուրս պիտի հանուին: Ռուսմէն հպատակները երկու ամիսէն աւելի չպիտի կրնան մնալ Թուրքիոյ մէջ, երկու երկիրներու միջեւ կնքուած դաշնագրին համաձայն: Անոնք որ արտօնագրի համար որոշեալ ժամանակին դիմում չեն կատարեր, 25 ոսկի տուգանքի կը դատապարտուին:

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԹԵՐԹԻՆ ԾԱԽԱԼԻՆ ՀԵՏ, ՓՈԽՈՒԱԾ ԵՆ ՆԱԵՒ ՀԱՍՏԱՎԱՃԱՌԻ ԳԻՆԸ ԵՒ ԲԱԺՆԵԳԻՆՆԵՐԸ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանսայի ելմտագէտները ամիսներէ ի վեր կ'աշխատին միջոցներ գտնել ելմտացոյցին բացը գոցելու եւ պետական գանձին վիճակը բարւոքելու համար: Մինչեւ հիմա ո՛չ նախարարները եւ ոչ ալ Խորհրդարանը կրցան որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ: Վերջին անգամ ելմտական նախարար Պ. Տումէր Երեսփ. ժողովին առաջարկած էր արտադրութեան կամ վճարումներու վրայ նոր տուրք մը, որ մերժուեցաւ: Այժմ Նախարարը յղացած Է ուրիշ տուրք մը, հետեւելով Պելճիքայի եւ Իտալիոյ օրինակին, սակայն դեռ անունը մը չէ կրցած գտնել անոր: Այս տուրքին պիտի ենթարկուին մեծաքանակ եւ կէս-մեծաքանակ ծախողառեւտրականները, ինչպէս նաեւ ճարտարարուեստ մը բանեցնողները, որոնց թիւը Ֆրանսայի մէջ կէս միլիոնի կը հասնի: Ասով կարելի պիտի ըլլայ տարեկան չորս միլիառ ֆրանքի հասոյթ ապահովել: Այս տուրքը բոլորովին անջատ է ցարդ հաստատուած տուրքերէն:

Կառավարութիւնը մէկ ամիս պայմանաժամ տուած էր բոլոր հարկատուներուն, որ 1925ի տուրքերը վճարեն մինչեւ Յունուարի վերջը: Այդ պայմանաժամը վերջացած է եւ անոնք որ դեռ չեն վճարած իրենց պարտքը, հարիւրին տասը յաւելումի կ'ենթարկուին:

Զէնքերը վար դնելու համար

Կարգ մը պետութիւններու պահանջին վրայ, Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը, որ տեղի պիտի ունենար Փետր. 15ին, երեք ամիս յետաձգուեցաւ: Հաւանաբար տեղի ունենայ Մայիս 1ին:

Կը սպասուի որ Գերմանիա Փետր. 6ին կամ 7ին պաշտօնական դիմում կատարէ, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու համար:

Քէօլնը պարպուեցաւ, բայց Գերմանացիները դեռ գոհ չեն եւ կը պահանջեն որ դաշնակից զօրքերը ամբողջովին քաշուին Հռենոսի շրջանէն:

«Մաքրագործում»ը կը շարունակուի

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութիւնը վերջերս աւելի բուռն թափով սկսած է հետապնդել օտար ընկերութիւններու թրքացումը: Պոլիս ղրկուած մասնաւոր քննիչէն յետոյ առեւտրական տնօրէնութիւնն ալ միջամուխ եղած է խնդրին եւ մէկ շաբթուան մէջ 60է աւելի Թուրք պաշտօնեաններ տեղաւորուած են օտար ընկերութիւններու մօտ: Զաղացպաններու ընկ.եան տրուած կտրուկ հրամաններուն վրայ բոլոր ոչ-Թուրք պաշտօնեանները ճամբուած եւ տեղը Թուրքեր առնուած են: Վերջնագիր տրուած է նաեւ Օոզտի Պաքի տնօրէնութեան՝ արձակելու համար ոչ-Թուրքերը: Միւս ընկերութիւններուն որոշ պայմանաժամ տրուած է: Եթէ մինչեւ այն ատեն ոչ-Թուրքերը գործէ հանուած չըլլան, պայմանաժամին լրացած օրը ոչ-Թուրք պաշտօնեաններուն տեղ Թուրքեր պիտի նշանակուին առանց այլեւայլի: Ընկերութիւնները յայտնած են որ Թուրք պաշտօնեանները որոշ «սթաժ» պէտք է անցընեն, կարենալ պաշտօնավարելու համար: Առեւտրական տնօրէնութիւնը մերժած է այս առաջարկը, հաղորդելով որ միայն Թուրք պաշտօնեաներ գործածելու հրամանը վճռական եւ վերջնական է:

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

Գրեցինք թէ Թուրքիա տնտեսական ծանր տագնապի մատնուած է եւ թէ շատ մը վաճառականներ սնանկանալու նախօրեակին մէջ կը գտնուին: Առեւտրական գործավար Ալի Ճէնանի պէյ ծրագրած է երկիրը այս տագնապէն ազատելու համար «ազգային տուրք» մը հաստատել: Թուրքիոյ բոլոր բնակիչները պարտաւոր պիտի ըլլան իրենց հարստութեան հարիւրին տասը վճարելու կառավարութեան, որ գոյացած գումարով դրամատուն մը պիտի բանայ: Վաճառականներէն անոնք որ դրամական օգնութեան կը կարօտին, վարկ պիտի ստանան այս դրամատունէն: Այսպէս, 100,000 ոսկի ունեցողը 10,000 ոսկի տալով նոյն համեմատութեամբ պիտի օգտուի պետական դրամատունէն երբ դրամի պէտք ունենայ: Անոնք որ անշարժ կալուած ունին, այս եղանակով պիտի կրնան իրենց հարստութեան մէկ տասներորդը շարժուն դրամագլուխի վերածել եւ շահագործելի վիճակի մէջ դնել:

∴ Էնկիւրի որոշած է ներքին փոխառութեան արժեթուղթերը հրապարակէն քաշել կարճ ժամանակի մէջ: Բոլոր այն արժեթուղթերը, որոնք ո եւ է կերպով կառավարական սնտուկը կը մտնեն, պիտի ոչնչացուին: Այս պարտաթուղթերը այժմ 74 դրշ. կ'արժեն միայն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՕՏԱՐՆԵՐԸ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ԸՆԵԼ

Ինչպէս գիտել տուի նախորդ յօդուածով, աշխատանքի հակակշիռը որակով եւ քանակով լաւ կազմակերպուած է եւ թէ երեւութապէս Ֆրանսայի աշխատաւորութեան շահերը լաւ պաշտպանուած կը թուին։ Պէտք է անմիջապէս գիտել տալ թէ այդ կազմակերպութիւնը երկսայրի է։ Այսօր Ֆրանսայի աշխատաւորութիւնը լաւ պաշտպանուած է օտար աշխատաւորութեան դէմ, սակայն պարագաները կրնան այնպէս դասաւորուիլ որ օտար բանուորները իբր զէնք ծառայեցուին, տնտեսական կամ քաղաքական տեսակէտով, կառավարութեան կամ գործատէրերու կողմէ, նուազեցնելու համար օրավարձերը եւ կամ մանաւանդ ջախջախելու համար տնտեսական կամ քաղաքական գործադուլները։ Այս երկիւղը բոլորովին երեւակայական չէ եւ կրնայ իրականանալ այնպիսի ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ, ինչպէս Հիւսիսային ածխահանքերը ուր 170,000 բանուորներու հարիւրին 35ը օտար են (Լեհ, Սերպ եւ Հունգարացի)։

Այս կէտը չէ վրիպած աշխատաւորական ղեկավարներու ուշադրութենէն եւ Ժուհօ, Աշխատանքի դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը անցեալ տարի կը պահանջէր որ միջազգային հակակշիռի ենթարկուի օտար աշխատաւորներու զանազան երկիրներու մէջ բաշխումը եւ Ֆրանսայի կեդրոններու մէջ օտար բանուորներու թիւը որոշ համեմատութենէ մը անդին չանցնի, բաղդատմամբ Ֆրանսացի բանուորներուն։

Ներգաղթի անկազմակերպ վիճակը ստեղծած է ուրիշ երեւոյթ մըն ալ, որ նուազ չի մտատանջեր ղեկավար շրջանակները։ Կարգ մը օտար տարրեր ձգտում ցոյց կու տան՝ ինքնաբերաբար կամ որոշ թելադրութիւններու հետեւելով, կարեւոր համախմբումներ կազմակերպելու եւ ստեղծելու Ֆրանսայի մէջ փոքր գաղութներ որոնք հետզհետէ կը ստուարանան։

«Թերեւս անխոհեմութիւն է թող տալ, կ'ըսէ ծերակուտական ...քէ, որ Հիւսիսային եւ Հարաւային նահանգներու մէջ եւ քիչ մը ամէն տեղ Ֆրանսայի հողին վրայ գոյանան օտար ճշմարիտ կազմակերպութիւններ, գիւղեր, գիւղաքաղաքներ իրենց յատուկ սովորութիւններով, լեզուով, թերթերով, դպրոցներով եւ քաղաքականութիւնով...»

Այս պարագան շատ բացայայտ է Իտալացիներու համար, որոնք կարեւոր գաղութներ կազմած են հարաւ արեւելեան նահանգներու եւ մանաւորաբար Ալբ-Մարիթիմի (Նիս), Լօթ է Կարոնի մէջ են։ Եւ ամէնուն ծանօթ է թէ Ֆաշիստ Իտալիան ծրագիրներ ունի այդ շրջաններուն մասին։ «Մեր ժողովուրդը, կ'ըսէր Մուսոլինի, կ'ապրի աստուածային բայց շատ նեղ թերակղզիի մը վրայ. հետեւաբար աւելի տարածուելու իր պէտքը կենսական է եւ ճակատագրական, բարձրացող ժողովուրդները աւելի իրաւունքներ ունին ... ժողովուրդներուն վրայ»։ Հա... է...

Մինչ Ֆրանսա ներգաղթային կազմակերպութիւն չունի, ոչ միայն Իտալիան, այլ գաղթական միւս պետութիւններն ալ, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւայլն՝ ունին արտագաղթի զօրաւոր կազմակերպութիւններ, որոնք կը հետեւին իրենց հայրենակից-գաղթականին ուր որ երթայ, յաճախ զայն կ'առաջնորդեն, կը պաշտպանեն բարոյապէս, նիւթապէս, ֆիզիքապէս։ Այնպէս որ, օրինակ, Ֆրանսայի մէջ այդ երկիրներու հիւպատոսարանները կատարեալ գաղթականական գրասենեակներու են վերածուած եւ իրենց ամբողջ գործունէութիւնը կը կայանայ իրենց գաղթական հայրենակիցներու պաշտպանութեան մէջ։

Այս համառօտ պատկերէն կը հետեւի թէ որքան բազմակողմանի խնդիր է ներգաղթը եւ որքան բարդ են անոր հետեւանքները։ Ֆրանսայի ղեկավարները կը հաշուեն թէ թէեւ տնտեսական տեսակէտով մեծապէս կ'օգտուին օտարականներէն, սակայն ուրիշ տեսակէտներով կը տուժեն։ Ներգաղթի իսկական վտանգները եւ հետեւանքները ապագային միայն զգալի պիտի ըլլան։ Ահա թէ ինչու մտահոգ են եւ կ'ուզեն շուտով ընել այն ինչ որ չեն ըրած մինչեւ հիմա։ Այս հարցի լուծման աշխատողներուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն Ֆրանսացի ականաւոր բժիշկներ, որովհետեւ ներգաղթի խնդրին հիմը կը կազմէ գաղթականական լաւ ընտրութիւն մը։

Վերջերս առաջարկուած բոլոր ծրագիրները կը ջատագովեն նոյն այն միջոցները որոնք կը գործադրուին Ամերիկայի մէջ, թէեւ այս երկրի աշխարհագրական դիրքը եւ անգլոսաքսոն ժողովուրդի հոգեբանութիւնը տարբեր են։ Այս միջոցներն են.—

1.— Հիմնական լաւ ընտրութիւն ցեղային, բարոյական, մտային, ֆիզիքական եւ արհեստաւորական։ Այս ընտրութիւնը պէտք է կատարուի գաղթականին գտնուած տեղին վրայ իսկ։ Սահմանային կայաններու մէջ հականեխում, պատուաստում եւ առողջապահական հակակշիռ վարակիչ հիւանդութիւններու տեսակէտէն։ Երկրէն ներս որոշ ժամանակով բժշկական հակակշիռ, մինչեւ որ համոզում գոյանայ թէ գաղթականը բեռ մը չպիտի ըլլայ ընկերութեան վրայ։

2.—Ներգաղթողները բաժնել երկրին մէջ, սկզբունք ունենալով ցրուել զանոնք այնպէս որ անոնց թիւը տեղացի ժողովուրդին հետ բաղդատմամբ որոշ համեմատութենէ մը անդին չանցնի եւ ազդեցութեան շրջանակներ չստեղծուին։

3.— Հաստատել զանոնք որոշ տեղեր, մանաւանդ երկրագործական աշխատանքներու համար գիւղերու մէջ, որոնք հետզհետէ կը լքուին Ֆրանսացիներու կողմէ։

4.— Ձուլել օտարականները եւ այդ նպատակով Ֆրանսա ընդունիլ մանաւորաբար անոնք որոնք ամէնէն շատ ձուլուելու հաւանականութիւնը կը ներկայացնեն, պարտաւորիչ դարձնել ֆրանսերէնի ուսուցումը 20 տարեկանէն վար օտարականներու համար (Foyer Françaisն, որ գիշերային դասախօսութիւններ կազմակերպած է Ֆրանսայի զանազան կեդրոններուն մէջ, նախաքայլ մըն է այդ ուղղութեամբ), դժուարացնել օտարականներուն իրենց մայրենի լեզուին ուսուցումը («Յառաջ» հրատարակեց անցեալ օր այս մասին Կրթական Նախարարութեան մէկ շրջաբերականը որը հաւանաբար կը վերաբերէր Իտալական գաղութի մը) եւ վերջապէս դիւրացնել Ֆրանսահպատակ դառնալու անվերջ եւ բարդ ձեւակերպութիւնները (շուտով օրինագիծ մը կը քուէարկուի որուն համաձայն թէ Ֆրանսայի մէջ բնակութեան ժամանակաշրջանը եւ թէ ծախքերը մեծ չափով կը զեղչուին)։

Ահա խոշոր գիծերով առաջարկուած միջոցները, որոնք գրեթէ Ամերիկեան ներգաղթի կազմակերպութեան ընդհանուր գիծերն են։ Ֆրանսայի Առողջապահական Միութիւնը իր յառաջիկայ Հոկտեմբերի համաժողովին օրակարգին նիւթ ըրած է ներգաղթի խնդիրը իր զանազան ձեւերուն տակ։ Ուրիշ ընկերութիւններ, միութիւններ եւ անհատներ ալ լրջօրէն կը զբաղին Ֆրանսայի համար այս բարդ եւ կենսական խնդրով։ Բայց թէ ե՞րբ տեսականէն գործնականին կ'անցնին ու ե՞րբ կը քուէարկուի ներգաղթի օրէնքը այնպէս ինչպէս կը փափաքին տեսնել կարգ մը ղեկավարներ, — այդ պարագան ցոյց կու տայ...։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԹԱՌԱՄՈՂ ԿՈԿՈՆՆԵՐ

Մարսէյլ՝ աշխատաւորութեան կեդրոն մը եղած է միշտ։ Օտար երկրի մէջ ամէնուք պէտք է աշխատի գոյութիւնը պահպանելու համար։ Ուրախ եմ ըսելու որ հայ գաղութը նիւթապէս բաւական լաւ վիճակ ունի. հոս երբեք չէ կարելի անդիպիլ հայ մուրացկանի մը, ու կը հաւատամ թէ մեր չարքաշութիւնը, երբեք ալ թոյլ պիտի չտայ այդ ստորնացուցիչ միջոցին դիմելու։

Այժմ առնենք բարոյական մասը։ Ահա տասնեակ մը հայ պատանիներ, որոնք ֆրանսերէն լրագիրներ կը ծախեն, եւ անոնց կարելի է հանդիպիլ Մարսիլիոյ գրեթէ բոլոր նշանաւոր հրապարակներուն վրայ. «Le Radical», «Le Soleil» կը պոռան վազվզելով հանրակառքերուն եւ ինքնաշարժերու շուրջ, ամէն առտու խումբ մը կը սպասեն «քէօշկ»երու առջեւ լրագիրներ ստանալու։ Կարելի չէ տեսնել ու չցաւիլ, մանաւանդ լսելով անոնց թուրքերէն խօսակցութիւնները։ Մեծամասնաբար թրքախօսներ են անոնք, եւ եթէ կան հայերէն գիտցողներ ալ, կը ստիպուին իրենց ընկերներուն պատշաճիլ, բոլորովին մոռնալով մայրենի լեզուն։

Այսպէս մինչեւ կէս գիշեր կը թափառին զանազան փողոցներու մէջ, ականատես ըլլալով սոսկալի եւ լպիրշ տեսարաններու փոխան չնչին գումարի մը։

Իսկ նորատի օրիորդները, որոնք հայ մայրեր ըլլալու կոչուած են, եւ որոնց համար անհրաժեշտ է ազգային կրթութիւնը, ընդհակառակն զրկուած են նոյնիսկ ընտանեկան կրթութենէ։ Ծնողները առաջ շատ նախանձախնդիր էին իրենց զաւակներու բարոյականին, բայց կարծես այդ նախապաշարեալներն ալ ենթարկուեցան միջավայրի ազդեցութեան եւ սկսան 12—15 տարեկան իրենց հոգեհատորները գործարաններ ղրկել, ոչ թէ դրամ շահելու, այլ սովորութիւն մը յարգած ըլլալու համար։ Մինչ առաջ դրացիի մը տունն անգամ առանձին չէին ղրկեր, այժմ օրն ի բուն կը ձգեն զանոնք գործարաններու ապականած մթնոլորտին մէջ, հեռու ծնողական հսկողութենէ, ենթակայ բազմազան փորձութեանց։

Թառամող կոկոննե՜ր...

Մարսէյլ — Ստ. Միլտոնեան

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպացիները մեզ կը ճանչնան առաւելապէս իբրեւ ժողովուրդ մը, որ դարերու ընթացքին հալածուած է իր կրօնքին համար, եւ վերջին երեսուն տարուան մէջ ջարդուած է շարունակ։ Մեր ժողովուրդին ղեկավարները՝ Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ՝ բանաւոր ու գրաւոր այնքան պրոպագանդ ըրած եւ ընել տուած են այս ուղղութեամբ, որ այսօր Հայ անունը գրեթէ հոմանիշ դարձած է քրիստոնեայ մարտիրոսի։

Այս թելը մաշած է արդէն։ Երիտասարդ սերունդը, այն՝ որ ջարդերու եւ տարագրութեան դառնութիւնը ճաշակեց, այսօր կ'ըմբոստանայ այդ երեւոյթին դէմ։ Ան ուրիշ բան կ'ուզէ լսել, նոր երգ, նոր խօսք, — այն՝ որ իր ազգային հպարտութիւնը կը շոյէ, որ զինքը Եւրոպացիին կը ներկայացնէ ո՛չ թէ իբրեւ արգահատելի զոհ մը, այլ իբրեւ ժողովուրդ մը, որ իր քաղաքակրթութեամբ, գրականութեամբ եւ պատմութեամբ արժանավայել տեղը կը գրաւէ քաղաքակիրթ ազգերու շարքին մէջ, որուն նախահայրերը պատուաբեր դեր են կատարած արեւելքի, թէ արեւմուտքի մէջ։ Ու քանի որ Ֆրանսա կ'ապրինք, այս երկրի գաղութը կ'ուզէ գիտնալ եւ մանաւանդ ծանօթացնել Ֆրանսացի ժողովուրդին այն քաղաքակրթիչ դերը, զոր մեր հայրենակիցները կատարած են այստեղ եւ ամէն տեղ։

Մենք ունինք մասնագիտական թերթեր, ինչպէս «Հանդէս Ամսօրեայ»ն եւ «Բազմավէպ»ը, որոնք Եւրոպայի մէջ կը զբաղին հայ քաղաքակրթութեան, գրականութեան եւ բանասիրութեան վերաբերեալ պրպտումներով։ Այս երկու թերթերը երկար տարիներէ ի վեր գնահատելի ծառայութիւն կը մատուցանեն։ Բայց այս թերթերը հայերէն լեզուով կը հրատարակուին եւ Հայերը միայն կ'օգտուին անոնցմէ։ Մինչդեռ եւրոպական լեզուով հրատարակուած հայագիտական թերթ մը մեր քաղաքակրթութիւնը պիտի հասցնէր օտարականներուն։ Այսպիսի հրատարակութիւն մը ջարդերու մասին գրուած հինգ հատորէ աւելի օգտակար կրնայ ըլլալ պրոպագանդի համար. անկէ զատ մենք Հայերս ալ շատ բան կրնանք սորվիլ մեր ազգային մշակոյթին մասին՝ հայագէտ Եւրոպացիներէ, որոնցմէ մէկ քանիները Հայ բանասէրներէ աւելի ուսումնասիրած են մեր լեզուն, գրականութիւնը եւ պատմութիւնը։

Պատերազմէն առաջ, Հայագիտութեան վերաբերեալ եւրոպական լեզուով հրատարակուած պարբերաթերթ միայն ճանչցած ենք՝ «Հանդէս Հայագիտութեան» (Zeitschrift für Armenische Philologie), որ կը տպուէր Մարպուրկի (Գերմանիա) մէջ, գերմաներէն, (հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով քանի մը յօդուածներ ալ հրատարակուած են)։ Այս հանդէսը վարողներն էին չորս հոգի, երեք Հայ եւ մէկ գերմանացի, Աբգար Յովհաննիսեանց, Եղնիկ վրդ. Գեանջեցեան, Յակոբ Մանանդեան եւ Ֆրանց Նիքոլաուս Ֆինք։ Այս վերջինը կը մնար Թիֆլիզ, Եղնիկ վրդ. եւ Մանանդեան՝ Էջմիածին. այս պայմաններուն մէջ յիշեալ թերթին առաջին պրակը լոյս տեսաւ 1901 Հոկտ. 30ին եւ մինչեւ 1903 Փետր. 28 չորս պրակ միայն հրատարակուեցաւ։ Անկէ յետոյ Աբգար Յովհաննիսեանց քաշուեցաւ, Ֆինք Պերլին փոխադրուեցաւ եւ Գեանջեցեան վրդ. ու Մանանդեանի հետ շարունակեց տարի մը եւս հրատարակել հանդէսը, որուն վերջին թիւը լոյս տեսաւ 1904 Ապրիլ 15ին։ 1901էն մինչեւ 1904 ութը պրակ միայն հրատարակուեցաւ, կազմելով երկու հատոր, որոնց մէջ խիստ հետաքրքրական յօդուածներ եւ գիտական հետազօտութիւններ ունին գերման, Ֆրանսացի եւ Հայ գիտնականներ։

Հայ հարուստները իրենց միտքէն անգամ չանցուցին նիւթապէս օժանդակել անոր եւ թերթին խմբագրութիւնն ու գերմանացի հրատարակիչը 1904 Ապրիլ 15ի թիւին մէջ ստիպուեցան հրատարակել հետեւեալը.—

«Ցաւում ենք, որ ստիպուած ենք Հայագիտութեան Հանդէսի հրատարակութիւնը այս տետրով այժմ դադարեցնել, որովհետեւ ձեռնարկութեան սկզբում ակնկալուած նիւթական օժանդակութիւնը մեզ խոստացուած չափով չտրուեցաւ եւ առանց այդ տեսակ նպաստի գոնէ այժմ անհնարին է ծախքերը ծածկել»։

Այդ առժամեայ դադարումը մշտական եղաւ եւ մինչեւ [illegible] Եւրոպայի մէջ չտեսանք այս ուղղութեամբ որ եւ է ձեռնարկ։

Պատերազմէն վերջն էր որ Փարիզի մէջ կարգ մը հայագէտներ եւ հայասէրներ. Պ.Պ. Շ. Տիլ, Ա. Մէյէ, Ֆր. Մաքլէռ, Վիքթոր Պէռար եւայլն. — միանալով կազմեցին Հայագիտական ընկերութիւն մը (Société des Etudes Arméniennes), նպատակ ունենալով Հայոց պատմութեան եւ Հայաստանի վերաբերեալ հետազօտութիւններ եւ հրատարակութիւններ ընել։ Ընկերութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ քանի մը Հայեր եւ 1920ի սկիզբէն ի վեր կը հրատարակուի պարբերաթերթ մը՝ «Revue des Etudes Arméniennes»։

Պատմութիւնը կրկնութիւն է։ Այս թերթն ալ իր անդրանիկին բախտին արժանանալու վտանգին մէջ կը գտնուի։ Պատճա՞ռ։ Նոյնը — «սկզբում ակնկալած նիւթական օժանդակութիւնը խոստացուած չափով չտրուեցաւ»...։ Առաջին երկու տարիներու ընթացքին հրատարակութիւնը բաւական կանոնաւոր եղաւ։ Երրորդ տարիէն սկսեալ անկանոնութիւնը սկսաւ եւ 1925ի պրակը հրատարակուեցաւ շատ ուշ, դեռ ամիս մը առաջ։ Ընկերութիւնը 1924ի սկիզբը հանգուցեալ Խաչիկ Հինքեարպէյէնտեանի (Lacroix) մահուան վրայ իր վարչութեան մէջ առաւ երկու բարեկեցիկ Հայեր, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլար Հայ հարուստներուն նիւթական աջակցութիւնը ապահովել։ Այս միջոցն ալ օգուտ չըրաւ, որովհետեւ այդ թուականէն ի վեր թերթը կը շարունակէ դարձեալ անկանոն կերպով լոյս տեսնել։ Տպարանի պարտքը յաճախ Հայ գանձապահը իր գրպանէն կը վճարէ։

Այս վիճակը պատուաբե՞ր է մեզի։ Ընկերութեան վերջին տարեկան ժողովին մէջ նախագահ Պ. Շառլ Տիլ եւ Պ. Ա. Մէյէ դառնօրէն կը գանգատէին ... թական աջակիցներու չգո... դէմ։ Թերթը կը տպուի Ֆրան... Ազգային տպարանին մէջ ... պաւիկ գործ չի տեսներ, ... բանար. միւս կողմէ մնաց... գրեթէ պատրաստ ... Դրամ... Իսկ քանի մը օր առաջ, ... տեսակցութեան մը մէջ, ... Հայագէտ մը արդար զայ... կը յիշէր թէ Փարիզի մէջ ... ներ եւ ձիեր պահելու ... միլիոններ ծախսող Հայեր ... րոնք սակայն հայկական ... թին նուիրուած ձեռնարկ ... րեցնելու համար հազար ֆ... անգամ չեն տար։

Կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսա... արտասահմանի բոլոր մեր հա... նակիցներուն՝ աշխատաւոր, ... տաւոր կամ մտաւորական, ... դամ արձանագրուին Հայագի... կան ընկերութեան։ Տարե... տուրքն է Ֆրանսայի համար ... ֆրանք, արտասահմանի հա... կէս անգլիական ոսկի կամ ... տոլար։ Անդամները ձրի կը ստա... թերթին բոլոր թիւերը։ Գիտ... թեան համար կարելի է ... անգամէն վճարել։

Ցոյց տանք մեր Եւրոպացի ... ընկամներուն թէ գիտենք գն... հատել մեր մշակոյթին նուիրու... ձեռնարկները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Յ. Գ.— Անդամակցութեան ... մար դիմել գանձապահ Մսե... սան Ներսէսեանի, 36, Rue La... yette կամ «Յառաջ»ի խմբագր... տունը, Հ. Ս.ին։

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Մեր ժողովուրդի ազատ... ութեան պայքարը իր յաղթ... ակին հետ բիւրաւոր վէրք... ուաւ. ի՞նչպէս դարմանել. ահ... յս էր եղած արիւնաներկ, բայ... գաղթական մօր միակ մտածումը... Ի՞նչքա՞ն դարերով երազուած ա... տութիւնը հասած էր արդէ... կայն մեռնողները այդ ազա... թեան հետ հայրենիքին յանձ... էին եւ իրենց կորիւնները, որպէ... ժառանգորդ իրենց արեան յաղ... թանակին։ Ահա ասոնք էին վէր... քերն ու որբերը։

Այն օրերուն երբ դեռ պայ... ծառափայլ կը ցոլար հայ կեանքի ... արեւը հայ դաշտերու վրայ, դեռ ... մարդիկ եռանդ ունէին, պարտք ... եւ պարտականութիւն այս տա... րաբախտ բազմութեան հանդէպ։ Ամբողջ ժողովուրդ մը խանդա... վառուած իր պարտքը լիովին կը կատարէր մեզ մայրապուրկներուս հանդէպ։ Եւ այդ ընթացքով ի... րեն անծանօթ մարդիկն անգամ ... ուզեցին մասնակից ըլլալ իր աշ... խատանքին։

Որբերը կը դաստիարակուէին ... սորվելով այնպէս, ինչպէս որ պէտք ... էին ապագայ կեանքին համար։ Ա... նոնք գիտէին թէ իրենք ալ իրենց ... կարգին պէտք էր զոհաբերող ըլ... լային ազատութեան եւ քաջ։

Մենք դեռ մանուկ, բայց ... յաճախ կը լսէինք մեր ուսուցիչ... ներու բերնէն, թէ մենք ենք հայ ... ժողովուրդի ապագան։ «Դուք ձեր ... հայրերու յաղթանակին արժանի ... պահապաններ, եւ հայ ժողովուրդի ... մտաւոր յառաջդիմութեան լու... սատու փարոսները պիտի ըլլաք», ... կ'ըսէր իմ սիրելի ուսուցիչներէս ... մէկը։

Բայց ափսո՜ս որ մենք չմեծ... ցանք...

Թշնամին խլեց ինչ որ մերն էր,

եւ մենք ոչինչ ունինք այլեւս... Հայ անկախութեան նահատակման հետ, նահատակուեցաւ եւ մեր բիւրաւորներուս ապագան։

* * *

Խօսք այսօ՞ր. Համատարած խաւար-լռութիւն. ոչ մէկ խօսք մեր ժողովրդի ապագայ որբ սերունդի մասին. բոլոր գրիչներն ու բերանները պապանցեր են։ Հայ ժողովուրդին պէս, իբրեւ անոր մէկ մանրանկարը, ցրուած են երէկի այդ թանկագին բեկորները աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ։ Հայրենի երկրէն մինչեւ անծանօթ հորիզոններ, Յունաստան, Ռումանիա, Պուլկարիայէն Ֆրանսա կը հեւան անոնց տառապած բազմութիւնները։ Դեռ կեանքի չարիքներուն անծանօթ այդ պատանի հոգիները, ենթակայ ամէն տեսակ սայթաքումի, կը գալարին այլասերման ու փճացման մթնոլորտներու մէջ։ Մաս մը՝ աւելի հասուն ու գիտակից, արհաբար իր ապրուստը ճարելով հազիւ կրնայ ինքզինքը փրկել վտանգէն։

Իսկ անոնք որ անզօր են բազուկով մտնելու հացի պայքարին մէջ...

Անոնք ալ մայրերն էին ապագայ հայ ժողովուրդին, բայց այժմ ստիպուած են ըլլալ մայրերը Յոյնի կամ Պուլկարի...։

Ի՞նչ պիտի ըլլանք մենք այսպէս. այս անպատում իրականութեան առջեւ սահմռկած են ժողովուրդի ու որբերուս իրական բարեկամները։ Եւ եթէ չեն կրնար խօսիլ, գէթ կը ճչան ընդհանուր լռութեան մէջէն, յիշեցնելու համար իրաւունքներ, զորս ունէինք մենք որբերս։ Բիւր երախտագիտութիւն այդ հայրերուն։ Բայց ի՞նչ օգուտ, եթէ այդ ճիչերը անարձագանգ կը մնան ու անոնց ձայնին են միանար ուրիշներ։

Այլեւս մենք ալ կը հասկնանք թէ վերջնապէս ձգուած ենք մեր ճակատագրին հետ դէմ յանդիման։ Արդ ի՞նչ պէտք է ընել որ գէթ ամուր պահենք ինչ որ ստացանք բարի եւ ազգանուէր մարդոցմէն։ Ի՞նչպէս ընել որ կարենանք խափանել մեզ սպառնացող ուծացման, փտասերման վտանգը։ Չկա՞յ մը որ խորհուրդ տար մեզի, որ առաջնորդն ըլլար կեանքի այս փորձերուս բանակին։

Անտարակոյս ոչ ոք կայ, ոչ կը համարձակի պատասխանել կանչին...։

Ուրեմն այս համատարած անտարբերութեանը մէջ մենք պէտք է մտածենք, թէ արդեօք կարելի չէ՞ որ մենք ըլլանք այդ առաջնորդը, մենք ստեղծենք այն մաքուր մթնոլորտը որ մեր հոգիները [...]անակ փտասերելու՝ ազնուա[...]բեւրեղանան։ Ապա եթէ չկայ [...]րդատու Լուծաթթի մը հայ [...]քի մէջ, մեր ընդհանուր հա[...]կանութիւնը կրնայ անոր տեղը [բռնել]։ Մենք մեր ոչինչ միջոցով կրնանք օգնութեան հասնիլ [...]եւս որբ, ու տանջանքի հո[...]րուն մէջ թափառող մեր տա[...]ւտ եղբայրներուն։ Այն ա[...] պէտք չենք ունենար որ [...]իկ մեր վրայ մտածեն։ Մեր [...]կները բաւական են մեզի, մեզի հետ էին, ու պիտի [...]ակին ըլլալ անտարակոյս։

Տաճատ Գնդունի

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԵՐԱԿՐԵՆ ՇԱՐՔԵՐԸ

Հետեւեալ խմբագրականը նոյնութեամբ կ'արտատպենք «Խորհրդային Հայաստան»էն (1926 Յունուար 13).—

Գուցէ եւ զարմանալի չէ այն, որ ֆրանսական դրամական սիստեմի ծանր կացութիւնն աւելի եւս ծանրանում է միաժամանակ այն պարտութիւնների հետ, որ կրում են ֆրանսական զօրամասերը Մերձաւոր Արեւելքում եւ Մարոքում։

Այդ երկու երեւոյթն էլ ամենասերտ կերպով կապուած են միմեանց հետ։ Եւ երկու երեւոյթն էլ բնորոշում են ֆրանսական արդի բուրժուական կառավարութեան ճգնաժամը։

Սկզբնական շրջանում Մարոքի պայքարը թւում էր միանգամայն անյուսալի։ Սակայն այժմ այլեւս ակներեւ է այն, որ նոյնիսկ այդ փոքր Մարոքը բաւական աշ եւ եռանդ է խլում իմպերիալիստական Ֆրանսայից։ Հակառակ բոլոր սպառնալիքներին եւ ֆրանսիական կանոնաւոր զօրամասերի բոլոր ջանքերին, յեղափոխական Մարոքի պարագլուխ Աբտ-Էլ-Քերիմը մնում է տակաւին անպարտ իր դիրքերում։

Նոյնը տեսնում ենք մենք նաեւ Սուրիայում, որտեղ վերջին հեռագրերի համաձայն յեղափոխական գլուխներն իրենց վերջին յաղթանակով ամենածանր կացութիւն են ստեղծել ֆրանսացիների համար։

Կասկածից դուրս է այն, որ ե՛ւ Մարոքի, ե՛ւ Սուրիայի թիկունքին կանգնած են որոշ ուժեր, որոնք իմպերիալիստներին յատուկ խարդախութեամբ կամենում են իրենց կողմը քաշել Արեւելքի ժողովուրդներին եւ խլել Ֆրանսայից իշխանութիւնը Մարոքում եւ Սուրիայում։

Անհերքելի է եւ այն, որ իրենց ազատագրական պայքարի ընթացքում ե՛ւ Մարոքը, ե՛ւ յեղափոխական գլուխները ռազմական մեթոդների հետ միասին օգտագործում են նաեւ դիւանագիտական որոշ միջոցներ ու զէնքեր։ Սակայն դրանով այդ պայքարն ամենեւին չի նսեմանում եւ չի կորցնում իր յեղափոխական արժէքը։ Այս կամ այն չափով մարոքցիների եւ դրուզների կռիւը շարժում է նիրհող մասսաներին, կազմակերպում է նրանց եւ վերջին հաշւով ուժեղացնում իմպերիալիզմի դէմ ուղղած մեծ ազատագրական արշաւի թափը։

Մարոքի եւ Սուրիայի յեղափոխականները, հարուածելով ֆրանսական իմպերիալիստներին, միաժամանակ հարուած են հասցնում եւ իմպերիալիստական ողջ հասարակութեան։

Ահա ինչու Արեւելքի բոլոր ժողովուրդների համակրանքը պայքարողների կողմն է։

Ահա ինչու եւ հայ ժողովուրդի այն հատուածները, որոնք ապրում են Սուրիայում, առանց վարանումների պէտք է յարեն յեղափոխականների բանակին եւ աջակցին ու գործով օժանդակեն դրուզներին։

Մինչեւ այժմ — շնորհիւ հայ ազգայնականների տգէտ եւ հակաժողովրդական քաղաքականութեան, կատարուել է հակառակը։

Այսուհետեւ պայքարն անհրաժեշտօրէն այնպիսի ընթացք է ընդունելու, որը կապելով հայ աշխատաւորներին Արեւելքի ժողովուրդների հետ, ժողովուրդների խաղաղ համաշխատակցութեան եւ Արեւելքի վերածնութեան միակ գրաւականն է հանդիսանալու։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 16 Յունուար

Պետական նոր կարգադրութեան մը համաձայն, Րիզա Շահի թագադրութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլի 22ին (Օրդի-Բէհիշտ պարսից ամսի 1ին)։

Թէհրանի մէջ կազմուած է յատուկ յանձնաժողով մը հանդէսներու գործերը կազմակերպելու համար։

Հարաւային Պարսկաստանի հայ գաղութները, Զօրա Խան Սագինեանի (Ատրպատականի հայ եւ ասորի ազգաբնակչութեան պատգամաւորը) միջոցով պաշտօնապէս դիմեր են Առաջնորդ Ներսէս Արք. Մելիք-Թանգեանին, խնդրելով որ Շահի թագադրութեան առթիւ անցնի Թէհրան եւ ներկայ ըլլայ հանդիսագրութեանց, իբրեւ բովանդակ պարսկահայութեան հարազատ արտայայտիչը։

Ատրպատականի թեմական խորհուրդը քննելով այդ հարցը, նպատակայարմար գտաւ, որ Ներսէս Արք. ներկայ ըլլայ թագադրութեանց հանդէսներուն։

Շուտով պետութեան կողմէն ալ պաշտօնական հրաւէր պիտի ստանայ, Թէհրան երթալու համար։

Առաջնորդին Թէհրան այցելութիւնը ազգային գործերու համար ալ շատ նպաստաւոր է։ Ան իր դիրքին եւ ազդեցութեան շնորհիւ Թէհրանի արքայական եւ պետական շրջանակներու մէջ պիտի կրնայ ամրապնդել հայ-պարսիկ բարեկամութիւնը։

* * Ատրպատականի թեմական խորհուրդը առաջարկած էր խորհրդարանի հայ անդամ Զօրա Խան Սագինեանին, որ դիմում ընէ պետութեան, որպէսզի օղիի պետական տուրքէն, պարսկահայ դպրոցներուն եւս բաժին հանեն։

Պետութիւնը ընդ առաջ երթալով մեր պատգամաւորի դիմումին, որոշած է, որ օղիի իւրաքանչիւր շիշէն գանձուած պետական հարկէն երկու շահի (մօտ 25 սանթիմ) յատկացուի պարսկահայ դպրոցներուն։ Այդ հաշւով իւրաքանչիւր քաղաքի կամ նահանգի օղիի տուրքէն յատկացուած դրամը բաւական մեծ գումար մը կը ներկայացնէ։

* * Ատրպատականի նախկին զինուորական հրամանատար Ապտուլլահ Խան Թահմասբին նշանակուած է Պարսկաստանի զինուորական նախարար, պաշտօն մը, որուն իրաւամբ արժանի է։ Առաջնորդի շնորհաւորական հեռագրին Ապտուլլահ Խանը պատասխանեց համակրական երկար հեռագրով մը։

Մասիս

ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ

Պազարճըքի (Ռումանիա) Թաղական խորհուրդը կը տեղեկացնէ թէ 35 Հայեր հրաման ստացած են սահմանէն հեռանալու մինչեւ փետր. 8։ Պուքրէշի Ազգ. Միութիւնը կառավարութեան դիմած է, նոր պայմանաժամ խնդրելով։

* * Որոշուած է Պուքրէշ փոխադրել ռումանահայ որբանոցը, որ Սթրունկա կը գտնուի եւ ուր 93 որբեր կը պատսպարուին այժմ։ Այս կերպով տարեկան 200,000 լէյ պիտի խնայուի։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Մեզի ղրկուած շրջաբերականէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մասնաճիւղերու մեծ մասը լծուած է կազմակերպական գործին, եւ շնորհիւ թափուած ջանքերու, հետզհետէ կը զօրանայ Հ. Կ. Խաչի հմայքը Ամերիկայի, եւ արտասահմանի կարգ մը գլխաւոր կեդրոններու մէջ։

10,000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՔԷՄՓԷՅՆԸ.— Ինչպէս գիտէք, 1923-24ի շրջանին բացուած 10,000 տարագիրներու Հայաստան փոխադրութեան քէմփէյնը, մէկ տարի վերջ փակուեցաւ փայլուն արդիւնքով՝ շնորհիւ մեր մասնաճիւղերու եւ համակիրներու գնահատելի զոհաբերութեան։ Ընդհանուր հասոյթն էր. մասնաճիւղերէ 8,925.85, անհատներէ 2,418 տլ. Պրօշիւրներէ 327.95։ Ընդհանուր գումար 11,671.80։ Ընդհ. ծախք եղած է 671.80։ Զուտ արդիւնք 11,000։

Այս գումարէն զանազան ժամանակներու մէջ ղրկուած է Պոլիս, Ազգ. Խնամատարութեան՝ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան համար 5000, Յունաստանի գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան համար 1000, Միջագետքի գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան համար 3000։ Գումար՝ 9000 տոլար։

Մնացած 2000 տոլարը որոշուած է յատկացնել Միջագետքի գաղթականներու փոխադրութեան, ազատելու համար մեր բեկորները անապատի կիզիչ եւ անտանելի կլիմայէն։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ.— Մեզ հասած պաշտօնական նամակները շատ անմխիթար կը ներկայացնեն սուրիահայ գաղթականութեան վիճակը. վերջին դէպքերու բերմամբ հազարաւորներ փողոցը կը մնան մերկ եւ անօթի։ Անոնց անմիջական պէտքերուն յատկացուելու համար, Պէյրութի Հ. Կ. Խաչի վարչութեան միջոցաւ ղրկեցինք 500 տոլար, ինչպէս նաեւ մեր քով պատրաստ հագուստները, 34 մեծ հակ եւ 9 սնտուկ կօշիկ։ Որոշուած է Հայ Կարմիր Խաչի օրուան ձեռնարկներէն գոյացած հասոյթը յատկացնել սուրիահայ թշուառ ազգակիցներու։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԸ.— Յունաստանի արհեստանոցի ատաղձագործարանի ճիւղը բացուած է արդէն, ուր չափահաս որբեր, վարպետներու ձեռքին տակ կ'աշխատին եւ արհեստ կը սորվին։ Վստահ ենք թէ կարճ ատենէն պիտի յաջողի ինքնապահ դառնալ արհեստանոցը։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Մեզի հաղորդուած յայտարարութենէ մը կ'իմանանք թէ Մինաս Չերազի հանրային գործունէութեան վաթսունամեայ յոբելեանը պիտի տօնուի Մայիս 30ին, Մարսէյլի մէջ եւ Յունիսի սկիզբները՝ Փարիզի մէջ։ Այս առթիւ կազմուած է յանձնաժողով մը, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներու, եւ պատուակալ նախագահութեամբ Պ. Պօղոս Նուպարի։

Դրամական եւայլն. նուէրները ղրկել գանձապահին՝ Պ. Գրիգոր Աղաթօնի, 26, Rue Cadet, Paris 9։

Յառաջիկային առիթ կ'ունենանք ներկայացնելու յոբելեարին կեանքն ու գործունէութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ

Աթէնքէն Սեբաստիոյ Համագիւղացիական Վերաշինութեան Միութիւնը Տիկ. Լուսիա Խանչէրլեանին փոխանորդագիր մը տուած էր հանգուցեալ ընկեր Սահակ Խանչէրլեանի ժառանգութեան համար։ Ճիշդ է որ ընկերը 1600 ֆրանք ձգած է մեր քաղաքի խնայողական սնտուկը եւ ստացագիրն ալ իր քովն էր։ Բայց այժմ կը գտնուի Վալանս ֆրանսական դատարանը։ Ըստ օրէնի, միայն իր ծնողքը, իր եղբայրը եւ քոյրը կրնան գանձել ունեցած դրամը, պայմանաւ որ ժառանգորդները 21 տարեկան ըլլան եւ արձանագրուած՝ ընկեր Խանչէրլեանի ինքնութեան թուղթին մէջ։ Այդպիսի արձանագրութիւն չկայ։ Ստուգեցինք որ Պէյրութ գտնուողն ալ իր հարազատ եղբայրն չէ։

Սէն Շամոնէն պարոն մը ներկայացաւ իբրեւ ընկերոջ հօրեղբայրը եւ ուզեց դրամը գանձել, բայց կրկին ստուգեցինք թէ իր խօսքերը ճիշդ չեն։ Երբ ընկերոջ գերեզմանը գնելու համար հանգանակութիւն մը բացուեցաւ, թշնամիներն անգամ մասնակցեցան, բայց «հօրեղբայր»ը սանթիմ չտուաւ։

Դիմելով Լիոնի, Վալանսի հայ եւ ֆրանսացի փաստաբաններուն, հասկցանք որ, մեր թափած ջանքերը զուր են։ Ընկերը երեք օր երեք գիշեր տառապեցաւ, բժիշկները, հիւանդապահուհիները անընդհատ հսկեցին, մեռելաթաղերուն դրամ չտրուեցաւ։ Հիմա որ գիտեն թէ մեռնողը դրամ ունէր, կը մնայ հիւանդանոցին եւ կառավարութեան, քանի որ եղբայր կամ քոյր չունի։ Եթէ եղբայր ունենար իսկ, կառավարութիւնը 100էն 50ը պիտի գանձէր օրէնքի ուժով. իսկ մնացածը պիտի յատկացնէր նոտարին եւ հաշտարար դատարանին, որոնք ձրի չեն աշխատիր, ինչպէս եւ քարին շինութեան։ Ուրեմն թող իր հեռաւոր ժառանգորդները պարապ յոյսեր չսնուցանեն։ Հ. Յ. Դ. Ռոմանի Ենթակոմիտէն իր ձեռքէն եկածը ըրաւ, ընկերոջ թէ՛ յուղարկաւորութիւնը կատարելու եւ թէ գերեզմանի հողը գնելու համար։ Դժբախտ երիտասարդը իբրեւ գոյք ձգած է հեծելանիւ մը եւ ջութակ մը որոնք վիճակահանութեան դրուած են եւ արդիւնքը յայտնի չէ տակաւին։

Մենք հազար ֆրանք ծախսեցինք պարտքի տակ մտնելով. մեր ընկերներէն մէկը 15 օր աշխատեցաւ այս գործին համար եւ կ'աշխատի տակաւին։ Եթէ դուք իսկապէս հայրենակիցներ էք, ղրկեցէք ձեր բաժինը, գերեզմանի յուշարձանը լրացնելու եւ Սահակի անունով գրադարան մը բանալու, որմէ պիտի օգտուին շատ մը որբեր։

Ռոման — Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Սէնթ Էթիէնի մէջ կազմուած Խարբերդի Հայրենակցական Միութիւնը իր առաջին հանդէսը տուաւ վերջերս։

Հանդէսը բացուեցաւ Եփրատ Երգեցիկ խումբի կողմէ «Մեր Հայրենիք»ով։ Առաջին անգամ խօսք առաւ Պ. Հ. Ուզունեան։ Պ. ատենախօսը մանրամասնօրէն բացատրեց հայրենակցական միութեանց նպատակը, եւ մինչեւ 1912—1914 կատարուած աշխատանքները Հայրենիքի մէջ, եւ յորդորեց նոյն ոգիով աշխատիլ։ Յետոյ խօսեցաւ Պ. Վ. Չուլլէրեան, վերյիշելով Խարբերդի հերոսներն ու տաղանդաւոր զաւակները։ Այնուհետեւ տեղի ունեցան հայրենակիցներու կողմէն պատրաստուած ճառեր, արտասանութիւններ, մեներգ, խմբերգ։ Օրիորդ մը պարեց կովկասեան պարեր, որուն յաջորդեց քրքջալի զաւեշտ մը։ Վիճակահանութենէն շահեցան հետեւեալ թիւերը.— թիւ 103՝ հեռադիտակ, 416՝ ժամացոյց, 215՝ ինքնահոս գրիչ։ (Վերոյիշեալ շահող թիւերէն 103ի տէրը անյայտ ըլլալով, կը խնդրուի տեղեկացնել Միութեան հասցէին, որպէսզի ստանայ հեռադիտակը)։

Դժբախտաբար շատ բազմութիւն չկար, թէեւ մուտքը ազատ էր։ Այս առթիւ Միութիւնը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր ներկաներուն եւ Քղիի Հայրենակցական Միութեան որ 25 ֆրանք նուիրեց։ Նոյնպէս Երզնկայի, Սեբաստիոյ, Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւններն ալ օժանդակեցին։ Վիէն Իզէրի «Բազմաշէնի Վերաշինաց»ը 35 վիճակահանութեան տոմսեր գնեց եւ Վարչութիւնը Սէնթ Էթիէն այցելելով քաջալերեց մեր ձեռնարկը։

Միութիւնը կազմած ըլլալով «Եփրատ» դերասանական խումբ մը, մօտ օրէն ներկայացում մը պիտի տայ։

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի Stade Pershingի մէջ 400ի մօտ ժողովուրդի մը ներկայութեան, արագ եւ հետաքրքրական մրցումէ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը յաղթեց 0ի դէմ 1 նշանակէտով։

Առաջինի մրցումն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին 1ի դէմ 6 նշանակէտով ջախջախեց Չեխական պահեստին։

Մեծ մրցումը սկսաւ ճիշդ 3ին, Չեխերը սկսան անմիջապէս յարձակողականը եւ անցան մեր գիծերուն մէջ, բայց հայ պաշտպանողականը անանցանելի մնաց։ Տասը վայրկեան վերջ մերինները սկսան տիրապետել եւ հայ յառաջապահները գեղեցիկ վայրէջքով կրցան խաբել Չեխ բերդապահը։ Ասոր վրայ Չեխերը անցան կոպիտ խաղի մը եւ վիրաւորեցին մէկ-երկու խաղացողներ։

Երկրորդ կիսախաղին հայ խումբը տիրապետեց բոլոր գիծերուն մէջ, առանց կարենալու նշանակէտ մը եւս աւելցնել։ Առանց Չեխ դատաւորի կողմնակալութեան, scoreը աւելի խիստ կ'ըլլար Չեխերուն դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը իրենց գեղեցիկ խաղով արժանի են ամէն քաջալերութեան։

Այս յաղթանակը մեծ նշանակութիւն ունի Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար, որովհետեւ այս արդիւնքով Զուիցերացիներէն անմիջապէս վերջը կը դասուին Հայերը, Չեխերը յաղթած ըլլալով անգլիական, իտալական, ռուսական, սպանիական, հունգար խումբերուն։ Զուիցերացիներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջեւ մրցում մը հաւանական է, որոշելու համար Ֆրանսայի օտար լաւագոյն խումբը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին կազմն էր.— բերդ. Տէվէճեան, վերջապահ. Մկրտիչեան, Շահմիրեան, միջնապահ. Հ. Բաբազեան, գամէր, Ա. Պաղտասարեան, յառաջապահ. Շ. Միրասեէտի, Ս. Կարապետեան, Վ. Տօլապճեան, Ս. Խուպէսէրեան եւ Օ. Գրիգորեան։

Հ. Թ.

Միւս կողմէ ներկայիս Փարիզի մէջ ֆրանսական պաշտօնատարներու հետ բանակցութիւններ կը կատարուին Թրքական փոխատուութեան կտրօններու մասին։ Վերջնական համաձայնութիւն չէ գոյացած դեռ։

Կարգ մը պետութեանց ապրանքներէն ութապատիկ մաքսատուրք գանձելու որոշումը երկու ամիս յետաձգուած է։

Դարձեալ փախստականներու խնդիր

Անցի տարի Պոլսոյ մէջ մեծ գայթակղութիւնն առաջ եկաւ քանի մը հարուստ Հայերու Պոլիս վերադարձին հետեւանքով։ Նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի այսօր ալ, քանի մը Հայեր եւ Յոյներ մտած ըլլալով։ Ոստիկանութեան ծովային ճիւղին մէջ կատարուած քննութիւններու հետեւանքով, գործէ հանուած են «Մերքեզ մէմուրը» ճէլալ եւ «սէր քօմիսէր» Թէ/ֆիգ պէյերը։ Ձերբակալուած են նաեւ Ղալաթիոյ պահականոցին օտարականներու ճիւղին պաշտօնեայ Ապտուլլահ, ոստիկան Բէմզի, հայ յանձնակատար Մուրատ եւ Տամիանիտիս անուն Յոյն մը։ Ասոնց մեղսակցութիւնը հաստատուած է։ Պաշտօնանկ եղած է ծովային ճիւղի հակակշռի պաշտօնեայի օգնական Թահիր էֆ., հարցաքննուած են նաեւ ոստիկանութեան ծովային ճիւղի մերքեզ քօմիսէրի Ահմէտ եւ քօմիսէրի օգնական Մազհար էֆ.ները։ Այս խնդիրը քննելու համար Պոլիս ղրկուած է Հաճի Հիւսնի պէյ, քաղաքային քննիչ մարմնի նախագահը։

Ոստիկանական Տնօրէնութիւնը ձերբակալած է փախստական հայերէն Յակոբ էֆէնտի անուն հարուստ մէկը, որ ծովի ճամբով գաղտնապէս Պոլիս մտած է։ Քննութեան հետեւանքով ստուգուեր է թէ Յակոբ էֆէնտի օր մը առաջ յանձնակատար Արամի միջոցաւ Պոլիս մտեր է։ Հաստատուած է նաեւ որ Բերա, Այնալը Չէշմէի մուխթար Յակոբ ալ թէ՛ այս խնդրին եւ թէ ուրիշ փախստականներու Պոլիս մտնելու գործին հետ կապ ունի եւ թէ ծովային ոստիկանութեան հինգերորդ ճիւղին հակակշռի պաշտօնեաներէն Տանիշ էֆէնտի եւս Յակոբ էֆէնտիի Պոլիս մտնելու գործին մասնակից եղած է։ Բոլորն ալ ընդհ. դատախազութեան յանձնուած են։

Ե. Զափրաստ մեռած

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ Դեկտ. 28ին, Բագու, աննշան գիւղի մը մէջ մեռեր է կատակերգակ-դերասան Եդուարդ Զափրաստ, թշուառութեան հետեւանքով։

Զափրաստ ալ մէկն էր այն դերասաններէն որոնք Հայաստան գացին 1922ին։ Երեւի Հայաստանի մէջ այնքան աննման հանճարներ կան, որ աւելորդ գտեր են այս տաղանդաւոր տղան, եւ քշեր են մինչեւ Բագու, անօթի մեռնելու։

Մեռած ատեն, Զափրաստ կտակ ըրած է որ ո՛չ մէկ դերասան ներկայ ըլլայ իր յուղարկաւորութեան։

Եդուարդ որդին էր հռչակաւոր կատակերգակ Միքայէլ Զափրաստի, եւ ժառանգած՝ անոր շատ մը յատկութիւնները։

26 հոգի ամբաստանուած

Հունգարական կառավարութիւնը վերջապէս հրատարակեց դրամանենգութեան գործին ամբաստանագիրը, որուն համաձայն դատի պիտի ենթարկուին 26 հոգի, գլուխն ըլլալով իշխան Վինտիշկրաց եւ Նատօսի, Փէշթայի ոստիկանական վերատեսուչը։ Ամբաստանագիրը կը բաղկանայ 77 էջէ, որոնց 50ը յատկացուած են պատճառաբանութեան։ Իշխան Վինտիշկրաց կը մեղադրուի իբրեւ գլխաւոր դաւադիրը եւ ծրագրին յղացողը, իսկ Նատօսի՝ իբրեւ պարագլուխ։ Միւս ամբաստանեալներն են 6 պաշտօնեաներ՝ Փէշթայի քարտէսագրական հաստատութենէն, անոր վերատեսուչը, ոստիկանապետին անձնական քարտուղարը եւ ուրիշ երկու պետեր։ Լուրջ մեղադրանքի տակ է նաեւ բանակին խոստովանահայրը, Զատրավէց եպիսկոպոսը։ Ընդհ. դատախազը կ'ըսէ թէ 30.000 կեղծ հազարնոցներ իր բնակարանը տարուած, համրուած եւ ուրիշ տեղ փոխադրուած են։

Տեղեկագրին համաձայն, իշխան Վինտիշկրաց դրամանենգութիւնը սկսած է 1923ին, գործը յառաջ տանելով Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ։

Ամբաստանագրին համաձայն, իշխանը եւ մեղսակիցները շինած են 25-28,000 հազար ֆրանքնոցներ, մէկ մասը 1923 և 1924ին, բայց մեծ մասը անցած ամառ։ 1925ին բոլոր կեղծ թղթադրամները նախ եպիսկոպոսին եւ իշխանին բնակարանը փոխադրուելէ յետոյ, տարուած են ազգային միութեան գրասենեակը։ Բոլոր թղթադրամները համրուած եւ 8000 հատ ղրկուած են Ամսթէրտամ, Լա Հէյ, Քոփէնհակ, Սթօքհօլմ, Վարշաւա եւ Միլան, մասնաւոր գործակալներու։ Ոստիկանութեան վերատեսուչը նախ քաջալերած եւ յետոյ յատկապէս օգնած է ամբողջ գործերուն։ Իր պաշտօնին բերումով, կրցած է կեղծ անցագիրներ ճարել շրջուն գործակալներուն, ինչպէս եւ 400,000,000 քուրօն փոխ առնել դրամատունէ մը, 160 հատ հազարնոց ֆրանք աւանդ ձգելով։

Կախաղան՝ Դամասկոսի մէջ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ Փետր. 1ի առտուն կախաղան հանուեցան երկու երեւելիներ, Ֆախրի Խարրա եւ Շէրիֆ Սալամ Իզզէթ Նասար։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Սուլթան էլ Աթրաշի գործակալները կը պտտին երկիրը, յորդորելով շարունակել կռիւը։ Վերջերս նոր ընդհարումներ պատահեցան, բայց Տիւրզիները ետ մղուեցան, 20 հոգի կորսնցնելով։

ԱՄՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Մայքլ Արլէն (Տիգրան Գույումճեան) 100 անգլ. ոսկի նուիրած է իր ծննդավայրին՝ Ռուսճուքի ազգ. վարժարանին։

— Պոլսոյ հայկ. դրամատան նախկին տնօրէն Թագւոր Ունքիասեան որ անպարտ հռչակուած էր, անցած շաբաթ կրկին ձերբակալուած եւ երաշխաւորութեամբ ազատ թողուած է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութեան վիճաբ. ժողովը՝ շաբաթ, 6 փետր. ժամը 8.45ին Ռոստոմի սրահը։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔի Հայրենակցական ժողովը՝ յառաջիկայ կիրակի 7 փետր. ժամը 3ին խիստ կարեւոր օրակարգ. 131 Fbg. Temple.

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ «Հայ Երիտասարդաց Միութեան» Ա. ընդհ. ժողովին կը հրաւիրուին Ալֆօրվիլ բնակող 16 տարեկանէն վեր բոլոր Հայերը, առանց սեռի խտրութեան, յառաջիկայ կիրակի 14 փետրուար կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 195, Rue Etienne Dolet. Օրակարգ .— 1. Ընտրութիւն դիւանի եւ վարչութեան, 2. Հաստատութիւն միութեան ծրագիր-կանոնագրի։

Հ. Յ. Դ. ԱՐՄԷՆ-ԳԱՐՕ խումբի դասախօս. ժողովը՝ շաբաթ գիշեր, 6ը փետր., 66 rue Mazarine Մէթրօ Օտէօն։

Հ. Յ. Դ. Լիօնի ընկերական դասախօսական ժողովը՝ կիրակի 7 փետ. ժամը ճիշդ 9ին, 5 rue Marseille քաֆէ Լէգարկոյի սրահը։ Պիտի խօսի ընկ. Ճ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԿՐԱՍ, Ա. Գ.— Ստացանք տասը ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Թ.— Ստացանք բաժնեգինը։

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ղ. Ա.— Նոյնպէս։

ԱՆԻԷՌ, Ա. ԱՄԼ.— Տեղեկացուցէք ձեր նախորդ հասցէն։ Պատրաստ չէ։

ՇԱՍ, Յով. Թէրզ.— Հաղորդեցէք ձեր նախորդ հասցէն։

ՓԱՐԻԶ, Տ. Պ.— Ստացանք վեցամսեան։ Կը ղրկուի։

ԴԼԱՄԱՐ, Գ. Ա.— Բաժնեգինը մէկ տարուան է։

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— Ներփակ մանրամասնութիւն չկար։ Օրացոյցներէն չունինք։

ՄԱՐՍԷՅԼ Յ. Մ. Ստացանք 17 ֆրանք։

ԼՕՌԻԷԹ, Ա. Ա.— Ստացանք մանրամասնը, կը ղրկուի Վ. Ա.ի հասցէով։

ՊՕԼԷՆ, Մ. Գ.— Մինչեւ 1000 ֆրանք կրնաք փոխադրել չեքով։ Մեր միջոցով ալ կրնաք։

ԼԻՕՆ, Զ.— Ստացանք մանրամասնը։

ԼԻՕՆ, Մ. Թ.— Տպագրական գործերը յանձնեցինք, հինգշաբթի կը ստանաք։

ՓԱՐԻԶ, Ան. Փշ.— Ստացանք 20 ֆրանք, երեք անգամը 10 ֆրանք է։

ՎԱԼԱՆՍ, Ն. Ս.— Ստացանք 48 ֆրանք. կոչը հրատարակուած է։

ՓԱՐԻԶ, Գալֆ.— Ստացանք եռամսեան։

ՎԻԷՆ, Ե. Ե.— Ստացանք վեցամսեան։

ՎԻԼՖՐԱՆՇ, Ա. Խ.— Ստացանք եռամսեան։ 4 ֆր. եւս կը պարտիք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Տօքթ. Ռ.— Ստացած ենք։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Աստուր եւ Կալարէթ գիւղերեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Պօղոս Արիօնեանը, (հօր անունը Արիօն, մօր՝ Մամաս), Խարբերդի Մուզուր Օղլու գիւղէն, եղբօր անունը՝ Յակոբ։ Երկու տարի առաջ Յունաստան էր, իսկ հիմա կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի։ Տեղեկացնել A. Krikorian, S. Donnet St. Hilaire. Grasse, A. M.

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ երկու տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել Բարսեղ Ըւազեանի, 26 Պուլվար Վօպան, Վալանս (Տրօմ)։

Տրդատ Տէրտէրեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին Ներսէս Տէրտէրեանը, որ 40 օր առաջ հոս փարիզ էր եւ գիւղ պիտի երթար։ Տեղեկացնել իրեն, 30, Rue Fondory 3 Paris 15.

Տիկին Ագապի Սիմոնեան կը փնտռէ իր քեռորդին Հրանտ Մարուգեան (Վէզիր Քէօփրիւցի) որ Սուրիոյ կողմերը ըլլալը կը կարծուի։ Գրել խմբագրութեան։

«Նոր փիւնիկ»էն կը խնդրուի արտատպել։

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	129	50
Տոլար,	Dollar	26	63
Մարք (ոսկի)	Mark	6	35
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	50
Թրք. ոսկի	» or	115	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	17	50
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	107	25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	121	20
Զուից. »	Frc. Suisse	514	10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	129	—

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2500	—
» II	»	1760	—
» III	»	1500	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	135	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՅԱՌԱՋ

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / խմբագրութիւն եւ վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ
5
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1926

5 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 81 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՈ, ՏՂԱՔ, ԴՈՒՔ ՁԵԶԻ

Չորեքշաբթի օր հրատարակեցինք սրտառուչ գրութիւն մը, «Մենք մեր առաջնորդը»։

Որբ մըն է գրողը, այն սերունդէն որ «ազգին սաները» կոչուեցաւ, եւ տարտղնուեցաւ անոր պէս, աւելի եղերական ճակատագրով մը։ Ցիրուցան ժողովուրդէն քիչ շատ համախմբումներ կազմուեցան։ Տեղ տեղ գիւղի մը, քաղաքի մը հայրենակիցները, ամբողջ ընտանիքներ իրար գտան եւ նոր բոյներ հաստատեցին։ Միայն այս հալածական սերունդն է որ, ստուար մեծամասնութեամբ, չի տեսներ իր թափառումներուն վախճանը։ Շատերը չափահաս են արդէն, եւ ինքնապահ դարձած։ Ուրիշներ տակաւին կը պատսպարուին ամերիկեան եւ ազգային հաստատութեանց մէջ, մէկ օրէն միւսը արձակուելու համար։ Աւելի քան երկու հազար պատանիներ, յարդի շիւղերու պէս նետուած են Մակեդոնիոյ ագարակներուն մէջ, իբրեւ մշակ։ Երեք- չորս հարիւր հոգի ալ այստեղ, մանաւանդ հարաւային Ֆրանսա, վարձու տրուած են։ Սուրիան ալ առանձին պատմութիւն մը ունի։ Եւ դեռ հազարներ կան որոնց հետքը կորսուած է։

«Ի՞նչ պիտի ըլլանք մենք այսպէս», կը հարցնէ նամակագիրը։ Նիւթական հոգը թեթեւցած է, իսկ բարոյակա՞նը։ «Մեծ մասը կարծես երբեք դպրոց տեսած չըլլան. անտաշ մնացեր են. ուրիշներ կ'այլասերին, ազդուած միջավայրէն եւ համատարած անտարբերութենէն»։ Բայց անօգուտ է արտասուել։ Պէտք է կուրծք տալ այդ դժբախտ կացութեան ալ, տոկալ եւ ճամբայ գտնել։ Այդպէս ալ կը թելադրէ մեր աշխատակիցը. «Մենք ըլլանք մեր առաջնորդը, մենք ստեղծենք այն մաքուր մթնոլորտը, որ հոգիները փոխանակ վատասերելու, ազնուանան, բիւրեղանան»։ Եւ յետոյ սա եղբայրական հաւատքը։ «Մենք մեր ոչինչ միջոցներով կրնանք օգնութեան հասնիլ դեռ եւս որբ, ու տանջանքի հովիտներուն մէջ թափառող մեր տարաբախտ եղբայրներուն»։

Այո՛ տղաք, ճիշդ այդպէս։

Ժամանակն է որ դուք ըլլաք ձեր առաջնորդը։ Փրկուած՝ կրակէն եւ սուրէն, թափառական՝ լեռներէն եւ անապատներէն մինչեւ որբանոցները, յետոյ նետուած դաշտը, կամ շքեղ պողոտաներու վրայ,— դուք արդէն քամեր էք դառնութեան բաժակը, եւ ա՛լ վախնալու, վարանելու բան չունիք։ «Ազգին մեծաւորներն» ալ շատ մեծ գործերու են, եւ ժամանակ չունին ձեզմով զբաղելու։ Արդէն հասակ նետեր էք, եւ կանուխէն սորված՝ կեանքի չարն ու բարին։ Ձեր ընկերը կ'առաջարկէ Որբերու Ընկերակցութիւն մը կազմել, հաւաքելու համար բոլոր ցիրուցան բեկորները։ «Ամէն տեղ, Յունաստանի գաւառներն ու քաղաքները թէ Ֆրանսա եւ այլուր, չափահաս որբերը ունին արդէն կազմակերպուած փոքրիկ խումբեր. անոնք կրնան կորիզը դառնալ առաջադրուած նպատակին»։

Գաղափարը ունիք արդէն, ինչպէս եւ կորիզը։ Կը մնայ ձեւ ու մարմին տալ անոր, եւ ստեղծել շարժում մը, որ ոչ միայն ձեզ պիտի փրկէ, այլ եւ պիտի դառնայ կենդանի ազդակ մը ցիրուցան բազմութիւններուն համար։ Ինչպէս տարագրութեան շրջանին, այստեղ ալ ինքնապաշտպանութեան հոգը ունիք, մինչեւ որ կարենաք Հայաստան երթալ։ Ի հարկէ, լաւագոյն ելքը այն էր որ անմիջապէս անցնէիք երկիր, այնտեղ թափելու համար ձեր քրտինքը, քար մը, ծառ մը աւելցնելու։ Բայց, գիտէք արդէն, այդ ճամբան մասնաւոր բանալիներ ունի, աւելի բարդ քան տոլարներու աշխարհի մուտքը։ Ամէն մարդու տրուած չէ մոգական բանալին։ Ուրիշ ամէն երկրի մէջ, ո՛ր եւ է վարչաձեւի տակ, հայրենիքի զաւակ մը կրնայ քաղաքացի ժամէն անցագիր ստանալ։ Այս տեսակէտէն ալ հակասութիւն մըն է մեր հայրենիքին, նորափետուր իշխանութիւնը, եւ, օրինակ Վանայի մաքսատունէն արձակուած Մշեցի մշակը Պելժիա կ'ապաստանի, փոխանակ Երեւան դիմելու...։

Պիտի համբերէք։ Ձեզի համար չեն վայրերան կանչերն ու լակն ձեւերը։ Ձեզի կը վայլէ՝ արի կեցուածք մը, եւ ի ն ք ն ա գ ո ր ծ ո ւ ն է ո ւ թ ի ւ ն։

Կարելի է զարգացնել արդէն կազմուած խմբակցութիւնները, օգտուելով իւրաքանչիւր միջավայրի ընծայած դիւրութիւններէն։ Առաջին մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ տեսակ մը վիճակագրութիւն կազմել, երեւան հանելու համար այս ցիրուցան սերունդին իրական վիճակը։ Քիչ մը երկար կը տեւէ այս գործը. բայց անկարելի չէ, կը բաւէ որ բոլոր անդամները հաւատքով գործի փարին։ Միայն այս աշխատանքը արդէն կը հիմնաւորէ ձեռնարկը, իբրեւ մտքի եւ սրտի կապ մը՝ բախտակից հազարեակներուն միջեւ։ Որբերու Ընկերակցութիւնը առանձին օրկան մը ըլլալով հանդերձ, կրնայ օգտուիլ ամէն տեսակ հաստատութիւններէ, մանաւանդ Լսարանական Միութիւններէն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-էն, որոնց նոր աւիշ մը պիտի ներարկէ, ամէն տեղ։

Բայց մեր միտքը ծրագիր պարզել չէր։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Պայքար, *Ամերիկայի ռամկավարներուն շրջանային պաշտօնաթերթը, որ գէշ խօսք ըսել չի տար Երեւանի վարիչներուն, խմբագրականով մը կը թելադրէ ամրացնել կապերը՝ Հայաստանի եւ գաղութներու միջեւ (14 Յունուար)։ Առիթը՝ Հօկի պատուիրակութեան առաքումն է եւ անոր ցուցադրած շարժանկարը։*

«Հայ գաղութներու գոյութիւնը մեծ առաւելութիւն մըն է, եւ կրնայ ոչ միայն քաղաքական ու իմացական բազմապիսի օգուտներ ունենալ, այլ կարեւոր չափով ալ դիւրացնել անոր տնտեսական վերաշինութիւնն ու զարգացումը, եթէ Հայաստանի վարիչ շրջանակները տաքցնող ու սիրաշահող միջոցներով միշտ վառ պահեն արտասահմանի հայութեան հետաքրքրութիւնն ու խանդավառութիւնը Հայաստանի հանդէպ, եւ իրենք ալ իրենց կարգին յօժար ըլլան ու աշխատին ճանչնալու արտասահմանի հայութիւնն ու ըմբռնելու անոր զգացումներն ու մտայնութիւնը»։

Դժբախտաբար, տարբեր կը խորհին Հայաստանի մէջ.

«Հայաստանի մամուլին պարունակութիւնը եւ երբեմն պաշտօնական բերաններէ եղած յայտարարութիւններ, որոշապէս ցոյց կուտան որ հին շփոթ եւ թիւր կարծիքներ կը տիրեն արտասահմանի հայութեան իրական խորհուրդներուն եւ զգացումներուն նկատմամբ»։

Վախնալով որ այս խեղճուկ դիտողութիւնը կը վիրաւորէ Երեւանի մարզպաններուն սիրտը, ռամկավար թերթը կը փութայ աւելցնել.

«Գիտենք թէ ասիկա դիտումնաւոր չէ, երբեք, այլ պարագաներու հարկադրանքը. բայց պէտք է վերջ գտնէ, պէտք է որ երկիր ու արտասահման թօթափեն ամէն տեսակ կանխակալ կարծիք եւ նախապաշարում եւ անվերապահ ու գրկաբաց ըլլան իրարու հանդէպ»։

Ասոր համար ալ շատ խելօք միջոց մը կ'առաջարկէ.

«Այսինքն միայն Հայաստանէն առաքելութիւններ չգան արտասահման, այլ արտասահմանէն ալ երթան Հայաստան։ Կառավարութիւնն ինքը կրնայ ստանձնել ասոր նախաձեռնութիւնը, եւ, օրինակի համար, արտասահմանի հայ մամուլին ու զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները հրաւիրել Հայաստան, որպէսզի գան, ամէն բան տեսնեն իրենց աչքով ու դառնան պատմեն գաղութներու Հայերուն»։

Երանի՜ հոգիով աղքատներուն, որոնք չեն հասկնար թէ «պարագաներու հարկադրանքը» թոյլ չի տար որ Երեւան այդ տարրական շնո՜րհը ընէ արտասահմանի...։

Սիրակցող բարեկամները

Էնկիւրիի ռուս դեսպան Սուրից յայտարարեր է կովկասեան թերթերուն թէ կ'աշխատուի նախ եւ առաջ առեւտր. դաշնագիր կնքել Թուրքիոյ և Ռուսիոյ միջև։ Յետոյ կազմել ընկերութիւն մը, երկու երկիրներուն միջև մտաւորական համագործակցութիւն հաստատելու համար։ Այս ընկերութիւնը մասնաճիւղեր պիտի ունենայ Թուրքիոյ և Ռուսիոյ քաղաքներուն մէջ։ Թուրքիա շատ կը հետաքրքրուի ռուսական թատրոնով և անոր մասին քննութիւն կը կատարեն այժմ Ռուսիա գտնուող Թուրք դերասանները։ Շատ հաւանական է որ Թուրք նաւատորմը գարնան այցելէ ռուսական նաւահանգիստները և ի մէջ այլոց Օտեսա։ Վերջին երկու տարուան մէջ մեծապէս զարգացան տնտեսական և քաղաքական յարաբերութիւնները Թուրքիոյ և Սովիէթ Ռուսիոյ միջև։

Չորս Թուրք երեսփոխաններ Փարիզի մէջ

Էնկիւրիէն չորս Թուրք երեսփոխաններ եկած են Փարիզ, ուսումնասիրական ճամբորդութեան մը համար։ Ասոնք առջի օր Երեսփոխանական Ժողովի նիստին մէկ մասին ներկայ եղան, յետոյ պտտեցան շէնքին զանազան մասերուն մատենադարանը։ Ճաշարանին մէջ ընդունելութիւն մը եղաւ Թուրքերուն ի պատիւ և ֆրանսացի երեսփոխաններ փութացին ֆրանսական խորհրդարանին համակրանքը յայտնել Թուրք ազգին, կը գրէ «Փըթի Փարիզիէն»։

Անգլիոյ Խորհրդարանին բացումը

Անգլիոյ Խորհրդարանը բացուեցաւ առջի օր, Թագաւորը կարդաց գահաճառը, որուն մէջ կ'ըսուի. «Օտար պետութեանց հետ յարաբերութիւններս բարեկամական են։ Խորհրդարանի փակման շրջանին Պոլսոյ դեսպանը Էնկիւրի գնաց վերջնական համաձայնութեան մը գալու համար Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմաններուն շուրջ։ Իմ կառավարութիւնս ալ Թուրք կառավարութեան պէս կը փափաքի յարաբերութիւնները խիստ բարեկամական դարձնել Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ։ Իմ եւ Ն. Վ. Իրաքի Թագաւորին միջեւ կնքուած դաշնագիրը վաւերացուեցաւ Իրաքի Խորհրդարանին կողմէ եւ մօտ օրէն ձեր վաւերացման պիտի ենթարկուի։

Գահաճառը յետոյ կը խօսի զինաթափութեան համաժողովի, Իտալիոյ պարտքին եւլն.ի մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ՋՆՋԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՂՏՆԻ ՁԵՌՔԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Պոլսէն հասած ճամբորդէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Զանազան ազգային իրաւունքներ ջնջելէ յետոյ, կառավարութիւնը հետզհետէ կը մօտենայ Պատրիարքարանին, որուն հաշուեյարդարը չպիտի ուշանայ։ Արդէն իսկ թելադրուած է փոխել Պատրիարքարանի արդի ձեւը։ Այս պղտոր գործին մէջ Էնկիւրիի միջնորդն է երեսփոխան Մուսթաֆա Ֆէվզի, որ գլուխ հանեց Լօզանի ծանօթ ողբերգութիւնը։ Նախկին գործավարը «բարեկամաբար» թելադրած է հրաժարիլ ներկայ ձեւէն, եւ թաղային ընտրութիւններ կատարել։ Իւրաքանչիւր թաղային մարմին ինքնավար պիտի ըլլայ, եւ միայն որոշ կապեր պիտի ունենայ կեդրոնական մարմնի մը հետ, կազմուած թաղային ներկայացուցիչներէ։ Հիւանդանոցի եւ նման հանրային մարմիններու հոգաբարձութիւնները պիտի ընտրուին թաղ, Խորհուրդներու հաւաքական ժողովին կողմէ։ Պատրիարքը միայն կրօնական գործերով պիտի զբաղի։

Որքան կրցայ ստուգել, Վարչութեան ատենապետը, որուն եղած է այս թելադրութիւնը, պատասխաներ է թէ իրենք առարկութիւն մը չունին, միայն թէ առաջարկը պաշտօնապէս ըլլալու է, եւ կամ կառավարութիւնը ինք մշակելու է այդ տեսակ կանոնագիր մը։

Կ'ըսուի թէ այս թելադրութիւնը կապ ունի Թուրքահայ միութեան հետ, որ կ'աշխատի նորէն գործ եւ գոյութեան իրաւունք ճարել իրեն։ Ասկէ առաջ շատ մը խոստումներ տուած էր կառավարութեան, բայց ոչ մէկը կրցած է իրագործել։ Միութիւնը փորձեց հանրագրութիւն մը ստորագրել տալ, որպէս զի կատարեալ ըլլայ անձնատուութիւնը։ Պատրիարքարանը Լօզանի մէկ յօդուածէն հրաժարեցաւ (փոքրամասնութեանց խնդիր, մենք ամբողջական հրաժարում ձեռք պիտի բերենք ։Այսպէս խոստացան, եւ այս առաջադրութեամբ գործի ձեռնարկեցին։ Սակայն կը հաւաստեն թէ, հանրագրութեան գործը վիժած է, եւ նոյն իսկ միութեան կարեւոր անդամներէն շատեր մերժած են ստորագրել։ Հակառակ այս ձախողման, միութիւնը յամառ ճիգեր կը թափէ, Պատրիարքարանը ձեռք անցընելու համար։ Իր ծրագրին համաձայն, Պ. Յ. Մոստիչեանը պիտի հեռացնեն եւ տեղը պիտի հրաւիրեն Տոքթ. Եաղուպեանը, որ միութեան գործօն անդամներէն է, հոգիով մարմնով թրքացած, եւ ամէն բանէ առաջ իր կալուածները փրկելու կ'աշխատի։ Տարակոյս չկայ որ միւս անդամներն ալ իրենք պիտի նշանակեն։ Մեկնած ատենս կ'ըսէին թէ այս ծրագրին ուժ կուտան Վարչութեան Բ. ատենապետը, Լեւոն պէյ Փափազեան եւ նոյն իսկ Տեղապահը։ Վերջին պարագան վերապահութեամբ կը հաղորդեմ։

Իրաքն ալ Քիւրտերուն հետ է

Պաղտատէն կը հեռագրեն փետր. 3 թուականով.—

Իրաքի նախարարական խորհուրդը պաշտօնական հրաման մը արձակեց, որուն համաձայն քիւրտերէնը պէտք է քաջալերուի Միջագետքի քրտախօս շրջաններու դպրոցներուն եւ պաշտօնատուներուն մէջ։ Քիւրտ պաշտօնեաներ պիտի նշանակուին այդ շրջաններուն համար։

Դաւադրութիւն Զօր. Փանկալօսի դէմ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ համայնավարները դաւադրութիւն մը սարքած էին, Զօր. Փանկալօսը սպաննելու համար։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

⁂ Պաշտօնական հեռագրի մը համաձայն, ոստիկանութիւնը Աթէնքի մէջ երեւան հանած է համայնավարական կարեւոր բոյն մը։ Ձերբակալուած են երեք յոյն կոմունիստներ եւ բռնուած է գաղտնի տպարան մը ուր թերթ մը կը տպուէր։ Բռնուած են շատ մը թուղթեր, որոնց մէջ կան նամակներ՝ կոմինտէրնի հետ։

Անկախութեան դատարանը

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանին անդամներէն Գըլըճ Ալի պէյ Պոլիս հասնելով յայտարարած է թէ վերջին անգամ երբ Պոլսէն Էնկիւրի վերադարձան, Անկախութեան դատարանը իր օրակարգին վրայ 60 դատեր ունէր, որոնց կէսը աւարտած է. կարեւոր ըլլալով մնացած է միայն լրտեսներու դատը։ «Թօք Սէօզ»ի խմբագիր Ապտիւլ Գատէր Քէմալի պէյի դատավարութիւնը վերջացած է. վճիռը տալէ առաջ կարգ մը վկայութիւններու կը սպասուի։ Պոլսոյ մէջ նոր ձերբակալութիւն չպիտի կատարուի։ Պոլիսէն տարուած հոճաները,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ԳԱՆԳԱՏԸ

Ամէն տեղ եւ ամէն ազգերու մէջ հեղինակներու գանգատը երթալով սրտաճմլիկ կը հնչէ: Թռուցիկ ակնարկ մը տալով մեր հրատարակչական կեանքին, 1918—1925, պիտի տեսնենք որ կաղն ի կաղ կը ճռնչէ հայ մամուլը: Ինչպէս ամէն տեղ, այնպէս եւ մեր ազգին մէջ վիպական ճիւղը աւելի ընդունելութիւն գտած է հասարակութենէն:

Այս շրջանին մէջ աչքի կը զարնեն վիպական գործերէն Սիպիլի «Աղջկան մը Սիրտը», Զօհրապի «Փոթորիկը», «Անհետացած Սերունդ մը», Ե. Օտեանի «Թաղականին Կնիկը», «Միջնորդ Տէր Պապան», «Պատասխանական խորհուրդին առջեւ», «Մատնիչը», «Միքէի Սիրարկածները», «Արիւնոտ Յիշատակներ», Տ. Չիթունիի «Ասուլիս Հայաստանի», «Պղնձէ Քաղաքի պատմութիւն», Ա. Խաչեանի «Արձակ Էջեր», Լ. Շանթի «Դարձ», «Դերասանուհին», «Կինը», Ա. Զօպանեանի «Թուղթի փառք», «Տղու Հոգիներ», Ա. Ահարոնեանի «Լռութիւնը», «Մոխիրների տակից», «Հայրենիքի համար», Շիրվանզադէի «Արտիստը», «Ֆաթմա», Րաֆֆիի «Խաչագողի Յիշատակարանը», «Ոսկի Աքաղաղ», Ս. Տիւսաբի «Մայտա», Տ. Կամսարականի «Վարժապետին Աղջիկը», Զ. Եսայեանի «Վերջին Բաժակը», Գր. Չիլինկիրեանի «Վիպակներ եւ Գրուածներ»: Վերջապէս պատերազմէն վերջի ութը տարուան մէջ ուրիշ կարգ մը անծանօթ հին ու նոր վիպասաններն ալ հաշուելով ընդամէնը 100 կտոր վիպական հրատարակութիւններ լոյս են տեսած:

Այդ միեւնոյն շրջանին մէջ հրատարակուած են բանաստեղծական գրուածքներ, Ա. Խաչեանի «Արու Լալա Մահարի», «Հայրենի Աղբիւրներից», Յ. Թումանեանի «Անուշ»ը, Վ. Թոթովենցի «Արեւել»քը, Կ. Սիտալի «Գուսաններգեր», Մ. Մեծարենցի «Ծիածան եւ Նոր Տաղեր», Միհրան Աժտէրեանի «Կեանքի Ծուէններ», Մ. Զարիֆեանի «Կեանքի ու Մահուան Երգեր», Վահան Թէքէեանի «Կէս Գիշերէն մինչեւ Արշալոյս», Տ. Չիթունիի «Համբարձման Վիճակ», Դանիէլ Վարուժանի «Հացին Երգը», Վահան Տէրեանի «Երկիրի Ժողովածու», Ռ. Որբերեանի «Ովասիս», Յ. Մ. Պէրպէրեանի «Ցեղին Ցարութիւնը», Շահան Նաթալիի «Քեզի», «Վրէժի Աւետարան», Հ. Ս. Երեմեանի «Մեռելներու Կարաւանը», Կոստան Զարեանի «Օրերի Պսակը»: Հաշուելով եւ ուրիշ կարգ մը նման հրատարակութիւններ, ամէնը միասին 65 հատոր լոյս են տեսած:

Ներկայ ցուցադրած ցանկէս յայտնի է որ պատերազմէն վերջը նորագոյն հեղինակներ եւ գրուածքներ սակաւաթիւ են: Հին հեղինակներու ծանօթ երկերն կրկին տպագրուած են հրատարակչական շողշողուն յօյսերով: 1918էն վերջը անկախութեան, ինքնավար Հայաստանի գաղափարը արմատացած էր հայ հոգիին մէջ: Հրատարակիչները առիթէն օգտուեցան, կարգ մը գրական երկեր, որոնք բոլորովին մոռցուած էին, վերակենդանացան, գեղարուեստի գրականութիւնը շահեցաւ, սակայն ոչ հրատարակիչները, կամ հեղինակները. զի ես գիտեմ որ գրքերու տեսմարաններու մէջ դիզուած կը մնան նորատիպ հին եւ նոր հեղինակներու հատորները: Մասամբ հաւասարապէս գրագէտը միշտ անբախտ է մնացած մեր մէջ. ամէնէն արժանաւոր տաղանդն իսկ գեղարուեստի տաճարէն հեռացած, շուկայի կեանքին մէջ մտեր է, օրապահիկ մը ճարելու համար:

Մեծ բախտ մըն է հրատարակչին համար, եթէ գտնէ գրագէտ մը որ շահու դուռ բանայ իր հաստատութեան: Համբաւը շատ անգամ բախտին պէս կոյր է: Շատեր աւելի հեղինակաւոր վիպասաններ են եղած քան Էմիլ Զօլան, սակայն չեն կրցած բազդաւոր ըլլալ անոր պէս: Կապրիէլէ տ'Անունցիօ պատերազմէն առաջ, Զօլայէն շատ աւելի գրական արժանիքով համաշխարհային տաղանդ մըն էր հռչակուած, սակայն բոլորովին մնանկացած՝ Ֆրանսայի մէջ կը կը կղզիանար: Գեղեցկապաշտ Օսկար Ուայլտը, հակառակ իր զմայլելի տաղանդին, գրական ասպարէզին սեւ դժբախտութիւնը բանտին մէջ իր «Տէ փրօֆունտիս»ովը սաղմոսերգեց:

Գրողներուն գանգատը ընդհանուր է: Նոր սերունդ, նոր պահանջ: Մեր վաղեմի վարպետները եթէ վերապրէին, իրենց հին քնարովը անկարելի էր որ հետաքրքրէին ընթերցողները: Մեր ազգային այս դժոխային բնաջնջումէն, դեռ աւելի պիտի լարէր ազգաշունչ քնարերգութիւնը, սակայն խելագար անտարբերութիւն մը կը քարացնէր շահամոլին սիրտը: Նախատական, այպանելի էր այդ անտարբերութիւնը: Եւ օտարը կը ծիծաղէր այդ լուռ անտարբերութեան վրայ: Երգիչը իրաւունք ունէր ըսելու.

Այսքան չարիք թէ մոռանան
մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ հային կարդայ
նախատինք:

Ո՞վ է մեղաւորը: Ոչ ժողովուրդը, այլ մամուլի ներկայ վարիչները: Երկու ոչ աննշան հանդէսներ, որոնց անունը հարկ չէ որ տամ, կը մերժէին մեր զուլումին դիւցազներգութիւնը, առարկելով որ ժողովուրդը իր նահատակներու վրէժի ձայնը չէր ուզեր լսել... այլ դարի, վարդի սիրավառ քնարերգութիւնը: Եւ այս կերպով բաժանորդագրութիւնը առաջնորդ կ'ըլլար մամուլի սրտի ձայնին եւ կրթիչ պարտականութեան

Զուտ շահամոլութիւնն է որ մամուլի վարիչները կը խլացնէ հայրենի ցաւած սրտի ձայնը լսելու. Նախատինք, հազար նախատինք պիտի կարդայ նոր սերունդը այն ամէնուն, որ անտարբեր մնացին եւ չարձանագրեցին հայկական դժոխքին պատմութիւնը: Իմ ակնարկած հանդէսներէս մէկը գինովցած էր անիշխանական գաղանցանքով, միւսը անյարմար կը տեսնէր ազգին մարտիրոսներուն դիւցազներգութիւնը, վախնալով որ մի գուցէ Տիրոջ փարախին գառնուկները կ'ընդվզին ստրկութեան դէմ. «որ ընթեռնու՝ ի միտ առցէ»:

Ա. Անտոնեան փորձեց «Վերածնունդ» հանդէսին մէջ սկսաւ հրատարակել ջարդերու եւ աքսորի տպաւորութիւնները: Ամէն տեսակէտով յաջող ձեռնարկ մըն էր այդ. սակայն ո՞ր հրատարակիչը կրցաւ վարձատրել այդ տաղանդաւոր հեղինակը: Ինչո՞ւ իր այդ գործը Թէօդիկի Տարեցոյցէն շատ աւելի ծաւալ չգտաւ: Հայասէր Ճէյմս Պրայս, այս մեր վերջին դժոխային տառապանքներու վաւերագրեալ պատմութիւնը գրեց, սակայն չունեցանք վիպասան մը որ փորձէր այդ արիւնոտ շտեմարանէն քաղելու իր «Տէպպլ»ին նիւթերը: Զօլայի կամ կի տը Մոփասանի հանճարներուն բարձրութիւնը հարկաւոր չէ այդ գին ցաւերուն վիպասանութիւնը հիւսելու համար: Թող հրատարակիչները վարձատրեն հայ հեղինակները, ապահով եմ որ նոր գրողներուն մէջ ալ կը գտնուին արժանաւոր գրիչներ որ, յաջողութեամբ կրնան նկարագրել ազգի բնաջնջումին պատմութիւնը, աւելի յաջող քան ողբասաց Արիստակէս Լաստիվերցին:

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ՄԱՐՍԻԼԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, 2 փետր.

Կիրակի առտու տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նոր շրջանի բացման հանդէսը, Սինէմա Թափի Վէրի սրահին մէջ: 800—900ի հասնող բազմութեան մը հարիւրին 95ը պատանիներ ու երիտասարդներ էին, 15—25 տարեկան:

Պատանի Միութեան ատենապետ՝ Պ. Գ. Անթիկեան (Գուլէլիի որբանոցէն) կարդաց գեղեցիկ գրութիւն մը, «Ինչո՞ւ Դաշնակցական եղանք»: Կ'ուզէի այդ ճառին օրինակը ղրկել «Յառաջ»ին, հրատարակութեան համար, իբրեւ չափանիշ մը նոր սերունդի մտածման: «Մեր Հայրենիք»ը յաջողապէս երգուեցաւ յոտնկայս: Պ. Գ. Կօփօյեան արտասանեց Ռ. Զարդարեանի «Պահակները Արթուն են» գրուածքը, Պ. Յ. Ուզունեան արտասանեց Յ. Թումանեանի «Անուշ»էն կտոր մը, Պ. Ստ. Միլտոնեան «Յարգանք քեզ»ը: Պատանի Միութեան նորակազմ խումբը երգեց «Կուժն առայ»:

Ընկեր Ահարոնեան, որ միաժամանակ նախագահն էր հանդէսին, խօսեցաւ զմայլելի ճառ մը, ներշնչուած՝ երիտասարդութենէն: Յիշեցուց մեզի հայրենական գեղեցիկ ու վաղուց մոռցուած սովորութիւն մը, «ցեառընդառաջ»ը, երբ գեղեցիկ օր մը մեր բնաշխարհի մէջ, մեր տուներու երդիքներուն վրայ կը վառէր կրակը, խորհրդանիշը օճախին: Ու գեղեցիկ նմանողութեամբ յորդորեց որ ատաղութեան մէջ վառ պահենք ճրագները, բոցավառ ու պայծառ ցեառընդառաջի կրակը՝ օր մը նորէն ու յաւիտենօրէն զայն ճարճատեցնելու համար մեր երկրին մէջ. որպէս զի մեր առաստաղները ծխոտ ու մրոտ մնան, ու ծխանին ծուխը բարձրանայ ոլո՛ր մոլո՛ր:

Բուռն ծափահարութիւններ կը թնդացնէին սրահը. խումբը երգեց «Մշակ Բանուոր»ը. ու հանդէսը վերջացաւ: Սակայն ոչ ոք կ'ուզէր հեռանալ: Ոչ մէկ միջադէպ:

*** Այս հանդէսէն յետոյ, ընկեր Ահարոնեան ընկերակցութեամբ Շրջ. Կոմիտէի անդամներուն, առաջնորդուեցաւ Կարտան, ուր խօսեցաւ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, խուռն բազմութեան մը առջեւ:

Կարտանի ընկերները պատրաստեր էին սեղան մը, որ այլապէս ոգեւորիչ էր, շրջապատուած՝ աշխատաւորներէ:

Խրիկուան, ընդարձակ պաշտերու եւ մշակուած արտերու մէջէն գացինք Մարթիք: Ընկեր Ահարոնեան խօսեցաւ հաւատաւոր ճառ մը, արցունք խլելով ներկաներու աչքերէն, — արցունքը մեր յոյսին, մեր երկրի երկունքին: Ամբողջ Մարթիքի գաղութը ներկայ էր, կիներով եւ երախաներով:

ՇԱՀՅԱՐՈՒՆԻ

35 ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՎԱՌՆԱՅԷՆ ՊԵԼԺԻԱ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)
Վիեննա, 3 փետր.

Վերջին օրերս, Պուլկարիայէն հոս եկան Վառնայի մաքսատան աշխատաւորներէն 35 Հայեր, բոլորն ալ Մշեցի եւ շրջականներէն: Տեղական կառավարութիւնը օտարահպատակութեան խնդիր յարուցանելով, մաքսատունէն հանած էր շատ մը գաղթական Հայեր: Անոնք որ միջոց ունէին պուլկարահպատակ դառնալու — ինչ որ խոշոր գումար կը պահանջէ — մնացեր են իրենց գործին. իսկ այս խեղճերը որ չունէին, բռներ են Պելժիոյ ճամբան: Վառնայի ու Սօֆիայի մէջ դիմում կատարուած է պելժիական իշխանութիւններու եւ գործարանատէրերու մօտ, անոնք ներս առնելու համար: Ձեռնարկը տեւեր է երեք ամիս, եւ յաջողեր է: Ստիպուեր են Վիեննայէն անցնիլ, որովհետեւ ֆրանսական կառավարութիւնը վճռապէս մերժած է «թրանզիթ» վիզէ տալ, մինչդեռ ծովու ճամբան աւելի աժան էր: Նուկօ Սլավիոյ մէջ, զանազան ծախքերու ենթարկուած ըլլալով, երբ Վիեննա հասան, իրենց դրամը սպառած էր: Անգնահատելի է աւստրիական իշխանութեանց հոգածութիւնը: Այդ 35ին մէջ կը գտնուէին չորս կիներ, 11 երեխայ, ծերեր, եւ միայն 11 հոգի աշխատանքի ընդունակ: Կայարանին մէջ ոստիկանութիւնը գիշերելու տեղ կուտայ, եւ յատուկ վառարան կը պատրաստէ: Մէկ օր մնալով կայարանը, ոստիկանութիւնը զանոնք կը փոխադրէ աժան, բայց տաք եւ մաքուր հիւրանոց մը, մինչդեռ Թրանզիթ ըլլալով, կրնար ուղղակի ճամբու դնել:

Համայնքի վարչութիւնը կ'ուզէ իր բարոյական աջակցութիւնը ցոյց տալ. կը դիմէ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչին, բայց ապարդիւն: Գոնէ ճամբու ծախքը պէտք էր լրացնել: Ճամբորդները նախ ըսեր էին թէ ոչինչ ունին, յետոյ յայտներ են որ միայն 140 տոլար մնացած է, ինչ որ կասկածներու տեղի տուած է: Չորս հոգինոց ընտանիք մը բացարձակապէս բան չունէր: Ձեռ ալ մեղադրել այդ հայրենակիցները, որովհետեւ աչա 12 տարիէ ի վեր թափառական են. չէ՞ որ սեւ օրուայ համար ալ պիտի մտածեն, պէտք էր ըմբռնել այս հոգեբանութիւնը:

Այսպէս կամ այնպէս, կարելի եղաւ ճամբու ծախքը լրացնել իրենց ընկերսիրութեամբ: Ունեցողը չունեցողին տուաւ: Շատ յուզիչ էր պատկերը, երբ բոլորը կը մեկնէին, մնացող ընտանիքին մէկ տոլար տուին ըսելով.

— «Աս ալ քու հացի փողը, մ'լ չունինք»:

Ո՛չ, դեռ հայ գաղթականի սրտի մէջ մեռած չէ իրարու օգնելու զգացումը: Գաղթականները իրենց պակասութիւններուն հետ ունին նաեւ իրենց առաքինութիւնները: Կը գանգատէին թէ չեն թողուր որ Հայաստան երթան:

— Ինչ գործ ունինք այս անծանօթ երկիրներուն մէջ. Հայաստան նստողները խիղճ չունի՞ն, ինչո՞ւ մեզ պատառ մը հողէն կը զրկեն:

Ի՞նչ կրնայի պատասխանել. ինձմէ աւելի լաւ գիտէին Հայաստանի ներկայ վարիչներուն քաղաքականութիւնը:

Այսպէս, խումբը ճամբայ ելաւ: Մնացող ընտանիքը (չորս հոգի մըն ալ) մնաց առանց դրամի: Համայնքի վարչութիւնը հաստատեց որ իսկապէս օգնութեան կը կարօտին եւ անմիջապէս տուաւ 10 անգլիական ոսկի, իսկ չորս կնոջ համար ձիթապտուղ, նարինջ եւլն. եւ պատուով ճամբու դրաւ:

Այս առթիւ ըսեմ որ շատ անգամ ասկէ անցեր են ուրիշներ, եւ խաբելով դրամ քաշեր են: Երբեմն ուսանողի, երբեմն ալ գաղթականի անունով կը պատահին բախտախնդիրներ, որոնք կ'արտասուեն, հազար ձեւեր կ'ընեն եւ դրամ առնելով կ'անհետանան. մինչդեռ յետոյ երեւան կուգայ որ տոլար ալ ունին, ոսկիլին ալ:

Մեր ազգային եւ անհատական արժանապատուութեան տեսակէտէն, եւ իրապէս թշուառներուն չմնասելու համար, պէտք է զգուշանալ այսպիսի կեղծիքներէ:

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԲՈՂՈՔԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Hispano-Suiza ինքնաշարժի գործարանին մէջ, որ կը գտնուի Պուա Գոլոմպ, կ'աշխատին տասնեակ մը Հայեր, օրինակելի իրենց աշխասիրութեամբը:

Յունուար 21ին բոլոր բանուորներու կողմէ երկու պատուիրակներ ղրկուեցան տնօրէնութեան՝ օրավարձի յաւելում պահանջելու: Թէեւ յաջողեցաւ, բայց շաբաթ մը վերջը պատրուակով մը այդ երկու անձերը գործէ հանուեցան: Ասոր վրայ բանուորները դարձեալ իւրաքանչիւր խումբէ պատուիրակներ նշանակելով բողոք ներկայացուցին տնօրէնութեան: Պ. Միհրան Վարդանեան ալ իր խումբին անունով յանկարծ կը նետուի պատուիրակներու շարքին մէջ: Գործարանատէրը այս անգամ իւրաքանչիւրին անունը կ'արձանագրէ եւ հաւողիչ խօսքերով կը ճամբէ:

Բայց աչա երեք օր կ'անցնի եւ կը լսենք որ Միհրան Վարդանեանը երկու Լեհերու հետ միասին գործէն հանուած է: Այս անգամ ի զուր կ'աղաչէ իր պատուիրակ «ընկեր»ներուն որ ճար մը գտնեն:

Այս թեթեւ քայլը դէչ տպաւորութիւն թողուց օտարներու մասին:

Պուա Գոլոմպ — Լեմեզեան

ՊԱՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ

Բարեկամ մը, առանց գրած հասկնալու, «Յառաջ»ի մէջ կը բո ղոքէ մէկ յօդուածիս դէմ:

Ես պարի հակառակ սոսկ յայտնած չեմ երբեք, ոեւէ ան ընդհակառակն:

Իմ ըսածս բոլորովին ուրիշ բա է, զոր չեն ուզեր հասկնալ մ «պարասէրները»: Պարի պարի սրահներու մէջ կենցաղ տութեան մասին գաղափար չ նին մեր տղաքը: Խօսքը պաշտօ կան հանդէսներու մասին է, եւ թէ զանազան «տանսինկ»ներ ուր ամէն բան ներելի է, նոյնիսկ կոպտութիւնը: Մեր հանդէսներու մէջ «հրաւէրի» կոշտ ձեւեր խայտառակ յատկրտուքներու կայ եղած եմ: Կուշտ ու կուռ պա րելու համար, առանց հանգչելու քրտինքի գոլորշիներու մէջ, նստել ու սահելով, կը պարե՛ն անոնք ինչպէս ամէն մարդ կրնայ պա րել, երբ գինին քիչ մը շատ խմէ.— Անիկա գիտեմ, հակառա որ գինի չեմ խմեր երբեք: Շատ տաքի վրայ, ըմբշամարտութի մը դիտելու պէս, աղջիկներու ղուած պաղ կարօտներ, գլխարկ գլուխին վրայ: Ես կը ճանչնամ սակայն տղաք, որ քրտինքը չո րով պաղեցնելու եւ քիչ մը աւելի պարելու համար գարեջուրով կ զովանան, քնատ կը մնան, չեն ճա շեր ու ... աչա հիւանդանոցներ մէջ մեր փրօֆէսէօրները, աւելի բարի քան պարի փրօֆէսէօրներ աչագանգը կուտան, թէ թոք մնասուած է: Իսկ, ասկէ զուր Ֆրանսացի աղջիկներուն, եւ անոն հայ երիտասարդը նախընտրելը սա «յայտնի» սալոններուն, մեր «ա մաթէօր»ներուն մասին իմ գի ցածներս տարբեր են, եւ մեր բա րեկամը դեռ հանդէսէն քնա մնացած ըլլալու չէ, որ դիս կարծ փարիզէն դուրս, եւ անտեղեակ:

Սակայն,— աչա՛ բունցաւ. Պ Թէրզեան զիս կ'ամբաստանէ, ո փոխանակ մաքառելու ձուլում վտանգին դէմ, կը պաղեցնեմ հայ երիտասարդը հայկական երեկոյթ ներէ: Այո, ուրեմն, ձուլումը կան խելու համար պա՞ր սարքելն Դարմանը միայն պա՞րն է: Ո սորվեցուց ձեզի, պարեր, ձուլում մի վտանգով սակարկել պատուա նշան մը մեր ապիկար սերունդի համար: Տղոց աս ժասը, որ եր կոյթներու «գեղարուեստակա բաժնի» պահուն կ'աղմկէ, պա՛ կը պոռայ, անոնք որ, «ծովածաւա բազմութեամբ» կը լեցուին սրահ ներուն մէջ, ուր, իբրեւ խայ պար է սարքուած, ինչպէս ժամ նակին կայսրերը ժողովուրդը ոգե լու, քնացնելու համար կրկէս կ կազմակերպէին, այն երիտասար դութիւնը, որ չտուաւ դեռ փարիզ մէջ նոյնիսկ երբեմն, աւանդակա «ընթերցասիրաց»ները, «Յառա դիմասէր»ները, կամ լսարանները, տեսէք Ֆրանսայի գաւառներ հայ տղաքը, եւ ամչցէք,— ես կ ձայնե՛մ այդ երիտասարդութեա նը, առանց հոգ ընելու որ կը վր տացնեմ զայն: Ես ցեղային գի տակցութիւնը, առաքինութիւ կ'որոնեմ, հոս եւ ամէն տեղ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄՈՍԿՈՒԱ որոշեց 25 ընդծով եայ ապսպրել, անմիջապէս շինել լու պայմանով: Իւրաքանչիւրը 700 թոնօ տարողութիւն պիտի ունենայ

ԱՋԱՏ ԲԵՄ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի Յունուար 15ի թիւին մէջ, «Ինչպէ՞ս աճուրդի կը հանենք» վերնագրով գրութիւնս, առիթ տուած էր գաւառացի ընթերցողի մը, որ քանի մը խրատներ ուղղէր, իբրեւ փորձառու։

Հիմնական խնդրին մասին, որ հայ աղջիկներուն անբացատրելի կեցուածքին ու հայ երիտասարդներուն հանդէպ վերապահ ու վանող դիրքին կը վերաբերէր, տարակարծիք չըլլալով, նպատակս հարցը կրկին արծարծել չէ։

Գաւառացի ընթերցողը յօդուածէս սխալ եզրակացութիւն մը հանած եւ հետեւաբար թիւրիմացութեան մը զոհ դարձած ըլլալով, պիտի փորձէի այս քանի մը տողերով լուսաբանել «Յառաջ»ի ընթերցողները։

Եթէ իմ գրութիւնս ուշադրութեամբ կարդացուէր, ինծի չպիտի վերագրուէր այն միտքը թէ «երբ մեր երիտասարդները օտարուհիներու հետ կ՚ամուսնանան, նախանձելի բոյներ կը կազմեն»։ Ընդհակառակն, յօդուածիս մէջ շեշտեր էի. «Եւ, իբրեւ հայ կին, անտարակոյս պիտի մերժէի այսպիսի տրամաբանութիւն մը (օտարներու հետ ամուսնանալու խնդիրը), քանի որ իմ մէջ ազգային ջիղը աւելի զօրաւոր է»։

Ըսել կ՚ուզէի, որ եթէ հայ երիտասարդը իր ազգակից օրիորդէն կը մերժուի, ի՞նչ պիտի ընէ, երբ ընտանիք կազմել կ՚ուզէ։

Ինծի համար ընտանեկան դժբախտութիւնները, վէճերն ու ամուսիններու բաժանումը կապ չունին ո՛չ ազգութեան, ոչ դասակարգի եւ ոչ ալ կրօնի հետ. մարդկային հոգին նոյն է ամէն տեղ, ամէն երկինքի տակ։ Գաւառացի ընթերցողը իբրեւ փորձառու մը, ինծմէ լաւ գիտնալու էր որ հայ ընտանիքներուն մէջ նուազ չեն վէճերն ու ընտանեկան դժբախտ պարագաները։

Վերջացնելու համար. անգամ մըն ալ պարտաւոր կը զգամ կրկնելու թէ՛ հակառակ ըլլալով հանդերձ, որ մեր երիտասարդները օտարուհիներու հետ ամուսնանան, խնդիրը չի փակուիր ատով ու կը մնայ աւելի քան այժմէական ու լուծման կարօտ։

Անժիւ Պարսամեան

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, Հալէպի մէջ ուշագրաւ դէպք չէ պատահած։ Ֆրանսական իշխանութիւնները արգիլած են մեկիթներու մէջ Ուրբաթի քարոզը։ Դամասկոսի մէջ իրիկուան ժամը 6էն յետոյ շրջագայութիւնը արգիլուած էր. այժմ ժողովուրդը կրնայ մինչեւ ժամը 9 պտտիլ։

Պէյրութի մէջ մարզպանը թիւ 55 որոշմնագրով մը կ՚ըսէ թէ ոռոշ թիւով երեւելիներ ճնշում կը գործեն իրենց մշակներուն, բանուորներուն եւ վարձակալներուն վրայ եւ զանոնք ըմբոստութեան ու հոգատար պետութեան դէմ դաւադրութեան կը դրդեն։ Այդպիսիները ի ներկայութեան պիտի դատապարտուին եւ անոնց շարժուն եւ անշարժ կալուածները պիտի գրաւուին։ Այս գրաւումը ի բացակայութեան դատապարտուածներու համար վերջնական պիտի նկատուի վճիռէն 30 օր անցնելէ վերջ միայն. այդ պայմանաժամին մէջ անոնք կրնան ներկայանալ եւ բողոքել վճիռին դէմ։ Այս կերպով գրաւուած կալուածներուն հասոյթը պիտի գանձէ Սուրիոյ իւրաքանչիւր պետութեան ելմտական նախարարը կամ տեսուչը եւ պիւտճէէն դուրս առանձին հաշուի մէջ պիտի անցընէ։

Ասկէ զատ, մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ գրաւուած գոյքերու հասոյթով հատուցումներ ընել բոլոր անոնց որոնք ապստամբութեան հետեւանքով վնասուած են. հողերը պիտի բաժնէ գիւղացիներուն, դրամական օժանդակութիւն պիտի ընէ երկրագործական դրամատան եւ շարժական վարկ պիտի հաստատէ։ Աժանագին բնակարաններ պիտի կառուցանէ եւ վնասուած տուները պիտի նորոգէ։

Մարզպանը ստացած է զանազան հանրագրութիւններ, որոնք կը պահանջեն Մեծն Լիբանանի կարգ մը քաղաքները Սուրիոյ միացնել։ Պաալպէքի թաղապետական խորհուրդը դիմում կատարած ըլլալով, Լիբանանի կառավարիչ Պ. Քայլա լուծած է այդ խորհուրդը եւ շրջաբերականով մը ազդարարած է պետական բոլոր պաշտօնեաներուն, որ զգուշանան այս կարգի գործերու միջամուխ ըլլալէ, հակառակ պարագային պաշտօնէ պիտի արձակուին։

ՆՈՐ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Արեւելեան անկախութեան դատարանը Խարբերդի մէջ մահուան դատապարտեց քրտական ապստամբութեան մասնակցողներէն Ալին եւ Ատէմ Չավուշը։ Տասը տարուան թիապարտութեան դատապարտուեցան Հաճի Ալի օղլու Օսմանի եղբայրը Ալի եւ։ Մահավճիռները գործադրուած են արդէն։

ՀԱՅԿ. ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայագէտ փրոֆ. Ֆրէտէրիք Մաքլէռ հրաւէր ստացած է Սթրազպուրկի համալսարանէն, Հայաստանի մասին դասախօսութիւններ կատարելու համար։ Պ. Մաքլէռ Սթրազպուրկ պիտի մեկնի փետր. 14ին եւ պիտի մնայ մէկ շաբաթ, հետզհետէ խօսելով հետեւեալ նիւթերուն վրայ.—

ա ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ.— իր դերը, իր դիրքը հանդէպ Զրադաշտականութեան, բիւզանդական եւ հռոմէական եկեղեցիներուն։

բ. ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ.— իրանական եւ յունական կռապաշտութիւնը Հայաստանի մէջ։ Քրիստոնէական հոսանքը, «դեւ»երն ու «այս»երը ժողովրդական աւանդավէպերու եւ հաւատալիքներու մէջ։ Աղանդները Հայաստանի մէջ։

գ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ.— Հայաստանի երկրագործութիւնը, առեւտուրը, ճարտարարուեստը, քաղաքակիրթ լեզուն, խիստ նուրբ գրականութիւնը, ճարտարապետութիւնը, երաժշտութիւնը, գարդանկարչութիւնը։

Մոգական լապտերով ցոյց պիտի տայ նիւթին վերաբերեալ զանազան պատկերներ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Խալք» թերթը կը շարունակէ իր քննութիւնները Թուրքիոյ տագնապին մասին։ Պրուսայէն, Իզմիրէն եւ Պոլիսէն յետոյ, այս անգամ ալ Մերսինի մասին կը հրատարակէ թղթակցութիւն մը, տալով հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Վերջին օրերս հրապարակը շատ կայուն է։ Մեծ հաստատութիւնները իրենց ձեռքերը ծալլած կեցած են եւ իրենց ապառիկ տուած ապրանքներուն փոխարժէքին իսկ ժամանակին չեն կրնար գանձել։ Երբ ամէն վաճառական խստութիւն ցոյց տայ, հրապարակը տակն ու վրայ պիտի ըլլայ։ Օր կ՚ըլլայ որ ամենամեծ վաճառական մը չի կրնար հազար ոսկինոց մուրհակ մը կտրել տալ։ Երկրագործական դրամատունը, որուն վրայ մեծ յոյսեր դրեր էինք, երեք ամի՞ս է որ գործառնութիւնները դրեթէ դադրեցուց։ Միւս դրամատուններն ալ չեն ուզեր աւելի դիւրութիւններ տալ։

«Կը լսենք որ Ռուսերը իրենց միւս գնումներէն զատ, բամպակ պիտի գնեն դարձեալ եւ ասոր համար յանձնախումբ մը ղրկեր են։ Բայց կասկածելի է որ յաջողի այս մարմինը, որ վաճառականներուն շրջաբերական ղրկելով հարցուց անոնց պայմանները եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց ամէն դիւրութիւն տալու անոնց։ Պատճառն այն է որ վերջերս ռուսական «Արգոս» ընկերութիւնը ապրանք գնեց մեր հրապարակէն եւ բեռնագիրները ժամանակին չվճարեց, կարեւոր վնասներու ենթարկելով շատ մը վաճառականներ։ «Արգոս» տեսակ մը պետական կազմակերպութիւն է։ Կը խնդրենք մեր ռուս բարեկամներէն որ աշխատին ամրապնդել իրենց վարկը, դրամները վճարեն օրը օրին եւ ուշադրութիւն ընեն որ իրենց թուրք բարեկամները չվնասուին։

ՀԱՏՈՒԿՏՈՐ ՀԱՅԵՐ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ Պատրիարքական ցեղապահը Ակնայ եւ Տիվրիկի շրջանի հայերուն բաժնելու համար մաս մը դրամ ղրկած էր Արաբկիրի Առաջնորդական փոխանորդ Գուրգէն քահանայ Թաճիրեանին, որ դեկտեմբեր 11 թուակիր թուրքերէն նամակով մը կը տեղեկացնէ թէ այցելած է Ակնայ (այժմ Քէմալիէ) Ապուչեխ եւ Կամարակապ գիւղերը որոնց բնակիչներուն բաժնուած է Պատրիարքարանէն ղրկուած 80 ոսկին. յետոյ անցած է Բինկեան (այժմ Ռուպատ) գիւղը, ուր մնացած է երկու օր եւ բաժնած է 40 ոսկի։ Այցելած է նաեւ Զիմառա գիւղը։ Բոլոր գիւղերու հայերը փափաք յայտնած են Պոլիս փոխադրուիլ, «որովհետեւ շատ խեղճ եւ անմխիթար վիճակի մը ենթարկուած են»։ Իր տեղեկութեանց համաձայն, Ապուչեխի մէջ կան 4 այր եւ 11 կին, Կամարակապի մէջ 3 այր եւ 14 կին, Բինկեանի մէջ 3 այր եւ 9 կին, Կասմա 5 այր եւ 11 կին, Զիմառա 7 այր եւ 28 կին, Արմտան 2 այր եւ 2 կին։

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպան Պ. Ժուվնէլ Փետր. 10ին առաւնները Լիբանանի պիտի այցելէ։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԷՌՍԻԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պրիւքսէլէն կը գրեն մեզի.—

Կարտինալ Մէռսիէի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ նմանը չտեսնուած հանդէսով, զոր կառավարութիւնը եւ պելժ ազգը պաշտօնապէս սարքեցին ի պատիւ հերոսին եւ գիտնականին։ Արարողութեանց մասնակցեցաւ Հ. Յովհաննէս Վրդ. Նալպանտեան, հայկական շուրջառով։ Այս առթիւ վարդապետը հայկական պատարագ պիտի մատուցանէ կիրակի, 7 փետր. Յիսուս Մանուկ եկեղեցիին մէջ, ժամը ճիշդ 10.45ին։

Յունուար 31ին, արարողութիւններ սարքուած էին առաքելութեանց համար։ Այդ առթիւ թագաւորական պալատի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ ժողովրդապետը հրաւիրած էր Նալպանտեան վարդապետը, հայկական պատարագ մատուցանելու։ Ներկայ էին բարձրաստիճան անձեր եւ արքայական գերդաստանը։ Երգեցողութիւնը շատ կոկիկ անցաւ, ղեկավարութեամբ Պ. Մամբրէի։ Երգեհոնով կ՚ընկերակցէր Պ. Պալըդճեան։ Ներկաներուն բաժնուեցաւ պատարագի ֆրանսերէն պատկերազարդ բացատրութիւնը, որ ջերմ գնահատութեան արժանացաւ։

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԿԸ ՍՂԷ ՄԻՏՏ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին Փարիզի մէջ ապրուստը նշանակելի կերպով սղեց։ Փոքրիկ նպարավաճառի մը մօտ կատարուած քննութիւն մը հետեւեալ պատկերը կու տայ.— 2 փր.ք 40 արժող «սարտին»ի տուփ մը այսօր կ՚արժէ 2.95 ֆրանք, 2.20 ծախուող «սօմօն»ի տուփը 3.20, «առաշիտ»ի իւղը որ Սեպտեմբերին 90 սանթիմ կ՚արժէր, հիմա կը ծախուի 1.10ի, իսկ ձէթի ամէնէն վար տեսակը, որ չորս ամիս առաջ 1.50 ֆրանքի կը ծախուէր, այսօր 1.95 եղած է։ Ծաղկակաղամբը 2 փր. 75, իսկ «քամամպէր» պանիրը 4.10 է, դեռ շաբաթ մը առաջ 3.25 էր։ Երեք ամսուան մէջ «ռօքֆօր» պանիրը 50 սանթիմ, տօմիսէլը՝ 15 սանթիմ վրայ դրած են։ Սղած է նաեւ պանանը՝ 55 սանթիմէն 75։ Կարագին 125 կրամը 2 ֆրանք 40էն 2.90ի բարձրացած է, շոքոլան՝ 2 ֆրանք 20էն 2.60ի, սուրճ 2.50էն 2 ֆրանք 80ի։

Ցեղական թերթերը այս սղութեան իբրեւ պատճառ ցոյց կու տան միջնորդները, որոնք այս գործին մէջ տխուր դեր կը կատարեն իրենց քսակը պարարտացնելու համար։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ԳՐԱԳԷՏԻՆ

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզի.—

Մարսիլիոյ Ազգ. Միութիւնը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ գրագէտ Ա. Ահարոնեանի, մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան անդամներու եւ 20ի չափ հրաւիրեալներու։ Հացկերոյթը շարունակուեցաւ ժամը 1—5 մեծ խանդավառութեամբ։ Ընկեր Ահարոնեան բացատրական ճառ մը խօսեցաւ իր մշակած գրականութեան տարրերու եւ «մօթիվ»ներու մասին։ Այդ ճառը իր գրական հանգանակն էր։

Իրապէս գովելի էր Ազգային Միութիւնը, որ կրցաւ արհամարհել կուսակցական նկատումները, յարգելու «գրագէտ»ը. որովհետեւ, Ահարոնեան ամէն բանէ առաջ գրագէտ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ինքնութեան թուղթերու նորոգման առթիւ, մեր հայրենակիցները զարմանքով կը դիտեն որ 68 ֆրանքի սովորական տուրքէն զատ, ուրիշ վճարում կը պահանջուի։

Անցեալ օր ոստիկանապետին հետ խօսեցանք այս մասին, եւ ստուգեցինք որ տուգանք չէ առնուածը, այլ վճարման յապաղումը։ Այսպէս, պէտք չէ նամակատունէն մանտափոստը առնել եւ 10—15 օր վերջ ներկայանալ ոստիկանատուն, այլ դրամը վճարել նամակատան եւ նոյն օրը կամ օր մը վերջը (փոխանակ 9—10 օրի) երթալ ոստիկանատուն։

Տուգանքները օրուան հաշուով կ՚առնեն. այսինքն մանտափոստը որքան ուշանայ, այնքան աւելի կ՚առնեն։

* * * Երկու հայրենակիցներ պատահաբար Սէն Շամոնի ֆրանսական եկեղեցին կը մտնեն, բայց ֆրանս. սովորութիւնները չգիտնալով, խաչ կը հանեն. եւ յետոյ կը սկսին անդադար երկրպագել։

Այս երեւոյթը օրինակ կը թուի, եւ խլրտում մը տեղի կ՚ունենայ։ Այս աղմուկին մէջ աւագերէցը կը հասնի եւ մահմետական կարծելով, երկուքը մէկ կը վռնտէ եկեղեցիէն։ Մեր կրօնաւորները կը հեռանան առանց տեսնելու պատարագը։ Առած մը կ՚ըսէ. «Սատանան ժամ չի կայնիր, իսկ եթէ կայնի, մատը աչքը կը խօթէ»։ Քիչ մը չի՞ նմանիր։

Սէն Շամոն Կ. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕԼԷՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 24ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով պատարագեց եւ քարոզեց Մարսիլիոյ հովիւ Գալֆաեան վրդ., որ մասնաւորապէս յորդորեց հեռու մնալ քաղաքական խնդիրներէ, չխանգարելու համար ժողովուրդին հանգիստը։

Յառաջիկային դժուարութիւններու չհանդիպելու համար, ջանքեր կը թափուին եկեղեցի մը վարձելու։ Կը յուսանք որ շուտով կ՚իրականանայ այս ծրագիրը եւ Պօլէնն ալ կ՚ունենայ իր եկեղեցին եւ ազգային միութիւն մը, որուն այնքան պէտք ունի։

Մէն

ԱՆԳՈՐԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի թերթերը կը գրեն թէ Յունաստանէն հասած անգործ գաղթականներուն գործ ճարելու համար, Երեւանի Հօկի կեդր. Վարչութիւնը որոշած է ծախսով շալաքել Սոխումի եւ Սոչիի շրջաններուն մէջ, եւ փոխադրել Երեւան, որպէս զի գաղթականներուն բաժնուի եւ անոնց ձեռքով մշակուի։

Նոյն գաղթականներուն հետ գացած որբերէն մաս մը տեղաւորուած են դպրոցներու մէջ, Հօկի վարչութեան ծախքով։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ իրիկուն Մաժէսթիքի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը։ Օտար յայտնի արուեստագէտներ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին գեղարուեստական բաժնին, որուն մէջ Օր. Մօնա Բայվա բացառիկ յաջողութիւն ունեցաւ մանաւանդ իր հնդկական պարերով։

Զոյգ նուագախումբերու ընկերակցութեամբ, պարերու բաժինը անցաւ խանդավառ ու մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ։ Տեղի ունեցաւ նոյնպէս վիճակահանութիւն, որուն մէջ շահող թիւերը ստացան գեղեցիկ առարկաներ, նուիրուած զանազաններու կողմէ։ Ներկաներուն թիւը կարելի չէ բաւարար նկատել, այս տեսակ երեկոյթի մը համար։ Կը յուսացուի որ նիւթական հասոյթը գոհացուցիչ է։ Նկատելի է սակայն որ այս կարգի հանդէսներու մէջ ազգային տոհմիկ շունչը կը պակսի ընդհանրապէս։ Ամէն ինչ օտար լեզուով կատարելու ձգտում մը կայ, որ հիւանդագին ունակութիւն կը դառնայ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի 7 փետր. Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս խումբերն ալ կարեւոր մրցումներ պիտի ունենան։

Առաջինը կը մրցի division d'honneurէն E. S. Juvisyի դէմ որ նախորդ կիրակի յաղթեց Gallia Clubին, եւ հաւասար մնացած է հարուստ սխոյեան Boulogneի դէմ։ Սոյն մրցումը Coupe de Franceի երկու մրցումներէն դուրս օրուան ամէնէն կարեւոր մրցումը կը նկատուի։

Հայ խումբը լման կազմով դուրս պիտի գայ։

Ա. խումբի հաւաքավայրն է Gare St. Michel, ճիշդ 12.45ին. մեկնում 1.04։

Պահեստին կը մրցի Juvisyի պահեստիին դէմ, իր հաւաքավայրն է St. Michel 11.30ին։

Երկրորդ եւ նորակազմ երրորդ խումբերն ալ պիտի մրցին C. A. Françaisի Բ. եւ Գ. խումբերուն դէմ։ Հաւաքավայր Pte. Vincennes 12-ին։

Հ. Թ.

* * * Յաջորդ կիրակի 14 փետր. Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը եղանակին ամէնէն կարեւոր մրցումը պիտի կատարէ C. A. Sport G.ի դէմ, որ Ֆրանսայի ախոյեան է եւ փարիզի ախոյեանական մրցումներուն մէջ ալ առաջին տեղը կը գրաւէ։

* * * Ամերիկեան Նպաստամատոյցի տնօրէն Պ. Ճէքուիթ երկրորդ անգամ ըլլալով տասը հազար տրախմի նուիրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Աթէնքի մասնաճիւղին, մարզիկներու զգեստաւորման համար։

* * * Պուքրէշի Թաղ. Խորհուրդը այս տարուան ելմտացոյցին մէջ 5000 լէյ նպաստ սահմանած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Անցեալ օր կէս օրէ վերջ Օփէրա Քօմիքի մէկ ներկայացումէն ելլելու ատեն դիպուածով իրարու հանդիպեցան Օփէրայի տնօրէն Պ. Ռուշէ եւ «Մէրքիւր տը Ֆրանս»ի երաժշտական քննադատ Պ. Մառնոլտ, որ վերջերս իր թերթին մէջ խստիւ քննադատած էր Օփէրայի տնօրէնը։ Պ. Մառնոլտ անպատուաճ խօսք մը եւ սպառնական շարժում մը ուղղեց Պ. Ռուշէի, որ առանց այլ եւ այլի ապտակեց Մառնոլտը։ Այս միջադէպը մեծ յուզում յառաջ բերաւ եւ բարեկամներ միջամտեցին զատելու համար երկու հակառակորդները, որոնք թէեւ պիտի մենամարտէին, բայց երկու կողմի վկաներու կարգադրութեամբ միջադէպը փակուեցաւ։

որոնք ներկայիս Լենկլուբիի մէջ կը գտնուին, Պոլսոյ հետ ոեւէ կապ չունին: Պոլսոյ գրգռութիւնները երեք անոպաներու գործն էր:

Մուսոլինի նոր կը փնտռէ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Իտալիա Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ իր պարտքերու խնդիրը կարգադրելէ յետոյ, այժմ կը մտածէ իր յարաճուն բնակչութեան համար նոր երկիրներ գտնել: Մուսօլինի մօտ օրէն Տրիպոլիս պիտի երթայ Աֆրիկէի իտալական ստացուածքները ընդարձակելու դիտումով: Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Անգլիոյ հետ կնքուած պարտքի համաձայնագիրը քաղաքական գաղտնի կէտեր ունի եւ թէ Անգլիա եւ Իտալիա կարգ մը նախզգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնեն՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մեքենայութեանց դէմ:

Ինքնութեան թուղթերու խնդիրը

Ինչպէս գրած էինք կիրակի օր, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը նորէն դիմած է արտաքին նախարարութեան, խնդրելով որ համապատասխան հրահանգները տրուին, ամէն տեղ d'Origine Arménienne գրելու, փոխանակ de Nationalité Turque/ի:

Նախարարութիւնը բարեացակամութեամբ նկատի առնելով այս դիմումը, Պ. Նշան Գալըպճեանի միջոցաւ թելադրած է որ իրեն հաղորդուին անունները այն գաւառներուն ուր չի գործադրուիր Յուլիս 31ի շրջաբերականը:

Հետեւաբար, ուր որ դժուարութիւն կը յարուցուի, թող փութան իմացնել Հ. Հ. Պատուիրակութեան:

Բողոք եւ ցոյց նոր տուրքերուն դէմ

1925 Դեկտ. 4ի օրէնքով քուէարկուած նոր տուրքերուն դէմ Ֆրանսայի բոլոր կարեւոր քաղաքներու առեւտրականներն ու դրամատէրները ամէն օր բողոքի բանաձեւեր կը քուէարկեն եւ կը պահանջեն որ այդ տուրքերը ջնջուին: Շատ մը քաղաքներու մէջ ցոյցեր ալ կատարուեցան:

Երէկ կէս օրէ վերջ Փարիզի առեւտրականներէն մաս մը գաւառի օրինակին հետեւելով մեծ ցոյց մը կազմակերպեցին: Ժամը 4էն մինչեւ 6 ռիւ Սէնթ Օնորէի խանութները, Ռիւ Ռուայյալէն մինչեւ Ֆօպէտի Ֆրանսէզ փակուեցան: Գոց խանութներուն վրայ փակցուած էր հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Բողոք նոր տուրքերուն եւ տուրքերու անհաւասար բաշխումին դէմ: 1925ին երեք միլիոն առեւտրականներ եւ գործատէրեր 8 միլիառ 306 միլիոն ֆրանք տուրք վճարեցին, մինչ 8 միլիոն երկրագործներ 82 միլիոն միայն վճարած են: Ասիկա ազդարարութիւն մըն է Խորհրդարանին, որ առեւտրական նոր տուրքերու մասին կը վիճաբանի եւ տակաւին բան մը չպահանջեր երկրագործներէն: Ֆրանքը փրկելու համար մենք բոլորս պատրաստ ենք կամաւոր տուրք մը վճարելու, մասնաւոր մնտուկի մը, զոր պիտի վարէ ազգային կոմիտէ մը: Սակայն ամենէն առաջ կ'ուզենք որ բոլոր Ֆրանսացիները հաւասար ըլլան տուրքի առջեւ:

⁂ Երեսփ. ժողովը քուէարկեց օրէնք մը որով 7000 ֆր.էն աւելի շահողները իրենց հասոյթի քանակը երդումով պիտի հաղորդեն պատկանեալ պաշտօնատան:

Սուրիոյ դէպքերը

«Իւմանիթէ» գրած էր թէ Սուրիոյ մէջ ֆրանսացի զինուորները ապստամբներուն հետ եղբայրացած են: Պատերազմական նախարարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այս լուրը: Նոյն թերթը երէկի թիւին մէջ կը գրէ թէ Հալէպի մէջ պատահած դէպքը եղած է շատ ծանրակշիռ: Ապստամբները գրաւած են կառավարական պալատը: Խռովութեանց պահուն սպաննուած են 130 ֆրանսացի եւ տեղացի զինուորներ, 20 հոգի աքսորուած են:

Երուսաղէմէն «Սէնթրըլ Նիուզ»ի կը հեռագրեն թէ Դամասկոսի մէջ կրկին խուճապ կը տիրէ եւ բնակիչները կը մեկնին քաղաքէն:

Վրացիի մը յարձակումը

«Մաթէն» կը պատմէ թէ Երեքշաբթի օր ժամը 3.30ին երբ մօտ 15 հոգի կեցած էին ռուսական հիւպատոսարանի սպասման սրահին մէջ, համեստ հագուած երիտասարդ մը ուսովը ջարդուփշուր ըրաւ ապակեայ դուռը, որ քարտուղարութեան սենեակը կը բաժնէ սպասման սրահէն: Դուռնէն ներս պիտի մտնէր, երբ իր դէմ ելաւ հիւպատոսարանի քարտուղար Պ. Բօնսթանթէն Նաքուպովսքի: Անծանօթը քանի մը ապտակ զարկաւ քարտուղարին. ներկաները զատեցին եւ մարդը ձերբակալուելով ոստիկանատուն տարուեցաւ, ուր յայտարարեց թէ անունն է Կէորկ Մէլիցէ եւ ծնած է 1899ին Վրաստանի մէջ, մինչեւ 1921 ծառայած է վրացական բանակին մէջ եւ կռուած է պոլշեւիկներուն դէմ, սակայն պոլշեւիկեան գրաւումէն յետոյ գաղթած է Ֆրանսա եւ աշխատած է գաւառներու մէջ: Քանի մը օր առաջ Փարիզ եկած է՝ Վրաստան երթալու նպատակով: Հոս ըսուած է իրեն թէ պոլշեւիկները իրենց երկիրը կը դարձնեն բոլոր Վրացիները՝ խոստանալով հանգիստ ձգել, բայց անգամ մը որ Վրաստան հասնին, կը հարցաքննեն եւ կը դատապարտեն բոլոր անոնք որոնք կռուած են պոլշեւիկներուն դէմ: «Ահա՛ այս բանին է որ չեմ կրնար հանդուրժել: Այսօր հիւպատոսարան գացի՝ ազդարարութեան համար, սակայն եթէ այս դաւադրութիւնը շարունակուի, հիւպատոսը պիտի սպաննեմ»:

Մէլիցէ բանտարկուեցաւ:

«Լքեալ» գոյքերու աճուրդը

«Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը իր բոլոր հնարաւորութիւնները գործ կը դնէ երեւան հանելու համար մինչեւ այժմ չգրաւուած կալուածները: Վերջին անգամ գրաւուած է Գարաքէօյի Նուր խանը, որ նախապէս Նորատունկեանին կը պատկանէր: Հասկցուած է նաեւ որ Ճիզմէճեան անուն հայ փախստական մը 40 կտոր կալուածներ ունի: 20 կտորը գրաւուած է արդէն, միւսներուն համար փնտռտուքները կը շարունակուին:

Ծախու հանուած են՝ Լեւոն Գարագաշեանի աղջիկներուն՝ Ագնիւի եւ Նուարդի Թաթաւլայի տունը՝ 5750 ոսկիի, Ճիզմէճեան Յակոբի Թօփհանէի խանութը եւ սեղանաւոր Խաչիկ էֆ.ի Եշիլքէօյի երկու տուները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ե. ՉԱՓՐԱՍՏ ՉԷ ՄԵՌԱԾ.— Յունվ. 31ի «Մարմարա»ն կը հրատարակէ դերասան Ե. Չափրաստի մէկ նամակը, գրուած Բագուէն, 1926 յունվ. 4ին որով կը յայտնէ թէ ողջ առողջ է, մինչդեռ, «Կավռօշ»ի դրկուած երկար նամակ մը կը ծանուցանէր թէ մեռած է դեկտ. 28ին: Ո՞վ յղացաւ այս անճոռնի խաղը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՌՈՍՏՈՄ» լսարանական միութեան վիճաբ. ժողովը՝ վաղը շաբաթ, 6 փետր. ժամը 8.45ին Ռոստոմի սրահը:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական ժողովը՝ յառաջիկայ կիրակի 7 փետր. ժամը 3ին խիստ կարեւոր օրակարգ. 131 Fbg. Temple.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ «Հայ Երիտասարդաց Միութեան» Ա. ընդհ. ժողովին կը հրաւիրուին Ալֆօրվիլ բնակող 16 տարեկանէն վեր բոլոր Հայերը, առանց սեռի խտրութեան, յառաջիկայ կիրակի 14 փետրուար կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 195, Rue Etienne Dolet. Օրակարգ.— 1. Ընտրութիւն դիւանի եւ վարչութեան, 2. Հաստատութիւն միութեան ծրագիր-կանոնագրի:

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը յառաջիկայ շաբաթ 6 Յունուար երեկոյեան ժամը Յուկէսին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ԱՐՄԷՆ-ԳԱՐՕ խումբի դասախօս. ժողովը՝ շաբաթ գիշեր, 6ը փետր., 66 rue Mazarine մէթրօ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. Լիօնի ընկերական դասախօսական ժողովը՝ կիրակի 7 փետ. ժամը ճիշդ 9ին, 5 rue Marseille քաֆէ Էսգարկօյի սրահը: Պիտի խօսի ընկ. Ճ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Ն. Գ.— Ստացանք: Շնորհակալ:

ԼԻՕՆ, Գործ.— Ստացանք 312 ֆրանք:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ. Յ. Թ.— Ստացանք նամակնին:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Ջ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ԼԻՕՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 16 ֆրանք: 4 ֆր. ես կը պարտիք:

ՓԱՐԻԶ, Վ. Ս.— Համաձայն ենք:

ԼԸ ՓԻՒԻ, Ա. Թ.— Ստացանք նամակնին:

ՎՕԲՐԸՍՕՆ, Ս. Թ.— Նոյնպէս:

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— Ստացանք մանրատախտը: Կը ճշդենք:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Գ.— Նոյնպէս: Կը կարգադրենք:

ԿՐԱՍ, Յ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Պուլվառ «Սէն Միշէլ»ի եւ Սէն Ժէրմէնի անկիւնի քէօշկը.

Սէն Միշէլ թիւ 7ի առջեւի քէօշկը:

ՕՏԷՕՆ

Քարֆուռ տը լ'Օտէօն թիւ 5, անկիւնի լրագրավաճառի խանութը:

ԼԱՖԱՅԷԹ

Ռիւ Լաֆայէթ թիւ 52 սրճարանը:

մէթրօ Cadetի գլուխը:

ՍԷՆ ԼԱԶԱՐ

Cour de Romeի առջեւի քէօշկը:

ՊԷԼՎԻԼ

19 Ռիւ տը Պէլվիլի լրագրավաճառին մօտ:

Jouy Rouve փողոց, Նպարավաճառ Յարութիւնեանի խանութը:

Մավրոս Ճաշարան՝ 92 rue Rébeval.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աստուր եւ Նազարէթ Գրիգորեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց հօրեղբօրորդին Ղուկաս Արիստեանը, (հօր անունը Արիոն, մօր՝ Մասաս), Խարբերդի Մուզուր Օղլու գիւղէն, եղբօր անունը՝ Յակոբ: Երկու տարի առաջ Յունաստան էր, իսկ հիմա կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի: Տեղեկացնել A. Krikorian, S. Donnet St. Hilaire. Grasse, A. M.

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ երկու տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել Բարսեղ Աւագեանի, 26 Պուլվար Վօպան, Վալանս (Տրոմ):

Տրդատ Տէրտէրեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին Ներսէս Տէրտէրեանը, որ 40 օր առաջ հոս Փարիզ էր եւ գիւղ պիտի երթար: Տեղեկացնել իրեն, 30, Rue Fondory 3 Paris 15.

Տիկին Ագապի Սիմոնեան կը փնտռէ իր քեռորդին Հրանտ Մաբուդեան (Վէզիր Քէօփրիւցի) որ Սուրիոյ կողմերը ըլլալը կը կարծուի: Գրել խմբագրութեան:

«Նոր փիւնիկ»էն կը խնդրուի արտատպել:

SALLE de la MUSE

10, Rue du Général Brunet, 19e.

Métro : Botzaris *Autobus : M*

7 Փետր. Կիրակի ցերեկ ժամը 2ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ղեկ. Prof. Jacquesի

Classique պարեր՝ Պ. Ռօլանտ գանթարէ եւ Mlle. Colette Prévèlle է.

JAZZ-FATTY

ՄՈՒՏՔ՝ 5 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու կէս գին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր յարգելի յաճախորդները կեդրոնէն պտուշցնելու համար՝ կուգանք յայտարարելու որ եթէ կ'ուզեն

ՄԱՔՈՒՐ ՄԻՍԷ

եւ լաւ համեմներով պատրաստուած

ԳԱՅՍԷՐԻԻ

ՓԱՍՏՐՄԱՆ ԵՒ ՍՈՒՃՈՒԳԸ

ճաշակել՝ ուղղակի թող դիմեն մեզ, կեսարացի մանագէտներուս՝ H. Khanzadian & Alagueuzian, Chemin de Cauvell par Allauch, Marseille. (B. du Rh.)

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	129	50
Տոլար,	Dollar	26	61
Մարք (ոսկի)	Mark	6	30
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	118	—
Մէճիտիէ	Médjidié	10	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր » »	Lire	107	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	120	25
Զուից. »	Frc. Suisse	513	10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	130	—

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2500	—
» II	»	1750	—
» III	»	1700	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	130	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

7 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 82 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԽԱՐԻ ԱԽՈՐԺԱԿԸ

Նոր Թուրքիան օրէ օր կը սրէ ախորժակը, ոչ-Թուրքերու հարստութիւնները յափշտակելու համար, միշտ «օրինական» միջոցներով:

Զարդ չկայ, ոչ ալ խռովութիւն, կամ աւարառութեան հրաման: Բայց, իրականին մէջ, ոչ մէկ տարբերութիւն ամբոխային դէպքի մը, և կատարուած գործողութեանց միջեւ: Արդիւնքը մէկ է, նոյն իսկ աւելի գէշ: Որովհետեւ, ընդհանուր խառնակութեան մը առեն, աւարի կը տրուի այնքան բան որքան որ կարելի է սահմանուած ժամանակին մէջ: Մինչ ներկայ պարագային, կողոպուտը տեւական է, օրինականացած դրութիւն մը, որ առանց աղմուկի, յամրաբար բայց անվրէպ մոխիրի վրայ կը նստեցնէ զոհերը: Օրէնքը այնքան ընդհանուր, համայնակուլ հանգամանք ունի, որ շատ քիչերը կրնան ազատիլ:

Ինչպէս գաղտնի ոստիկանութիւնը դաւադրութիւններ, քաղաքական յանցաւորներ կը փնտռէ կամ կը ստեղծէ, «խաֆիէ»ներու ցանց մը փռելով ընդարձակ տարածութեանց վրայ, նոյնպէս «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը, Տէֆթէրհանէ կամ իմարէթհանէ, ունի բազմաթիւ և բազմազան գործակալներ, որոնք անտէր կալուած կը փնտռեն, կը պրպտեն ու կը մատնեն: Նոր արհեստ մը ծնած է արդէն, որուն կը հետեւին շատեր, յաճախ առանց ազգի խտրութեան, մէկէն վրէժ լուծելու, միւսին ստացուածքը խլացնելու, ամէն պարագայի մէջ, 10 առ հարիւր միջնորդչէքը ապահովելու համար: Վերջերս այնքան յառաջ գացած էր այս բանուկ արհեստը, որ կառավարութիւնն անգամ խոստովանեցաւ թէ «անիրաւութիւններ» կը գործուին, մանաւանդ գաղթականներուն կողմէ, և հրահանգեց «մուհաճիր» չընդունիլ յատուկ յանձնաժողովներուն մէջ: Ի՞նչ օգուտ. մնացողները, ներքին և արտաքին գործակալները, լրտեսները, ոստիկանները, անօթի պաշտօնեաները կը բաւեն «անիրաւութիւնները» շարունակելու և զարգացնելու: Որսը այնքան համեղ է որ, մարդ չի դիմանար փորձութեան...

Եւ, իբրեւ հետեւանք, ամէն օր աճուրդի ցանկեր կը կարդանք Թուրքիոյ բոլոր թերթերուն մէջ, Պոլսէն մինչեւ Վան: (Այս առթիւ կարդալ Թաւրիզի մեր թղթակցին ուշագրաւ տեսակցութիւնը Թուրքի մը հետ, Բ. էջ): Ամէն տեղ ալ իրարու կը նմանին աճուրդի պայմանները, համաձայն վերէն տրուած հրահանգին: Տակաւին չենք յիշեր ինքնագլուխ խլացուած, անմիջապէս յափշտակողին յանձնուած, «նահատակ»ներու բաշխուած անհամար տուներն ու շէնքերը: 1922էն ի վեր կը տեւէ այս նոր աւազակութիւնը, անսասան եւ անարգել, իբրեւ թագուպսակը 1915ին հաստատուած իթթիհատական աւարառութեան: Եւ դեռ անստոյգ է վախճանը: Անհատականին հետ անխտիր «ազգային սեփականութիւն» կը հռչակուին հանրային հարստութիւններ ալ, դպրոց եւ եկեղեցի: Անատոլուի մէջ շատոնց վերջացած է այս գործը, և աչքէ վրիպած քանի մը հաստատութիւններ ալ ցանկի տակ են, մանաւանդ Կեսարիոյ, Սեբաստիոյ եւ Իզմիրնէի մէջ:

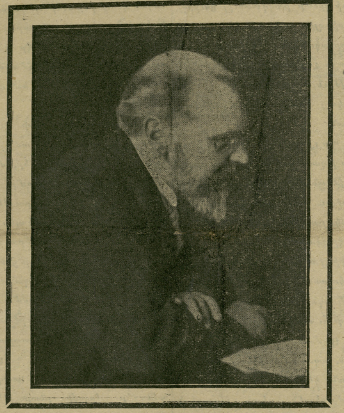
Քիչ մը աւելի զգոյշ կը շարժին Պոլսոյ մէջ, թէեւ ծրագիրները պատրաստ են: Շատ բան կախում ունի Պատրիարքարանի վերջնական ձեւէն:

Երեւոյթը բարենշան չէ, եւ, աստիճանաբար խրամներ կը բացուին այս դարաւոր հիմնարկութեան բոլորտիքը, ներսէն եւ դուրսէն, ժամ առաջ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար զայն: Ազդանշանը տրուած է արդէն... գերեզմանատունէ մը, թէեւ ողջերն ալ նոյնքան լուռ են որքան գերեզմանները: Երեք տարիէ ի վեր, ռազմախաղեր կը փորձէ Թուրքեհայ Միութիւնը, որուն պաշտօնն է մերձեցում հաստատել երկու ժողովուրդներուն միջեւ, Հայերը թրքացնելով, աղբօր-բաժին ընելով հայկական հարստութիւնները, եւ ձեռք առնելով Պատրիարքարանի վարչութիւնը: Այդ Միութեան ներսն ու դուրսը արմատ բռնած են կարգ մը հայկական սունկեր, որոնք ամէն բանէ առաջ իրենց կաշին եւ հարստութիւնը կը մտածեն, եւ պատրաստ են ամէն ստորնութեան: Անոնք եթէ թելադրութիւններ, մատնութիւններ չընեն ալ, սիրայօժար ընդառաջ կ'երթան պղտոր փափաքներու, անելի մէջ ձգելով Պատրիարքարանի խեղճուկրակ վարիչները:

Ամէն պարագայի մէջ, շատ սուր է աւարի ախորժակը, և գետինը պատրաստ: Այն օրէն ի վեր որ յայտարարուեցաւ թէ Թուրքիոյ Հայերը կը հրաժարին Լօզանի դաշնագրին ծանօթ յօդուածներէն, աւելի կը պրկուին օղակները, եւ, առտու մը, Պատրիարքարանը պիտի հարկադրուի անձնատուր ըլլալ, եւ ինկիւրիի ձգել այն քանի մը իրաւունքներն ալ որ կը տեւեն:

Ախորժակը ուտելով կը բացուի. արգելք չկայ, ոչ ալ մարսողութիւնը խանգարելու վախ: Իսկ թիկունքը միշտ ապահով է, շնորհիւ Մոսկուայի:

Շ.

ՏՈՔԴ. ՅՈՀԱՆՆԷՍ ԼԵՓՍԻՈՒՍ

Տակաւին առջի գիշեր, Պերլինէն նամակ մը տեղեկութիւններ հաղորդելով Տօքդ. Լեփսիուսի վիճակի մասին, կը խնդրէր յառաջի հաւաքածոյ մը դրկել «Դիւան Հայկ. Նորագոյն Պատմութեան» համար, որ իր ձեռնարկն է: Իսկ երէկ առտու արդէն կը հասնէր գոյժը:

Մահը տեղի ունեցած է Մէրանի մէջ, ուր փոխադրուած էր վերջերս, ապաքինութեան յոյսով: Լեփսիուս շարունակ հիւանդ էր վերջին տարիներս, շաքարախտի հետեւանքով, եւ վերջին երկու տարուան ընթացքին քանի մը անգամ կաթուած ունեցաւ: Ճիշդ ատոր համար ալ յետաձգուեցաւ այն յոբելեանը, որ պիտի կատարուէր հայ ժողովուրդին անունով, իբրեւ երախտագիտական ցոյց:

Դժուար է քանի մը տողով ներկայացնել կեանքը եւ գործը այս մեծ մարդուն, որ մինչեւ վերջին վայրկեանը չնչեց հայ ժողովուրդի բարիքին համար: Ուրիշ առիթի մը վերապահելով այդ պարտականութիւնը, յիշենք անմիջապէս, թէ իր բանասիրական, պատմական, բարեգործական եւ որբախնամ աշխատանքին հետ, Տօքդ. Լեփսիուս ունեցած է նաեւ քաղաքական գործունէութիւն: Կը յիշենք իր թանկագին աջակցութիւնը մանաւորապէս 1915ի ամրան սկիզբը, տեղահանութեան ամէնէն կատաղի շրջանին, երբ Պերլինէն Պոլիս եկաւ, հակառակ թալէաթի յարուցած դժուարութիւններուն, հասկնալու համար կացութիւնը: Հազիւ քանի մը օր կեցած, արդէն կը խոստովանէր թէ «Մենք այս եղածին մէկ տասներորդն անգամ չէինք գիտեր»: Ամէն դուռ զարկաւ մեր ողբացեալ բարեկամը, օրուան դահիճներէն մինչեւ Ֆօն տէր Կօլց փաշան, որպէս զի զոնէ Պոլսոյ շրջակայ գաւառները զերծ մնան (Բիւթանիա, Պրուսա եւլն.) բայց անօգուտ: Եւ Լեփսիուս, անզօր կատաղութեամբ լեցուած, դառնօրէն մեղադրելով գերմանական սպայակոյտը, իր հաւաքած փաստաթուղթերով կը փութար Ժընեւ, Միջազգային Կարմիր Խաչի կեդրոնը, որպէս զի զոնէ ջարդէն ազատածները, հիւանդներն ու երախաները փրկուին: Այնուհետեւ, մանաւանդ Զինադադարէն, բան-գործ ըրաւ երեւան հանել հայաջինջ սարսափներուն բոլոր գաղտնի ծալքերը, հրատարակութեան տալով Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան փաստաթուղթերը:

Մինչեւ այսօր, իր հաստատած փօնտերուն շնորհիւ 800 հայ որբեր կը պահուին, որոնց 400ը Սուրիոյ մէջ:

∴ Հանգուցեալը զաւակն էր ծանօթ եգիպտագէտ Ռիխարտ Լէփսիուսի. իր աստուածաբանական կրթութիւնը ստացած է Միւնխէնի եւ Պերլինի մէջ: 1884—86 քարոզչի օգնական էր Երուսաղէմի մէջ, ապա 10 տարի երէց եղաւ Հարցի մէջ եւ այնուհետեւ կ'ապրէր Պերլին, զբաղելով գիտական, աստուածաբանական եւ գեղարուեստական խնդիրներով: Իր աստուածաբանական-քաղաքական հետաքրքրութիւնները մեծապէս ուղղուած էին դէպի Արեւելք: Մասնաւորապէս սեծ ուշադրութիւն կը դարձնէր Հայերու վիճակին վրայ: Հայկական խնդրով շատ զբաղած է էր դէպի արեւելք կատարած ճամբորդութիւններու միջոցին: Իր «Հայաստան եւ Եւրոպա» նամակաշարքը, որ թարգմանուեցաւ անգլիերէնի ու ֆրանսերէնի, ուժգին պաշտպանողական մըն է հայ ժողովուրդին՝ ընդդէմ իսլամական խժդժութիւններու: 1897—1917 կը հրատարակէր «Քրիստոնէական Արեւելք» գերմաներէն պարբերականը և «Արեւելեան Առաքելութեան Տարեգիրքը»: Պատերազմէն ետքը կը զբաղէր գրական-քաղաքական հրատարակութիւններով. Մէնտէլսօն-Բարթօլտի եւ Թիմի հետ հրապարակ հանեց վաւերագրերու հատորներու շարքը: Ունի նաեւ թատերական երկեր («Աղասփէր», «Մահուան Պարը» եւայլն):

∴ Այս առթիւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Տիկ. Լեփսիուսի. — «Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը իր ամենախոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ձեր ամուսնոյն անդարմանելի կորուստին համար, զոր պիտի ողբայ ամբողջ հայ ազգը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇԻՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ?

Լոնտոնի թերթերը կը պնդեն թէ Իտալիոյ պարտքի այնքան նպաստաւոր համաձայնագիրը Անգլիոյ հետ՝ կը պարունակէ քաղաքական գաղտնի կէտեր՝ ուղղուած Թուրքիոյ դէմ: Այս օրերս աւելի շատ կը խօսուի այս մասին:

«Իվնինկ Սթանտարտ» կը պահանջէ որ կառավարութիւնը լուսաբանութիւններ տայ: Ռափալլոյի մէջ Մուսոլինիի եւ Չէմպըլէյնի տեսակցութեան պահուն Իտալիոյ վարչապետը փորձած էր խօսիլ պարտքերու խնդրին մասին, սակայն Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն բացարձակապէս հակառակած էր: Հետեւաբար կը կարծուի թէ պաշտօնական սակարկութիւն տեղի չէ ունեցած: «Ուէսթմինիսթր Կազէթ» ալ կը գրէ թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը ի հարկին գիտէ ինքզինքը հեռու ցոյց տալ այնպիսի խնդիրներէ, որոնցմով կը հետաքրքրուի, բայց որոնց չուզեր միջամուխ ըլլալ պաշտօնապէս: Ու թերեւս ատոր համար է որ Պ. Չէմպըլէյն Լոնտոն դարձաւ այն ատեն միայն, երբ Պ. Չըրչիլ եւ կոմս Վոլփի ստորագրեցին համաձայնագիրը:

«Ուէսթմինսթըր Կազէթ» կ'աւելցնէ թէ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է Պ. Չէմպըրլէյնի եւ Մուսոլինիի միջեւ, Անատոլուի մէջ իտալական բաղձանքներու մասին, եւ եթէ Թուրքերը Մուսուլի համար պատերազմ յայտարարեն, Իտալացիները պիտի օգնեն, եւ ի հարկին Ատալիան պիտի գրաւեն:

Իտալիա Նափոլէոնեան բանակ պիտի կազմէ

Մուսօլինի իտալական «Ճէրարքիա» թերթին ղրկած պատգամին մէջ կ'ըսէ.— «Պէտք է հաւատք ունենալ ֆաշիստ յեղափոխութեան վրայ, որ 1926ին պիտի ունենայ իր Նափոլէոնեան տարին: Պէտք է հաւատք ունենալ իտալացի ժողովուրդին վրայ, որ այսօր կը սկսի աշխարհի վրայ նիւթական ու բարոյական տեղ մը ունենալ եւ ընդունակ է այդ տեղը մեծցնելու, զայն համեմատական դարձնելու համար իր աճումին ու ուժին: Այդ հաւատքը պէտք է ըլլայ ուշադիր եւ զինեալ: «Ճէրարքիայ»ի կարգախօսը ա՛յս պէտք է ըլլայ 1926ի համար:»

∴ Իտալացի զինուորները կը պատրաստուին գրաւել Ճարապուպի ովասիսը Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Գնդացիրներով եւ թեթեւ հրետանիով զինուած զօրաւոր զօրամասեր կը մասնակցին գործողութեան:

Ի՞նչպէս պիտի վճարուին տուրքերը

Երեսփ. ժողովը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց որ տուրքերը երկու անգամէն վճարուին, որպէսզի ամբողջ տարուան ընթացքին դրամ մտնէ պետական սնտուկը: Ելմտական Նախարարը հակառակ էր այս տեսակէտին, սակայն ձախակողմեաններու ծրագիրը յաղթեց այս խնդրին մէջ: Ասկէ զատ պանդոկի կամ կահաւորուած բնակարանի մէջ ապրողները պարտաւոր պիտի ըլլան եկամուտի վրայ տուրք վճարել:

Զուիցերիա կը մերժէ Մոսկուայի պահանջը

Մոսկուա, Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին մասնակցելու համար, պայման դրած էր որ Զուիցերիա հատուցում ընէ այրի Տիկին Վորովսքիի, եւ ներողութիւն խնդրէ մարդասպանին արձակման համար: Ժընեւ ընդունեց առաջին կէտը, բայց ահա վճռապէս կը մերժէ երկրորդը, իբրեւ ազգային արժանապատուութեան խնդիր: Այս առթիւ Զուիցերիոյ հանրային կարծիքը սաստկապէս լարուած է Ռուսիոյ դէմ: Բազմաթիւ զուիցերիական ընկերութիւններ պահանջեցին ո՛ր եւ է զիջում չընել եւ չճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը, եթէ նոյն իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հեռանայ Ժընեւէն եւ ուրիշ տեղ գումարուի Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը: Ժընեւի ֆրանսական դեսպանը կ'աշխատի ելք մը գտնել: Առջի օր հսկայական միթինկ մը տեղի ունեցաւ. կարմիրները փորձեցին խանգարել, բայց ոստիկանութիւնը շուտ հասաւ եւ ձերբակալութիւններ կատարեց: Հակապոլշեւիկ զգացումը կը սաստկանայ: Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը ի հարկին պիտի գումարուի ֆրանսական հողի վրայ, Էվիան-լէ-Պէն, Ժընեւէն 30 մղոն հեռու:

Թուրքեր պիտի տեղաւորեն եղեր

Իրազեկ մը կը պատմէ թէ անցեալ տարի Ղամարլուի շրջանի հողագուրկ գիւղացիութիւնը, մեծ մասով գաղթականներ, հաւաքաբար դիմած էր Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան, խնդրելով որ իրենց հող տրուի Նախիջեւանի շրջանին մէջ: Կառավարութիւնը տուած է մերժողական պա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒԵՐԱԿ ԵՒ ԱՄԱՅԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԵՆՔ

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ.— ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ.— ԳԼԽԱՐԿԸ «ԵԱԶՄԱՅ»ՈՎ ԵՒ ՓԱԹԹՈՑՈՎ:

(*Մասնաւոր Թղթակցութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի*)

Թաւրիզ, 23 Յունուար

«Յառաջ»ի ընթերցողները անշուշտ կը յիշեն մեր այն զոյգ յօդուածները որոնք լոյս տեսան 43 եւ 44 թիւերու մէջ եւ արձատպուեցան արտասահմանի բոլոր թերթերուն կողմէ «Աւերակ եւ ամայի Վասպուրական»ը վերնագրով:

Այն Թուրք առեւտրականը, որ նախորդ յօդուածներուս համար այնքան առատ եւ շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց ինծի, քանի մը օր առաջ կրկին Թաւրիզ եկաւ առեւտրական գործերով: Ուստի նորէն գացի տեսայ զինք եւ Վասպուրականի ներկայ վիճակի մասին քաղեցի հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները.—

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴԸ.— Էնկիւրիի կառավարութեան հրամանով Վան քաղաքի մէջ գտնուած հայկական տուներ, այգիներ, արտեր եւ ազգապատկան ամէն տեսակ կալուածներ աճուրդի հանուած են: Առաջին առթիւ ծախուած է Աղուանեան Աբրահամի մեծ այգին (խաղողի) 3750 օսմ. ոսկի թղթադրամով: Այս այգիի ուղղութեամբ եղած 13հատ հայկական տուները եւս աճուրդի հանուած եւ ծախուած են: Հարուստ Թուրքերը ագահութեամբ մօտեցեր են աճուրդին եւ ուզեր են շատ կալուածներ գնել, բայց միջին եւ աղքատ դասի ժողովուրդը հեռագիրներ տուած է Ազգային Ժողովին Էնկիւրի, խնդրելով որ աճուրդին այնպիսի ձեւ մը տրուի, որ ժողովուրդի աղքատ եւ միջին դասակարգն ալ յաջողի օգտուիլ:

Այս բոլորը կառավարութեան դէմ դժգոհութիւն յառաջ բերած է հարուստ Թուրքերու մէջ, որոնց ցանկութիւնն է ամէն կերպով օգտուիլ «լքեալ» գոյքերու աւարէն:

Կեդրոնի կառավարութիւնը այս դժգոհութեանց առաջքն առնելու համար, հրահանգած է որ ժամանակաւորապէս դադրեցնեն լքեալ գոյքերու աճուրդի գործողութիւնները:

Հեռատես եւ խոր մտածող Թուրքերը հրահանգեր են ժողովուրդին, որ հայկ. լքեալ գոյքերը չգնեն եւ զուր տեղ իրենց դրամը չտան կառավարութեան, վախնալով որ այդ կալուածները (տուն, այգի, արտ) երկար ժամանակ իրենց սեփականութիւն չպիտի մնան, քանի որ դեռ հայկական դատը կը շարունակուի եւ Արեւելեան նահանգներու վերջնական վիճակը (Վան, Պիթլիս, Էրզրում) անորոշ եւ երերուն:

Կառավարութիւնը՝ ժողովուրդը սիրաշահելու համար, Հայերու լքեալ գոյքերէն բաժին կը հանէ այն որբեւայրի կիներուն եւ որբ երախաներուն, որոնց սիրելիները Հայերու կողմէ «նահատակուած են» յանուն «կրօնի եւ հայրենիքի փրկութեան»:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ.— Վան քաղաքի եւ մօտակայ գաւառներու մէջ ապրող Քիւրտերը բոլորն ալ անխտիր զինաթափ եղած են եւ այժմ կ'ապրին քաղաքական եւ անտեսական շատ ծանր պայմաններու մէջ:

Անոնք այժմ դարձեր են «անասուն գայլեր» (տիշըզ կուրթլար) եւ կ'ապրին իրենց առօրեայ ներքին հոգերով: Քրտական ապստամբութեան ընթացքին, Վանի նահանգին մէջ կառավարութիւնը այնպիսի միջոցներու դիմած է, որ ամբողջ Քիւրտերը ահաբեկման ենթարկուելով, որ եւ է շարժում չեն կրցած ընել պետութեան դէմ, թէեւ ոխ կապած են եւ միշտ ալ յարմար առիթի կը սպասեն, իրենց վրէժը լուծելու Թուրքերէն: Մուսուլի գրաւումը Անգլիացիներու կողմէ, մեծ ուրախութիւն պատճառեց Քիւրտերուն, որոնք իրենց անկախութիւնը մօտիկ ապագայի խնդիր կը համարեն: Միւս կողմէ կառավարութիւնը շատ խիստ եւ ուշադիր կերպով կը հսկէ Քիւրտերու վրայ:

Գլխարկ փոխելու հրամանը Քիւրտերն ալ կատարած են, ակամայ եւ շատ մեծ դժուարութեամբ: Երկրին մէջ եւրոպական գլխարկ չկայ, ի՞նչ ընել: «Հնարագէտ» Քիւրտերը իրենց խրճիթներու մէջ, իբրեւ յատակի ծածկոց փռուած բուրդէ թաղիքները (քեչէ) կտրտած են եւ կլորաձեւ ափսէներու նման բան մը շիներ են ու կը գործածեն իբրեւ «կեավուր շափքասի», դառնալով ծիծաղելի կերպարանքներ:

Կան Քիւրտեր ալ, որոնք յաջողեր են քաղաքէն եւրոպական «ցիլինտր», ճիլերէ հիւսուած ամառնային գլխարկներ գտնել եւ գործածել, նորէն պահելով «եազմա»ները եւ գոյնզգոյն փաթթոցները...

Ասոնք աւելի ծիծաղելի են. ոտքերը տրեխ, լայն վարտիքներով 4-5 «օյմա»ներ հագած, ճեղքրտուած, աղտոտ եւ փնթի հագուստներու հետ եւրոպական գլխարկի գործածութիւնը կատարեալ խեղկատակութիւն է ոչ միայն Քիւրտերուն, այլեւ Թուրքերուն համար:

ԳԼԽԱՐԿԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ.— Ինչպէս յայտնի է, Էնկիւրիի կառավարութեան հրամանով Թուրքիոյ բոլոր ժողովուրդները, առանց ազգի, ցեղի եւ կրօնի խտրութեան պէտք է եւրոպական գլխարկ գործածեն: Այս հրամանը գործադրուեցաւ Կ. Պոլսոյ, Էնկիւրիի, Էրզրումի, Սվազի եւ բոլոր կարեւոր քաղաքներուն եւ կեդրոններուն մէջ: Գլխարկի փոփոխութեան հրամանը շատ ուշ հասած է Վան: Միայն դեկտեմբերի վերջերը Վանի կուսակալը հրամայած է ժողովուրդին, թէ հինգ օրուայ մէջ, ամէն ոք եւրոպական գլխարկ պիտի գործածէ: Այս հրամանին վրայ խուռներամ բազմութիւն մը կը հաւաքուի կուսակալին պաշտօնատան առջեւ եւ բացատրութիւն կը խնդրէ. «Եթէ ֆէսը նետենք, եւրոպական գլխարկ չկայ որ գործածենք»: Կուսակալը կը պայրանայ եւ յաջորդ օրուընէ զանազան ձեւի խայտաբղէտ գլխարկները կ'երեւան հրապարակին վրայ: Գլխարկի փոփոխութիւնը թէեւ խուլ դժգոհութիւն յառաջ բերած է, բայց ոչ ոք կը համարձակի խօսիլ, քանի որ Արտակարգ Դատարանը գործի վրայ է:

ՄԱՍԻՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՌ ՊԱՐԶ ՉԷ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

Հալէպ, 17 Յուն. (Յպղ.)

Ընդհանուր մտահոգութիւն.— Հալէպի վիճակը աւելի փափուկ. — Թրքական հրոսախումբեր սահմանին վրայ.— Վերջին դէպքերը:

Հակառակ զսպող ուժերու գործունէութեան, միշտ մտահոգութիւն կը պատճառէ Սուրիոյ եւ մասնաւորապէս Հալէպի հայութեան վիճակը: Դամասկոսի կացութիւնը չի կրնար բաղդատուիլ Սուրիոյ հիւսիսային սահմանին կից, Հալէպի եւ շրջականներու վիճակին հետ: Միայն Հալէպի մէջ 40,000 հայութիւն, օդէն կախուած է, ենթակայ ամէն պատահականութեան:

Պայքարը՝ որ բացուած է արաբ խլամներու եւ հոգատար պետութեան միջեւ, ունի շատ աւելի լուրջ եւ տեւական հանգամանք: Ներկայ ապստամբութեան թելին կծիկը թաղուած է ուրիշ տեղ, Սուրիոյ սահմաններէն դուրս, ուրկէ կը ստանայ մշտական ներշնչում, օգնութիւն, ուրեմն եւ նոր թափ եւ ուժգնութիւն:

Յամառ զրոյցներու համաձայն, ապստամբութեան ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրուի Դամասկոսէն, դէպի Թրքական սահմանակից վայրի մը մէջ, Հալէպի շրջանը, ուր կը հաւաքուին խռովարար տարրեր եւ ղեկավար ուժեր:

Թրքական սահմաններու վրայ համախմբուած են Թուրքիայէն եկած բազմաթիւ նշանաւոր հրոսապետներ եւ աւազակներ: Հալէպի մէջ ազգայնական կազմակերպութիւն մը, որ կեցած է համասուրիական պետութեան մը գաղափարին վրայ եւ դէմ է ֆրանսական հոգատարութեան, կը վարէ ապստամբութեան գործը, որ վերջերս սկսած է չափազանց շեշտել հակաֆրանսական տրամադրութիւնները:

Անցնող շաբաթը վախի ու սարսափի օրեր եղան եւ տեղի ունեցաւ արիւնալի կռիւ մը: Երեկ մարզպանին խիստ եւ կտրուկ յայտարարութիւնները թէեւ խոր տպաւորութիւն գործեցին խռովարար տարրերուն վրայ, բայց անոնք չզգաստացան եւ ամբողջ Սուրիոյ մէջ աւելի կամ պակաս շարունակուեցան կռիւները:

Հալէպը՝ իբրեւ խաղաղ ? վայր մը, մարզպանին մասնաւոր ուշադրութիւնը գրաւելով, անոր առաջին այցելութեանը արժանացաւ: Շատ մը խլամ երեւելիներ ներկայացան Պ. տը Ժուվընելին եւ առաջարկեցին Հալէպը բաժնել Դամասկոսէն եւ կազմել առանձին պետութիւն, առաջ քշելով կարգ մը տնտեսական եւ քաղաքական պատճառներ:

Համաձայն այդ բաղձանքին եւ նկատի առնելով Դամասկոսի անբնական կացութիւնը, Պէյրութէն կը հրահանգուի Հալէպը իր շրջաններով յայտարարել առանձին պետութիւն եւ ձեռնարկել օրէնսդրական մարմնի ընտրութեան: Այս անգամ սակայն դէմ կ'ըլլան խլամ Արաբները, մասնաւորապէս ծայրայեղ ազգայնականները: Բայց, ընտրութեան կը ձեռնարկուի եւ հակառակ ազգայնականներու ջանքերուն, ժողովուրդը կը շարունակէ մասնակցիլ: Հակընտրական պայքարը վարեց ծայրի բռնած երեւելիներու տունը, Դամասկոսէն եկած մասնաւոր հրահանգներուն վրայ:

Ազգայնականները նկատելով որ իրենց ջանքերը արդիւնք մը չեն տար, կը կազմակերպեն ժողովրդական ցոյց մը, որ եւ է ձեւով վիժեցնելու համար ընտրութիւնները: Յունուար 8ին սկսան օրէնսդրական մարմնի ընտրութիւնները: 9ին, շաբաթ օրը, Ֆրանսական կառավարութիւնը կը ձերբակալէ խռովարար տարրերու բոլոր պարագլուխները եւ կը բանտարկէ, որոնց մէջ կը նշմարուին նաեւ Թուրք բժիշկ մը եւ զինուորական մը:

Յաջորդ օր, Յունուար 10ին, Կիրակի. կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին 5000է աւելի ցուցարարներ, մոլլաներու առաջնորդութեամբ կը հաւաքուին կառավարութեան շէնքին առջեւ եւ կուսակալէն կը պահանջեն բանտարկեալներու արձակումը, նմանապէս կը ցրուեն Թռուցիկներ հետեւեալ պահանջներով.— Ա.) Կազմել համասուրիական պետութեան օրէնսդիր ժողով, Բ.) Ջնջել յայտարարել ներկայ ընտրութիւնները, Գ.) Մէկ օր նշանակել համայն Սուրիոյ օրէնսդիր ժողովի ընտրութեան համար, Դ.) Ընտրութիւնը ոչ թէ կատարել ըստ ազգութեանց, այլ համաձայն գաղափարական հոսանքներու:

Սակայն կուսակալը կը մերժէ ցուցարարները ու կ'ըսէ որ բանտարկեալները արձակելը իր գործը չէ, այլ Ֆրանսացիներուն: Նոյն պահուն կը հասնին ֆրանսական սուինաւոր զինուորներ եւ զրահապատ ինքնաշարժ մը: Ցուցարարները «սալավաթ» տալով կը սկսին խուժել կառավարական շէնքը եւ քարեր նետել ու զէնք արձակել: Ասոր վրայ մասնաւոր ազդանշան մը կը կը տրուի եւ բերդէն գնդացիրը կը սկսի գնդակներ տեղալ եւ զինուորները սուիններով կը յարձակին կատղած ամբոխին վրայ: Կը սպաննուին 8 ցուցարարներ, ոստիկան զինուոր մը եւ կը վիրաւորուին 40է աւելի մարդիկ:

Ամբողջ քաղաքին մէջ ծայր կուտայ ընդհանուր խուճապ մը: Կէս ժամ վերջ կարգը կը վերահաստատուի ֆրանսական ուժերու կտրուկ գործունէութեանը շնորհիւ: Յաջորդ երեք օրերը գոց կը մնան շուկան, դպրոցները եւ հանրային հիմնարկութիւնները:

Այսօր թէեւ կեանքը բնականոն վիճակը ստացած է, բայց գրգռութիւնը կը տեւէ: Ինչ ալ ըլլայ վաղուան վիճակը, մեզ անմիջականօրէն հետաքրքրողը հայութեան ֆիզիքական գոյութեան խնդիրն է, որ պէտք է լրջօրէն ուշադրութեան առնուի: 150,000ի մօտ բազմութիւն մը աչքերը արտասահման եւ հայրենիք դարձուցած կը հեւայ...:

Ա. Ա.

25 ՄԻԼԻՈՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏՔԵՐ

Ամերիկացի Տքթ. Չարլս Կիլմոր Քօլորատայի մէջ հետազօտութիւններ կատարած ատեն, գետնէն հազար ոտք վար գտած է ոտքի հետքեր, որոնք կը պատկանին եղեր 25 միլիոն տարի առաջ ապրող կենդանիներու:

* * *

Քեզի նորէն այս իրիկուն վար կը դնեմ սեղանիս մօտ.
Ու պատմելով մեր յուշերուն քաղցրութիւնն այն հեքեաթական,
Ցոյց կուտամ քեզ մեր հին սիրոյ երազական պատկերն աղօտ,
Ու դուն ինկած թեւերուս մէջ կուլաս նման փոքրիկ մանկան:

Կը վերյիշենք վայրկեաններն այն զոյգ եղեւնի ափերն ի վար,
Պէթհովէնի նուագն աղուոր, որ հեռուէն մեզի կուգար.
Կը վերապրինք այն գարունին պուրակը լուռ ու ծաղկավառ,
Ու անցեալի բոցերէն մենք կը հրդեհուինք երկա՜ր երկա՜ր:

Ո՞վ ստեղծեց սիրոյ այս մեծ աստուածութիւնն անապական.
Ո՞վ երգեց քու աչերուն մէջ, յաւերժական այդ երգն անմար.
Քու մարմնիդ մէջ ո՞վ նետեց այդ փունջը կարմիր հազարաւ
Ու ձեւերուդ, ու շնորհքիդ հմայքն ինչո՞ւ այդքան է վառ:

Ու վեր կ'առնես գլուխդ աղուոր, որ աչքն է ջինջ առուակներու
Ու կը ժպտի՛ս, ես կը մոռնամ աստուածներուն նայուածքն անմա
Կը մոռանա՜մ արեգակին գարնանագեղ լոյսը զեղուն
Ու կը հարցնեմ թէ ի՞նչպէս դուն պիտի մեռնիս երբ Մահը գա

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎԻՃԻՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Խ. Հ. Մ. կառավարութիւնը վերջերս պատրաստած է օրինագիծ մը, որ մերժուեցաւ Սովետներու գործադիր կոմիտէին կողմէ: Ըստ այդ ծրագրին ամուսնացողները, ազատ էին իրենց անունը արձանագրել տալու կառավարական տետրակներու մէջ, եւ վաւերացնելու ազատ կենակցութիւնը: Ամուսնալուծումը նոյնպէս կը դիւրանար, կողմերէն որ եւ է մէկը իրաւունք ունենալով ամուսնութիւնը խզել ուզած ատեն, առանց որ եւ է ձեւակերպութեան:

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով գիւղացի եւ բանուոր պատգամաւորներ ըմբոստացան կառավարական առաջարկի մը դէմ: Ծրագիրը գաւառային սովետներու եւ կուսակցական կազմակերպութիւններու ղրկուեցաւ ուսումնասիրութեան համար: Ամիսներէ ի վեր մամուլին եւ հրապարակային հաւաքոյթներու մէջ այս հարցը կը ծեծուի բուռն թափով:

«Իզվեսթիա» յունվ. 27ի թիւին մէջ կը հրատարակէ երկու հետաքրքրական վաւերաթուղթեր այս հրատարակութեանց մասին: Առաջինը Քրիսթիանիոյ խորհրդային դեսպանուհի տիկին Ալեքսանտրա Քօլոնթայի մէկ դասախօսութիւնն է, երկրորդը Ճօկոլոյի (լեռնային Կովկաս) Սովետներու քուէարկած ընտանեկան օրինագիրքը: Տիկին Քօլոնթայ, որ ամուսնական խնդիրներու մասին ծայրայեղ գաղափարներ ունի, խիստ պահպանողական կը գտնէ կառավարութեան ծրագիրը, որ 3 դասակարգի կիներ կը ստեղծէ.— արձանագրուածները, չարձանագրուածները եւ . . . պատահական կիները: Առաջին երկուքը օրէնքով պաշտպանուած են, իսկ երրորդը ոչ: Քաղքենի օրէ՛նք է այս, քանի որ միայն քաղքենին է որ կրնայ կենսաթոշակ վճարել իր լքած կիներուն: Բանուոր մը երբեք չպիտի կարենայ մէկէ աւելի կիներ ունենալ, օրավարձքը թոյլատու չէ ատոր: Բանուորները երբեմն քաղաքէ քաղաք կը փոխադրուին եւ կրնան իրենց գացած տեղերը տարբեր կիներու հետ ամուսնանալ: Վերջերս դատարանի մը մէկ ամսուան մէջ դիմում եղած է չորս կիներու կողմէ, որոնք միեւնոյն բանուորէն պարէնագին կը պահանջէին: Բանուորը պատասխանած է որ հեծելանիւ ունի եւ ուզած ատենը կը փոխադրուի:

Տիկին Քօլոնթայ կը պահանջէ ջնջել ամուսնութեան ազատ կամ պարտաւորիչ արձանագրութիւն

Գալով երախաներուն, անոնց համար ալ Տիկին Քօլոնթայ կ'առաջարկէ ստեղծել ապահովագրակ հիմնադրամ մը, տարեկան 120 մ լիոն ռուբլի հասոյթով, որ պիտ յատկացուի մէկ միլիոն երախան րու կրթութեան: Կը կարծուի թէ իրենց հօրը կողմէ լքուած երախա ներու թիւը տարեկան մէկ միլի նէն աւելի չըլլայ: Եզրակացնելո Տիկին Քօլոնթայ կ'ըսէ.— Շատ կը վախնան որ այսպիսի բարեն րոգում մը բոլորովին սանձարձա պիտի դարձնէ այրերը եւ պիտ փճացնէ ընտանիքը: Սխալ է «Ծայրայեղ» ազատութիւնը աւ լի լաւ է քան պոռնկութիւնը: յետոյ, ի՞նչ կը նշանակէ ընտանիք — այր մը եւ կին մը որ իրար կը միանան, զատուելու համա հաւաքականութենէն: Պէտք կ ատոր. պարզ է թէ ոչ»:

Հիւսիսային Կովկասի լեռնական ները Մոսկուայի կառավարութեա դիմելով խնդրած են ամուսնակ օրէնքին վրայ աւելցնել հետեւ եալները—

Յօդ. 1.— Կնոջ մը համա վճարուած փրկագինը 50 ռուբ լի է: Անսաստողները 100 ռուբլ կը վճարեն համայնքին: Այրի կ նոջ մը գինն է 25 ռուբլի:

Յօդ. 2.— Նշանածին սովորակ նուէրները ջնջուած են՝ իբրեւ շա բազմածախս բան մը: Նշանտուք օրը փեսացուն պարզապէս աղջկ ծնողքին կուտայ ոչխար մը եւ ռուբլի:

Յօդ. 3.— Արգիլուած է կին մ առեւանգել հակառակ իր կամք Անսաստողները 300 ռուբլի տու գանք կը վճարեն աղջկան ծնողք 150 ռուբլի ալ՝ համայնքին:

Յօդ. 4.— Առանց հրաւէր հարսանիքի եկողները մար գլուխ երեք ռուբլի կը վճար հարսնետէրին:

ԿՈՉ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ

Կարմիր բանակի քաղաքակ վարչութիւնը եւ համայնավ կուսակցութեան կեդր. կոմիտ միասին հետեւեալ կոչը հրատա րակած են՝ ուղղուած Խ. Հ. Միու թեան ժողովուրդներուն.—

Կարմիր բանակը որուն պահ տները պիտի հայթայթուին նոյ ինքն ժողովուրդին կողմէ եւ պէտք եղածին պէս պիտի մարզ պիտի դառնայ այն ամենէն ա ուլի բանակը, զոր աշխարհ երբ տեսած ըլլայ: Անիկա ոչ միայ ռուս համայնավարութեան համ պաշտպանութեան գործիք մը պ տի ըլլայ ընդդէմ կարելի յա ձակումներու, այլ վճռական յ նարան մը տիեզերքի ընչազուրկ ներուն համար՝ աշխարհակալու թեան դէմ իրենց պայքարին մէ

“ՅԱՌԱՋ„Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Պ. ՍԸԳԱՆԻ ԱՅԾԻԿԸ

Պարոն Սըգանը այծերի կողմից բախտ չունէր. եւ բոլորին էլ միեւնոյն ճանապարհով էր կորցնում,— Այնինչ մի գեղեցիկ առաւօտ կտրելով իրենց վզին կապած թոկը, նրանք փախչում էին սարակայ լեռը ու էլ երբեք յետ չէին գալիս... Ոչ տիրոջ սպառնալիքները եւ ոչ էլ գայլի վտանգը նրանց չէր վախեցնում: Սրանք, այսպէս կոչուած ազատութիւն սիրող այծեր էին, որ ամէն գնով ազատ ապրել էին ցանկանում:

Պարոն Սըգանը, որ բնաւ ըմբռնում չունէր այդ ձեւի բնաւորութեան մասին, կարծում էր, որ այծերը պարզապէս ձանձրանում են իրեն մօտ. ու

— Էլ այծ չեմ պահի, վճռեց նա . . . Եւ սակայն վեց լաւ այծեր կորցնելուց յետոյ, նա չկարողացաւ համբերել եւ գնեց մի եօթներորդն եւս, այս անգամ մի շատ փոքրիկը, որպէսզի հեշտ ընտելանայ իր վիճակին:

Այծիկ, ի՜նչ այծիկ... Քաղցր մկկոցով, ենթասպայական մօրուքով, սեւ ու փայլուն կճղակներով, գօլ-գօլ եղջիւրներով եւ սպիտակ երկար մազերով, որ նրան ճամփորդի կերպարանք էր տալիս:

Իր տան ետեւում պարոն Սըգանը յատուկ տեղ ունէր այծերի համար, ուր եւ տեղաւորեց իր նորեկին, թոկով կապելով նրան մարգի ամենալաւ մասում, գետնին ամրացրած մի մեծ սեպից: Երբեմն-երբեմն նա գալիս էր իմանալու նրա վիճակը: Փոքրիկ այծիկը շատ երջանիկ էր ու խոտն այնպիսի հաճոյքով էր կրծ-կրծում, որ Պ. Սըգանը ուղղակի հիացած էր:

— Վերջապէս, մտածում էր խեղճ մարդը, ահա վերջապէս մէկը, որ չի ձանձրանում ինձ մօտ:

Պարոն Սըգանը սխալուած էր: Այծիկը ձանձրանում էր:

Մի օր, սարին ու դաշտին երկար նայելուց յետոյ, այծիկը մտածեց, որ

— Խօք, ինչքան լաւ կը լինի ապրել այնտեղ, սարի վրայ, առանց այս անիծեալ թոկի, թռչկոտել խոտերի մէջ: Այս կեանքը յատուկ է էշերին կամ եզներին. այծերին տարածութիւն է պէտք...

Ու այդ օրուանից սկսած մարգի խոտը նրան թւաց թառամած ու անպէտ. Նա սկսեց կամաց-կամաց նիհարել, բուրդը թափել ու խղճալի կերպարանք ստացաւ: Գլուխը դարձրած դէպի լեռը, ընչացքները բաց, նա տխուր մկրկում էր:

Պարոն Սըգանը տեսնում էր այդ բոլորը, բայց պատճառը հասկանալ դժուարանում էր, երբ մի օր էլ այծիկն ասաց նրան իրեն ոճով

— Լսեցէք Պ. Սըգան, ես ձեզ մօտ տառապում եմ, բաց թողէք ինձ գնամ լերան վրայ ապրեմ:

— Օ, Աստուած իմ, սա՞ էլ, բացականչեց ապշած Պ. Սըգանը: Յետոյ նստելով կողքին,

— Ի՞նչպէս, Բլանկետ, դու ուզում ես բոլորովին հեռանա՞լ ինձանից, ձգել ինձ մենակ:

Եւ Բլանկետը պատասխանեց.

— Այո, Պ. Սըգան.

— Գուցէ՞ խոտը քեզ չի բաւարարում:

— Ո՛չ Պ. Սըգան.

— Կամ գուցէ վզիդ թոկն է կարճ կապած. ես այն կ'երկարացնեմ, ինչքան որ ուզես:

— Ոչ, ոչ Պ. Սըգան.

— Ի՞նչ ես ուզում ուրեմն.

— Ես ուզում եմ լեռը գնալ:

— Բայց թշուառ այծիկ, այնտեղ գայլեր կան, գիտե՞ս նրանք քեզ ինչ կ'անեն...

— Ես նրանց իմ եղջիւրներով կը հարուածեմ:

— Օ, գայլերը արհամարհում են ձեր եղջիւրները: Ես էնպիսի մի եղջիւրաւոր այծ ունէի ո՜ր... Դու լաւ գիտես խեղճ Ռընօդին, որ անցեալ տարի այստեղ էր, ինձ մօտ: Այծերի այծն էր նա, ուժեղ ու չար, ինչպէս մի ցուլ: Նա գայլի հետ մի ամբողջ գիշեր կռուեց, ամբողջ գիշեր եւ միայն առաւօտեան գայլը նրան կերաւ...

— Թշուառ Ռընօդ: Բայց այդ ոչինչ չի նշանակում, Պ. Սըգան, ես ուզում եմ լեռը գնալ:

— Աստուածային բարութիւն, գոչեց Պ. Սըգանը յուսահատուած: Ի՞նչն է արդեօք ստիպում իմ այծերին անպատճառ գայլի բաժին դառնալ: Ոչ, ոչ, այս անգամ ես քեզ կը փրկեմ, հակառակ քո կամքին: Ես քեզ կը փակեմ մեր մարգում եւ դու այսուհետեւ այնտեղ պիտի մնաս:

Ու Պ. Սըգանը այծիկին տեղաւորեց մի մութ մարագ եւ դուռը վրան ամուր փակեց, սակայն դժբախտաբար լուսամուտը բաց էր մնացել ու հազիւ էր Պ. Սըգանը երեսը դարձրել, փոքրիկ այծիկը ցատկեց լուսամուտից ու փախաւ...

* * *

Երբ սպիտակ այծիկը բարձրացաւ, մի ընդհանուր հիացմունք պատճառեց բոլորին:

Ծեր կաղնին չէր տեսել էր այդքան գեղեցիկ բան. Նրան ընդունեցին ինչպէս մի փոքրիկ թագուհու: Շագանակենիները մինչեւ գետին կռացան շոյելու նրան իրենց ճիւղերով. բազմազան ծաղիկներն էլ բացուեցին նրա ճանապարհին ու անուշ բուրմունքով օդը լցրին, մի խօսքով ողջ լեռը տօնական կերպարանք ստացաւ:

Երեւակայո՞ւմ էք արդեօք թէ ինչքան երջանիկ էր զգում իրեն մեր այծիկը: Կապ ու կապանք այլեւս գոյութիւն չունէր. Նա կարող էր այժմ թռչկոտել ու վազվզել եւ ուզածին չափ կրծոտել թարմ, համեղ ու բազմատեսակ խոտը, որ շատ քիչ նմանութիւն ունէր Պ. Սըգանի մարգի հետ:

Իսկ ծաղիկնե՜րը...

Ալ-կարմիր կակաչները երկար բաժակներով, կապոյտ զանգակածաղիկները— վայրի ծաղիկների մի անտառ էր այն անուշ ու հիւթալի...

Սպիտակ այծիկը կիսահարբ թաւալւում էր թափթփուած տերեւների, շագանակների, ծաղիկների մէջ, պառկում էր մէջքի վրայ, ոտքերը ցցում, մէկ էլ յանկարծ վեր ցատկում ու թռչկոտում քարից քար, թուփից թուփ, փոսից փոս, մէկ այստեղ, մէկ այնտեղ, կարծես ոչ թէ մի, այլ տասը միանման այծիկներ լինէին.. Օ, Բլանկետը անվախ էր:

Ցանկարծակի ոստիւնով ցատկելով մի առուակի վրայից, որ իր խռնաւ ու փրփրալի ցնցուղներով, ջրում էր փոշոտ մի ճանապարհ, ինքն էլ թրջուած, փայլուն բրդով վազեց դէպի սարաւանդը, տարածուեց արեւի տակ մի փունջ խոտ բերնին: Մէկ էլ նկատեց այնտեղ ներքեւում խղճուկ տնակը Պ. Սըգանի: Այդ երեւոյթը նրան սաստիկ ծիծաղ պատճառեց:

— Ի՜նչ փոքրիկ է, մտածեց, ի՞նչպէս էի ես ապրում այնտեղ:

Ողորմելին կարծած մի բարձրութեան իրեն, աշխարհի չափ մեծ էր կարծում:

Այդ օրը այծիկի համար մի չտեսնուած օր էր: Միջօրէին, երկար աջ ու ձախ վազվզելուց յետոյ, յանկարծ նա ընկաւ վայրի եղնիկների մի հօտի մէջ, որոնք վայրի խաղողներ էին կրծոտում իրենց սիրուն ատամներով... Փոքրիկ սպիտականազգեստը նրանց վրայ մի արտասովոր տպաւորութիւն գործեց եւ նրան ամենալաւ տեղը զիջեցին որթերի մէջ. այդ պարոնները ընդհանրապէս քաղաքավարի են լինում... Մինչեւ անգամ կարծեմ, բայց այս ի հարկէ մեր մէջ մնայ, սեւամազ երիտասարդ մի եղնիկ, բախտ ունեցաւ գրաւելու Բլանկեթի սիրտը:

Երկու սիրահարները քշուեցին ծառերի խորքը... եւ եթէ ուզում էք իմանալ թէ ի՞նչ քչփչացին նրանք իրար հետ մէկ երկու ժամ շարունակ, գացէք, հարցրէք գլգլան աղբիւրներին, որ անտեսանելիօրէն հոսում են մամուռների մէջ . . .

Ցանկարծ օդը ցրտեց, լեռը կապտեց. երեկոյ էր:

— Արդէ՞ն, մտածեց այծիկը ու մնաց զարմացած:

Ներքեւում դաշտը սուզուել էր մառախուղի մէջ: Պ. Սըգանի խրճիթը այլեւս չէր երեւում, միայն մի փոքրիկ մասը կտուրի, որի ծխնելոյզը ծխում էր դեռ, նշմարւում էր պղտոր գծերով: Հեռուից լսւում էր հօտը տուն վերադարձնելու զանգակների ձայնը:

Այծիկը տխրեց...

Բայց ահա ինչ որ ոռնոց.

— Հու, հու...

Նա յիշեց գայլի գոյութեան մասին: Միեւնոյն ժամանակ հովտից ինչոր սրինգ էր սուլում, մեղմիւ ու խորհրդաւոր: Դա Պ. Սըգանն էր, որ մի վերջին փորձ էր անում յետ կանչելու իր մոլորուած այծիկին:

— Հու, հու, ոռնում էր գայլը:

— Վերադարձիր, վերադարձիր, կանչում էր սրինգը: Բլանկեթը մէկ ցանկացաւ վերադառնալ, բայց երբ յիշեց այն կաշկանդուած կեանքը, թոկը, սեպը, զգաց որ այլեւս անկարող է այն կեանքով ապրել ու գերադասեց մնալ . . .

Սրինգը այլեւս չէր հնչում: Իր ետեւում նա լսեց տերեւների խշխշոց, դարձաւ եւ տեսաւ մութի մէջ փայլող մի զոյգ աչքեր ու կարճ, ցցուած երկու ականջներ... Գայլն էր...

Հսկայ, անշարժ նստած ետեւի թաթերի վրայ, նա հանդարտ դիտում էր սպիտակ այծիկին ու կարծես համն արդէն զգում էր: Երբ սա նայեց իրեն երկչոտ ու դողդողացող, չարութեամբ ծիծաղելով ասաց:

— Հու, հու, Պ. Սըգանի փոքրիկ այծիկ եւ լպստեց հաստ շրթունքները:

Բլանկեթն զգաց, որ արդէն կորած է: Ցանկարծ մտաբերեց ծեր Ռընօդին, թէ ինչպէս այդ ուժեղ այծը ամբողջ գիշեր կռուել է գայլի հետ եւ մտածեց, որ լաւ է միանգամից ուտուել, բայց մէկ էլ յետ մտածեց ու... դիրք մտաւ,— գլուխը ծռած, եղջիւրները դէմ տուած, ի նշան Պ. Սըգանի քաջ այծ լինելուն...

Ի հարկէ նա գայլին սպանելու ոչ մի յոյս չունէր, — այծերը գայլ չեն սպանում,— միայն դիմադրելու համար մինչեւ առաւօտ, ինչպէս այծերի թագաւոր Ռընօդը:

Հրէշը մօտեցաւ եւ փոքրիկ եղջիւրները գործի անցան...

Օ, քաջ այծիկ... Մի քանի անգամներ նա ստիպեց գայլին յետ յետ գնալ, շունչ առնելով կրկին դիմադրելու պատրաստ: Եւ իր այդ կարճ դադարների պահին, նա ագահաբար պոկում էր թարմ խոտի մի փունջ ու առաջ նետում լեքը բերանով:

Այսպէս շարունակուեց ամբողջ գիշեր... Մերթ ընդ մերթ այծիկը նայում էր երկինքին, աստղերին, որոնք դեռ պլպլում էին պարզ երկնակամարի վրայ, ու մտածում.

— Ախ, գոնէ մինչեւ լուսաբաց դիմադրէի...

* * *

Ու, մարում էին աստղերը մէկը միւսի ետեւից անձայն ու աննկատելի: Բլանկեթը կրկնապատկում էր եղջիւրների, իսկ գայլը ատամների ուժը...

Մի տժգոյն լոյս փայլեց հորիզոնի վրայ ու լսուեց ոլորուն կանչն աքլորի...

— Վերջապէս, ասաց խեղճ կենդանին, որ պատրաստ մահուան, սպասում էր լոյսին, ու ընկաւ խոտերի վրայ... Նրա սպիտակ ու գեղեցիկ մորթը բծաւորուած էր իր վարդագոյն արեամբ...

Գայլն անմիջապէս յարձակուելով կերաւ փոքրիկ այծիկին...

* * *

Այս պատմութիւնը իմ երեւակայութեան հեքեաթը չէ: Եթէ երբեւիցէ ձեզ յաջողի գնալ Փրովանս, այնտեղ դուք յաճախ առիթներ կ'ունենաք լսելու, թէ ինչպէս Պ. Սըգանի փոքրիկ այծիկը ամբողջ գիշեր կռուեց եւ միայն առաւօտեան գայլը նրան կերաւ...

Այո՛ եւ միայն առաւօտեան գայլը նրան կերաւ...

Ա. ՏՕՏԷ

Թարգ. Լ.Ա.Ս

ՀԱՅ ՓԱՔԻՐԸ ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԿԸ ՅԻՇԷ ԻՐ ԱԶԳԸ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն ստացանք հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

Գրիգոր Թահրա պէյի կողմէ, նախ քան իր Ամերիկա մեկնիլը, 25 փետր. հինգշաբթի օր պիտի տրուի վերջին ներկայացում մը Թրօքատէրօյի մէջ (որ 5000 նստարան ունի) ի նպաստ ազգային հետեւեալ բարենպատակ հինգ մարմիններու պէտքերուն.—

Ա.— Կաթողիկոսական պատուիրակութեան հիմնարկութիւններ:

Բ.— Հայաստանի Կ. Խաչ: Գ.— Հայաստանի Օգնութեան կոմիտէ (Փարիզի Հ. Օ. Կ.): Դ.— Հայ Տիկնանց միութիւն Փարիզի: Ե.— Աղքատախնամ ընկերութիւն Փարիզի:

Այս բարենպատակ գործին ղեկավարութեան համար կազմակերպուած է մասնաւոր Յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սրբազանին, հետեւեալ անձերէ.— Պ. Պ. Պօղոս Խմբէրեան եւ Ա. Համբարձումեան Փարիզի Աղքատախնամին կողմէն, Ա. Ճէվահիրճեան Տիկնանց Միութեան կողմէն, Ա. Չօպանեան Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան կողմէն, բժիշկ Կամսարական Հայաստանի Կ. Խաչի կողմէն, Քարեան Փարիզի Հօկ-ի կողմէն:

Գանձապետութեան եւ Հակկշռի Յանձնախումբին անդամակցութեան կոչուած են Պ. Պ. Խմբէրեան, Ա. Համբարձումեան եւ Ա. Կէվրէկ. իսկ գանձապետի հասցէն է Պ. Ա. Համբարձումեան, 53 Faubg. Montmartre, Paris.

ՏԻՒՐՔԻՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ

Տիւրքի պատգամաւոր մը յանուն Տիւրքիներու ճաֆէր փաշա էլ Աթրաշի կողմ նամակ մը բերած է Էմիր Արսլանին՝ Մարզպան Պ. Ժուվընէլին յանձնելու համար: Այդ նամակին մէջ կ'ըսուի թէ «վիճելի բոլոր կէտերը յայտարարութիւններով եւ ոչ պաշտօնական թղթակցութիւններով կարելի չէ լուծել. պէտք է գործածել ուրիշ միջոց. օրինակ՝ նշանակել պատուիրակներ, որոնք ազգին միահամուռ պահանջները կը ներկայացնեն»:

Մարզպանը պատասխանած է. «Տիւրքի ժողովուրդը ամէն բանէ առաջ պէտք է դադրեցնէ կռիւը, յետոյ կը պատրաստուի Սահմանադրութիւն մը՝ համաձայնութեամբ ձեռնհաս իշխանութեանց եւ կը կազմուի մէճլիս մը, որ կ'որոշէ թէ Ճէպէլը անկա՞խ կառավարութիւն կազմել կ'ուզէ թէ կը փափաքի Դամասկոսի միանալ: Եթէ անկախ ըլլայ, իր կառավարիչը ինքը պիտի նշանակէ: Հակառակ պարագային, իր ներկայացուցիչները կը միանան միւս շրջաններու պատգամաւորներուն հետ եւ կ'ընտրեն մէկ կառավարութիւն, կը քուէարկեն մէկ Սահմանադրութիւն:

«Ֆրանսան մէկ բան միայն կը պահանջէ Տիւրքիներէն, Սուրիացիներէն, Լիբանանցիներէն եւ Ալեւիներէն, այն է՝ միասին ապահովել արտաքին հասարակաց սահմանները, բռնի ուժով չլուծել ներքին անհամաձայնութիւնները, այլ դիմել իրաւախոհութեանը Ֆրանսայի, որուն նպատակներն են բարօրութիւն, խաղաղութիւն եւ արդարութիւն: Անոնք որ հանրային շահը կը պաշտպանեն, պէտք է ընդունին այս տեսակէտը: Ասոր համար գաղտնի բանակցութիւններու պէտք չկայ: Հրապարակային յայտարարութիւնները գաղտնի պայմանագրութիւններէն աւելի զօրաւոր յանձնառութիւններ են: Ասոնց երաշխաւորն է ամբողջ ժողովուրդը եւ գործադրիչը՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Տիւրքի ժողովուրդին պետերուն կը մնայ վար դնել իրենց զէնքերը, ու մեր պայմաններուն մանրամասնօրէն տեղեակ ըլլալու համար տեսնուիլ Պ. Ալիփի եւ Զօր. Անտրէայի հետ, որոնք լիազօրութիւն ունին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի — C. A. S. G.

Այս հետաքրքրական մրցումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի 14 փետր. Porte d'Auteuil, Stade Jean Bouin-ի սիրուն մարզավայրին մէջ Ֆրանսայի ախոյեան C. A. Sports-Généraux իր լաւագոյն կազմը պիտի հանէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին դէմ: C. A. S. G.ի խաղացողներէն երեքը ֆրանսական ազգային խումբին եւ հինգն ալ Փարիզի ներկայացուցիչ sélectionné խումբին մասնակցած են: Ահա խումբին կազմը.— Բերդապահ, Ժուլ, ազգ. խումբէն, վերջապահներ, Շէպսըն (անգլ.) Հէրօլտ (փարիզէն), միջնապահներ, Պառէ, Լիէնէր (ազգ. խմբ.) Գլինյէ (փարիզի խմբ.) յառաջապահներ, Օրկամփքի, Շմիտ, Արնօ (փարիզի խմբ.)՝ Էմանուէլիտիս (փարիզի խմբ.) Օժէ (ազգ. խմբ.):

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին վերջնական կազմը պիտի որոշուի այսօր յանձնախումբի ժողովին:

Հ. Թ.

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Նորահաս հայ կռփամարտիկ Կարպիս Զարիհանեան իր առաջին փրօֆէսիօնէլ մրցումը կը կատարէ այսօր, gymnase Christman-ի մէջ ժամը 2,30-ին (57, Fg. St. Denis) Ֆրանսացի կռփամարտիկ Gailloux-ի դէմ:

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Պոլսոյ «լքեալ» գոյքերու տնօրէն Թահսին պէյի մէկ յայտարարութեան համաձայն, սեպտէմբերէն վեր սկսած են «լքեալ» գոյքերուն վաճառման եւ վարձակալութեան գործողութիւնները: Անոնք կը կնքուին յաճախ, որովհետեւ կը պակսին սեփականութեան թուղթերը: Երբ չէնքի մը սեփականութիւնը որոշուի, կ'որոշուի նաեւ գինը եւ աճուրդի կը հանուի: Գումարը վճարելի է մէկ ութերորդով գնման ատեն, եւ մնացեալը 7 տարիէն, հարիւրին վեց զեղչով կանխիկ վճարուած ամէն տարեվճարի համար: Օտարներն ալ կրնան “լքեալ„ գոյք գնել, թուրքերուն նման: Վճարումները կրնան ըլլալ ներքին փոխառութեան թուղթերով: Ցարդ հարիւր չորս չէնք աճուրդի հանուած են որոնց 46ը արդէն բերած են պետութեան 376,341 ոսմ. ոսկի: 200 չէնքեր շուտով աճուրդի պիտի հանուին: 1000 չէնք վարձուած են. կը մնան դեռ 1000 չէնքեր ծախու կամ վարձու, որոնց մէջ մէկ քանիներ շատ կարեւոր, ինչպէս Ղալաթիա Նուր խանը, Խամ փողոց Տօքթ. Կօկօֆուլոս պանդոկը, Ռուսէամերիկեան սինեման, որ 160,000 ոսկի գնահատուած է, եւն.: Մէկ տարիէն բոլոր վաճառումները վերջ պիտի գտնեն:

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԸ

Ռիւ տէզ Էքօլ թիւ 48 բնակող աստուածաբանական ուսանող մը՝ Ժագ Նիքօլա 25 տարեկան եւ իր բարեկամուհին օր. Ժան Ռօժէ անցած օր անձնասպանութիւն փորձեցին, մեծ քանակութեամբ քինին կուլ տալով: Օրիորդը մեռաւ, իսկ ուսանողը Քօշէնի հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ: Սենեակին մէջ նամակներ գտնուեցան որոնց մէջ կը բացատրեն իրենց անձնասպանութեան պատճառները:

ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ ԽԵՆԴԵՑԱՒ

Քանի մը օր առաջ Անգլիոյ մեծ թատրոններէն մէկուն մէջ ներկայացումի մը պահուն դերասաններէն Չարլս Կրէնթլի բեմին վրայ իր դերը կը կատարէր, երբ յանկարծ թեւերը շարժելով պոռաց. «Ես ամենակարող Աստուածն եմ»: Յետոյ սկսաւ կրօնական երգի մը եղանակով կրկին ու կրկին երգել «այս գիշեր ներկայացում չպիտի ըլլայ»: Քիչ վերջ դերասանը սկսաւ աւելի կատաղի շարժումներ ընել եւ ճառեր խօսիլ, այնպէս որ ժողովուրդը ջղայնացաւ: Շուտով կանչուեցան ոստիկաններ, որոնք սրահին մէջէն ուղղուեցան դէպի բեմ եւ հեռացուցին դերասանը: Կրէնթլի բժշկական քննութեան ենթարկուելով հաստատուեցաւ որ խենդեցած է եւ յիմարանոց ղրկուեցաւ:

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ խնդրին իտալացի պատուիրակներէն Պ. Կրանտի, արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, մինչեւ այսօր Լոնտոն կը մնայ, քաղաքական զրոյցներու համար:

Ապահովաբար էնկլիզի բան մը իմացած է որ այս օրերս աղմուկ չի հաներ Մուսոլինի համար:

տասխան, առարկելով թէ չի կրնար զոհացում տալ, որովհետեւ Նախիջեւանի կառավարութիւնը խնդրած է նոյնիսկ հեռացնել Նախիջեւանի շրջանի սակաւաթիւ Հայերը, պատճառաբանելով, թէ ինքը Թուրքեր պիտի տեղաւորէ այնտեղ։ …

Յարձակում սուրհանդակներու վրայ

Մոսկուայէն Ռիկա գացող կառախումբին մէջ խորհրդային երկու դիւանագիտական սուրհանդակներ աւազակներու կողմէ յարձակում կրեցին։ Մէկը սպաննուեցաւ, միւսը վիրաւորուեցաւ։ Կառախումբը կանգ առաւ եւ յարձակողներուն դէմ կրակ բացուեցաւ, որու ընթացքին երկուքն ալ սպաննուեցան։

7000 հոգի պիտի ներուին

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ նոր դահլիճին առաջարկով, Խորհրդարանը փետր. 5ին քուէարկեց օրէնք մը, որով ընդհ. ներում կը հռչակուի 1923էն ի վեր գործուած քաղաքական յանցանքներու համար։ Այս օրէնքէն պիտի օգտուին 7000 հոգի։ Արտասահման փախած համայնավար եւ հողագործական պետերը զրկուած են այդ իրաւունքէն։

Սէնը կրկին սկսաւ բարձրանալ

Վերջին օրերս տեղացող անձրեւներուն պատճառով, առջի օրուընէ ի վեր Սէնը կրկին սկսաւ բարձրանալ։ Վտանգ չկայ։

Կեղծ թղթադրամներու խնդիրը

Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսացի ոստիկանները՝ հունգար ոստիկաններու ընկերակցութեամբ, խուզարկեցին քարտիսագրական հիմնարկութեան շէնքը եւ յաջողեցան գտնել կեղծ թղթադրամներ տպող մեքենան։

Փոքր համաձայնութեան արտաքին Նախարարները փետր. 10ին Թիմշվարի մէջ համագումար մը պիտի ունենան եւ մասնաւորապէս պիտի զբաղին կեղծ թղթադրամներու խնդրով։

Ինքնութեան թուղթերու համար

Ոստիկանական տնօրէնութիւնը 1926 Յունուար 29 թուակիր հրամանով կը հրաւիրէ Փարիզ եւ Սէնի նահանգին մէջ ապրող օտարազգիները ներկայանալ, իրենց ինքնութեան թուղթերը փոխելու համար, Փարիզի մէջ՝ իրենց շրջանի ոստիկանատուները, իսկ արուարձաններու մէջ՝ տեղական պահականոցները։

Այն օտարազգիները որոնք բնաւ ինքնութեան թուղթ չունին, կամ եկած են գաւառներէն եւ վերջապէս անոնք որ թուղթ ունին travailleur industriel մակագրութեամբ, պէտք է անհրաժեշտ ձեւականութիւնները կատարելու համար ներկայանան Ոստիկանութեան տնօրէնութեան, հետեւեալ կարգով.—

Անոնք որոնց մականունը կը սկսի A էն մինչեւ D տառը, պէտք է երթան փետր. 1էն 15, անոնք որոնց մականունը կը սկսի E էն մինչեւ K տառը, 15 Փետրուարէն 28 փետրուար. L տառէն Q տառը Մարտ 1էն մինչեւ 15. R տառէն մինչեւ Z տառը Մարտ 15էն 31։

Այն օտարազգիները, որոնք մինչեւ 1925 Հոկտեմբեր 15 դիմում կատարած են ինքնութեան թուղթ առնելու կամ զանոնք փոխելու համար եւ վճարած են 12 ֆրանք, կրնան դիմել Ոստիկանական տնօրէնութեան, մուտք՝ Escalier D. N° 85, վերոյիշեալ այբուբենական կարգով եւ նոյն ժամանակամիջոցներուն։

Խառն դատարանները Պոլսոյ մէջ

Լօզանի դաշնագրի հիման վրայ Պոլսոյ մէջ խառն դատարաններ պիտի կազմուէին, զբաղելու համար օտարներու եւ Թրքահպատակներու միջեւ ծագած դատերով։ Երկու ամիսէ ի վեր կազմուած է արդէն ֆրանս. խառն դատարանը, որուն մինչեւ հիմա տասներկու խնդիրներ ներկայացուած են։ Ամէնէն կարեւորն է Պառօն Վօքսէլի դատը կարգ մը Թրքահպատակ Հայերու դէմ, հանքի մը մենաշնորհին մասին։ Նոյնպէս երկաթուղիներու ընդհ. ռէժին դատ բացած է Թուրք կառավարութեան դէմ, Պալքանեան պատերազմէն առաջ Ռումելիի մէջ կատարուած շինութեանց մասին։ Կազմուելու վրայ են հելլէն, ռումէն, իտալական, անգլիական խառն դատարանները։ Այս դատարանները վեց ամիս միայն պիտի գործեն։

Նորէն հայկական եղեռնափորձ ?

Պոլսոյ մէջ, Տոքթ. Հայկ Սվաճեան, որ Նամըգ փաշազատէ Ֆուատ պէյի տան բժիշկն է, յիշեալին կողմէ կանչուած է գործողութիւն կատարել իր կնոջ Նաճիյէ հանըմի վրայ, վիժեցնելու համար հնգամսեայ սաղմը։ Գործողութեան հետեւանքով կինը մեռնի։ Այս պարզ դէպքը պատճառ դարձած է որ ազգայնամոլ թերթերը կրակուբոց ժայթքեն Հայերու գլխուն եւ տոր մէջ տեսնեն «Թուրք ազգին դէմ ուղղուած եղեռնափորձ մը»։ Ահա թէ ինչ կը գրէ «Ճիւմհուրիյէթ», Մ. Քէմալի Պոլսոյ պաշտօնաթերթը.—

Հայ բժիշկ մը Թուրք կին մը վիժեցնելու համար, երկաթի կը… ւորով մը երիտասարդ կնոջ արգանդը կտոր կտոր ըրած եւ Թուրքի մը զաւակը եւ անոր մայրը մեռցուցած է։ Այս զոյգ ոճիրներու …ուջեւ բուռն բայց արդարացի զայրոյթ չզգացող Թուրք մը կամ …նիհատ մը չենք կրնար երեւակայել։ Թուրք ազգին մէկ մասը հայ …ոմիթէճիներու եղեռնափորձերուն հազարաւոր զոհեր տուած եւ …իհագին երկրի մը մէջ ա ի մը ժողովուրդ մնացած է։ Պարտաւոր …նք մեր թիւը աւելցնելու, պատերազմի, հիւանդութեան, թշուառութեան մեր մէջ յառաջ եկած պարապը լեցնելու, մեր բոլոր …իգերը, ժողովուրդը հարստացնելու, անոր հանգիստը ապահովելու մեր բոլոր աշխատութիւնները, այս նպատակին համեւելու համար է։ Մեր թիւը աւելցնելու համար աշխատած ատեն, մեր դէմը …այ բժիշկ մը կ'ելլէ եւ Թուրք ցեղին դէմ ունեցած ատելութեան …րայ աւելցած 5-10 ոսկի շահելու ցանկութիւնը՝ առիթ կուտայ …ը Թուրքի զաւակ մը եւ Թուրք կին մը մեռցնէ։ Սոսկա բացառիկ …ճիր մը չէ, այլ Թուրք ազգին դէմ ուղղուած եղեռնափորձ մըն է։ …յս ոճրափորձը կատարողին տեղը եղեռնադատ ատեանը չէ այլ …նկախութեան դատարանն է։ Թուրքի մը զաւակը իր մօրը հետ …իշ խոթելով սպաննող ոճրագործ բժիշկը, այդ երկու անմեղներու արիւնը թափած ատեն զգացած հոգեկան ուրախութեան համ…իւը պէտք է տայ անկախութեան դատարանին առջեւ, որպէսզի

այլեւս հայ և յոյն դայեակներու և բժիշկներու ոճրագործ ձեռքերը Թուրք մայրերու արգանդին ձեռք չի դպցնեն և երկաթ խօթելու չյանդգնին։

«Կոմիտէճի» բժիշկը ձերբակալուած է արդէն եւ դէպքին վերաբերեալ թուղթերը յանձնուած են ընդհ. դատախազին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքիոյ մզկիթներուն մէջ ասկէ վերջ «խութպէն» արաբերէն լեզուով չպիտի կարդացուի, այլ Թուրքերէն։

— Թուրքիոյ ռէժին ծխախոտի գործարան մը պիտի բանայ Գերմանիոյ մէջ եւ հոն պատրաստուած սիկառէթները «Ղազի փաշա» անունը պիտի կրեն՝ Մուսթաֆա Քէմալի մանրանկարով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅ-Քի Հայրենակցականի ժողովը՝ այսօր կիրակի 7 փետր. ժամը 3ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ. 131 Fbg. Temple.

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան Հերթական ժողովը՝ Հինգշաբթի, 11 փետր. ժամը 8.30ին, 61, Rue Mr. le Prince, Floria ճաշարանի վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ ուրբաթ 12 փետր. ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր հարցեր եւ դասախօսութիւն ը. Ս. Մեսրոպեանի։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ՝ նահանգային միութեան անդրանիկ երեկոյթը ճոխ յայտագրով, շաբաթ 13 փետր. ժամը 9ին 19 rue de Varenneի սրահը. Մեթրօ Սէվռը։ Գիները 10, 5 եւ 3 ֆրանք։

Կը խնդրուի Մարսիլիոյ, Սէնթ Էթիէնի եւ այլ քաղաքներու «Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական միութիւն»ներէն հաղորդել իրենց հասցէն Փարիզի համանուն միութեան վարչութեան. Հասցէ.— Bedros Vartanian, 2rue Godefroy Paris(13)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ. Ձ. Թ.— Ստացանք բաժնեգինը։

ԼԻՈՆ. Պ. Թ.— Յայտագիր եւ տոմսակ ղրկուեցաւ ուրբաթ օր։ Ազդին համար զանձել 15 ֆրանք։

ԲԼԱՄԱՌ. Գ. Ա.— Ստացանք 130 ֆրանք։ Թերթը սկսած ենք ղրկել փետր. 1էն։

ՓԱՐԻԶ. Ա. Զ. — Ստացանք նամակնին։

ՀԱԼԷՊ. Թղթակից. — Շարունակեցէք։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ երկու տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել Բարսեղ Լուսաբեանի, 26 Պուլվար Վօպան, Վալանս (Տրօմ)։

Տիկին Ագապի Սիմոնեան կը փնտռէ իր քեռորդին Հրանտ Մարութեան (Վէզիր Քէօփրիւցի) որ Սուրիոյ կողմը ըլլալը կը կարծուի։ Գրել խմբագրութեան։

«Նոր Փիւնիկ»էն կը խնդրուի արտատպել։

Պոլսոյ Մաքրիգիւղէն Նուպար Սարգսեան եւ կամ Կարապետ Մանուկեանը որ, երկու ամիս առաջ Փարիզ էր։ Գրել Կարպիս Կանաչեանի Camoin Village, Banlieu de Marseille.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	129	75
Տոլար,	Dollar	26	67
Մարք (ոսկի)	Mark	6	30
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	
Թրք. ոսկի	» or	115	50
Մէճիտիէ	Médjidié	10	
Լէվա 100 հատը	Léva	18	—
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր » »	Lire	107	45
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	120	25
Զուից. »	Frc. Suisse	514	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	129	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2450	—
» II	»	1740	—
» III	»	1650	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	132	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayet

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

10 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 83 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱԲԵԼՈՆԱԿԱՆ

Խառնիճաղանճ եղանակներ իրարու կը յաջորդեն միջազգային հրապարակին վրայ:

Ամէնէն ուշագրաւն է գերմանեւիտալական փոխասացութիւնը, որ մէկ անգամէն պղտորեցաւ, մամուլէն ու փողոցէն փոխադրուեցաւ պաշտօնական գրասենեակները, եւ արդէն լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ծանօթ է վէճին պատճառը. — Իտալական կառավարութիւնը հրամայած է իտալացնել հարաւային Թիրօլը, մականուններէն մինչեւ դպրոցները, ինչ որ ուղղակի հարուած մըն է գերմանական ազգութեան եւ մշակոյթին: Պերլին եւ Միւնիխ խորապէս վրդովուեցան այս տնօրինութենէն. ուսանողական ցոյցեր, լրագրական բանավէճեր երկու կողմէն: Եւ յանկարծ, — շանթահարիչ ազդարարութիւն մը Մուսոլինիի կողմէ, որ կը սիրէ պարբերաբար ազմկել հրապարակը, կտրուկ եւ հրացայտ բառերով: Քիչ անդին թարգմանած ենք իր ճառին գլխաւոր կէտերը, որոնց պատասխանը պիտի տան Շթրէզէման կամ Հինտէնպուրկ, ամուր, բայց աւելի պաղարիւն, ինչպէս կը հետեւի Պերլինի լուրերէն: Իսկ երկու երկիրներու մամուլը կը շարունակէ հրահրել ազգայնական կիրքերը:

Ի հարկէ վախ չկայ որ պատերազմ ծագի այս կարգի վէճերէ եւ ցոյցերէ: Բայց անոնք խոր վէրքեր կը ձգեն երկու ժողովուրդներու միջեւ, որոնք տարիներով զինակիցներ էին, յետոյ դէմ դիմաց եղան, եւ տեսակ մը ատելութեամբ կը դիտեն իրար, մէկը իբրեւ յաղթական, միւսը իբրեւ պարտեալ: Յատկանշական պարագայ մըն ալ, — պայքարը կ'արծարծուի ճիշտ այն պահուն երբ Գերմանիա պաշտօնապէս դիմած է ժընեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար: Գերմանիա վերահաստատելով իր վարկը, ստիպճանաբար կը բարձրացնէ ձայնը, զանազան կապանքներ թօթափելու համար: Այդպէս է որ, ժամ առաջ պարպել տուաւ Քէօլնը, եւ հիմա կ'ուզէ փրկել Հռենոսի աջ ափը: Վերսայլի դաշնագրին համաձայն, այդ հողամասը գրաւման տակ պիտի մնայ տասնըհինգ տարի, իբրեւ երաշխաւորութիւն: Արդ, Պերլինի մէջ կ'ըսեն թէ քանի որ Լօքարնոյի դաշնագիրը կ'ապահովէ ֆրանսական սահմանները, ալ ինչո՞ւ շարունակել գրաւումը: Միւս կողմէ, Գերմանիոյ մէջ բուռն պայքար կը մղուի ազգային փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան համար, մասնաւորապէս Լեհաստանի, Չեխօ-Սլովաքիոյ եւ վերջերս ալ Իտալիոյ դէմ, ուր գերմանական հոծ բազմութիւններ կան: Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով, պարտեալ Գերմանիան ոչ միայն հաւասարէ հաւասար պիտի խօսի ընդհանուր միջազգային խնդիրներու համար, այլ եւ պիտի արծարծէ այս հարցերը, ու միեւնոյն ատեն պիտի ջանայ լեցնել կորսուած գաղթավայրերուն տեղը:

Խառնաձայն եղանակ մըն ալ երկու սիրակցորդ խնամիներուն, պոլշեւիկ Ռուսիոյ եւ քէմալական Թուրքիոյ միջեւ: Թուրքերը դող եղած են, որովհետեւ, անցեալ շաբթուընէ ի վեր, խորհրդային իշխանութիւնը արտօնագիր չի տար թրքական ապրանքներու ներածման համար: Ակներեւ է այս վարչական տնօրինութեան հետեւանքը: Անանկութեան վախեր անգամ կան: Ըսե՞նք թէ խնդիրը զուտ առեւտրական է, աւելի շատ՝ խանութպանական: Միեւնոյն կարգադրութիւնը եղած է Պարսկաստանի համար: Կը թուի թէ Ռուսիա մեծաքանակ ապրանք ստացած ըլլալով Իտալիայէն եւ թերեւս ուրիշ աժան երկիրներէ, կ'ուզէ ամէնէն առաջ զանոնք տեղաւորել, իբրեւ պետական պահեստ:

Ինչպէս կը տեսնէք, երկու երկիրները ամուր կապուած են քաղաքական տեսակէտով, յայտնի թէ գաղտնի դաշնագիրներ ունին մէկուն միւսին ասպարէզ կարդալու, փոքր ժողովուրդները ճզմելու համար. բայց ահաւասիկ պաղ կը նային իրարու, պարզ առեւտրական գործի մը առթիւ: Մոսկուա լարած է իր բոլոր ջիղերը, երկրին վաճառականութիւնը եւ արդիւնաբերութիւնը փրկելու համար: Ինչ որ փորձեցին մինչեւ հիմա, չի բաւեր պահանջին: Պատահական երեւոյթ չէ ապրանքի չգոյութեան, սղութեան տագնապը, որ վերջերս շեշտուեցաւ Խորհրդային Միութեան բոլոր մասերուն մէջ, հիւսիսէն մինչեւ Երեւան: Վերջին համագումարին մէջ, կարելի չեղաւ ջնջել առեւտուրի պետական մենաշնորհը, բայց նոր քայլ մը առնուեցաւ դէպի դրամատիրութիւն: Շատեր կը կարծեն թէ այդ գործը աւելի պիտի զարգանայ, եթէ պոլշեւիկները յաջողին դրամ ճարել արտասահմանէն:

Այս ճամբուն վրայ, նոր փորձ մը կը կատարուի այստեղ, Փարիզի մէջ: Երկու կողմերն ալ նշանակած են իրենց լիազօր պատուիրակները, եւ շուտով կը վերսկսի սակարկութիւնը, հին պարտքերու կարգադրութեան համար: Մոսկուա հին սկզբունքները շեշտելով հանդերձ, աւելի ճկուն կ'երեւայ եւ ճարպիկ բանաձեւ մը պիտի փորձէ այս անգամ, որպէս զի կարենայ դրամ գտնել:

Բաբելոնական ժխոր մը կը տիրէ քիչ մը ամէն կողմ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆ

Գերմանական մամուլը սաստիկ զայրացած է Մուսոլինիի ճառին առթիւ, որու մասին գրած ենք լուրերու բաժնին մէջ: Ազգայնական թերթ մը կը գրէ.

— «Պէտք է հասկնան Իտալիոյ մէջ թէ գերման ժողովուրդին հետ բարեկամութիւնը, որու մասին կը խօսի Մուսոլինի, յաւէտ պիտի խզուի, եթէ գերման եւ իտալացի ժողովուրդները բաժնուր գերմանական Թիրօլի բաժանումով»:

Կէս պաշտօնական «Թէկլիխէ Ռունտշաու» շատ աւելի բուռն կ'արտայայտուի:

— «Չկայ աւելի վատ և աւելի թշուառական գործ քան այսպիսի ճառերով արտատարել զինաթափ եղած ժողովուրդ մը: Այս բոլորովին իտալական և ֆաշիստական գործ մըն է»:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՕՐԱԹԵՐԹ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Երկար տատանումներէ վերջը, ահաւասիկ Պուլկարահայ գաղութն ալ կ'ունենայ իր օրաթերթը: Ստացանք մէկ շաբթուան թիւերը նոր թերթին, ԱՐԱՔՍ, որ կը հրատարակուի Սօֆիա, Յունուար 27էն ի վեր: Ծաւալով համեստ, ԱՐԱՔՍ կը խոստանայ դառնալ կենդանի ազդակ մը այդ բազմահայ գաղութին մէջ, որ այնքան պէտք ունի ոգեւորիչ խօսքի եւ շարժումի: Առաջին թիւին մէջ, խմբագրութիւնը հետեւեալ կերպով կը պարզէ իր ծրագիրը.

«ԱՐԱՔՍ պուլկարահայ ներքին կեանքին մէջ, հեռու ըսի ըսաւներէ, ու բիւզանդական մտոտի վէճերէ, պիտի ձգտի հայ ժողովուրդի ազատագրութեան ու բարօրութեան նուիրուած աշխատանքներու շուրջ համախմբել գաղութը, մղել զայն շինարար եւ ստեղծագործ աշխատանքի, վառ պահել անոր մէջ սէրը դէպի հայրենիքը, հետաքրքրել զայն՝ երկրի ժողովրդի առօրեայ կեանքովը, հաղորդակից ընել՝ մայր զանգուածի ցաւերուն եւ ուրախութեան, գիտակ պահել վիթօշի հայութիւնը Արարատի հայութեան վսեմ երազներուն եւ մաշող հոգերուն:

ԱՐԱՔՍ պիտի ձգտի նաեւ որ այս գաղութը, օրէ օր, աւելի սերտօրէն շփուի այն եղբայր ժողովուրդին հետ, որ պուլկարն է եւ աւելի մօտէն ճանչնայ այն հիւրընկալ երկիրը, որ՝ Պուլկարիան է:»

Յաջողութիւն կը մաղթենք մեր նոր պաշտօնակցին:

Պառակտումը ֆրանս. կոմկուսին մէջ

Գրած էինք թէ ատենէ մը ի վեր պառակտում կը տիրէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ եւ թէ 280 յայտնի կոմունիստներ, որոնց 11ը երեսփոխան, ապստամբութեան դրօշ բարձրացուցած են կեդրոնական վարիչ մարմնին դէմ, բողոքելով «շառաւիղ»ներու եւ «բջիջ»ներու ներկայ վիճակին եւ անոնց քաղաքականութեան դէմ: Բողոքողները արդէն իսկ գրաւորապէս Մոսկուա դիմած են եւ Փարիզի վարիչները կ'ամբաստանեն իբրեւ անփորձ մարդիկ, որոնք ճառ խօսելէ եւ շարքերը «պլըֆ»ներով օրօրելէ զատ ուրիշ բան չեն ըներ եւ շնորհաբաշխութիւններ կ'ընեն քծնողներուն: Կեդր. կոմիտէին սխալներուն երեսէն կուսակցութեան անդամները «իւղի պէս կը հալին»:

Կեդր. կոմիտէի գլխաւոր վարիչներն են Թրէն, Սէմար և Սիւզան Ժիռօ, որոնք մինչեւ այսօր Զինովիեւի տեսակէտին վրայ կանգնած, ծուռ կը նայէին Թրոցքիի կամ ուրիշ աւելի չափաւոր վարիչի մը կողմնակիցներուն: Վերջին համագումարին մէջ Զինովիեւ պարտուած ըլլալով, Փարիզի հաւատարիմները շուարած են եւ չեն գիտեր որո՞ւ անունով երդում ընել: Հակառակորդներէն Սուվարին եւ Մօնաթ կը շարունակեն հրատարակել իրենց թերթերը:

Այս կացութեան դարման մը գտնելու եւ Մոսկուայի աչքին գործ մը ցոյց տալու համար կոմկուսը անցած շաբաթ գաղտնի շրջաբերական մը ղրկեց Ֆրանսայի ընկերվարական բոլոր մասնաճիւղերուն՝ Փարիզ թէ գաւառ, հրաւիրելով զանոնք գործակցութեան եւ միասնական ճակատ կազմելու: Այս անգամ կոմունիստները շատ բան կորսնցուցած են իրենց ամբարտաւանութենէն եւ համերաշխութեան համար ներկայացուցած են այնպիսի պայմաններ, որոնց մասին խօսիլը դաւաճանութիւն կը նկատուէր դեռ քանի մը ամիս առաջ:

Ընկերվարականները մերժեցին այս հրաւէրը, կռահելով կոմունիստներու իսկական նպատակը՝ որ է մտնել ընկերվարական շարքերուն մէջ եւ պոլշեւիկեան բջիջներ ստեղծել այնտեղ:

Ինչպէս պիտի ամուսնանան

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ամուսնութեան նոր օրէնք մը հրատարակուած է, որուն համաձայն փեսացուները բժշկական մանրակրկիտ քննութեան պիտի ենթարկուին: Որպէսզի քննութեան ժամանակ ներկայացողը ուրիշ մէկը չըլլայ, թաղապետական բժիշկը պիտի կնքէ փեսացուին ձախ դաստակը: Առանց այդ կնիքին ոչ ոք պիտի կրնայ ամուսնանալ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Ատենէ մը ի վեր յարաբերութիւնները ձգտուած են Իտալիոյ և Գերմանիոյ միջև: Իտալիա վերջերս խիստ միջոցներ ձեռք առաւ ազգայնացնելու համար Թիրօլը, որ առաւելապէս գերմանախօս բնակչութենէ կը բաղկանայ: Այս հակագերման քաղաքականութիւնը մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ Գերմանիոյ մանաւանդ ազգայնամոլ Պավերիոյ մէջ, որուն վարչապետը Իտալիոյ հակառակ բուռն ճառ մը խօսեցաւ: Անոր պատասխանեց Մուսոլինի շաբաթ օր երեսփ. ժողովին մէջ և յայտնեց թէ Իտալիան մինչև այսօր մեղմ քաղաքականութեան հետեւեցաւ Գերմանիոյ հանդէպ և առաջին անգամ ինքն էր որ Վերսայլի դաշնագրէն յետոյ առեւտրական դաշինք կնքեց անոր հետ: Սակայն Գերմանները սկսան կարգ մը սուտերով և զրպարտութիւններով յարձակիլ Իտալիոյ վրայ: Մուսոլինի փաստերով հերքեց բոլոր սուտերը, մանաւանդ այն որուն համաձայն իբր թէ Իտալացիները յարձակած են գերման զբօսաշրջիկներու վրայ եւ կ'արգիլեն անոնց Իտալիա մուտքը, եւ թէ այս պատճառով ալ անոնք պօյքօթ հռչակած են եւ Իտալիա չպիտի այցելեն: «Ոչ ոք միտքէն պէտք է անցընէ թէ կարելի է Իտալիոյ յաղթել զբօսաշրջիկներու պօյքօթով: Իտալիա ուրիշ բանով կ'ապրի եւ ուժի ուրիշ աղբիւրներ ունի: Բայց եթէ վաղը պօյքօթը իրական եւ լուրջ գոյն ստանայ, ու տեսնենք որ ատիկա պատասխանատու իշխանութեանց հաւանութեան կ'արժանանայ, այն ատեն մենք կրկին պօյքօթով եւ եռապատիկ փոխ-վրէժով պիտի պատասխանենք: Մենք ջնջած ենք հին բանաձեւերը, որուն համաձայն մէկ աչքդ հանողին միւս աչքդ ալ, մէկ ակռադ կոտրողին միւս ակռաներդ ալ պիտի ներկայացնես: Պավերիոյ վարչապետը կ'ըսէր թէ հարաւային Թիրօլի վիճակը բարւոքելու եւ վերին Ատիկէի ազատութիւն տալու համար ամէն միջոց ձեռք պիտի առնեն: Այսպիսի ճառ դիւանագիտական աշխարհի մէջ լսուած բան չէ: Կարգ մը Գերմաններ աղէկ չեն ճանչնար մեզ. կ'անգիտանան որ Իտալիա իր նեղ թերակղզիին մէջ 42 միլիոն, իսկ արտասահմանի մէջ 9—10 միլիոն բնակիչ ունի. անոնք կ'անգիտանան մանաւանդ մեր ոգին, մեր արժանապատուութեան զգացումը, մեր խիստ բարոյականը, ու աւելի՝ Ֆաշիստ Իտալիան: Խստիւ պիտի գործադրենք մեր բոլոր օրէնքները վերին Ատիկէի մէջ եւ պիտի իտալացնենք այդ շրջանը, որովհետեւ պատմականօրէն եւ աշխարհագրականօրէն իտալական է այն: Պրէնները Աստուծոյ ձեռքով գծուած բնական սահման մըն է, որուն վրայէն իտալական դրօշը բնաւ վար չպիտի իջնայ: Ֆաշիստ Իտալիան ի հարկին եռագոյն դրօշակը կրնայ սահմաններէն անդին տանիլ, բայց ոչ երբեք աստին կը բերէ»:

Մուսոլինիի այս պատերազմաշունչ ճառը մեծ ցնցում առաջ բերաւ Գերմանիոյ մէջ եւ Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց Հինտէնպուրկի նախագահութեամբ: Հինտէնպուրկ յատուկ ճառով մը պիտի պատասխանէ Մուսոլինիի:

Ռուսերուն առեւտուրը

Գ. էջին մէջ մանրամասնօրէն գրած ենք թէ Թուրք վաճառականները մեծ մտահոգութեան մատնուած են, որովհետև Ռուսիա կը մերժէ ընդունիլ թրքական ապրանքները:

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ տագնապը կը շարունակուի տակաւին.

Ռուսական արտաքին առեւտուրի Պոլսոյ ներկայացուցչութիւնը, «Զակմէնշթօրք» կը շարունակէ չվաւերացնել առեւտրական սենեակին կողմէ Թուրք վաճառականներուն տրուած ապրանքի վկայագրերը: Վաճառականները առեւտր. տնօրէնութեան, առեւտր. սենեակին նախագահութեան դիմելով պահանջած են, որ ձեռնարկներ կատարեն առեւտրական գործավարութեան մօտ: Առեւտրական սենեակի նախագահութիւնը վաճառականներուն ենթարկուած վնասը նկատի ունենալով, երէկ իսկ հեռագրով տեղեկութիւն հաղորդեց առեւտրական գործավարութեան:

Կը տեղեկանանք թէ, «Ինէշթօրկ»ը այս որոշումը տուած է որովհետեւ ան վերջերս Իտալիայէն մեծաքանակ ապրանք գնած էր: Ռուսերը թրքական ապրանքներուն արտածումի արտօնագիր չեն տար, որպէսզի կարենան առանց թրք. ապրանքներու մրցակցութեան Ռուսիոյ մէջ լաւ գիներով ծախել Իտալիայէն գնուած ապրանքները:

Պարսկաստանն ալ

Խորհրդային իշխանութիւնը հրահանգով մը պատուիրած էր որ այսուհետեւ բացի բամպակէ ուրիշ ոչ մէկ պարսկական արտադրութիւն պէտք է ներածուի Ռուսիա: Այս որո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

“ՀԱՒԱՍԱՐԱԶՕՐ„ ԵՐԱՆԵԼԻՆԵՐԸ

Պոլշեւիկեան հեռագիրները աւետեցին, որ Յունուար 25ին Երեւանի մէջ բացուած է «Անդրկենտրգործկոմ»ի երկրորդ նստաշրջանը։ Այդ առթիւ «Հայաստանի յեղկոմի առաջին նախագահ եւ այժմ Անդրկովկասեան կոմունիստական համալսարանի տեսուչ ընկ. Կասեանը», հետեւելով բազմաթիւ ուրիշ կոմունիստ ջոջերու օրինակին, «Զակտագ»ի թղթակցին ըրած է կարգ մը հոգեհաճ խորհրդածութիւններ։

Այսպէս, շեշտած է յատկապէս թէ Անդրկենտրգործկոմի նըստաշրջանը Երեւան նշանակելը «մեր թշնամիներին եւ, գլխաւորապէս, դաշնակներին ցոյց կուտայ, որ խորհրդային Հայաստանը հաւասարազօր անդամ է Անդրկովկասեան ֆեդերացիայի»։

«Դաշնակ»ներուն շատոնց յայտնի է այդ պարագան, այն ալ փաստերով։ Առաջ բերենք շատերէն մէկը միայն։

Անդրկովկասեան երեք «հաւասարազօր» հանրապետութիւններէն Ազրբէջանը ունի 85,363 քառ. քիլոմետր տարածութիւն եւ 2,016,400 ազգաբնակութիւն։ Ազրբէջանին կցուած է նաեւ Շարուր-Նախիջեւանի գաւառը 6,478 քառ. քիլոմետր տարածութեամբ, որ կը գտնուի Հայաստանի մէջտեղը։

Ասոր դիմաց Հայաստանը ունի միայն 30,683 քառ. քիլոմետր տարածութիւն եւ 910,000 բնակիչ։ Հակառակ ասոր, Հայաստանէն կտրուած եւ եղբայրաբար Ազրբէջանին տրուած են լեռնային Ղարաբաղը որ Հայաստանի բնական շարունակութիւնն է, եւ Գանձակի գաւառի լեռնային մասը, մօտ 200,000 բնակչութեամբ։ Ինչ տեսակէտով ալ մօտենանք հարցին,— ազգային ինքնորոշման սկզբունքով թէ «հաւասարազօրութեան» նկատումով, Ղարաբաղն ու լեռնային Գանձակը պէտք է գըտնուէին Հայաստանի սահմաններուն մէջ, բայց իրապէս կը գտնուին Ազրբէջանի ձեռքը։ Թէ որքան անվիճելի է Ղարաբաղին Հայաստանի մաս կազմելը, ցոյց կուտայ եւ այն պարագան, որ 1920 դեկտեմբերին, երբ Հայաստանը նոր էր խորհրդայնացուած, Ազրբէջանի յեղկոմը հրապարակով յայտարարեց եւ պաշտօնապէս հեռագրեց Երեւան, թէ ինքը այսուհետեւ Ղարաբաղը կը նկատէ միացուած Հայաստանին։ Ետքէն, սակայն, չգիտենք ինչ անցաւ դարձաւ, եւ նոյն Ազրբէջանի յեղկոմը իր խօսքը ետ առաւ ու պահանջեց Ղարաբաղը մտցնել Ազրբէջանի սահմաններուն մէջ։ Հայ կոմունիստները, ինչպէս միշտ, տեղի տուին։ Ղարաբաղի ազգաբնակութեան տրամադրութիւնն ալ յայտնած ըլլալու համար, յիշենք որ ան ինը անգամ, 9 համագումարներու մէջ միաձայնութեամբ որոշեց միանալ Հայաստանին..

Միւս կողմէ, Վրաստանը ունի 50,477 քառ. քիլոմետր տարածութիւն։ Ասոր վրայ աւելցուած են Աբխազիան՝ 9351 քառ. քօլոմետր, Աճարիստանը՝ 2,269 քառ. քիլ., Հարաւային Օսէթիան՝ 3695 քառ. քիլ։ Այսքանը բաւական չէր. որոշուած է Վրաստանին կցել եւ Հիւսիսային Օսէթիան, մինչեւ Վլատիկաւկազ։ Որով, Վրաստանի ամբողջ տարածութիւնը կ'ըլլայ ոչ պակաս, քան 70,000 քառ. քիլոմետր, աւելի, քան 2,600,000 բնակչով։ Հակառակ ասոր, Վրաստանին կցուած կը մնայ Ախալքալաքի գաւառը 75,000 բնակչութեամբ։ Եւ դարձեալ, ո՛չ աշխարհագրական, ո՛չ տնտեսական, ո՛չ ալ ո եւ է լուրջ քաղաքական պատճառ կայ, որպէսզի հայկական լեռնաշխարհի անմիջական շարունակութիւնը կազմող Ախալքալաքը դուրս հանուի Հայաստանէն եւ պահուի վրացական տիրապետութեան տակ։

Ինչո՞ւ է այս այսպէս։ Որովհետեւ պարապ խօսքեր են կասեաններու պարծենկոտ յայտարարութիւնները, թէ «Հայաստանը հաւասարազօր անդամ է Անդրկովկասեան ֆեդերացիացի»։ Ձեւականօրէն, այո՛, «հաւասարազօր» է, այսինքն՝ Հայաստանն ալ կ'ենթարկուի նոյն օրէնքներուն, միեւնոյն պարտականութիւններուն, ինչ որ միւս երկիրները, սակայն, իրականին մէջ զրկուած է ու անհաւասար։

Հաւասարութիւնը չենթադրեր միայն պարտականութիւններու նոյնութիւն, այլեւ իրաւունքներու, եւ անոնցմէ առաւելագոյն չափով կ'օգտուի ան որ զօրաւոր է, որ շատ հող ու շատ մարդ ունի։ Չէ՞ որ Անդրկովկասեան դաշնակցութեան մէջ ամէն բան կը կարգադրուի համաձայն երկիրներու տարածութեան եւ բնակիչներու քանակի,— ե՛ւ կովկասեան ընդհանուր միջոցները, եւ Մոսկուայէն ստացուած նպաստը, ե՛ւ ամէն ինչ։

Այս պայմաններուն մէջ Հայաստանը, իբրեւ ամէնէն քիչ հող ու բնակիչ ունեցողը՝ ամէնէն քիչ կ'օգտուի թէ Անդրկովկասեան նախահաշիւէն եւ թէ՛ համամիութենական բարիքներէն։ Ղարաբաղի եւ Գանձակի մօտ 200,000, Ախալքալաքի 75,000 հայ ազգաբնակութեան բաժինը կը մտնէ Ազրբէջանի ու Վրաստանի դրամարկղը։ Կը ստանա՞ն արդեօք այդ շրջանները համապատասխան միջոց Բագուէն ու Թիֆլիսէն։ Կը կասկածինք։ Գէթ այդ հողին վրայ ահագին դժգոհութիւններ կան, որոնք արտայայտուեցան նոյնիսկ Անդրկովկասեան ու Ազրբէջանի կոմ. կուս. կազմակերպութիւններու վերջին համագումարներուն մէջ։

Ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը, ազգայնական հողի վրայ չէ որ կը դնենք հարցը։ Մեր ելակէտը բացառապէս հաւասարութեան սկզբունքն է։ Եթէ Հայաստանին վերադարձուէին Ղարաբաղը, լեռնային Գանձակը, Ախալքալաքն ու Նախիջեւանը, այն ժամանակ Հայաստանն ալ որոշ չափով կը մօտենայ միւս հանրապետութիւններու վիճակին. այն ժամանակ Հայաստանը կ'ունենայ մօտ 45 հազար քառ. քիլ. տարածութիւն եւ շուրջ 1,300,000 բնակիչ։ Այս արդէն հաշուի առնելիք ուժ մըն է, որ կշիռ կը ներկայացնէ, եւ գոնէ մասամբ վերահաստատուած կ'ըլլայ խախտուած հաւասարակշռութիւնը երեք երկիրներուն միջեւ։ Եթէ, ոչ, ծիծաղելի է ծունկը դնել հայ ժողովուրդի կուրծքին ու հաւասարութեան մասին ճառել...

Կասեանները, յաճախ, մեր «շօվէն» եւ «նուաճողական» պահանջներուն կ'առարկեն, թէ խորհրդային հասկացողութեամբ սահմաններ չկան եւ թէ իրենց համար սահմանային վէճը արժէքէ զուրկ բան է։

Արդէն տեսանք, որ այս առարկութիւնը անհիմն է. եթէ դաշնակցային նախահաշիւը կը կազմուի ըստ երկիրներու տարածութեան եւ նիւթական ամէն կարգի գործառնութիւնները կը կատարուին նոյն սկզբունքով, կը նշանակէ թէ սահմանային հարցը աւելի քան գործնական արժէք ունեցող խնդիր մըն է։ Ամէն պարագայի, սահմաններու խնդիրը ահագին նշանակութիւն ունի եւ հողային, գաղթականական հարցերը լուծելու համար։

Ցակուլին քանի մը օր առաջ նոյն Կասեանի անմիջական մասնակցութեամբ խմբագրուած «Մարտակոչ» (22 Յունուար) կը հրատարակէր հետեւեալ լուրը, Նախիջեւանի հանրապետութեան Ցղնա գիւղէն,— «Սակաւահողութեան պատճառով շատ գիւղացիներ մտածում են ուրիշ դիմել, խորհրդային միութեան այլ վայրերում հող ստանալու նպատակով։ Օրէնքով պիտի տրուէր շունչին մի դեսիատին, այն ինչ հազիւ դրա մի քառորդը— 480 քառ. սաժէն, որի մի մասը ապառաժներ, պարի վայրեր են»։ Ցարմինակ չէ՞։ Նախիջեւանի շրջանին մէջ կան խոշոր քանակութեամբ ազատ հողեր, բազմաթիւ գիւղեր աւերակ են ու պարապ, իսկ ցղնացի հայ գիւղացին հողազրկութեան պատճառով ստիպուած է գաղթել Ռուսաստան։ Ի՞նչ է պատճառը։

Շատ պարզ.— Սահմաններու գոյութիւնը։ «Նախիջեւանի հանրապետութիւնը», որ կը գտնուի խորհրդային Ազրբէջանի հովանաւորութեան տակ, չուզեր, որ Հայերը օգտուին իր սահմաններուն մէջ եղած թափուր հողերէն։ Ուրիշ խօսքով, խորհրդային Ազրբէջանը կը վարէ նեղ ազգային քաղաքականութիւն Նախիջեւանի մէջ, ինչպէս խորհրդային Վրաստանի կառավարութիւնը ազգային շահերու հետամուտ կ'ըլլայ Ախալքալաքի մէջ։ Իսկ մեր Կասեանները, երանելի միամտութեամբ կը պառանցեն «հաւասարազօրութեան» մասին ու «Դաշնակ»ներուն ալ սպառնալիքներ կը կարդան։

Այո՛, «հաւասարազօրութիւն»ը փաստ է, բայց այդ «հաւասարազօրութիւնը» գոյութիւն ունի միայն հայկոմկուսականներու խելապատակին մէջ։ Իսկ իրականութեան մէջ, Վրացի կոմունիստը կը ներկէ իր ազգային բուրդը, Թաթար կոմունիստը՝ իրենը, մէջտեղը կը մնան հայ կոմունիստները, որոնք Սէրվանթէսի քաջահամբաւ հերոսին պէս, հողմաղացներու հետ կը կռուին ու իրենց երեւակայական յաղթանակները կը փառաբանեն։

Երանելի՛ մարդիկ...

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

126 ԺԱՄ ՊԱՐ

Նիքօլա անուն պարող մը փորձ Մայիսի մօտակայ պարասրահի մը մէջ 126 ժամ շարունակ պարել՝ կոտրելով պարի մրցանիշը։ Պարը սկսելէ առաջ 101 քիլօ կը կշռէր. պարէն վերջ 26 քիլօ պակսած էր։ Ամբողջ պարի ընթացքին կերած է հաւկիթ, միս եւ արգանակ. ոգելից ըմպելի բնաւ չէ խմած եւ ժամը հինգ վայրկեան միայն դադար տուած է արդուզարդի, եւ այլ խնամքներու համար։ Այս մրցումին մէջ շահող կինը եղաւ Նիքօլայի կինը, որ պարեց 25 ժամ։

Միլիոնատէր մը, որ անօթի կը մեռնի.— Կօրնօյլ խրճիթի մը մէջ գտնուեցաւ 66 տարեկան Փէրէնի դիակը, որ կիսովին փարատուած էր առնետներու կողմէ։ Շատ խեղճ կ'ապրէր եւ ամիսէ մը ի վեր մեռած էր...։ Կէս միլիոն ֆրանքի հարստութիւն մը ձգած է։

ԱՒԵՐԱԿ ԵՒ ԱՄԱՅԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ

ԻՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԵՆՔ

Մ. Քէմալ եւ Վանի Թուրքերը.— Ինչպէս կը պատմեն Էրզրումի դէպքը.— Հալէպ, Դամասկոս, Պէյրութ ետ առնուած!— Անտարբեր՝ Մուսուլի մասին.— Բազմակնութեան սիրոյն.— Ի՛նչ կը խորհին մէկն ու միւսը.— Իսլամացած Հայեր Վանի մէջ.— Քէօր Հիւսէյին փաշան՝ գլխարկով։

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի)

Թաւրիզ, 23 Յունուար

(Շարունակութիւն կիրակի թիւէն եւ վերջ)

Էնկիւրիէն Վան գացած է բուն «Խալք» կուսակցութեան ներկայացուցիչ մը, որ բուռն քարոզութիւններ կ'ընէ Մուսթաֆա Քէմալի կառավարութեան համար։ Ժողովուրդը բոլորովին անտարբեր գտնուած է։

Ժողովուրդի մէջ այժմ շատ խոր բայց ուժեղ դժգոհութիւն կայ Էնկիւրիի դէմ։ Դժգոհութեան պատճառները շատ բանաւոր եւ բազմաթիւ են, մէկն ալ գըլխարկի խնդիրն է։ Բայց ինչպէս ըսի «արտակարգ դատարան»ներու սարսափը լռութեան մատնած է բոլորը։

Մեծ համբիրանք յառաջ եկած է Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի հանդէպ, որ այժմ կը համարուի ժողովրդական «մեծ հերոս», որուն ջանքերուն շնորհիւ ոչ միայն Էրզրումը, Պիթլիսը եւ Վանի նահանգները մնացին Թուրքիոյ այլ եւ Կարսը, Արտահանը եւ Սուրմալուի ամբողջ հողամասերը դարձան սեփականութիւն Թուրքիոյ։

Ժողովուրդը կը մտածէ որ Մուսթաֆա Քէմալի կառավարութիւնը երկար չպիտի տեւէ։

Դեկտեմբերի ընթացքին Էրզրումի մէջ կատարուած քաղաքական խոշոր դէպքերու մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը պատմուին Վանի Թուրքերուն մէջ։

Կառավարութիւնը կը հրամայէ որ, ժողովուրդը գլխարկը փոխէ եւ ֆէսի տեղ եւրոպական գըլխարկներ գործածէ։ Քեազիմ Գարապէքիրի կողմնակիցները, մօլլաներ, շէյխեր, կրօնամոլներ կը հակառակին կառավարութեան հրամաններին։ Խնդիրը լուրջ կերպարանք կ'առնէ։ Գարապէքիրի կողմնակիցները զինեալ դիմադրութիւն ցոյց կուտան կառավարութեան պօլիսին եւ ոստիկաններուն։ Կռիւը շատ լուրջ եւ ուժեղ կ'ըլլայ։ Իր կողմնակիցները յուսահատ կը փախչին։ Կառավարութիւնը կը ձերբակալէ ըմբոստներու ղեկավարները եւ կը կախէ անխտիր։ Գարապէքիրը որ անձամբ կը վարէր կռիւը, վիրաւոր կը փախցնեն։ Թէ ու՞ր — մարդ չգիտեր։

Արտակարգ դատարանն ալ իր կարգին գործի կը լծուի եւ մէկ շաբաթուայ ընթացքին ապստամբներէն շատերը կը ձերբակալուին եւ կարճատեւ դատավարութենէ մը յետոյ շատեր կը կախուին, ուրիշներ հրացանի կը բռնուին, կ'աքսորուին, եւ ցմահ բանտարկութեան կը դատապարտուին։ Այս դէպքերու ընթացքին երկու կողմէն ըսպաննուած են չորս հարիւր հոգի. կան նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ։

Էրզրումի բնակչութիւնը խուճապի եւ սարսափի մատնուած է. կեանքը մեռած է, վերջին դէպքերուն պատճառով։ Այս արիւնալի կռիւները միայն գլխարկի հետեւանք չեն, այլ կապ ունին ուրիշ ներքին խնդիրներու հետ, որոնք յառաջ կուգան Մուսթաֆա Քէմալ եւ Քեազիմ Գարապէքիր փաշաներու հակամարտութենէն, աթոռակալութեան եւ փառքի ցանկութիւններէն։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Կառավարութեան կարգադրութեամբ Թուրքիոյ ներքին գաւառներու մէջ Մուսուլի խնդիրը տարբեր կերպով կը պատմուի ժողովուրդին։ Կառավարութիւնը յայտարարած է թէ ոչ միայն «Մուսուլը մեր անբաժան երկրամասն է, այլեւ տաճկական բանակները գրաւած են Դամասկոսը, Հալէպը եւ նոյն իսկ Պէյրութը»։ Մէկ կողմէ այսպիսի շինծու լուրերով խաբեր են ժողովուրդը, միւս կողմէ զօրքերը տարած են դէպի Մուսուլ եւ ապա ետ բերած են, երբ արդէն Մուսուլը Անգլիոյ սեփականութիւնը դարձած է։

Մուսուլի խնդրին առթիւ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ (ժողովրդական խաւերու մասին է խօսքս) բացարձակ անտարբերութիւն կայ։ Ամէն աղմուկ կառավարութիւնը կը հանէ։ Երբ պատերազմի խօսք կ'ըլլայ, ժողովուրդը սարսափի կը մատնուի, քանի որ պիտի պատերազմի Անգլիոյ կամ Ռուսիոյ դէմ։ Վերջինէն այժմ կասկած չունին, որովհետեւ դաշնագիր կնքեր են, բայց սաստիկ կը վախնան Անգլիոյ դէմ պատերազմելէն։

Մուսուլը Անգլիոյ տրուելէ յետոյ, ժողովուրդը հաշտուած է կատարուած իրողութեան հետ։

ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ.— Կառավարութիւնը կ'աշխատի միակնութիւն հաստատել. դեռ շատ կան Թուրքեր որ երկու, երեք եւ աւելի կիներ կը պահեն եւ չեն ուզեր ոչ մէկէն բաժնուիլ. ասոր ալ հետեւեալ միջոցը գտած են։ Իրենց տան մէջ կը պահեն մէկ կամ երկու երեք տղամարդ, ծառայ կամ գործակատար անունով, եւ իրենց կիները անուանապէս, ձեւականօրէն իբր թէ կ'ամուսնացնեն անոնց հետ, բայց այդ կիները նորէն իրենց նախկին տիրոջ տրամադրութեան տակ են, խեղճ գործակատարներուն պատճառելով հաճելի եւ անհաճոյ զգացումներ...։

Վանի մէջ Թրքուհիները դեռ չեն բացած իրենց երեսները, բայց դպրոցական աշակերտուհիները երեսը բաց եւ մազերը կարճ կը պտտին եւ կը հագնին եւրոպական զգեստներ։

* * *

Վանի նահանգին մէջ ապրող մահմետական ցեղերէն իւրաքանչիւրը տարբեր տրամադրութիւն եւ շահեր ունի։ Թուրքերը մեծ մասամբ քայքայուած, ինկած պետական ծանր լուծի մը տակ քարշ կուտան իրենց գոյութիւնը։

Թաթարները (կովկասէն գաղթած) ո եւ է ձգտում չունին քաղաքականապէս։ Անտարբեր են եւ Թուրք եւ Քիւրտ ժողովուրդի հանդէպ։ Անոնք տեղաւորուած են Հայերու կիսաւերակ գիւղերու մէջ եւ շատ թշուառ վիճակ ունին, թէեւ հողագործութեամբ կ'ըզբաղին։

Պարսիկները (Ատրպատականէն գաղթած Թուրքերը) խաղաղ ու հանդիստ ժողովուրդ են. ո եւ որոշ նպատակ ու ձգտում չունին. պետական հարցը կը վճռեն ամէն տեսակ ճնշումներու ներք... կայ են։

Անոնք կը զբաղին այգեգործութեամբ եւ հողագործութեամբ եւ կ'ապրին շատ ողորմելի վիճ... կի մէջ։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ բոլորովին ուրիշ ... տակներ ունին։ Կը սպասեն ... մը անգլիական ուժեղ տիրապ... տութիւն մը հաստատուի Մուս... լի շրջանին մէջ, եւ իրենք Թու... քիոյ ամէն կողմերէն գաղթեն ... Մուսուլի սահմանները, անգլի... կան թեւարկութեան տակ, ան... Քիւրտիստանի մէջ ապրելու հա... Քիւրտերն այժմ թշուառ վիճ... մատնուած են թէ տնտեսապէ... թէ քաղաքականապէս։ Կառավա... րութիւնը միշտ կասկածով կը ն... յի անոնց վրայ իբրեւ անվստա... լի տարրեր, որոնք կրնան միշ... բութիւն յառաջ բերել։

Վանի մէջ կան բաւական ... լամացած Հայեր, որոնք Ընատ... խորերէն եկած են։

Ողերզցի քիւրտ փաշա... Մահմուտէն տաճիկ կառավար... թիւնը 8000 հնչուն ոսկի բռն... գրաւեց, 1925ի Մայիսին, ... զրպարտելով իբրեւ անգլիակ... լրտես, եւ մեղսակից քրտակա... պստամբութեան։

Ցիշեալ Մահմուտը այժ... ծեծեր են, որ ոտքը կոտրած վերջը որոշեր են կախել, տարբ... Սարը-գամիշ, Էրզրում, Ար... պտտցուցեր են ժողովուրդին ... ամէն տեղ ցոյց տուեր են, որ ... նուի թէ այդ շրջանէն անգլի... բրտական ապստամբութեան հ... մար։ Ցետոյ գտեր են, որ ար... է եւ ազատեր են, ձգելով ո... ւեստուրով զբաղի Վանի մէջ։

Վերջացնելէ առաջ քանի... պզտիկ լուրեր.— կը պատմեն ... հռչակաւոր աւազակապետ եւ հ... յակեր Քէօր Հիւսէյին քիւրտ փ... շան ալ եւրոպական գլխարկ դր... է, ծիծաղի նիւթ դառնալով իր ... շրջէթին առջեւ։

Մոկսի քիւրտ Մէյթուլ... պէկը, որուն մահը հաղորդած ... նախապէս, իր մեռնելէն առաջ 19... էն սկսեալ պատուիրած է ե... իր հպատակ Քիւրտերուն, որ յ... բաղդեն Հայոց եկեղեցիներն... վանքերը Մոկսի մէջ եւ այլ... աւելցնելով որ անոնց տէրերը ... Հայերը— նորէն պիտի գան։

ՄԱՍԻ...

ԱՐԴԻԼՈՒԱԾ Է ՄՏՆԵԼ...

Մոսկուայէն կը հեռագր... թէ կառավարութիւնը որոշա... արգիլել օտարականներու մուտ... հետեւեալ շրջաններուն մէջ. Եաքուցքի հանրապետութ... Վայկալ, Բոլկուէֆ, Նոր Զեմ... տա կղզիներ (Սառուցեալ Ովկ... նոս), Թիւրքմէնիստանի եւ Խազ... քիստանի հանրապետութիւննե... Հրամանագիրը չի յայտներ ... արգելքի պատճառները. կ'ենթ... րուի թէ Մոսկուա չուզեր որ օտ... րականները տեսնեն այնտեղ ա... սորուած քաղաքական բազմաթ... յանցաւորներ։

ՊՈՌՆԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Գրաւման կը փութէր, ... հերոսացաւ Ֆիլիպ Ցօտէի ստա... թեան առթիւ, պոռնկագրակ... հրատարակութիւններ ծախե... համար, ութը ամիս բանտարկ... թեան եւ 20,000 ֆրանք տու... գանքի դատապարտուեցաւ։

ԵՐԵՒԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ

Հսկայ այդ ժամացոյցը Հայոց մայրաքաղաքին հրապարակին վրայ օրուան ժամերը կը համրէ։

Գորշ լուսնկայի պէս իր դէմքին վրայ, երբ խոշոր, սեւ սլաքները ցոյց տան, օրինակի համար, ժամը 9ը 10 անցած, դուք կը կարծէք թէ հոն պարսիկ շահն է նստեր, սեւ պեխերը վեր ոլորած։ Իսկ եթէ ժամը 8ը 20 անցնի, ժամացոյցին երեսը խաղաղի երես կը դառնայ, պեխերը վար կախուած, յօնքերը պռստած։

Զինուորական հրամանատարը շատ կը զարմանար այդ հսկայ ժամացոյցին խաղերուն վրայ. երբեմն սլաքները վեր, յանկարծ վար, յետոյ մէջքին, յետոյ վար, կ'ըսէիք՝ սեւուլիկ ու զապուն թեւերով լաճ մըն է շուէտական մարզանք կը կատարէ։ Եւ ամէն շարժումին, ժամացոյցին կոչնակը լուրջ եղանակով մը, պառաւ կնկան մը պէս, որ թոռնիկը կը քնացնէ, կ'երգէր.

— Տօ՜, տօ՜, տօ՜...։

Սակայն անհասկնալի կը մնար զինուորական հրամանատարին համար թէ, ինչպէ՞ս. այդ ժամացոյցը, ժամերը կը զարնէր քմահաճօրէն, — այսպէս, օր մը կը տեսնէք որ ժամը 9ը 5 կ'անցնի, կը շարունակէք ձեր ճամբան, բայց հազիւ թէ քայլ մը առած էք, ժամացոյցը իննուկէս կը զարնէ, կը կը նայիք, այո՛, ժամացոյցը իննուկէսն է. ուրիշ օր մը այդ ժամացոյցին կը նայիք եւ կը տեսնէք որ ժամը 2ն է, գլուխնիդ կը դարձնէք, բարեկամի մը բարեւ կուտաք, յանկարծ ժամացոյցը կը զարնէ երե՛ք, կը նայիք, ժամը երեքն է։ Զարմանալի՜։ Հայոց գործերուն պէս անլուծելի, ու անհասկնալի։

*
**

Լաճ մը պատճառը սապէս կը բացատրէ։

— Պարոն, եթէ այդ ժամացոյցին սլաքին վրայ ճնճղուկ մը թառի, ժամը կէս ժամ առաջ կ'երթայ, եթէ աղաւնի մը նստի, ժամ մը առաջ կ'երթայ, որովհետեւ ապս կի չունի։

Կը խորհիմ. հապա՞ եթէ Հայոց արծիւը նստի, այն ատեն ժամը 12 անգամ կը զարնէ, հրապարակը կը դղրդայ տա՜ն, տա՜ն տա՜ն..., եւ դուք կ'երեւակայէք որ Հայոց բանակը զօրանցք կը կատարէ.

Դա՜փ, դա՜փ, դա՜փ...։

Շ. Ն.

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Տիկին Գափամաճեան (ծնեալ Պօղոս Նուպար) փափաք յայտնած է հիմնադիր անդամ նշանակուիլ Հայ արուեստագէտներու «Անի» խմբակցութեան։ Տիկին Փուշմանի առաջարկով, նկարիչ Փուշման 5000 ֆր.ք. յատկացուց իբր հիմնադրամ խմբակցութեան։ Ընդհանուր ժողովը ընտրեց Խաչատրեանի գծագրութիւնը իբր խորհրդանշան իսկ Չէքմեանեանինը՝ իբրեւ կնիք։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կրկին կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն գրել ՕՐԸ ՕՐԻՆ, ԱՄՓՈՓ, եւ թուղթին մէկ էջը։

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ԹՐՔԻԱՅ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԻԱ ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (4 փետրուար).—

Երեք չորս օրէ ի վեր դադրած է թրքական արտադրութիւններու առաքումը դէպի Ռուսիա, որովհետեւ չի տրուիր հարկ եղած «վիզէ»ն։ Այս հետեւանքով, թուրք վաճառականները դժուարին կացութեան մատնուած են։ Վաճառական մը այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

— «Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն, մինչեւ հիմա թրքական ապրանքները դիւրութեամբ Ռուսիա կ'արտածուէին։ Այս համար մեր Ընկերական Սենեակը կը հաստատէր թէ, ղրկուած ապրանքը թրքական է, եւ ռուսական ներկայացուցչութիւնն ալ «վիզէ» կուտար։ Մինչդեռ հիմա, անծանօթ պատճառներով դադրած է «վիզէ»ն, եւ մեծ վնասի ենթարկուած են այն վաճառականները, որոնք ապրանք ունին Պոլսոյ մէջ։

Այս արգելքը անմիջապէս ազդեց հրապարակին վրայ, եւ գինի ուշադրաւ անկում կրեցին հետեւեալ ապրանքները, որ Ռուսիա կ'արտածուէին— նարինջ, լեմոն, խաղողը, չամիչ, թուզ, կաշիէն եւլն.։ Վաճառականները չեն գիտեր թէ ի՛նչ ընեն իրենց ունեցած այս ապրանքները, եւ սնանկութեան սպառնալիքին տակ կը գտնուին։

Տէօրթ-Եօլի նարինջներուն 1000ը, որ քանի մը օր առաջ 30-35 ոսկիի կը ծախուէր Ռուսիա արտածուելու համար, այսօր 10 ոսկիի իջած է։ Եւ ասկէ կը վնասուին ոչ միայն Պոլսոյ վաճառականները, այլ եւ Անատօլուի արտադրողները։ Տէօրթ-Եօլի միլիոնաւոր նարինջները դատապարտուած են առանց յաճախորդի մնալու եւ հետեւաբար փճանալու։ Մեծ վնաս է նաեւ ձէթի արտածման կասումը։ Ցետոյ կարելի չէ նախատեսել թէ, մինչեւ ո՞ւր պիտի իյնան գիները։

Ռուսական ներկայացուցչութեան իրաւասու պաշտօնեան հետեւեալ պատասխանը տուած է. «Առ այժմ վիզէի գործողութիւն չպիտի կատարենք, որովհետեւ այդպէս հրաման առինք։ Պատճառը չենք գիտեր...։»

Շահագրգռուողները որոշած են չծախել իրենց ապրանքները, սպասելով իրենց կատարած ձեռնարկներու արդիւնքին։ Միայն նարինջի վաճառականները կ'աշխատին ձեռքէ հանել ապրանքը, քանի որ փճանալու ենթակայ է։ Լեմոնին սնտուկը 8 ոսկիէն 2 ուկէս 3ի իջած է։

Եթէ երբեք քանի մը օրէն մեզի ի նպաստ չլուծուի արտածման խնդիրը, կարգ մը թուրք վաճառականներ անպատճառ պիտի սնանկանան։ Այժմ Պոլսոյ մէջ կայ 4000 սնտուկ տեղական նարինջ եւ 3000 սնտուկ լեմոն։ Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ, իտալական ապրանքները դիւրութեամբ Ռուսիա կը ղրկուին»։

*** «Վագըթ» ուրիշ աւելի ծանր տագնապ մը կը պարզէ.

Պոլսոյ հրապարակը դրամական մեծ տագնապի մը մատնուած է։ Պատճառը այն է որ, դրամատուները այլեւս արժեթուղթերու վրայ փարկ չեն բանար։ Օրինակի համար մէկ ամիս առաջ, վաճառական մը կրնար իր ունեցած ներքին փոխառութեան պարտաթուղթերը դրամատան մը քով ձգել, եւ անոնց արժէքին կէսին չափ դրամ ստանալ։ Մինչդեռ այսօր՝ 50.000 ոսկինոց պարտաթուղթի փոխարէն կարելի չէ նոյնիսկ 500 ոսկի առնել։ Այս տագնապը բնականաբար կ'ազդէ հրապարակին վրայ. շատեր ստիպուած են աժան գնով ձեռքէ հանել իրենց պարտաթուղթերը, որովհետեւ դրամի պէտք ունին։ Եւ սակարանի սակը որ ասկէ առաջ 10 առ հարիւր էր, հիմա 25ի բարձրացած է։ Այս փաստերն իսկ կը բաւեն ցուցնելու թէ որքա՜ն աղիտաբեր է տագնապը։

Պատճառը պէտք է փնտռել օտար դրամատուներու տիրական դերերգութեան մէջ։ Եր վաճառականը որ դիմէ օտար դրամատուներուն, սա պատասխանը կը ստանայ. «Եթէ ոսկիով կ'ուզէք, կրնանք փոխ տալ, բայց թրքական դրամի վրայ փոխատուութիւն չենք ըներ»։ Եւ չկայ թրքական դրամատուն մը, որ այդ վաճառականներուն ըսէ. «Եկուր ես թրքական թղթադրամ փոխ տամ քեզի»։

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փրակայէն մեզ կը հաղորդեն թէ Վարշաւայի մէջ (Լեհաստան) կազմուած է Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներու Ուսանողական Միութիւն մը, որուն կ'անդամակցին Ուկրայնացի, Բէլօռուս, Վրացի եւ Լիթուանացի ուսանողներ։ Միութեան նպատակն է պայքարիլ կարմիր բռնապետութեան դէմ, որ իր հակայեղափոխական ու հակատաքննական ընթացքով կ'աշխատի սպաննել Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներու ազգային, քաղաքական եւ պետական անկախութիւնը։ Արդէն ընդունուած եւ գործի ձեռնարկած է Միութեան վարչութիւնը։

1925 Դեկտեմբեր 13ին, Խարպինի մէջ (Չինաստան) կազմուած է Ուկրայնացի Ուսանողներու եւ Հայ Երիտասարդներու Միութիւնը։ Գլխաւոր նպատակներն են.— Հետաքրքրել Հայաստանի եւ Ուկրանայի պետական եւ ազգային կատարեալ անկախութիւնը, Ուկրայնական լայն շրջաններուն ծանօթացնել հայկական դատը, հայ ժողովուրդը եւ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները։ Այդ առթիւ Միութիւնը որոշած է լայն շրջաններու համար կարդալ շարք մը դասախօսութիւններ, իսկ Միութեան անդամներուն համար կազմակերպել պարբերաբար դասախօսութիւններ, յատկապէս ուսումնասիրելու ներկայ Ուկրանիայի ու Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական վիճակը։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ

Պուքրէշի համալսարանին մէջ վերսկսան հակահրէական ցոյցերը։ Ազգայնական ուսանողները փրնտեցին իրաւաբանական եւ բժշկական վարժարաններու հրեայ ուսանողները։ Կառավարութիւնը վճռեց միջամտել։ Կրթական եւ Ներքին Նախարարները համալսարանի վերատեսուչին հետ խորհրդակցաբար որոշեցին զինուորական եւ ոստիկանական ուժերով անմիջապէս ձերբակալել յանցաւորները։ Եթէ ցոյցերը շարունակուին, համալսարանը պիտի փակուի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՔԷՄՓԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ. ի վարչութեան անդամները պաշտօնական այցելութիւն մը տուին արիներու շաբաթական կայքին, որ այս անգամ Մէօտօնի անտառը հաստատուած էր։

Հայկական եռագոյնը եւ արիները ողջունելէ վերջ, վարչութեան անդամները հարցումներ ուղղեցին արիներուն, բոլորէն ալ ստանալով սրամիտ պատասխաններ։ Մեր պատանիներուն ուշիմութիւնը աննկարագրելի է։

Վարչութեան անդամները միասին ճաշելէ եւ զանազան փորձեր դիտելէ վերջ մասնակցեցան փոքր հետախուզական արշաւի մը եւ զանազան խաղերու։

Մեծապէս գնահատելի է մեր տղոց կարգապահութիւնը եւ խմբապետ Ա. Պէրպէրեանը։

Հ. Թ.

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.)-C. A. S. G. (I)

Առաջին անգամ ըլլալով փարիզահայ պատմութեան մէջ այսքան կարեւոր մրցում մը տեղի պիտի ունենայ հայ խումբի մը եւ Ֆրանսայի ախոյեան խումբին միջեւ։ Այս պատիւը կ'իյնայ Հ. Մ. Ը. Մ. ի խումբին, որուն համարժէք խումբ պատերազմէն վերջի հայ մարզական կեանքին մէջ չենք ունեցած, եթէ մէկ կողմ դնենք Պոլսոյ «Մաքսի-թիմ»ը։ Հ. Մ. Ը. Մ. ի Փարիզի խումբին արժէքը ամէնուս ծանօթ է։ Ֆրանսական պաշտօնական մարմինները զայն կը նկատեն Ֆրանսայի լաւագոյն խումբերէն մէկը եւ մենք շատ աւելի կը ցաւինք որ այսքան կարեւոր ուժ մը չի մասնակցիր Ֆրանսայի ախոյեանական մրցումներուն։ Ցարդ Հ. Մ. Ը. Մ. ի խումբին ձեռք ձգած արդիւնքները աւելի քան փայլուն են։ Բացի գաւառի մէջ անոր կրած քանի մը աննշան պարտութիւններէն, «Մաքսի»ի խաղէն հայ խումբը Փարիզի մէջ ո եւ է պարտութիւն չէ կրած երկու տարիէ ի վեր։

Իսկ իրմէ պարտուածներու կամ հաւասար մնացողներու մէջ կրնանք յիշել համբաւաւոր հետեւեալ խումբերը.— Gallia club, (D. H. division d'Honneur, նախկին ախոյեան Ֆրանսայի)։ C. A. Paris (D. H. նախկին ախոյեան Ֆրանսայի) A. F. Gar-Colombes (D. H,) S, C. Choisy (D. H·) F. C. D. (D. H) եւն. եւն.։ Իսկ հակառակ պակասով խաղալուն, միայն 4—2ով պարտուած է F. C. Rouenէն, որ Հոլանտայի ախոյեան HVVին 4—2 եւ Պուլկարիոյ ախոյեան Lewskyին 2-0ով յաղթեց։ Այս արդիւնքները ապացոյց են Հ. Մ. Ը. Մ. ի խումբին արժէքին։ Այս կիրակիի մրցումը վերջնական նուիրագործումն է հայ խումբին։

Փարիզահայ գաղութին այս անգամ լաւագոյն առիթն է որ կը տրուի դիտելու հայ խումբին խաղը Ֆրանսայի ախոյեաններուն դէմ։ Մարզարանը, Auteuilի մեթրօյի մօտն է։ Մրցումը կը սկսի ժամը ճիշդ 2ուկէսին։ Տարակոյս չունինք որ հայ գաղութը այս անգամ հասկնալով մրցման կարեւորութիւնը, պիտի փութայ Jean Gouinի մարզարանը իր ծափերով է որ քաջալերելու հայ խաղացողները, այս խիստ զօրաւոր հակառակորդներուն դէմ։

*** Նախորդ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ ի մրցումները տեղի չունեցան Juvisyի դաշտը ողողուած ըլլալով։ Բ. եւ Գ. խումբերը յաղթեցին 10—0 եւ 8—0ով C· A Françaisի Բ. եւ Գ. խումբերուն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տեղի անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք կրճատել այս խորագրին տակ հասած գրութիւնները։

Մարսէյլէն, քամ Օտտոյի տնօրէն Պ. Թագւոր Խաչիկեանէ ստացանք երկար նամակ մը, որ կ'ըսէ.

«Ցաւով եւ զարմանքով կարդացինք Կաթող. Պատրիարքութեան դիւանէն հաղորդուած լուր մը, քամ Օտտոյի պարպումին մասին, ոչ թէ անոր համար որ այդպիսի ծրագիր մը գոյութիւն չունի, այլ որովհետեւ գաղթականաց յանձնի տնօրէնութիւնը նախորդ հրահանգներէն զատ, այս օրերս անմիջական պարպումի ո եւ է հրահանգ չէ ստացած պատկանեալ պաշտօնատունէն։

Դեռ անցեալ 1925 Մայիս-Յունիսին էր որ Ներքին Նախարարութիւնը հրահանգ տուաւ Մարսէյլի տեղական իշխանութեան, փութացնել կայանի գաղթականութեան ցրուումը — եւ արգիլուեցաւ նոր գաղթականութեան մուտքը։»

Պատմելով անցեալ տարի կատարուած դիմումները, որոնց մանրամասնութիւնները հրատարակուած են ժամանակին, դիտել կուտայ.

«Ուրեմն, կայանի պարպումի խնդիրը նոր չէ։ Նոր գաղթականներու մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է, եւ արդէն խոստացած ենք ժամանակի ընթացքին պարպել։

Արդ՝ մեզ եւ հանրութեան համար հետաքրքրական է գիտնալ թէ պատկանեալ ո՞ր իշխանութիւնն է որ կրկին անմիջական պարպումը պահանջած է եւ որուն ի պատասխան Թեմական Խորհուրդը որոշած է դիմում կատարել եւ մինչեւ Զատիկ ժամանակ խնդրել։

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ.— Փափաքելի է որ Կաթող. Պատրիարքութիւնը լուսաբանէր մեզ, չստեղծելու համար անհարկի եւ անախորժ խաչաձեւումներ»։

*
**

Դարձեալ Մարսէյլէն մեր Թղթակիցը, պատասխանելով Նոր Հօկի ատենապետ Պ. Ա. Թիւրապեանի հերքումին («Յառաջ» 20 Յունուար) կը գրէ.

1.— Կրնայ իմ կողմէս թիւրիմացութեամբ յիշուած ըլլալ Պ. Ա. Երէցեանի անունը Հօկին մէջ, թէեւ անոր առաջարկուած է եւ ան մերժած է, որովհետեւ իրեն համար անցանկալի մէկը սպրդած էր։ 2.— Պ. Ա. Թիւրապեան իրապէս առաջարկած է որ Հօկի կեդրոնը Մարսէյլ ըլլայ։ Իրենց առաջին նիստին կողմնակի անձ մը միջամտած եւ դիտել տուած է. «Պ. Ա. Թիւրապեանի առաջարկը զարմանալի է քանի որ Հօկը իր կանոնագիրը ունի, եւ Հօկի պատգամաւորական ժողովն է միայն իրաւասու իրեն կեդրոնը ընտրելու։» 3.— Բացարձակապէս սուտ է որ հաշիւներու քննութիւնը խնդրոյ առարկայ եղած է, ու Պ. Թիւրապեան ինք գաղտնի քննութեան ձեռնարկած է, ու իր մէկ գործակալը քննած է շատ մը աշխատաւորներ, որոնք Campի տաւարներուն գլուխը նորոգած են։ Թէեւ մենք նոյնպէս իմացած ենք որ քննիչ մարմնի խնդիրը ձախողած է, որովհետեւ, ուրիշ մըն ալ գտնուած է որ առաջարկած է քննել Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաշիւները...։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

*
**

Վիէննէն նամակագիր մը կ'ուզէ ճշդել Յունուար 27ին հրատարակուած լուր մը՝ երկու Հայերու կռիւի մասին, եւ իր կարգին ուրիշները կ'ամբաստանէ։

Այս կարգի հերքումները պէտք է երեւան իրական ստորագրութեամբ, եւ շահագրգռուածներուն կողմէ։

*
**

Հայրենակից մը կը գրէ.—

Օտարականներու մաքրագործման առթիւ, քանի մը օր առաջ Փարիզի հիւանդանոցէն հանեցին երիտասարդ հայրենակից մը, որ կը տառապի ուղեղային հիւանդութենէ մը։ Խնդրանք կը դիմէ հայ բժիշկի մը որ կը քննէ եւ կը յայտնէ թէ 100 ֆր. ծախքի կը կարօտի դեղերու համար։ Երիտասարդը կ'երթայ եկեղեցի, Կարմիր Խաչի դեղարանը, ուրկէ քարտուղարը յանձնարարական մը կուտայ բժշկապետին ուղղուած, եւ կը խնդրէ որ ստորագրէ դեղագիրը՝ հաստատելով իր կարօտութիւնը։ Պատասխան. «Մենք չենք կրնար խնամել այս տեսակ հիւանդները. մասնաւոր հիւանդանոցներ կան»։

Վ. Վ.

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ առջի օր առանց արտոնագրութեան գրաւեցին Ճարապուպի ովասիսը (Ափրիկէ), հոն տնկելով իրենց դրօշակը յանուն Թագաւորին։

ԺՈՒԱՆՎԻԼ բնակող 60 տարեկան ֆրանսացի կին մը՝ Ռուսէլ, որ 17 զաւակ ունեցած է, 9 մանչ եւ 8 աղջիկ, (որոնց 11ը ողջ են), Կիրակի օր ոսկի շքադրամ ստացաւ քաղաքապետէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԴՐՕՇԱԿ»ի 1926 տարուոյ Ա. թիւը (Յունուար) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1925-26, Խմբ.— Ախալքալակի պայքարը՝ Ռուբէն.— «Ինտէնսիֆիկացիա» եւ սահմաններու ընդարձակում՝ Ս. Վրացեան.— Բանտից-բանտ՝ Բուլղարացի Ցարութիւն.— Քրտական ապստամբութիւնը.— Անդրկովկասի Կոմկուսը եւ գիւղը Կոմկուսի իշխանութեան տակ.— Թուրքիոյ շուրջը.— Ծրագրային խնդիրներ, Գերման Սոց. Դեմոկրատիայի ծրագրի փոփոխութիւնը։— Ինտէրնասիոնալը։

Տարեկան բաժնեգինն է 25 ֆրանք, վեցամսեայ 15 ֆր., հատը ձեռքէ 2.50 ֆրանք։

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ, Թէոդիկի, 1926 (20րդ տարի), Վենետիկեան տպագրութեամբ, մանրատառ 736 էջ։ Առանձին բաժիններ յատկացուած են գրականութեան, կենսագրութեան, բուսաբանութեան, այգեմշակութեան, զուարճաբանութեան, հայ թատրոնի պատմութեան, ճարտարապետութեան, արուեստի եւլն.։ Գին Ֆրանսայի համար 35 ֆրանք։ Դիմել Պ. Պալենց, 8, Re Puadillon, Paris (9)։

շումը մեծ զայրոյթ առաջ բերած ըլլալով Թէհրանի եւ Մէշէտի հրապարակին վրայ, պարսիկ կառավարութիւնը բողոքեց խորհդային դեսպանին, որ պատասխանած է թէ այս արգելքին պատճառն է Ռուսիոյ առեւտրական տագնապը եւ թէ առնուազն երկու ամիսէ առաջ կարելի չէ վերցնել զայն:

Աթըֆ Հօճան կախուած

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը անցած չորեքշաբթի վերջացուց Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած ամբաստանեալներու դատավարութիւնը եւ մահուան դատապարտեց Իսքիլիպցի Աթըֆ հօճան որ գիրք մը գրած էր գլխարկին դէմ եւ Պապաէսկիի նախկին միւֆթի Ալի Րիզան. մահապատիժը յաջորդ օրն իսկ գործադրուեցաւ: 10ական տարի թիապարտութեան դատապարտուեցան Շէյխ Սիւլէյման, Սուււտ էլ Մէվլէվի եւ միւս չորս ընկերները, 15ական տարի՝ Քեամիլ փաշազադէ Մուխլիս եւ ժամագործ Սիւլէյման, հինգ հոգի՝ 7 տարուան, երկու հօճաներ 5ական տարուան բանտարկութեան, ուրիշ հինգ հօճաներ ալ զանազան քաղաքներ պիտի աքսորուին երեք տարուան համար:

Անպարտ արձակուեցան գրավաճառ Միհրան Էֆէնտի, «Թէվհիտ»ի խմբագիր Էօմէր Րիզա եւ միւս ամբաստանեալները: «Թօք Սէօզ»ի խմբագիր Ապտիւլ Գատէր Քէմալի պէյ եւս ազատ արձակուեցաւ, թէեւ ընդհ. դատախազը շատ մը կէտերու մէջ յանցաւոր կը նկատէր զայն:

Մարզպանը Խաղաղել կուգայ

Սուրիոյ մարզպան Ժուվընէլ Դամասկոս երթալով ճառ մը խօսեցաւ ներկայացուցչական ժողովին առջեւ եւ յանձնարարեց ձեռնարկել Դամասկոսի եւ ամբողջ Սուրիոյ վերաշինութեան: Յետոյ կոչ ըրաւ որ քաղաքական կիրքերը հանդարտին եւ ամէն բանէ առաջ երկրին շահն ու տնտեսական բարգաւաճումը նկատի առնուին: Մարզպանը Պէյրութ դարձած է Ատանայի ճամբով մեկնելու Էնկիւրի, ուր Թուրք կառավարութեան հետ պիտի բանակցի Թրքօ-ֆրանսական սահմաններու մասին: Բանակցութեանց պիտի մասնակցի նաեւ Ֆրանս. դեսպան Պ. Ալպէռ Սառօ, որ արդէն Էնկիւրի կը գտնուի:

Հալածանքը ոչ թուրքերուն դէմ

Խայրէտտին եւ Ալի Րիզա պէյեր, որոնք պաշտօն ունին օտար ընկերութեանց մօտ ծառայող ոչ-թուրք պաշտօնեաները հեռացնել տալու, արդէն գործի անցած են: Առեւտրական տնօրէն Մուհսին պէյ նախապէս երկու ամիս պայմանաժամ տուած էր ընկերութեանց, ոչ Թուրքերուն տեղ Թուրքեր առնելու համար: Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ շատ մը ընկերութիւններ այս հրամանը չհասկնալու ձեւեր առած են եւ իրենց հայ, յոյն եւ հրեայ պաշտօնեաներուն Թրքահպատակ ըլլալը մէջ բերելով կը պնդեն թէ իրենց բոլոր պաշտօնեաներն ալ «Թուրք» են: Առեւտրական տնօրէնը այս անգամ վճռապէս հասկցուցած է որ «Թուրք» եւ «Թրքահպատակ» նոյն բաները չեն եւ թէ տրուած պայմանաժամին մէջ, խստիւ պէտք է գործադրուի հրամանը:

Լոնտոն շատ հեռու է Արարատէն

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.— Երբ քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր անձրեւեց, մարդիկ Նոյի տապանը ապաստանեցան. բայց որովհետեւ Արարատ լեռը շատ հեռու է Լոնտոնէն, հիմա Լոնտոնցիները ուրիշ տապան մը փնտռելու ելած են: Այսօր 21րդ օրն է որ շարունակ կ'անձրեւէ Լոնտոնի եւ Թէյմզի հովիտին մէջ եւ Անգլիոյ մայրաքաղաքը այս ձմեռ երկրորդ անգամ ըլլալով ողողուած է: Լի եւ Ուէյ գետին երկու կողմի ագարակները ողողուած են եւ կը վախցուի որ հունձքերը փճանան:

Շահատուրքի նոր օրէնքը

Երեսփ. ժողովը հետեւեալ կերպով որոշեց ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի շահերուն վրայ գանձուելիք տուրքի քանակը.—

Տարեկան 800 ֆրանքէն պակաս զուտ շահ ունեցողները պիտի վճարեն 15 ֆրանք, 801էն 1500 ֆր. շահ ունեցողները 30 ֆր., 1501էն 3000՝ 100 ֆր. 3001էն 5000՝ 200 ֆր., 5001էն 7000՝ 500 ֆր., 7001էն 10000՝ 700 ֆր., 10001էն 15000՝ 1000 ֆր., 15001էն 20000 շահողները՝ 1500 ֆրանք, 20001էն էն 25000՝ 2000 ֆր., 25000 1էն 30000՝ 2500 ֆր., 30001էն 35000՝ 3000 ֆր., 35001էն 40000՝ 3500 ֆր., 45001էն 45000 շահողները 4000 ֆր., 45001էն 50,000՝ 4500 ֆր., 50000էն վեր շահողներուն համար տուրք նշանակուած է հարիւրին 10:

ՕՐՈՒԱՆ ՈՃԻՐՆԵՐԸ

Ատենէ մը ի վեր Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Փարիզի մէջ յաճախադէպ կը դառնան զարհուրելի ոճիրները, իբրեւ հետեւանք սիրոյ, նախանձի, թշուառութեան կամ գողութեան:

Երէկուան թերթերը այս կարգի հինգ դէպքեր կ'արձանագրեն: 1.— Ռօմիլլիի մօտ նախկին քաղաքապետ Գաքրան Նախանձէ դրդուած քարալին հրացանով մը սպաննեց իր հոմանուհին, տիկին Սէրքէօյլը եւ անոր մայրը: Մարդասպանը յետոյ փակուեցաւ եւ մինչեւ լոյս դիմադրեց ոստիկանութեան եւ ժողովուրդին, որոնք տունը պաշարած էին: Առտուն գնդակէ մը վիրաւորուած նախկին քաղաքապետը անձնասպան եղաւ, ածելիով կոկորդը կտրելով:

2.—Սէնթ Էթիէնի մէջ Օր, Ժէրմէս, 21 տարեկան եւ Ֆրանսուա Քրուզէ, 19 տարեկան իրար կը սիրէին եւ ծրագրած էին ամուսնանալ: Սիրահարներու ծնողքը թոյլատրած չըլլալով այս ամուսնութիւնը, երկուքը մէկ Սէն-Ժօպառ պանդոկ մը գացին եւ ատրճանակով անձնասպան եղան: Աղջիկը անմիջապէս, իսկ երիտասարդը հիւանդանոցին մէջ մեռան:

3.— Շաթիյյօնի մէջ տիկին Պըլօ, 24 տարեկան, առջի գիշեր անձնասպան եղաւ իր բնակարանին մէջ: Ոստիկանութիւնը քննութիւն կատարելով հաստատեց թէ անձնասպանութենէն առաջ կինը սաստիկ կռուած էր մէկուն հետ, որովհետեւ շապիկը պատառ պատառ եղած էր: Ամուսինը ձերբակալուեցաւ:

4.— Ռուանի մէջ թղթատարական ցրուիչ Մարսէյլ Պրըթօն առջի օր իր ամուսնալուծուած կնոջ պիտի տանէր իրենց երկու տարուան աղջնակը: Պրըթօն երախան չի տարաւ այլ կռիւի բռնուեցաւ իր նախկին կնոջ հետ, զայն սպաննեց խոշոր դանակով մը եւ փախաւ: Ցրուիչը մտային խանգարման նշաններ ցոյց կուտար վերջերս եւ կը կարծուի թէ գետը նետուելով անձնասպան եղած է:

5.— Պօվէի մէջ փրօֆէսէօր Պէրկունիուի կինը, Իտալացի թինա Ֆրիզօթթօ, իր ամուսնական դժբախտ կեանքին վերջ տուաւ առջի օր՝ Թերէն գետին մէջ նետուելով իր երկու փոքրիկներուն հետ՝ երկու եւ չորս ու կէս տարու:

ՕՐ. ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ՕՆՕՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Քամէլսաբաղէն 6 փետ. 1926

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան Հերթական ժողովը՝ վաղը Հինգ. 11 փետր. ժամը 8·30ին, 61, Rue Mr. le Prince, Floria ճաշարանի վերնա-արկը: Կը խօսի ընկ. Օհան Կարօ Քիւրտերու մասին: Մուտքը ազատ է կուսակցական ընկերներու համար:

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ ուրբաթ 12 փետր. ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր հարցեր եւ դասախօսութիւն ը. Ս. Մեսրոպեանի:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային միութեան անդրանիկ երեկոյթը ճոխ յայտագրով, շաբաթ 13 փետր. ժամը 9ին 19 rue de Varenneի սրահը. Մէթրօ Պէգը: Գիները 10, 5 եւ 3 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ. Արմէն-Գարօ խումբի դասախօսական ժողովը կիրակի 14 փետր. կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին ճաշարան Ֆլօրիայի վերնայարկը: Դասախօս ընկ. Վ.:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Պ. Մարթէն Գարսաքեան փարիզի Բժշ. Համալսարանը աւարտած ըլլալով ստացած է վիրաբոյժ-ատամնաբոյժի պետական վկայական (Տիբլոմ տ'էթա տը Շիրիւրժիէն տանթիսդ): Նոյնպէս երկու առաջին մանրօնով եւ երկու մետալով վկայուած է Ecole Odonto - Technique de Franceէ եւ յիշեալ վարժարանի «առ շէֆ տը քլինիք» կարգուած է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԻՒՄԷՆ, Մ. Կ. — Ստացանք 16 ֆր.: Թերթը կը ղրկուի: 4 ֆր. եւս կը պարտիք: Աղջին համար 100 ֆր.:

ՄԱԶԱԿԵԱՆ, Ա. Ս. — Ստացանք 100 ֆր.:

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, Մասիս գրատուն. — Նոյնպէս:

ՇԱՍ, Պ. Ա. — Մոռցուած է: Ծրագիրը կը ղրկենք՝ երբ պատրաստ ըլլայ:

ԳԱՍԹԷԼՍԱՐԱԶԷՆ, Գ. Ո. — Աղջին համար 15 ֆր.:

ՓԱՐԻԶ, Ա. Եղբ. Ստացանք 65 ֆր.: Հաճեցէք լրացնել:

ՎԱԼԱՆՍ, Տիկին Ժ.— Ստացանք 175 ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ժ.— Ստացանք 125 ֆրանք:

ԳՈՐԾԻ ՏԷՐԵՐՈՒՆ

փորձ հաշուապահ մը, տուրքերու օրէնքին շատ հմուտ, պատրաստ է նպաստաւոր պայմաններով եւ այցելութեամբ կարգադրել գործի մարդոց եւ առեւտրականներու տոմարները:

Գրել՝ Պ. Թաշճեան 84 rue Pouchet, Paris.
Tél. Marcadet 0.54.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

Պուլվառ «Սէն Միշէլ»ի եւ Սէն Ժէրմէնի անկիւնի քէօշկը, Պուլվար Սէն Միշէլ թիւ 21ի առջեւ: Մէթրօյի գլուխը եւ թիւ 7ի առջեւ:

ՕՏԷՕՆ

Քարֆուռ տը լ'Օտէօն թիւ 5, անկիւնի լրագրավաճառի խանութը:

ԼԱՖԱՅԷԹ

Ռիւ Լաֆայէթ թիւ 52 սրճարանը:

Մէթրօ Cadetի գլուխը:

ՍԷՆ ԼԱԶԱՐ

Cour de Romeի առջեւի քէօշկը:

ՊԷԼՎԻԼ

19 Ռիւ տը Պէլվիլի լրագրավաճառին մօտ:

Jouy Rouve փողոց, Նպարավաճառ Յարութիւնեանի խանութը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Սրբուհի Տուտուեան ընիկ Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղացի, կը փնտռէ զաւակները, Մկրտիչ Տուտուեան 35 տրկ. Պօղոսիկ Տուտուեան 32 տրկ. եւ Վաղէն Տուտուեան 28 տրկ. որոնք 1915ի ջարդին՝ բաժնուած են Տէրզօրի անապատներէն: Թերեւս արտասահման անցած ըլլան: Տեղեկացնել Serpouhie Doudouian 54 rue Damesme, Paris (13).

Սէօլօզցի Օննիկ Տիգրան Նաղուպեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը՝ Վահան Շահպազեան (եղբայր՝ Համազասպի), որ գինդագարին եղած է Սուրիա իբրեւ կամաւոր եւ այժմ Փարիզ կամ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Խմացնել Օննիկ Նաղուպեանի c/o Meguerditch Garabedian, Philipople (Bulgarie).

Կը փնտռուի Սեբաստացի Յակոբ Քէլլէճեան, որ երկու տարի առաջ Պաֆրայէն Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել Բարսեղ Ըւագեանի, 26 Պուլվար Վօպան, Վալանս (Տրօմ):

Պոլսոյ Մաքրիգիւղէն Նուպար Սարըեան եւ կամ Կարապետ Մանուկեանը որ, երկու ամիս առաջ Փարիզ էր: Գրել Կարպիս Կանաչեանի Camoin Village, Banlieu de Marseille.

Տիկին Ագապի Սիմոնեան կը փնտռէ իր քեռորդին Հրանտ Մաքուգեան (Վէզիր Քէօփրիւցի) որ Սուրիոյ կողմերը ըլլալը կը կարծուի: Գրել խմբագրութեան:

«Նոր փիւնիկ»էն կը խնդրուի արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ
9 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	132
Տոլար,	Dollar	27
Մարք (ոսկի)	Mark	6
Թրքական թղթ.	L. Trq.	14
Թրք. ոսկի	» or	120
Մէճիտիէ	Médjidié	10
Լէվա 100 հատը	Léva	19
Տրախմի »	Drachme	34
Լիր » »	Lire	108
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	122
Զուից. »	Frc. Suisse	519
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	131

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ		
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2600
» II	»	1800
» III	»	1700
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	135

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՅԱՌԱՋ

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

12 FEVRIER 1926

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 84 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՀԱՑՀՈՑՈՒՄ ԵՆ ՄԵԶ..»

Յունուար 29ին վերջացաւ «Անդրկենտգործկոմ»ի Բ. Նըստաշրջանը, Երեւանի մէջ։

Ինչպէս բուն Ռուսաստանի մէջ, Անդրկովկասի Կեդր. Գործադիր կոմիտէն ալ, օրէնսդրական եւ վարչական գերագոյն իշխանութիւնն է իր շրջանին՝ երեք հանրապետութեանց համար, — տեսակ մը խորհրդարան։ Առաջին Նստաշրջանը Թիֆլիսի մէջ բացուած էր, անցեալ տարի, երրորդը անշուշտ պիտի գումարուի Բագու, կարգին համաձայն։

Այս առթիւ կարդացուած զեկուցումներէն աւելի, որոնք յաճախ կրկնութիւններ եւ ծուլածոյ կամ թխածոյ խօսքեր են, ուշադրութիւն կը գրաւեն վիճաբանութիւնները։ «Մարտակոչ»ի վերջին թիւերուն մէջ (20-23) կը տեսնենք հատուածներ պատգամաւորներու քննադատութիւններէն, աւելի պերճախօս քան Հիւսէյնօֆի կամ Օրախելաշվիլիի ճառերը։ Ամէն ազգէ ներկայացուցիչներ կան քննադատներուն մէջ. և բնականօրէն, իւրաքանչիւրը իր երկրին եւ ժողովուրդին պահանջները պիտի ներկայացնէ, ընդհանուր կապը պահելով հանդերձ։

Մեր մասին, առանձին հետաքրքրութեամբ ուզեցինք իմանալ թէ, ի՛նչ խօսած են հայ պատգամաւորները, օրինակ՝ հայ ժողովուրդի թափառական մնացորդներուն վերադարձին համար։ Եւ կը գտնենք միայն մէկ ամգոյն կոչ, Դուրգարեանի կողմէ, որ կը յայտնէր թէ «փախստականներու խնդիրը ունի համամիութենական քաղաքական նշանակութիւն, եւ արտասահմանի սակարաններուն մէջ կը գնահատուի իբրեւ կուի միջոց խորհրդային իշխանութեան դէմ»։ Հայաստանի Ներքին գործավարը յիշելով թէ «300,000 հայ փախստականներ կը դեգերին արտասահմանի մէջ», կ'աւելցնէ թէ «տնտեսական պայմաններու բերումով», Ներգաղթի յանձնաժողովը կը գզուշանայ փախստականները«լայն չափերով իրենց երկիրը գաղթեցնելուց»։ Ու կ'եզրակացնէ.

—Որչափ կ'աճինք եւ կ'ամրանանք տնտեսապէս, պէտք է աւելի լայն դնենք այդ հարցը, եւ որոշ գումարներ գտնելով պետական եւմտացոյցին մէջ, ուժեղացնենք փախստականներու փոխադրութիւնը։

Այսքան միայն։ Եթէ ժողովի ատենագրութեանց կամ ուրիշ թերթերու մէջ աւելի մանրամասնութիւններ, տարբեր տեսակէտներ կան, — չգիտենք։ Իրենց իշխանութեան առաջին օրէն ի վեր հայ պոլշեւիկները այս ճակատագրական հարցը դրած են պարզ տնտեսական գետնի վրայ, եւ այդպէս ալ կը շարունակեն։ Չէ՞ որ իրենց ամբողջ վարդապետութիւնն ալ «պատմա-մատերիալիստական» է։ Դեռ 1921ին, Ճենովայի մէջ, Չիչէրինի հետեւորդներէն Պ. Ա. Բէգզատեան կը յայտարարէր թէ գաղթականներու ներգաղթը տնտեսական խնդիր է։ 1926ին ալ նոյն եղանակը։ Սովորական հայերէնով, — որքան դրամ, հետեւաբար եւ հող ճարուի, այնքան մարդ ներս պիտի առնուի։ Ոչ մէկ խօսք՝ սահմաններու ընդարձակման, — ներողութիւն, ներքին սահմաններու սրբագրութեան, — հողերու արդար բաշխման, լքուած գիւղերու վերաշինութեան մասին։ Ո՛չ մէկ եղբայրական կոչ՝ հարեւան հանրապետութեանց բարեխղճութեան, կամ կեդրոնական իշխանութեան սրատեսութեան. Գոնէ ոուսեւթուրք նոր դաշնագրի փառաբանութեան առթիւ, խոնարհաբար Մոսկուայի ուշադրութեանը յանձնէին, — թէ ահաւասիկ առիթ մը հայ ժողովրդին դէմ գործուած քստմնելի անիրաւութիւնը դարմանելու։

Կ'ընդունինք որ շատ միամիտ ենք, այսպիսի կեցուածք մը սպասելու համար։ Տակաւին անցեալ օր, թերթերը կը ծանուցանէին թէ Զանգիբասարի մահմետականները, ուրիշ գիւղերու մահմետականներուն հետ— համագումար 36,000 հոգի, — դիմած են Հայաստանի կառավարութեան, որպէսզի արտօնէ հեռանալ եւ անցնիլ Ատրպէյճան եւ Պարսկաստան։ Այս հաւաքական դիմումը մերժուած է կառավարութեան կողմէ։ Ինչո՞ւ։ Բացատրեցէք դուք ձեզի. թող բացատրեն մանաւանդ անոնք որ, արտասահմանի մէջ, ճղակտոր կ'ըլլան ներկայ Հայաստանը «ազատ եւ անկախ» ցուցնելու համար։ Եթէ ճիշտ է այս հաւաստիքը, ուրեմն Երեւանի վարիչները ժողովուրդի թշնամի են, քանի որ առիթէն չեն օգտուիր մէկ հարուածով 36,000 հայ գաղթականներ տեղաւորելու համար...։

Առիթ կ'ունենանք խօսելու նաեւ ուրիշ քննադատութիւններու վրայ, որոնք բոլորովին տարբեր նիւթերու կը վերաբերին։ Միայն յիշենք պարագայ մը։ Բագուի բանուորներէն Մուխթար Ֆիտան ուշադրութիւն հրաւիրելով անխնամ երախաներու բազմութեան վրայ, ամբողջ Անդրկովկասի մէջ, կ'եզրակացնէ. «Բանուորները հայհոյում են մեզ, որ մենք՝ քիչ ենք օգնում նրանց»։

Երեւան հետաքրքրուա՞ծ է թէ ինչ կը խորհին արտասահմանի թափառական բազմութիւնները, տեսնելով որ «մենք քիչ ենք օգնում նրանց»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ԼՐԱՑՈՒՄԸ,,

Ընթերցողները կը յիշեն թէ Անդրկովկասի կեդր. գործադիր կոմիտէի Բ. նստաշրջանը գումարուեցաւ Երեւանի մէջ։ Այս առթիւ լսուեցան երկար զեկուցումներ եւ ճառեր։ Անդրկովկասի վարչապետ Օրախելաշվիլի (վրացի), իր ընդարձակ զեկուցման մէջ խօսելով Թուրքեւռուս նոր դաշնագրին վրայ, ըսաւ.

—«Լօքարնոյի ոգուն մենք հակադրում ենք մի ուրիշը, որը արմատապէս վերացնում է Լօքարնոյի մեթոդները։ Դրա ապացոյցը մենք ունեցանք այս օրերս, երբ մենք Թուրքիայի հետ կնքեցինք մի համաձայնութիւն, որը Կարսի դաշնագրի մի լրացումն է հանդիսանում։ Այդ դաշնագիրն այն տեսակ դաշնագրերից մէկն է որոնք կնքւում են այնպիսի կողմերի ձեռքով, որ նպատակ չունեն իրար ուտել ու խեղդել։ Մենք գտանք մի ընդհանուր լեզու Թուրքիայի հետ։ Միաժամանակ մենք, իբրեւ Թուրքիայի հետ ունեցած մեր բարի հարեւանական յարաբերութիւնների ապացոյց՝ ունենք այն մանր դաշնագիրները, որ հաստատուած են Թուրքիայի հետ մեր ունեցած յարաբերութիւններում, զանազան բնագաւառներում»։

ԻՍԿ "ԴԱՇՆԱԿ,, ՆԵ՞ՐԸ

Օրախելաշվիլի, ինչպէս իր ընկերները, չմոռցան անխուսափելի «դաշնակ»ները.

—«Ինչ վերաբերում է դաշնակներին, թոյլ տուէք այստեղ, Երեւանում գումարուած նստաշրջանի նիստին, առանձնապէս երկար կանգ չառնել։ Հայ աշխատաւոր մասսաները գիտեն բաւական, թէ ի՛նչ են ներկայացնում իրենցից դաշնակները։ Բաւական է ասել » եւ է հայ գիւղացու թէ խաղաղութեամբ կամ կռւով այստեղ է վերադառնում դաշնակցական իշխանութիւնը՝ —նա կը հասկնայ թէ ի՛նչ է նշանակում մեր տապալած ռէժիմի վերադարձը։ Ես կարծում եմ թէ հարկ չկայ ագիտացիա մղել այդ առիթով, որովհետեւ ինչպէս Ալաւէօղի, այնպէս եւ Զանգեզուրի համար պարզ է թէ ի՛նչ է բերում իր հետ այդ ռէժիմը։ Վերյրէք Շուշին, ուր ամբողջ Չրհորներ լցուեցին մորթուած Հայերի դիակներով. յիշեցէք վրաց մենշեւիկներին, որոնք խեղդում էին Խորհրդային Հայաստանը, թոյլ չը տալով հաց ուղարկել այնտեղ Խորհրդային Ռուսաստանից։ Այդ արիւնալի յիշողութիւնները ապրում են Անդրկովկասի ժողովուրդների աշխատաւորութեան մէջ։

«Ես, կարծում եմ, թէ այդ յիշատակների հեղինակները առմիշտ կորցրել են իրենց հեղինակութիւնը։ Նրանց չի կենդանացնի ոչ մի ուժ, նոյն իսկ իմպերիալիզմը։ Ես կարծում եմ, թէ մենք կարող ենք հանգիստ նուիրուել մեր աշխատանքին»։

Ի՛ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Թուրք մամուլը այլ եւս կրակ ու բոց չի տեղար Մուսուլի խնդրին առթիւ։ Այս պարագան շեշտուեցաւ մանաւանդ Չէմպըրլէյն-Մուսօլինի-Պոխան տեսակցութենէն յետոյ, որու մասին զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան։ Պոլսոյ Վագըթը խօսելով այդ խորհրդաւոր տեսակցութեան վրայ, կը գրէ.

«Անգլիա որպէս թէ բանակցելու համար, իր դեսպանը Էնկիւրի կը ղրկէ անոր, հրահանգներ կուտայ, եւ միւս կողմէ եւրոպական կեդրոններու մէջ Մուսուլի խնդրոյն շուրջ այնպիսի ձեռնարկներ կը կատարէ, որ ցոյց կուտան թէ ինք հաւանական չի գտներ Թուրք եւ անգլիական համաձայնութիւն մը։ Անգլիա օգնութիւն կ'ուզէ Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն, փոխարէնը օժանդակութիւն խոստանալով անոնց Արեւելքի գործերու մէջ։

Արդեօք ի՞նչ է Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն ուզած օգնութիւնը։ Մանաւանդ ի՞նչ կը նշանակէ այս քայլը այնպիսի ատեն մը, երբ ուղղակի բանակցութիւն կը կատարուի Լոնտոնի եւ Էնկիւրի միջեւ»։

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԵՐ

Թիֆլիսի մէջ, Յունուար 25ին մեռած է բժիշկ Արտաշէս Շխեան, որ ծանօթ էր իբրեւ փորձառու եւ հմուտ մասնագէտ ներքին եւ երախաներու հիւանդութեանց։ Ունի քանի մը հրատարակութիւններ զանազան հիւանդութեանց մասին։ Յանկարծամահ եղած է նաեւ Միքայէլ Ստամպօլեան, որ 18 տարեկանէն նուիրուած է հայ բեմին, եւ աշխատած է Ադամեանի, Սիրանոյի, Աբէլեանի եւն. հետ։ Թարգմանած է մօտ 62 կտոր թատերախաղեր։

Մելքոնեան կտակը

Մելքոնեան նուիրատուութեան նոր խնամակալութիւնը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Զաւէն արքեպիսկոպոս, Պ. Պ. Արթին Չայլաքեան, Տիգրան Հաճընեան, Հայկ Խնայէթեան, Տօքթ. Պետրոս Սերոբեան, Տօքթ. Նազարէթ Քէչէճեան և Գառնիկ Զագըր։ Այս խնամակալութիւնն է որ պիտի վարէ նուիրատուութեան վերաբերեալ բոլոր գործերը՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. վարչութեան հսկողութեան տակ։ Նոր խնամակալութիւնը արդէն վաւերացուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. Վարչութենէն։

Գործադուլ Ալլահ-Լորէնի մէջ

Սթրազպուրկէն կը հեռագրեն թէ Ալզաս-Լորէնի երկաթուղիներու գործադիր ժողովին կողմէ պահանջուած օրավարձի յաւելումը, ութը ժամուան աշխատանքը եւն. ընդունուած չըլլալով, որոշուած է ընդհ. գործադուլ յայտարարել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍՕԼԻՆԻ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ

Չորեքշաբթի օր Մուսօլինի նոր ճառ մը խօսեցաւ, այս անգամ ծերակոյտին մէջ, իբրեւ պատասխան Շթրէզէմանի ճառին։ Ամէնէն առաջ, շեշտեց թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան բարիքն իսկ կը պահանջէ չմիջամտել Իտալիոյ փոքրամասնութեանց խնդրին, եւ թէ Ֆաշիստ կառավարութիւնը մինչեւ վերջը պիտի ընդդիմանայ ո՛ր եւ է ծրագրի որ կը ձգտի այդ ժողովին առջեւ դնել խնդիրը։

«Կատարեալ գիտակցութեամբ կը յայտարարեմ թէ գերման ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ վերջնապէս չեն հրաժարած յիմար երազներէ։ Մինչ միլիոնաւոր Գերմանացիներ ուրիշ պետութիւններու միացուած են, միայն վերին Ատիկէի համար է որ խնդիր կը յարուցուի, հիմնուած՝ նշանաւոր սուտերու վրայ։ Պ. Շթրէզէման շատ տկար փաստերով կը պաշտպանէ Պավարիոյ վարչապետին անլուր յայտարարութիւնները՝ «հարաւային Թիրոլի եղբայրներու ազատագրութեան մասին։ Պ. Շթրէզէման կը բողոքէ այն խօսքերուն դէմ զորս ուղղեցի գերման շրջիկներու մասին։ Կը կրկնեմ թէ մենք չենք ուզեր գոռոզ շրջիկներ։ Մեր երկիրը կրնայ ապրիլ նոյնիսկ եթէ այլ եւս ոչ մէկ Գերմանացի չանցնի Ալպեաններէն, (Խմբ. տարին 180,000 շրջիկներ կ'երթան Թիրօլ, ինչ որ եկամուտի աղբիւր է Իտալիոյ համար)։ Աւելորդ կը համարեմ կրկնել թէ պիտի շարունակուի մեր քաղաքականութիւնը վերին Ատիկէի մէջ։ Շթրէզէման խոստացաւ թէ Գերմանիա պիտի բարեփոխէ իր ընթացքը այլացեղ փոքրամասնութեանց հանդէպ։ Կ'արձանագրեմ այդ խօսքը ապագային համար, բայց այսօր ճշմարտութիւնը այն է որ Գերմանացիները թոյլ չեն տար լեհական դպրոցներ բանալ այն շրջաններուն մէջ ուր լեհ փոքրամասնութիւններ կան, ոչ ալ դանիական դպրոցներ՝ դանիական գաւառներու մէջ։ Պատուարժան Պարոն Շթրէզէման, իտալական աչքին մէջ շիւղ մը փնտռելէ առաջ, հանեցէք ձեր աչքին մէջ եղած գերանը։

«Այս օրերու կարճ վիճաբանութիւնը պատռեց վարագոյրը եւ հիմա չափազանց յստակ է կացութիւնը։ Գերմանիա կ'ուզէ տանձնել, Ազգերու Դաշնակցութենէն դուրս, բովանդակ աշխարհի գերման փոքրամասնութեանց խնամակալութիւնը։ Պէտք է արձանագրել այս պարագան եւ ուշադիր քննութեան ենթարկել։ Ատոր հետ մէկտեղ, կը յայտարարեմ բացորոշապէս.

1.— Թէ վերին Ատիկէի այլացեղ բնակչութիւնը դուրս կը մնայ այն փոքրամասնութիւններէն որոնց մասին յատուկ համաձայնութիւններ կնքուեցան հաշտութեան դաշնագիրներուն մէջ։

2.— Թէ Իտալիա չպիտի ընդունի ո՛ր եւ է վիճաբանութիւն այս մասին, ո՛ր եւ է ժողովի մէջ։»

3.— Թէ ֆաշիստ կառավարութիւնը ճշմարիտ հայրենադաւութիւն մը գործած պիտի ըլլայ, եթէ, թոյլ տայ որ իտալական հողին վրայ ինկած հարիւր հազար գերմանացիներու համար վտանգուի 42 միլիոն իտալացիներու ապահովութիւնը եւ խաղաղութիւնը։

«Ասոնք սպառնալիքներ չեն, այլ արժանաւորութեան եւ ուժի արտայայտութիւններ։»

Վարչապետը յայտնեց թէ ամենավերջին լուրերու համաձայն, Գերմանիոյ մէջ աւելի սաստկացած է պօյքոթ իտալական ապրանքներուն դէմ, եւ թէ փրոֆէսօրներ, երեսփոխաններ եւ նախկին նախարարներ կը մասնակցին շարժումին։ Աւելցուց թէ Յունուար 29ին առաջարկ մը ներկայացուած էր Բրուսիոյ Խորհրդարանին, իտալական դպրոցները փակելու համար։

Վերջացնելով, Մուսօլինի ըսաւ.— «Եթէ Աւստրիացի-Գերմանացիները յաղթած ըլլային պատերազմին մէջ, վայրագօրէն պիտի քանդէին ինչ որ իտալական էր Պրէններէն մինչեւ Կարտա լիճը։«

.˙. Լուրի մը համաձայն, քսան ծօնօ ռազմանիւթ երեւան հանուած է Թիրօլի մէջ, Գերմանացիներու կողմէ պատրաստուած։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՄՈՒՍՕԼԻՆԻԻ

Ռայխսթակի մէջ արտաքին նախարար Պ. Շթրէզէման ճառով մը պատասխանեց Մուսօլինիի ռազմաշունչ յայտարարութիւններուն։ Գերմանները, ըսաւ, երբեք խնդիր չեն յարուցած հարաւային Թիրօլի գերիշխանութեանը մասին։ Սակայն աշխարհի վրայ միայն իրաւունք չկայ, այլ կայ նաեւ միջազգային բարոյական մը։ Իտալական կառավարութեան զանազան անդամները եւ նոյն ինքն թագաւորը խոստացան որ Թիրօլի բնակչութեան լեզուն պիտի պահպանուի։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը փոխեց ասիկա եւ որոշեց ոչ միայն տեղե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ԱՆԿՈՒՄԸ

Բաւական ժամանակէ ի վեր թերթերը կը գրեն Պոլսոյ առեւտուրի եւ առհասարակ գործօն կեանքի դադարման եւ անկման վրայ։ Շատ մը մեծ տուներ սնանկացած են եւ ուրիշներ ալ կրնան անոնց հետեւիլ։

Բազմազան են այս վիճակին պատճառները եւ կ'արժէ ուսումնասիրել զանոնք։

Պատմական բոլոր մեծ տագնապները իրենց ետեւ թողած են քանի մը կործանած կամ աւերուած քաղաքներու փլատակները։ Հին դարերուն՝ պատմութեան այդ զոհերը կ'անհետանային, այսօր՝ անոնք կը վերապրին։

Վերջին պատերազմը այդ տեսակէտէն ալ նշանաւոր հանդիսացաւ եւ իր զոհերէն մէկը Հռոմի կրտսեր քոյրը, Կ. Պոլիսն է, որ եւրոպական մեծ քաղաքներու մէջ երկրորդն էր իբր հնութեան եւ նոր դարերու կրկին կեանքը ցուցադրող եւ ապրող։

Կ. Պոլիս պատմութեան մէջ կը յայտնուի 330 թուականին «Նոր Հռոմ» անունով եւ ամբողջ տասնըվեց դար աշխարհի սիւներէն մէկն ըլլալէ վերջ, աչքառասիկ կ'իյնայ անկումի մը խաւար շրջանին մէջ։ Թերեւս քանի մը տարիէն՝ լատին կայսրերու վերջին շրջաններու ժամանակուան պէս, այլեւս ուրիշ բան չպիտի մնայ բայց եթէ «երբեմնի քաղաքին սառն ուրուականը»։

Շատ զարմացան Եւրոպացիները՝ երբ Թուրքերը իրենց գեղեցիկ մայրաքաղաքը վերադրաւելէ վերջ, չուզեցին հոն մնալ։ Խալիփայութեան ջնջումն ալ լրումն եղաւ այս զարմանքին։ Բայց այս երկու դէպքերն ալ երեւցածին չափ զարմանալի չեն եւ ոչ ալ վերագրելի են միայն քանի մը միւսլիմաններու յեղափոխական քմահաճոյքներուն։

Կ. Պոլիս իտէալ մայրաքաղաքն է Եւրոպայի եւ Ասիոյ վրայ միանգամայն հող ունեցող կայսրութեան մը։ Այս էր պատճառը որ Կոստանդիանոս Հռոմը ձգեց եւ Վոսփորի վրայ հաստատուեցաւ։ Որչափ ատեն որ կայսրութիւնը գերծ էր Արեւմտեան կամ Արեւելեան յարձակումներէ, որչափ ատեն որ Արեւմտեան նահանգները կը զարգանային խաղաղօրէն հակակշռելով Արեւելքի հին բարգաւաճ երկիրներուն, կայսրութեան մայրաքաղաքը մնաց այնտեղ, ուր որ հիմնուած էր Իտալիոյ մէջ։ Բայց երբ կայսրութիւնն ստիպուեցաւ ինքզինք պաշտպանել Հռենոսի եւ Դանուբի բարբարոսներուն դէմ մէկ կողմէն եւ պարսկական արշաւանքներու դէմ միւս կողմէն, պարտաւորուեցաւ փնտռել իբր մայրաքաղաք աւելի կեդրոնական վայր մը եւ Կոստանդիանոս յաջողագոյն ընտրութիւնն ըրաւ, հեռաւոր ապագան ընդնշմարելով։

Իրարու յաջորդող բոլոր վարչաձեւերու տակ, ըլլայ քրիստոնեայ կայսրերու թէ Օսմանեան սուլթաններու օրով, Պոլիսը եղած է քաղաքական մեծ կեդրոն մը, որչափ ժամանակ որ կոչուած էր վարելու Ասիոյ եւ թէ Եւրոպայի մէջ գտնուած երկիրները։ Այս պատճառաւ էր որ Օսմ. կայսրութիւնը այնչափ յամառօրէն պաշտպանեց իր վերջին ստացուածքները Եւրոպայի մէջ։ Անոնք անհրաժեշտ էին Սուլթաններուն՝ Կ. Պոլսոյ մէջ մնալ կարենալու համար, իբր խալիֆա եւ վեհապետ մեծ կայսրութեան մը։

Կ. Պոլիսը նուաստացնելով կամ աւելի ճիշդ աստիճանազուրկ ընելով զայն, քէմալականները պաշտօնապէս ճանչցան իրական կացութիւնը։ Կ. Պոլսոյ քաղաքական դերը վերջացած էր 1912-13ի Պալքանեան պատերազմէն ի վեր որ խլած էր Թուրքիայէն անոր եւրոպական վերջին հողամասերը։

Այդ պատերազմը Թուրքիան վերածեց ասիական կայսրութեան մը, որ Եւրոպայի մէջ՝ միայն իր մայրաքաղաքն ունէր։ Գլխուն եւ մարմնոյն միջեւ անհաւասարակշռութիւնն այնչափ մեծ էր, որ այլեւս չէր կրնար տեւել, եթէ մինչեւ իսկ վերջին պատերազմը չբաժնէր նաեւ կայսրութեան ասիական ստացուածքներու մեծկակ մէկ մասը։ Քէմալականները շատ խելացի վարուեցան Էնկիւրին ընտրելով իբր մայրաքաղաք։

Գալով խալիֆային, Եւրոպացիները կը կարծեն թէ ան միայն կրօնական պետ մըն էր եւ կրնար Պոլսոյ մէջ հանդարտ նստիլ ինչպէս Պապը Հռոմի մէջ։ Խալիֆան "հաւատացեալներու հրամատարին" էր, այսինքն անոնց զինուորական առաջնորդը, որ պարտական էր կրօնքը զէնքի զօրութեամբ պաշտպանել թշնամիներու դէմ մինչեւ իսկ իր տիրած երկիրներէն դուրս։ Այս նուիրական պարտականութեան համար էր որ աշխարհի բոլոր իսլամները յարգանք եւ ակնածանք կը պարտէին խալիֆային։ Խալիֆա մը որ պիտի ապաւինէր քրիստոնեայ պետութեան մը պաշտպանութեան, երբեք չպիտի կրնայ վայելել այն հմայքը, զոր ունէին Օսմանեան վեհապետները։

Խալիֆայութիւնը ջնջուեցաւ արտաքին եւ ներքին շատ մը պատճառներով եւ Էնկիւրին ոչ թէ սպաննեց զայն, այլ բաւականացաւ անոր մահագիրը արձանագրելով։

Քաղաքական այս անկման զուգընթաց եւ անկէ առաջ սկսած էր արդէն Պոլսոյ նիւթական անկումը։ Իր հիմնարկութենէն ի վեր Կ. Պոլիս եղած էր կեդրոն մը ճարտարարուեստի։ Հռոմն ալ ունէր շատ մը ջուլհակ, ոսկերիչ, արծաթագործ, դարբին, նկարիչ եւայլն, բայց անոնք կ'աշխատէին անյագ Հռոմին եւ անոր հարուստ բնակչութեան հաշուին եւ ոչ միայն անկարելի էր որ եւ է արտածում, այլեւ ամէն կողմէ կը ներածուէին այլեւայլ հում թէ գործուած ապրանքներ. մինչդեռ Պոլիս, Աղեքսանդրիա, Կարթագինէ, Եփեսոս եւայլն կ'արտածէին մեծաքանակ։ Առաջին օրէն այնտեղ հաւաքուեցան մեծ թիւով արհեստաւորներ կայսրութեան ամէն կողմերէն եւ վայելելով շատ մը առանձնաշնորհներ, ահագին զարկ տուին Կ. Պոլսոյ արհեստներուն եւ արտածման։ Կոստանդիանոս միայն նոր մայրաքաղաք մը չէր որ հիմնեց, այլեւ քաղաքակրթական կեդրոն մը, որ երկար դարեր մեծ ազդեցութիւն գործեց աշխարհի վրայ։ Ան էր որ հին քաղաքակրթութիւնը փոխանցեց Եւրոպային։ Եւրոպան հիացումով կը խօսէր Կ. Պոլսոյ մասին։ Ահա թէ ինչ կը գրէ Ռաբբի Բենիամին Թիւտէլցի, խաչակիրներու ժամանակ Պոլիս ըրած մէկ այցելութեան ատեն.

— «Քաղաքը լեցուած է աշխարհի ամէն կողմերէն եկած արհեստաւորներով. Բաբելոն, Միջագետք, Մարաստան եւ Պարսկաստան, Եգիպտոս եւ Պաղեստին ունին իրենց ներկայացուցիչները, ինչպէս Ռուսիան եւ Հունգարիան, Պուլկարիան եւ Սպանիան։ Միայն Պաղեստին է որ կրնայ բաղդատութեան դրուիլ Բիւզանդիոնի հետ»։

Այս կենդանութիւնը կասեցաւ քիչ մը Թրքական տիրապետութեամբ, բայց հետզհետէ յոյն, հայ, հրեայ եւ պարսիկ — արեւելքի բոլոր աշխատասէր եւ ճարտար ժողովուրդները — վերսկսան հին արհեստները եւ Պոլիս գտաւ իր նախկին փայլը, որակի հայեցակէտով։

Բայց ահա եկաւ Ժթ. դարը եւ անոր հետ մէջտեղ եկան քանակի արուեստը, մեքենական արտադրութիւնը, կաղապարի ժողովրդականացումը, Անիլինի գիւտը եւ Իզմիր շինուած պարսկական գորգը...

Օսմանեան կայսրութիւնը նախանձելի գնորդն եղաւ եւրոպական գործարանատէրներու. անոր հրապարակներու շահագործումը ոսոխութիւններ յարոյց եւրոպական պետութեանց մէջ եւ Սարայի դիւանագէտները այդ հակամարտութիւններն օգտագործեցին յօգուտ կայսրութեան հողային ամբողջութեան, որուն կը սպառնար Ռուսիա։ Արհեստաւորները գոցեցին իրենց խանութները եւ Բիւզանդիոնի ձեռարուեստի հրաշալի արտադրութիւնները տեղի տուին մեքենական մրցումին։ Քանակը յաղթեց որակին։ Եւրոպական շրջուն վաճառորդները ոտք դրին Թուրքիոյ ներսերը եւ գաւառացի վաճառականն այլեւս պէտք չունեցաւ Պոլիս գալու, ապրանքներու համար։ Շոգենաւերը ապրանք կու տային Սելանիկին՝ Արեւելեան Ռումելիի համար, Իզմիրին՝ արեւմտեան Թուրքիոյ համար եւ Պէյրութին՝ Սուրիոյ համար։ Պոլիսը մնաց իբր վարչական կեդրոն եւ Թուրք աւագանիի եւ սպայակոյտի խրախճանքներու հանդիսավայր, մինչեւ որ Պալքանեան պատերազմը եկաւ վերջ մը դնելու նաեւ անոր վարչական փայլին։

Այս ամէն տեսակ անկումներու քով, սակայն, Պոլիսը ապագայ մը ունի իբր առեւտրական մթերանոց, ինչ որ մեծ մխիթարանք մը չէ տասնըվեց դարերու փայլուն անցեալի մը համար։ Ռուսիան վերակազմուելով, Սեւ Ծովը պիտի ըլլայ կարեւոր ազդակ մը անոր ճարտարարուեստի տարածման համար եւ Կ. Պոլիս իբր բանալի Սեւ Ծովին, պիտի ըլլայ հաւանաբար գործերու կեդրոն մը եւ միացման կէտ մը Արեւելքի ու Արեւմուտքի, Ռուսիոյ եւ Միջերկրականի։ Խնդիրը բոլորովին կը փոխուի անշուշտ, եթէ քաղաքն ամբողջ անցնի Ռուսիոյ ձեռքը։

Պատմութիւնը լեցուն է հետաքրքիր զուգադիպութիւններով։ Պոլիսը եղած է՝ Եւրոպայի մէջ, միապետութեան որրանը. Կոստանդիանոս միայն իր պետութեան զանգուածը հաւասարակշռելու համար չէր որ ընտրեց Կ. Պոլիսն իբր մայրաքաղաք. ան կը հետապնդէր նաեւ քաղաքական նպատակ մը.— հռոմէական կայսրութեան վարչաձեւը կէս հանրապետական, կէս միապետական բան մըն էր եւ Կոստանդիանոս հեռանալով Հռոմէն եւ իր աւանդութիւններէն ու անցեալէն, Պոլսոյ մէջ հիմը դրաւ ժառանգական բացարձակ միապետութեան։ Ան Սեւերոսէն վերջ առաջին հռոմէական կայսրն էր որ բացէ ի բաց կը մերժէ ո եւ է զիջողութիւն հին ազնուապետական եւ հասարակապետական սկզբունքներուն եւ ասիական ձեւով ժառանգական հարստութիւն մը կը հիմնէ Կ. Պոլսոյ մէջ, արեւելքի մօտ, որ վարժ էր արդէն այդ վարչաձեւին եւ Հռոմի պէս խորթ աչքով չէր նայեր անոր վրայ։

Դէպի Վոսփոր նայած են՝ Միջին դարու մէջ բոլոր անոնք որ ուզած են դարման մը գտնել իրենց երկիրներու անիշխանական վիճակին՝ զօրաւոր միապետական կարգ մը հաստատելու յոյսով եւ Կոստանդիանոս իբր օրինակ ծառայած է եւրոպական բոլոր մեծ միապետութիւններու կազմակերպողներուն։

Եւ այժմ որ Եւրոպայի ամբողջ միապետական սիսթէմը քայքայուած է, Կ. Պոլիսն ալ կը կքի, կարծես թէ իր բախտը կապած ըլլար զինքը ծնող քաղաքական նպատակներուն հետ։

Կ. Պոլսոյ անկումը կը յիշեցնէ Փեթերսպուրկը. ան ալ բռնապետի մը կողմէ հիմնուեցաւ եւ ոչինչէն մէջտեղ եկաւ։ Նոր հիմնադիրն ալ ուզեց ինքզինքը ազատել հին մայրաքաղաքի մը աւանդական սնոտիքներէն եւ սովորոյթներէն եւ ան ալ Կ. Պոլսոյ նման այսօր քայքայուած է եւ իր անցեալ փառքերը կ'ողբայ...։

Մեծութիւն եւ անկում... Ամէնքն ալ իրենք զիրենք յաւիտենական կը կարծեն. Նինուէ, Բաբելոն, Տիւրոս, Թէբէս, Կորնթոս, Աթէնք, Սպարտա, Հռոմ, Վենետիկ, եւ ահա կու գայ ժամանակը եւ շանթահար կ'իյնան։ Ոմանք յաւիտենապէս կը կորսուին, թողլով իրենց կմախքները բարբարոս վաչկատուններուն կամ հնախոյզներուն. ոմանք կը վերականգնին աւելի կամ նուազ երկար ժամանակաշրջանէ մը յետոյ, բայց միշտ՝ կորսուողներու աւերակներուն վրայ կամ անոնց քովերը ուրիշներ կը ծնին ու կը զարգանան՝ նոր պահանջներու համեմատ։

Այսօրուայ բոլոր մեծ քաղաքներու բախտն ալ կապուած է գալոց դէպքերուն հետ եւ, ո՛վ գիտէ թէ քանի մը դար յետոյ ինչ դիրք պիտի ունենան Լոնտոնն ու Փարիզը, Պերլինն ու Մոսկուան։

Մ. Տ.

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Clarté անուն գրական հանդէս մը կար ու չի կար։ Նախապէս, երբ պատերազմէն յետոյ այդ հանդէսը կը հրատարակուի, հիմնադիրներուն մէջ կային «քաղքենի» փրոֆէսէօրներ, Շ. Ռիշէ, Ժիտ եւայլն։ Փառասէր Պարպիւսն ալ հոն էր։ Յետոյ, կամ հետզհետէ, Clarté մեծամասնական շարժման միտումներ ցոյց կու տայ։ «Քաղքենիները» կը հեռանան, Մուսաները կը մեկնին, գրականութիւնը հրաժեշտ կու տայ եւ հանդէսը ծայրայեղական հերոսութեամբ կը յաւակնի միշտ նոր երգ տալ ու նոր գրականութիւն ջամբել։ Անցածներուն գերիրապաշտներուն օրկանն ալ գնաց անոր ձուլուեցաւ, ուժովցնելու, խտացնելու համար Clarté-ի թափանցկոտ պարապութիւնը։ Օգուտ չըրաւ։ Clarté Յունուարէն սկսեալ կը փակէ իր էջերը, եւ իր մահամերձի անկողինին մէջ յեղափոխական շարժուձեւով մը կը ծնի La Guerre Civile հանդէսը, որ փետրուարէն սկսեալ պիտի երեւի եւ պիտի շիփորէ համաշխարհային յեղափոխութիւնը։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսահայ գաղութը հետզհետէ կ'ամփոփուի եւ դիմագծութիւն կը ստանայ։

Երկու տարի առաջ հազիւ կարելի էր մատի վրայ համրել հանրային կամ ազգային որոշ խմբաւորումներ. այսօր համրանք չունին անոնք։ Միութիւններ՝ որքան որ կ'ուզէք,— քաղաքական, բարեգործական, գեղարուեստական, գիտական, մարզիկական եւլ. նպատակներով։

Բայց այս բոլորի շարքին, տեսակ մը նորութիւն եւ ինքնատիպութիւն է նախկին հայ սպաներու կազմած Միութիւնը, որու մասին «Յառաջ» գրեց անցեալները։

Արդարեւ, Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ արտասահման ապաստանած հայ զինուորականները, տեսակ մը շփոթի եւ հեղգութեան էին մատնուած՝ պատահած խոշոր դէպքերու եւ ցնցումներու անմիջական ազդեցութեան տակ։ Մեր սպաները, տարագիր հայութեան ո եւ է մէկ բեկորին չափ եւ թերեւս աւելի ճաշակեր էին օտար երկիրներու անհարազատ մթնոլորտը եւ անոր դառնութիւնները։ Կը մնար որ կեանքի պայմանները մասամբ թեթեւցնելու դիւրութեան մէջ, վայրկեանը հասած ըլլար անգործութիւնն ու լռութիւնը խզելու եւ հրապարակ գալու իբր ուրոյն միաւոր, եւ փորձ մը ընելու անցեալի վերյիշատակութեան եւ ուսումնասիրութեան, ինչպէս նաեւ ներկայի օգտագործութեան եւ ապագայի պատրաստութեան։

Միութիւնը հիմնեցին նախապէս հայկական բանակի մէջ ծառայած սպաներ, նկատի ունենալով որ գաղութներու մէջ զինուորականները իրենց անհատական զբաղումներուն բերումով իսկ կը մոռնան իրենց բուն արհեստն ու մասնագիտութիւնը, նկատի ունենալով, որ մեր զինուորականները իրարու հետ ունեցած իրենց յաճախակի շփումով կրնան պատեհութիւն եւ հնարաւորութիւն ստեղծել օր-աւուր զարգացող ռազմական գիտութեան յառաջդիմութիւններուն ծանօթանալու եւ հետեւելու, ու նկատի ունենալով՝ որ հայ սպաներուն միջեւ անհրաժեշտ է գաղափարական կապակցութիւն եւ հասկացողութիւն, աւելի՝ պիտանի դառնալու համար հայրենիքի մէջ։

Միութեան անդամակցելու գլխաւոր պայման ընդունելով Հայաստանի ազատագրութիւնն ու անկախութիւնը, հայ զինուորականները կու գան իրենց անյաղթելի կամքը ցոյց տալու մեր պարտուած ժողովուրդին առջեւ իբրեւ խոնարհ եւ գիտակից ազդակ պետականութեան, զերծ կուսակցական կամ հատուածական նախապաշարումներէ, եւ պատրաստակամ գալիք տքնութեանց ու զոհաբերութեանց։

Սեփական երկիր ու ճակատագիր սեփական միջոցներով եւ ազատութեամբ կառավարելու գերութիւնը եթէ մեծ ու փոքր ազգերու իրաւունքներէն ամէնէն տարրականն ու մարդկայինն է, ապա ուրեմն այս գործին ու աշխատանքին գիտական լծակը պիտի ըլլայ զինուորականութիւնը։

Հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերը համոզուած պիտի ըլլան, որ մեր զինուորական ուժի արժէքէն կախուած է մեծապէս մեր իրաւունքներու եւ քաղաքական պահանջներու գոհացման չափը։

Այսպէս թէ այնպէս, հայ զինուորականութիւնը տակաւին իր դերը ունի մեր ազգային-պետա կան կեանքի թատերաբեմին վրա եւ ասոր համար է որ փարիզահա սպաներու կազմած Միութիւնը կ համարենք ուշագրաւ։

Միութիւնը ունի 20է աւ անդամներ, որոնց կէսը գործօն ծա ռայութիւն է ունեցած Հայա տանի Հանրապետութեան բան կէն ներս, իսկ մնացեալը գտնու է օտար բանակներու մէջ, ժամա նակ եւ կարելիութիւն չունենա հայրենիք անցնելու մինչեւ ա գային իշխանութեան տապալում

Միութիւնը ունի զուտ ինքն զարգացման նպատակ։ Ասոր հա մար կը սարքէ դասախօսական ժ ղովներ, իւրաքանչիւր երկու շա բաթը մէկ անգամ։

Իսկ իր գլխաւոր առաջադրու թիւններն են, ուսումնասիրել վերլուծել հայ զինուորական ան եալ եւ ներկայ պատմութի ուսումնասիրել Հայաստանը եւ հա րեւան երկիրները՝ զինուորակ տեսակէտով, ստեղծել զինուորակ գրականութիւն՝ մամուլի մէջ հր տարակութեան տալով Միութե ժողովներէն ներս ծեծուած երկի ու նիւթերը, ունենալ յատ մատենաշար եւ պարբերական, տարիներուն ծանօթացնել հայ ժ ղովուրդի զինուորական արժէքը կատարած գործերն ու դերը։

Միութիւնը նպատակ դրած նաեւ, իր անդամներէն ընդունա ներուն միջոցներ հայթայթել կ տարելագործելու համար իրե մասնագիտութիւնն ու արհեստը զինուորական վարժարաններու տեղաւորել ա՛յն հայ երիտասար ները, որոնք իրենց բարոյական թեամբ եւ ձգտումներով կը հ մապատասխանեն Հայ Զինուոր կաններու Միութեան գաղափար բանութեան։

Վերջապէս Միութիւնը կապ պահէ Հայ Մարմնակրթական Ը հանուր Միութեան (Հ. Մ. Ը. Մ. հետ եւ կը խրախուսէ զայն ամ կերպով։

Մենք այն համոզումը ունի որ Փարիզի օրինակը պէտք է հե մը կ'ըլլայ Ամերիկա, Պալքանն եւ այլուր հաստատուած մեր զ յութեան կամ զինուորականներ իրարու քով գալու, ամփոփուել վերլուծելու, ուսանելու եւ պա րաստուելու ապագային համար։

Բանակները խաղաղութեան կը դաստիարակուին։ Այսպէս մեր զինուորականները թող րութեան եւ պանդխտութեան տեն դարմանեն իրենց թերի

Վաղը հայրենիքը պէտք կ նենայ իրենց։

ՀԱՅ ԴՆԴՈՒՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ օտարահպատ բժիշկները Հիպոկրատի արու ի գործ դնելու համար ստիպ են, համաձայն նոր հրատար կուած օրէնքի մը, կարգ մը քնն թիւններ անցընել։ Նախապէս տօնուած բժիշկները ազատ միան այս քննութիւններէն։

ԷՔՈՒԱԹՕՐԻ կառավար թիւնը նոր եւ արմատական մը գտած է։ Նկատելով որ, յական ստանալու դիւրութիւ րէն օգտուելով, բժիշկնե (ջր)հեղեղի մը ենթարկուած է կիրը, կառավարութիւնը փակ ժամանակաւորապէս, չորս համ լսարանները Գիթոյի, Կուայ լի, Քուէնքայի եւ Լոժայի։ Հաւատեն թէ այս «ժամանա ւոր» փակումը երկար պիտի ւէ, որովհետեւ կառավարութ կը թուի թէ կը փնտռէ բժիշկ րուն քանակէն աւելի որակը։

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Նոր վերջացաւ Մակեդոնական եղբայրութեանց տարեկան համագումարը։ Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւերուն մէջ կը կարդանք.— «Ամէնէն բարբարոս պատերազմը, յայտարարուած Պուլկարիոյ դէմ, այն է՝ որ պարտադրուեցաւ հաշտութեան դաշնագրով։ Այն զոհերը որ տուաւ Մակեդոնացի ժողովուրդը եւ բոլոր պարտուած ժողովուրդները պատերազմէն վերջ, աւելի մեծ են քան այն որ պատճառեց պատերազմը։

Եթէ մահացութիւնը շարունակուի այն չափով որ կը տիրէ այսօր տարագիր շարքերուն մէջ, տասը տարի յետոյ այլեւս գաղթականներէն մարդ չպիտի մնայ։

Կառավարութիւնը ցարդ տուած է միայն երեք միլիոն լէվա, բայց մեծ եղած է ժողովուրդին նիւթական թէ բարոյական օժանդակութիւնը մանաւանդ գիւղերու մէջ, ուր պուլկար գիւղացիութիւնը ինքնակամ ապաստան տուած է իր եղբայրներուն ու կերակրած անոնցմէ շատերը»։

Նախագահը յայտնեց թէ պատրաստուելու վրայ է մասնաւոր օրէնք մը, գաղթականներու համար եւ կոչ ըրաւ օժանդակել օրէնքին յաջող գործադրութեանը համար։

Վիճաբանութեանց ընթացքին երկու պատուիրակներ շեշտեցին թէ Մակեդոնական խնդիրը այն ատեն միայն պիտի դադրի Պալքաններու մէջ վէճեր ստեղծելէ, երբ ճանչցուին մակեդոն ժողովուրդի քաղաքական, կրօնական եւ կրթական իրաւունքները։

Ժողովը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ կարելի չի գտներ սերբ եւ պուլկար մերձեցումը։ «Սերբ եւ պուլկար մերձեցում մը կրնայ փափաքուիլ ու իրականանալ, միայն այն ժամանակ երբ մեզի, մակեդոնական պուլկարներուս, կ'երաշխաւորեն այն ազգային ապատութիւններն ու իրաւունքները, զորս ունէինք ոչ քրիստոնեայ եւ ոչ սլաւ տիրապետութեան տակ»։

ԺՈՂՈՎ ԱՆՑԱԳՐԻ ՀԱՄԱՐ

Յառաջիկայ Մայիս 12ին՝ անցագրի ժողով մը պիտի գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ։ Հրաւիրագիրներ ղրկուած են կարգ մը պետութեանց ալ որոնք անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան,— ինչպէս Ամերիկա եւ Գերմանիա։ Կը յուսացուի որ անոնց մասնակցութիւնը պիտի նպաստէ անցագրի դրութիւնը ջնջելու ծրագրին, որ Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ է։

Նշանակելի բարեքում տեղի ունեցած է 1920ի ժողովէն յետոյ։ Գրեթէ ամէն տեղ տուրքը իջած է տասը շիլինի կամ անոր համարժէք սակին։ «Վիզա» ջնջուած է կարգ մը երկիրներու միջեւ (վերջերս ջնջուեցաւ նաեւ Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ միջեւ), եւ կանոնները առաջուան չափ խիստ չեն։ Դեռ շատ ճամբայ կայ անցագիրը ամբողջովին ջնջելու համար։ Երկիրներ կան, ինչպէս Անգլիա եւ Ամերիկա, որոնք կը պնդեն թէ անցագիրը ազդու միջոց մըն է համայնավարներուն եւ քաղաքական խռովարարներուն դէմ։ Իսկ ուրիշ երկիրներ ալ, Լեհաստան, Աւստրիա եւ Չեխօ-Սլովաքիա, կարեւորութիւն կ'ուտան անցագրին եւ անոր վաւերացման։

Ցոյց չկայ որ խորհրդաժողովը յաջողութեամբ պսակուի։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ «Թրանզիթ» վաւերացումը պիտի ջնջուի, անցագիրներուն տեւողութիւնը պիտի երկարաձգուի, տուրքը առ առաւելն հինգ ոսկի փր. պիտի զեղչուի եւ բարեքումներ պիտի ըլլան սահմանագլուխի կայաններու քննութեան մէջ։

«ԲԺԻՇԿ ՏՈՒԷՔ»

Այս խորագրին տակ, Թղթակից մը կը գրէ «Խորհրդային Հայաստան»ի (Թիւ 9).—

— Դարալագեազի գաւառին մէջ բժիշկ չկայ։

Ամբողջ գաւառը եւ կեդրոն Քէշիշքենդը յանձնուած են անփորձ մարդու մը, որ նախ՝ հայերէն չգիտնալով, ոչ կը հասկնայ հիւանդին վիճակը, ոչ ալ կրնայ բան հասկցնել եւ երկրորդ կը բժշկէ միայն երկրորդական ու մանր հիւանդութիւններ կամ վէրքեր։ Բժիշկի հեղինակութեան այս սատիճանը բաւական է որ պէտքի հիւանդը անոր օգնութեան չդիմէ։ Եւ այսպէս ալ կ'ըլլայ։ Մանաւանդ մեր արհեստակցական միութեան անդամները, որոնք զուրկ են ուրիշ գաւառ երթալու եւ բժշկուելու հնարաւորութենէն, մատնուած են անտանելի վիճակի։

Մեր բազմաթիւ դիմումները բժիշկ ուղարկելու մասին՝ անհետեւանք մնացած են։ Այս անգամ մամուլի միջոցաւ կը դիմենք։

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն մեզ կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԴՊՐՈՑ ԲԱՆԱԼՈՒ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ.— Կեդր. Կրթական խորհրդոյ ատենապետ Պ. Դաւիթ Բէկ պաշտօնապէս դիմում կատարած է Ֆրանսայի Կրթական Նախարարութեան, վերջացող շաբթուան ընթացքին։ Ի գիտութիւն կը ծանուցուի թէ, Կրթական Նախարարութիւնը բարեհաճած է արտօնութիւն շնորհել հայերէն դասախօսութիւններ հաստատելու Ֆրանսայի բոլոր Ecole Communaleներուն մէջ, օրինական դասաժամերէն անմիջապէս յետոյ, հայ ուսուցչուհիներու միջոցաւ։ Նոյնպէս թոյլատրուած է նաեւ տեղական մանկապարտէզ - նախակրթարաններու բացումը Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններու մէջ։

Ի մօտոյ հրապարակաւ պիտի ծանուցուին այն կեդրոնները, ուր պիտի բացուին սոյն մանկապարտէզ-նախակրթարանները։

ԹԵՄԱԿԱՆ կեդրոնական խորհուրդը վերջին երեք նիստերը յատկացուցած է Եւրոպայի Թեմական Սահմանադրութեան օրինագիծի քննութեան։

ՏՈՔԹ. ԼԷՖՍԻՈՒՍԻ մահուան առթիւ Կաթ. պատուիրակը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց մեծ հայասէրին ընտանիքին։

ՆԻՍԷՆ Պ. Եդուանդ Աղաթօն 1000 ֆրանք ղրկած է Թեմական պէտքերուն համար։

ԼԻՈՆԻ վարժարանին եւ մատրան բացման ծախքերուն համար 2000 ֆր. եւս ղրկուեցաւ։ Լիոնի կեդրոնին մանկապարտէզը բացուած է փետր. 1ին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համար շրջուն Հովիւ կարգուեցաւ Էջմիածնական Արսէն Ծ. Վրդ. Գըլըճեան որ [illegible] ԽՐԱՄԱՏ խորհրդական Պ. [illegible]

Զուլաք ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 3-6 պիտի գտնուի Դիւանատունը, ընթացք տալու համար պետական պաշտօնատուներու հետ եղած օրէնսդիտական գործերուն։

ՔԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅի վերջին մեծ ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ փետր. 25ին Հինգշաբթի գիշեր Թրօքատէրօի թատրոնին մէջ։ Այս մասին կազմուած մասնախումբը նոր նիստ մը գումարեց Պալաքեան եպիսկ.ի նախագահութեամբ եւ ըրաւ իր վերջին կարգադրութիւնները։ Տոմսերու գին որոշուեցան 5 ֆրանքէն մինչեւ 500 ֆրանք։ Ներկայացման պիտի մասնակցի նաեւ փարիզահայ երկսեռ երգչախումբը։ Տոմսերու վաճառման համար Պրն. Ա. Համբարձումեան իր գրասենեակը տրամադրած է, 53 Faubg. Montmartre։

ՉԱՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հակառակ տիրող լաւատեսութեան, մեր գաղութը դեռ չունեցաւ իր զօրաւոր Ազգ. Միութիւնը։ Վեց ամիսէ ի վեր կազմուած այս մարմինը դեռ լուրջ գործ կատարած չէ։ Ինքն է որ իր ընթնով կը խոստովանի այս ցաւալի ճշմարտութիւնը, մինչնոյն ատեն ներկայացնելով իր հրաժարականը։

Հիմա անհրաժեշտ է կազմել նոր եւ գործելու ընդունակ Միութիւն մը, որուն առաջին գործը պիտի ըլլայ բանալ փոքր դպրոց մը եւ մատուռ մը։

* * * Այս տխուր լուրին հետ կ'ուզեմ ուրախութեամբ արձանագրել այն օգտակար գործը զոր մէկ տարիէ ի վեր կը տանի Վալանսի Հայ Մարմնամարզական Միութիւնը։

Միութիւնը կազմուած է 1924ին։ Ունի 24 անդամ որոնց 15ը զուտ խաղացողներ են։ Մինչեւ հիմա ունեցեր է օտար եւ հայ խումբերու հետ բազմաթիւ մրցումներ որոնց մէջ եղեր է միշտ յաղթական, բացի մէկ պարտութենէ։ Դեռ այս կիրակի, Պոլիկօնի դաշտին եւ գեղեցիկ խաղավայրին մէջ Շէյլոնէն (Արտէշ) եկած ֆրանսական ընտիր խումբի մը հետ մրցեցաւ ֆութպօլով եւ մէկի դէմ երեքով յաղթանակ տարաւ հայ եւ ֆրանսացի բազմութեան մը առջեւ, ծափահարուելով խանդավառօրէն։

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Պ. Գիսակ Ամերիկեանը, որ խումբին պետն է եւ լաւ առաջնորդ, Պ. Գրիգոր Մինասեանը, որ ըլլալով ֆրանսական առաջին խումբի մը անդամ, ճարպիկութեամբ վարեց դատաւորի պաշտօնը վերջին մեծ մրցումին։ Պ. Դաւիթ Փափազեան ալ («Ճարոն») ճարպիկ խաղացող մըն է, եւ գնահատուած է թէ Հայերու եւ թէ օտարներու կողմէ, Ցակոբ Լօգանտաճեան, Լեւոն Ճամկոչեան, Գեղամ Շահբէքեան, Ցակոբ Կօշկարեան, Մ. Կարապետեան, Մ. Ցոփանեան, Մ. Տէրտէրեան, Գ. Սահակեան, Պ. Գասապեան, իրենց վերջապահի, յառաջապահի եւ բերդապահի պաշտօններով ցոյց տուին մեծ վարպետութիւն եւ ճարպիկութիւն։

* * * Ցունուար 31ին Վալանսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով հիմնուեցաւ Պատանեկան Երկսեռ Գրական Միութիւն մը, որ նպատակ ունի աշխատիլ ամէն բանէ առաջ ինքնազարգացման, բանալ գրադարան-ընթերցարան մը, կազմել թատերախումբ մը եւ երգչախումբ մը եւ պարբերական դասախօսութիւններ կազմել հայկական կեանքի, անցեալի եւ պատմութեան վրայ։ Այս Միութեան մէջ կան ժիր ու խելացի պատանիներ որոնց շնորհիւ կը յուսանք, Վալանսի մէջ ստեղծել գեղեցիկ եւ օգտակար վայելքներ։

Վալանս Ա. Ա.

«ԵՍ ՀԱՅ ՉԵՄ»

Ազգ. Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը կեդրոնէն վաւերացուելով, կը փութայ ձեռնարկել մարդահամարի, որու միջոցին կը հանդիպի փոքր խոչընդոտի մը։

Հայ կաթոլիկ հայրենակիցներէն թոմա, չուզեր իբրեւ հայ արձանագրուիլ եւ կարծելով թէ առանց իրեն հարցնելու կ'արձանագրեն, կը դիմէ տնօրէնին որ զարմանքով կը պատասխանէ թէ մենք ձեզ իբրեւ Հայ բերած ենք եւ այնպէս կը ճանչնանք։ Եւ երբ կը լսէ թէ վարչութեան ատենապետին սպառնացած է, յանդիմանելէ յետոյ կ'առաջարկէ իրենց տեսրակներէն առնել բոլոր Հայերու ցանկը։ Սակայն թոմա կը դիմէ ուրիշ միջոցի մը եւ գործատէրին կը գանգատի թէ Հայերը զինքը կրօնափոխ կ'ընեն, բայց նոյնպէս կը մերժուի։ Այս անճոռնի երեւոյթին համար ցաւ կը յայտնեն մեր կաթոլիկ եղբայրները, որոնց կրօնական պահանջներուն գոհացում տալու համար հրաւիրուած է Պահապանեան գեբայրը։

Այստեղ ալ հանդէս մը պիտի տրուի Վարդանանցի առթիւ, ուր պիտի խօսի պատուելի Ցովակիմ Ցովհաննէսեան

փօն տ'Օլնա Ա. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Սէն Շամօնի ոստիկանութիւնը հայերէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ. «Տասնըհինգ տարեկանէն վեր ամէն օտարական պէտք է ինքնութեան թուղթ ունենայ, առանց բացառութեան։ Մինչեւ 1926 փետր. 7, ամէն մարդ պէտք է քովը պատրաստ ունենայ ինքնութեան թուղթերուն խնդրագիրը։ Այս թուականէն վերջ քննութիւն պիտի կատարուի Սէն Շամօնի մէջ»։

Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ օգտուիլ այս յայտարարութենէն, որպէս զի աւելորդ դժուարութեանց չհանդիպին։ Արդէն քանի մը հոգի հարցաքննուած են։

* * *

ՀՕԿԸ.— Ամիսէ մը ի վեր Հօկի Միութիւն մը կազմուած է Սէն Շամօնի մէջ։ Մինչեւ հիմա կը քնանային, իսկ հիմա տունէ տուն կը պտտին եւ հին ու մին բաներ կը ժողվեն, վիճակահանութեան դնելու համար։ Դրամ չունենալով այս միջոցին դիմեր են։ Վարչութեան անդամները իրենց մէջ չեն կրցած կարգադրել 100—150 ֆրանքի փոխատուութիւն մը, որպէս զի գնեն վիճակախաղի պիտոյքները։ Ասոր համար որոշեր են մարդ պտտցնել փողոցէ փողոց, տունէ տուն, դրամ, հագուստ, գուլպայ, թաշկինակ եւլն. հաւաքելու։

Բացման հանդէսը եւ վիճակախաղը պիտի կատարեն փետր. 21ին։

Սէն Շամօն Կ. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վիէնի (Իզէր) Հայ Ժողովրդական Լսարանի Վարչութիւնը մօտ օրէն պիտի սկսի դասախօսութիւններու շարք մը։ Առաջին դասախօսն է ընկեր Հ. Ուզունեան, որ պիտի խօսի հետեւեալ նիւթերու շուրջ.— Ա.— Հայ ազատագրութեան շարժումը եւ մեր կուսակցութիւններու դերը։ Բ.— Հ. Հանրապետութիւնը եւ մեր կուսակցութիւններու դիրքը, ներկայ Հայաստանը եւ անոնց դիրքը։ Գ.— Հօկերը։ Առաջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, 14 փետրուար, կէս օրէ վերջ ժամը 2ին լսարանի սրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՉՐՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

. . . Խմբագիր,

Ատրպատականի Հայոց Թեմ. Խորհուրդը խնդրում է, բարեհաճէք ձեր Թերթում հրատարակել հետեւեալ պաշտօնական գրութիւնը, ի գիտութիւն ընթերցող հասարակութեան.—

Վերջերս Խորհրդային Հայաստանի թերթերում յաճախ հանդիպում ենք անստորագիր կամ ծածկանունով ստորագրուած գրութիւնների, որոնց մէջ, այդ թերթերին յատուկ գռեհկութեամբ, զրպարտում են Թեմիս Առաջնորդ Տ. Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի գործունէութիւնը։ Այս առթիւ Թեմական Խորհուրդս պարտք է համարում յայտնել մեր այն բոլոր հայրենակիցներին, որոնք քիչ ծանօթ են հայ Թեմակալի անձնաւորութեան եւ մեր Թեմում նրա կատարած ամբասիր գործունէութեան, որ նրա միջոցով կատարած բոլոր դրամական գործառնութիւնները եղել են Թեմական Խորհրդիս եւ Պատգամաւորական Ժողովի գիտութեամբ ու որոշումով եւ նրա առաջնորդութեան տասնեւհինգ տարուայ ընթացքում չի եղել մի հատիկ դէպք, որը ամենահեռաւոր կասկած իսկ կարողանար յարուցանել հայ Թեմակալի հետ կապուած դրամական հաշիւների նկատմամբ։ Այս մասին գրուածները պարզապէս ՍՈՒՏ ԵՆ ԵՒ ՎԱՏԹԱՐ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ։ Գալով Ներսէս Սրբազանի քաղաքական եւ ազգային-հանրային գործունէութեան, խորհրդային գրչակների միտումնաւոր գնահատութիւնը չէ, որ պիտի լուսաբանէ այն, այլ պարսիկ կառավարական բարձր շրջանների նրան ցոյց տուած յարգանքն ու հաւատքը եւ Ատրպատականի հայութեան բազմիցս երեւան բերած սէրն ու երախտագիտութիւնը, որոնք լաւագոյն գնահատութիւնն են նրա հանրօգուտ գործի եւ ամենօրեայ ժրաջան աշխատանքների։

Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհրդի ատենապետ՝ Ս. Աֆթանտիլեան, ատենադպիր՝ Ա. Ղուկասեան, անդամներ՝ Սամսոն Թադէոսեան, Դ. Փափազեան, Գ. Ցակոբեան, Մ. Ցակոբեան, Ն. Աֆթանտիլեան։

Ց. Գ.— Կը խնդրուի միւս թերթերէն արտատպել։

ՔՈՒՊԱՅԻ կառավարութիւնը, ուզելով քիչցնել բժշկական ուսանողներու թիւը, ուսանողութեան շրջանը 5էն եօթը տարիի բարձրացուցած է։ Կը հաւատանք թէ փա- [illegible]

ՕՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԻՐԱՆ-ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԷՎՇԷՀԻՐ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Լոնտոն, 8 ցունվ. 1926

ՕՐ. Alexandra CORMICK

ԵՒ

Պ. ԱՐՇԱԿ ՐԱՖՖԻ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Լոնտոն, 3 փետր. 1926

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԻՆՉ ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԷՆ

Ինչպէս գրած էինք, ներկայ եղանակին եւ փարիզահայ պատմութեան մէջ ամենակարեւոր մրցումն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը պիտի կատարէ այս կիրակի 14 փետր. Stade Jean Bouinի մէջ (Porte d'Auteuil) Ֆրանսայի ախոյեան S. A. S. Générauxի դէմ։

Ֆրանսայի ախոյեանները ատենէ մը ի վեր «ինկած» էին եւ Roubaixի Clubի եւլն. խումբերէն պարտուած, վերագտած են իրենց «ֆօռմ»ը եւ Red Starի դէմ մրցումը ատոր ապացոյցն է։ Երկու խումբերն ալ իրենց լաւագոյն կազմով ելլելով խաղը շատ հետաքրքրական պիտի ըլլայ, երկու «սիսթէմ»ներ երկու «science»ներ իրարու դէմ պիտի ելլեն, C. A. S. G.ի «Աթլէթիկ, առանց combinaison»ի խաղը Հ. Մ. Ը. Մ.ի «չափուած պասերու» խաղին, C. A. S. G.ի խաղացողներէն բոլորն ալ լման մարզիկներ են, բայց «թէքնիք» մեծ բան չեն արժեր։ Իսկ մերիններն ալ աթլէթիկ պակասը որ կը լրացնեն լաւ «թէքնիք»ով մը եւ խմբական խաղով։ Ահա խումբերու գիծերուն բաղդատութիւնը։ Բերդապահները Ֆու եւ Ցէվէճեան իրար կ'արժեն, բայց առաջինը աւելի փորձառութիւն ունի, յետսապահներու մէջ Հայերը կը գերազանցեն լայնօրէն այս գծին մէջ։ Մեր ժիր աղուէսները, Ռուբէն եւ Մկրտիչ աւելի վստահելի են քան Անգլիացի Շէպըրն եւ Հէրօլտ որոնք չեմ կարծեր որ կրնան տոկալ մեր յառաջապահ գծին պասերուն։ Միջնապահներու մէջ Հայերը նորէն կը գերազանցեն։ Ասատուր, Լեւոն, Գամէր, «անանցանելի» «հաֆ»եր կը նկատուին, իսկ ֆորվըրտներու մէջ C. A. S. G. փոքր առաւելութիւն մը ունի ոչ թէ «սիանս»ով այլ արագութեամբ։

Ի՞նչ կրնանք սպասել մեր խումբէն։

Ցարդ աւելի տկար կազմով եւ նոյն ոյժի խումբերէ Փարիզի մէջ բնաւ պարտուած չըլլալով, Ֆրանսական շրջանակներն ալ շատ հաւանական կը գտնեն հայկական յաղթութիւն մը։ Շատ բան կախում ունի մեր յառաջապահներէն, Արծիւեանի եւ իր ընկերակիցներուն խաղէն։

Այս առթիւ աւելորդ է կարգապահութեան յորդոր ուղղել մեր հայրենակիցներուն, որոնք անշուշտ պիտի փութան ներկայ ըլլալ քաջալերելու հայկական խումբը։ Լուռ եւ պաղարիւն դիտելով, թէ օգնած կ'ըլլան Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին յաջողութեան եւ թէ բարձրացուցած՝ ազգային արժանապատւութիւնը։

Հ. Ռ.

րու անունները, այլ մականունները անգամ իտալականի վերածել: Այս կերպով Մուսոլինի դրժեց երկու խոստումներ: Ճիշտ է որ Պավարիոյ մէջ ընկերակցութիւն մը պօյքօթ հռչակած է իտալական ապրանքներուն դէմ: Բայց գերման կառավարութիւնը մատ չունի ատոր մէջ, եւ կ'այպանէ զայն: Հասկնալի չէ թէ ի՞նչ բան կը մղէ Մուսոլինին սպառնալու խզել առեւտրական յարաբերութիւնները:

Պ. Շթրէզէման այպանեց նաեւ Պավարիոյ վարչապետ Հէլտը իր խիստ ճառին համար եւ յայտնեց որ անիկա իրաւունք չունի արտաքին քաղաքականութեան խառնուելու: Յետոյ շարունակեց.

— «Մուսոլինիի խօսքերը ամբողջ աշխարհի կողմէ պիտի նկատուին իբրեւ պատերազմի սպառնալիք մը, ինչ որ հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին: Պիտի պահանջենք Ազգերու Դաշնակցութենէն որ այս խնդիրը նկատի առնէ: Պատերազմը օտար տիրապետութեան ենթարկեց միլիոնաւոր Գերմաններ, հակառակ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին: Այս վիճակին հանդուրժեցինք, սակայն ոչ ոքի թոյլ պիտի տանք դպչիլ մեր ազգային իրաւունքին: Ես բացարձակապէս կը մերժեմ միջամտել այսպիսի շարժումի մը, որ մեր ժողովուրդին խորունկ հոգիէն կը բխի:

Ելմտական տագնապը

Երեսփ. ժողովը կը շարունակէ քննել ելմտացոյցը յօդուած առ յօդուած: Օրերը կը սահին եւ տակաւին վերջնական կարգադրութիւն մը չէ եղած: Վերջին ժողովին մէջ վարչապետ Պ. Պրիան, միանգամ ընդմիշտ վերջ տալու համար այս անորոշ կացութեան, պահանջեց որ մինչեւ վեց օր Երեսփ. ժողովը որոշում տայ 1926ի ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար, հակառակ պարագային վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ: Վարչապետին այս սպառնալիքը մեծապէս ազդեց սակարանին վրայ, ուր սթերլինը 133.15ի եւ տոլարը 27.37ի բարձրացաւ: Ձախակողմեանները լուրջ նկատողութեան չառին այս սպառնալիքը եւ հաւանաբար պիտի մերժեն աջակցիլ կառավարութեան: Կը վախցուի որ կրկին նախարարական տագնապ առաջ գայ եւ գործերը աւելի եւս կնճռոտին: Ծերակուտականները բոլորովին ջղայնացած են Երեսփ. ժողովի այս դանդաղութենէն եւ իրենց կողմէ պատուիրակութիւն մը գնաց առջի օր վարչապետին մօտ՝ բողոքելու համար այս անախորժ վիճակին դէմ: Վարչապետը հաւաստիքներ տուաւ թէ կարելին կ'ընէ շուտով եզրակացութեան մը յանգելու համար: Միւս կողմէ դահլիճին անդամներն ալ իրարու հետ համաձայն չեն, ձախակողմեաններուն պէս: Վերջին անգամ Երեսփ. ժողովը քննեց երկրագործներու տուրքը աւելցնելու խնդիրը, առանց որոշ եզրակացութեան յանգելու:

⁂ Պաշտօնական յայտարարութեան մը համաձայն, բոլոր անոնք որ եկամուտի տուրքի ենթակայ են (տես վերջին «Յառաջ»ը), պէտք է գրաւոր յայտարարութիւն մը ղրկեն իրենց շրջանակի հարկահաւաք պաշտօնատան, մինչեւ Փետր. 28: Յայտարարութեանց համար յատուկ թուղթեր կը տրուին բոլոր նամակատուններէն եւ քաղաքապետութիւններէն:

Գիրքերու գիները 100ին 30 պիտի աւելնան

Ֆրանսացի հրատարակիչներու եւ գրավաճառներու սէնտիքան որոշեց նորէն բարձրացնել գիրքերու գիները, որոնք որոշ յաւելում կրած էին արդէն, քանի մը ամիս առաջ: Նոր յաւելումը պիտի ըլլայ մօտ 100ին 30, իբրեւ հետեւանք թուղթի, տպագրութեան եւ կազմի սղութեան: Արտասահմանի համար ալ միջոցներ խորհուած են. ֆրանսական գիրքերը պիտի ծախուին իւրաքանչիւր երկրի դրամին համաձայն (տոլար, շիլին եւն.):

Վրացական դաւադրութիւն ?

«Իզվեստիա»ն իր Փետր. 4ի թիւով կը հրատարակէ Ուկրայնայի Չէկայի Նախագահ Տալիցկիի յայտարարութիւնը վրաց եւ մէնշեւիկներու դաւադրութեանց մասին: Ըստ այդ յայտարարութեան, վրացի մէնշեւիկները Ուկրայինայի մէջ ստեղծած են յատուկ կազմակերպութիւն մը, Վրաստանի մէնշեւիկներու եւ անոնց արտասահմանի բիւրօին միջեւ կապ պահելու նպատակով: Կազմակերպութիւնը երեւան հանուած է առջի տարուան ապստամբութեան մասնակից խումբ մը Վրացիններու արտասահման փախած ատեն: Ասոնք բռնուած են լեհական սահմանագլխուն վրայ: Ասոնց ցուցմունքով վերջերս Թիֆլիսի մէջ ձերբակալուած են յատուկ պաշտօնով արտասահմանէն եկած մէնշեւիկ Քափիթօն Անճափարիձէն եւ լեհական գործակալ Փօլժնին: Հարցաքննութեան ժամանակ պարզուած է, որ վրացի մէնշեւիկներու արտասահմանեան բիւրօն շատոնց սերտ կապակցութեան մէջ է լեհական գլխաւոր սպայակոյտի 2րդ բաժնին հետ, ուր ունի իր երկու մնայուն ներկայացուցիչները՝ Զաքարիաձէ եւ Իմնաձէ: Անճափարիձէն խոստովանած է, որ իրեն յանձնարարուած է կապ հաստատել արտասահմանի բիւրօի եւ Վրաստանի մարմիններուն միջեւ. ինք պիտի մնար Թիֆլիս եւ յարաբերութեան մէջ պիտի ըլլար Քոցիա Սուլաքվէլաձէի հետ, որ պիտի ապրէր Վրաստանի մէջ: Իրեն տրուած էր նաեւ վրացի մէնշեւիկներու Փարիզի կազմակերպութեան կողմէ ընդունուած ծածկագիր բանաձեւ մը, որ պիտի յանձնուէր Վրաստանի մէնշեւիկներուն եւ որով կը հրահանգուէր կազմել Վրաստանի մէջ կեդրոնական կոմիտէ եւ մէնշեւիկեան կազմակերպութիւններէն գումարել խորհրդաժողով:

Վարշաւա համնելէ ետք՝ Անճափարիձէն յարաբերութեան մէջ մտած է լեհ զինուորական շրջաններու հետ եւ Լվօվի մէջ տեղի է ունեցած յատուկ խորհրդակցութիւն մը, որուն մասնակցած են լեհ գլխաւոր սպայակոյտի ներկայացուցիչ գնդ. Մաշչէք, գլխապետ Սօլօդկովսկի, զօրաւոր Զաքարիաձէ, Իմնաձէ եւ Անճափարիձէն: Սահմանը գաղտնի անցնելէ ու Թիֆլիս համնելէ ետքը, Անճափարիձէն ներկայացած է բժիշկ Կօկլէզիձէին, որու մօտ հանդիպում ունեցած է տեղական մէնշեւիկներու հետ: Այդ տեսակցութեան ժամանակ մէնշեւիկ Քոկարինշվիլին հրահանգ ստացած է անմիջապէս մեկնիլ Աստ-

րախան եւ ստեղծել աշխատաւորական կեդծ համայնք մը, որ կեդրոն պիտի դառնար արգիլուած գրականութեան տարածման: Զինուորական գործավարութեան աշխատակից Ֆէտօրովի միջոցով մէնշեւիկները տեղեկութիւններ ստացած են կարմիր բանակի մասին:

Չեկան այս տեղեկութիւններու վրայ ստեղծած է խոշոր գործ մը ընդդէմ Վրացի մէնշեւիկ կուսակցութեան:

Գերմանիոյ դիմումը

Ժընեւի գերման ընդհ. հիւպատոսը չորեքշաբթի առաւօտ Ազգերու դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Սըր Էրիք Տրըմմօնտի ներկայացուց գերման արտաքին նախարարին նամակը, որով կը խնդրուի Գերմանիան ալ ընդունիլ իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան: Ընդհ. քարտուղարը յայտնեց թէ այս խնդիրը քննելու համար Ա. Դ. ընդհ. ժողովը արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրուի Մարտ 8ին կամ 10ին:

Հայերը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Յունուար 28ին ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երեք Հայեր եւ «Ինսանիէթ» թերթի խմբագիր Ժօզէֆ Եազպէքը, իբրեւ հեղինակ համայնավար քարոզութեանց:

⁂ Դամասկոսի պատր. փոխանորդ Վահան վրդ. կոչ կ'ուղղէ արտասահմանի հայութեան, դրամական օգնութիւն հասցնել Դամասկոսի վերջին դէպքերու զոհերուն, որոնք ձմրան այս խիստ օրերուն շատ խեղճ վիճակի մէջ կը գտնուին: «Մտածեցէք թէ դուք այսօր Դամասկոսի մէջ ունիք հազարաւոր արենակիցներ, որոնց խրճիթները քանդուած են ու իրենք թալանուած: Անոնք ամիսներէ ի վեր իրենց ազգականներուն եւ հայրենակիցներուն արդէն նեղ բնակարաններուն մէջ, մեր վանքի բակին եւ աղքատանոցի շրջափակին մէջ խռնուած են: Կը սպասեն գործերու վերսկսման եւ մինչ այդ՝ իրենց արտասահմանի բախտաւոր ազգակիցներուն ղրկելիք օգնութեան, որ կ'ուշանայ, ու իրենք կը հիւծին, կը սպառին»:

⁂ Սուրիոյ վերջին խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ Հայ ըլլալով մէկ պատգամաւոր միայն ընտրուած է՝ Նարեկ Աբրահամեան, Անտիոքէն, դաշնակցական: Հալէպէն ո՛չ մէկ Հայ ընտրուած է:

⁂ Դանիական Բարեգործական ընկ.ը Պէյրութի գաղթակայանին մէջ բժշկական դարմանատուն մը բացած է, զոր կը վարէ Միս Բուլէյր: Ընկերութիւնը ամէն օր 200է աւելի կարօտեալներու հաց եւ ապուր իսկ երախաներուն շաբաթական 120 տուփ կաթ կը բաշխէ: Միս Բիւլէյր հեռագրած է Տանիմարքա մեծագումար օժանդակութիւն խնդրելով հայ աղէտեալներուն համար: Տանիմարքացի Միս Փիթըրսըն եւ Միս Ճէքըպսըն եւս մեծ ապէս կ'աջակցին Հայերուն, առաջինը իբրեւ Համմանայի սանաթօրիօմին տնօրէնուհի, երկրորդը իբրեւ Սուէյտայի որբանոցի տնօրէնուհի: Երեք օրիորդներն ալ հայերէն կը խօսին:

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՀԷՐԻԳՈՒՐ, Ա. Պ.— Ստացանք եռամսեան

ՄԱՅԱ, Ս. Հ.— Նոյնպէս:

ՎԻԷՆ, (Իզէր) Յ. Մ. Ստացանք 208 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— Ստացանք 25 ֆրանք:

ԹՈՒԼՕՆ, Մ. Տ.— Ստացանք 16 ֆրանք:

ԹՈՒԼՕՆ, Ե.— Ստացանք 20 ֆրանք: Շնորհակալ ենք:

ՄԱՐՍԷՅԼ Մ. Գ.— Ստացանք 115 ֆրանք:

ՊՐԻՆՍՕԼ, Ե. Կ.— Սկսանք ղրկել:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ա. Մ.— Շարունակեցէք, հաղորդելով որոշ իրողութիւնները:

ՓԱՐԻԶ, Վ. Յ.— Ստացանք 36 ֆրանք. ձեր եւ Գ. Պ.ի համար:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Ս.— Ստացանք 36 ֆրանք:

ՍԷՆ ՓՐԻԷ, Ն. Ա.— Ստացանք 25 ֆրանք:

ՄԱՍ - ՏԸ - ՌՈՒԽ, Հ. Ա.— Պայմանաժամը կը լրանայ Ապրիլ 11ին:

ՎԻԷՆ, Ս. Ա.— Հայագիտական ընկ.եան հանդէսին իւրաքանչիւր թիւը կ'արժէ 15 ֆր.: Անդամները տարեկան 50 ֆր. վճարելով ձրի կը ստանան զայն:

ՍԱԿԱՐԱՆ
11 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	132	2[illegible]
Տոլար,	Dollar	27	18
Մարք (ոսկի)	Mark	6	41
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	—
Թրք. ոսկի	» or	121	—
Մէճիտիէ	Médjidié	11	
Լէվա 100 հատը	Léva	19	10
Տրախմի »	Drachme	39	—
Լիր » »	Lire	109	80
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	124	—
Զուից. »	Frc. Suisse	517	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	135	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2600	—
» II	»	1780	—
» III	»	1720	—
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	135	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

14 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 85 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԶՕՐ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆ

Աւենէ մը ի վեր, խժալուր աղմուկ մը բռներ է հրապարակը. — «Մատնեցի՛ն, ոստիկանութեան լուր տուի՛ն», ինչպէս ատեն մը կը փսփսային. «Զրմմէն տարա՛ն, կերան»...:

Ո՛րքան ճիշդ է ռամկական առածը.— «Գող, սիրտը դող»:

Ի՞նչ է պատահեր: Այստեղ Ֆրանսայի մէջ, ոստիկանութիւնը հետզհետէ կը պրկէ օղակները, կը հեռեւի մանաւանդ օտարականներուն, եւ կարմիրներուն, կամ առ հասարակ անոնց որ տրամադիր են միջադէպեր ստեղծելու: Անգլիոյ, Յունաստանի մէջ, նոյն ուղեգիծը, աւելի դաժան: Եւ ուրիշ վայրեր ալ: Ամէն երկիր անհանգիստ է, ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական տագնապներով, եւ օրուան իշխանութիւնները արթուն կը հսկեն ու կը գործեն: Եւ, միայն քաղքենի պետութիւնները չեն որ կը շեշտեն այս քաղաքականութիւնը: Տասնապատիկ աւելի ամուր է բռունցքը՝ խորհրդային արքայութեան մէջ, միշտ նոյն մտահոգութեամբ, — պահպանել օրուան կարգ ու սարքը:

Մասնաւորապէս վերջին տարուան ընթացքին, այնքան սուր եւ հրապարակային արտայայտութիւններ տեղի ունեցան Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ, որ պետական իշխանութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ: Կռիւներ, ձերբակալութիւններ, փոխադարձ մեղադրանքներ: Կարելի է ըսել թէ հայկական բաժին մը բացուեցաւ Յունաստանի Ոստիկանական Տեսչութեան մէջ, ոչ թէ քրէական, այլ հանրային յանցանքներու համար: Արդէն պղտոր եւ դիւրավառ մթնոլորտի մը մէջ, մեր հայրենակիցները տարրական սրատեսութիւնը չունեցան իրենց քայլերը չափելու: Ճեղքեր բացուեցան որոնք երբեք բարենշան չէին:

Մենք ժամանակ չունինք մեղաւորն ու արդարը զատելու: Բայց կը յայտարարենք հրապարակաւ, թէ՝ գարշելի գործ մը կը կատարեն դաս մը մարդիկ, աջէն ու ձախէն, «մատնութիւն» տեսնելով ամէն մէկ սովորական դէպքի մէջ: Ամէնէն դիւրին արհեստն է այս, — մուր քսել մէկուն-միւսին ճակտին, ծածկելու համար իր ապիկարութիւնը կամ խարդախութիւնը: Պակա՞ս են եղած ողորմելի գողեր, որոնք ուզեր են գաղափարական զոհ երեւալ: Միւս կողմէ, հիմնապէս անմաքուր, քսու հոգիներ միշտ հակամէտ են իրենց դիմացինն ալ իրենց վրայ չափելու: Մատնիչներ, այո՛, կրնան գտնուիլ ամէն կազմակերպութեան, ինչպէս ամէն ժողովուրդի մէջ: Բայց, — ահա կարեւորը. ի՞նչպէս կը վարուի այդպիսի ոճրագործներու հանդէպ, այս կամ այն կազմակերպութիւնը: Մենք գիտենք խմբակցութիւն մը որ երեքչորս յայտնի մատնիչ արտաղրեց միայն մէկ շրջանի մէջ, ճակատագրական պահու մը, եւ զանոնք մաքրելու հոգն իսկ ուրիշներուն ձգեց: Եւ հիմա, նոյն այդ խմբակցութեան զանազան բեկորները, գինիէն դարձած քացախներն են որ ամէնէն բարձր կը պօռան. «մատնի՛չ», «դաւաճան»: Դաշնակցութիւնն ալ ունեցեր է վիժուածքներ, որոնք իրենց անխուսափելի վախճանը գտած են տաք-տաք: Եւ այդպէս ալ պիտի ըլլայ միշտ, դաւաճանը՝ ներսը գտնուի թէ դուրսը:

Արդ, կը հարցնենք օրուան վայրերաններուն: Իրենք ալ ունի՞ն այդ քաջութիւնը: Առկէ առաջ ուրիշ հարցում մը.— կրնա՞ն տղամարդու պէս հրապարակ նետուիլ և ապացուցանել թէ՝ Դաշնակցականներ կամ անոնց համակիրներ մարդ մատնած, ոստիկանութեան «ժուռնալ տուած են Աթէնքի կամ Մարսէյլի մէջ: Ինչ որ կը գրուի կարգ մը թերթերու մէջ, նեղ կամ լայն քուրջերու վրայ, հետեւանք է պժգալի խաչակրութեան մը, իսկական «խաֆիէ»ի հոգեբանութեան: Ամբողջ Մարսէյլը թող վկայէ թէ ի՛նչպէս կատարուեցան վերջին ձերբակալութիւնները, շնորհիւ կարգ մը շոշորթներու, որոնք իրենց ապրած երկրին տարրական պայմաններն անգամ չեն գիտեր, և կը կարծեն թէ արդուզարդի համար է քաղաքական ոստիկանութիւնը, իր բազմազգի ոստիկաններով և բազմաճիւղ ցանցով:

Սթափեցէք, պարոններ: Անզօր կատաղութեան մը նոպային մէջ, դուք ի զո՛ւր ճղակոտր կ'ըլլաք, ձեր ծոցին մէջ, ձեր բոլորտիքը բոյն դրած պսակաւոր մատնիչները մոռացութեան տալու: Խորհրդային իշխանութեան մեծ ու պզտիկ վարիչները եւ անոնց մանկլաւիկները մատնութեան այնպիսի շրջան մը բացին, որ իր նմանը չունի ժողովուրդներու, նոյն իսկ Թուրքերու պատմութեան մէջ: Եւ շնորհիւ այդ քաջագործութեան, այսօր Թուրքիան շատ աւելի ջախջախիչ փաստեր ունի հայ ժողովուրդին դէմ, հայաջինջ սարսափներու մեղքը նետելու համար, քան 1915ին, երբ իր գտած կամ իրեն յանձնուած փաստաթուղթերը կը հրատարակէր...:

Շատ բան գրուած է այդ մասին, օրը օրին: Իսկ աւելի լայն պիտի արձանագրէ պատմութիւնը:

Հրդեհ պօռալով հրդեհ չի ծագիր:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Ինչպէս գրեցինք, Ռուսիա արգիլած է Թրքական ապրանքներու մուտքը: Այս պարագան կը շարունակէ մեծ մտահոգութիւն պատճառել Թուրքերուն, եւ մամուլը ի զուր կը ճգնի պարզել կացութիւնը: «Վագըթ» գլխաւորաբար առեւտրական մրցակցութեան կը վերագրէ այս արգելքը.

«Կը մնայ առեւտրական մրցակցութեան տեսակէտով բացատրել խնդիրը: Ռուսերը, ասկէ առաջ մեծաքանակ նարինջ գնած եւ Թուրքերէն, մինչդեռ գիները հիմա բարձրացած են: Հետեւաբար կ'արգիլեն ներածումը, որպէս զի գիները իյնան:

Բայց եւ այնպէս, ինչ ալ ըլլայ բուն պատճառը, միջադէպը ինքնին կարեւոր է, եւ դէմ Թուրքիոյ տնտեսութեան: Մեր կառավարութեան ամէնէն կարեւոր պարտականութիւնն է անմիջապէս քննել կացութիւնը, եւ ի հարկին փոխադարձութեան դիմել»:

ԿԸ ՀԱՒԱՔԵՆ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽՍԵՆ

Հօկի Յունաստանի կեդր. Վարչութիւնը հրատարակեր է իր ինը ամսուան (1925 Ապրիլ—Դեկտեմբեր) հաշուեկշիռը, որմէ կ'երեւայ թէ մուտք եղած է 74,432 դրախմի: Զենք գիտեր թէ այս գումարին ո՛րքանը Հայաստան գացած է. բայց Սելանիկի «Ալիք»ը կ'ըսէ կը յիշէ որոնք բաւական բան մը կը բացատրեն.

Հանգանակուած գումարին հարիւրին քսանը յատկացուած է «զանազան ծախքեր»ու, որոնք կարելի էր շատ ճշտօրէն կրճատել մինչեւ 100ին 50 կամ 60 համեմատութեամբ:

Այդ «ընդհ. ծախքերուն» գումարն է 36,761 դրախմի: 4500՝ դրախմի ծախսուած է անպէտ շարժանկար մը գնելու եւ արտասահման ղրկելու. 3792 դրախմի՝ Պ. Շահվէրտեանը դիմաւորելու, 1417 դրախմի՝ իբրեւ ծանուցումի փոխարժէք հաւատարիմ թերթի մը եւլն.:

ՊՈԼՍՈՅ ԱՆԿՈՒՄԸ

Թուրք հրապարակագիր Ահմէտ Ճէվտէթ պէյ կը գրէ *Իգտամ*ի մէջ. —

Պոլսոյ այս օրուան կայուն վիճակը, ժողովուրդէն 100,000 հոգի պակսելուն հետեւանքը չէ: 100,000 հոգի գացած ըլլալուն համար գործերը այս վիճակին չեն հասնիր: Պոլսոյ մէջ մէկ դարու կեանք ունեցող ընտանիք շատ քիչ կայ: Հինէն մնացած հարստութիւններ կերուած լմնցած են, այդ դրամներն ալ Եւրոպա գացած են: Թուրք ընտանիքներու մէջ հարուստ հին ընտանիքի մը չենք հանդիպիր: Եւ այսօր եթէ կան 5—10 հարուստներ, յուսալի չէ որ վաղը տէր ըլլան այդ հարստութեան, որովհետեւ իրենց զաւակները եւ թոռները անիկա պիտի սպառեն: Վօսփորի եւ Անատօլուի զծին վրայ գտնուող Թուրք տուները այսօր կը փլին, որովհետեւ անոնց տէրերը ամբողջ պաշտօնեայ եւ սպառող էին: Անոնց թողած փոքր հարստութիւնները իրենց զաւակները սպառելէ յետոյ այդ քէօշքերը, ապարանքները աւերակ դարձան: Թուրքերը արտադրող չըլլալով, իրենց ձեռք անցուցածը չեն կրցած շահագործել եւ այսօր իսկ դրամագլուխ չունենալով, ուրիշ ազգի պատկանող վաճառականներու չափ չեն կրնար գործել: Ես էնկիւրի ալ գացի եւ պտտեցայ ամէն կողմ: Աւերակի վերածուած Պէտէսթէնը, բաղնիքի աւերակոյտէն հանուած մեծ քարեր, անցեալին մէջ երկրին շէն վիճակին վկաներն են: Բայց այդ քաղաքն ալ արտադրող չըլլալով, ժողովուրդը աղքատութեան տակ կը ճզմուի: Եթէ չաշխատուի Պոլիսը արհեստական կեդրոնի մը վերածելու, անկումը պիտի շարունակուի: Տան վարձքերը կ'իյնան հետզհետէ: Պահչէ գաբուի եւ Սուլթան Համամի 5—10 շէնքերէն զատ, դեռ Պայազիտ չելած, վարձքերը արագօրէն կ'իյնան: Այսօր Շիշլիի կողմի շէնքերն են որ աչքի կը զարնեն: 15—20 տարի առաջ այրած տեղերը չեն շինուիր: Ամէն կողմ աղքատի հիւղակներ: Լէպլէպիճիներ, նպարավաճառներ, ծխավաճառներ, հացագործներ ո՞րքան տուրք կրնան տալ թաղապետութեան: Գործարաններ պէտք է հաստատուին որ թաղապետական հասոյթը աւելնայ: Կարողութիւնը շահու աղբիւրները աւելցնելուն մէջն է: Էնկիւրիի Գարաօղլան հրապարակը ընդարձակելու համար 150,000 ոսկի վարկ յատկացուեր է, ալ մտածելու է թէ Պոլսոյ համար ի՛նչ գումար պէտք է: Պոլսոյ հասոյթներով մինչեւ Շահզատէ Պաշըի ճամբաները կրնան շինուիլ, բայց մնացեալ տեղերը ի՞նչ պիտի ըլլան: Աշխատինք երկիրը անկումէ փրկելու, որուն համար պէտք է խորհինք եւ աշխատինք:

Մի՛ մոռնաք—յետոյ կը տուժէք

Փարիզի ոստիկանական տեսչութիւնը կրկին կը յիշեցնէ թէ բոլոր այն օտարականները, որոնց մականունը կը սկսի Aէն մինչեւ D գիրերով եւ որոնք դեռ դիմում չեն կատարած իրենց ինքնութեան թուղթերը փոխել տալու համար, պէտք է դիմեն մինչեւ վաղը իրիկուն՝ երկուշաբթի, փետր. 15: Այս պայմանաժամը անցնելէ վերջ, դիմում չի կատարողներուն դէմ վարչական խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, մինչեւ իսկ Ֆրանսայէն դուրս պիտի վտարուին:

Գալով անոնց, որոնց մականունը Eէն մինչեւ K տառերով կը սկսի, ինչպէս գրեցինք, անոնք ալ փետր. 16էն փետր. 28ը պէտք է անպայման դիմեն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՌԵԽՍԱՐՍԱՓԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

650 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ՝ Յունուարի վերջերը, Չեկային հրամանով հազար հինգ հարիւր հոգի ձերբակալուած են Հայաստանի, Վրաստանի և Ատրպէջանի մէջ, իբրեւ հակայեղափոխական: Միայն Հայաստանի կալանաւորներուն թիւն է 650: Բոլոր զօրանոցներն ու բանտերը լեցուած են:

Տագնապը չէ վերջացած դեռ

Գրած էինք թէ վարչապետ Պոլան վեց օր պայմանաժամ տուած էր ելմտացոյցը քուէարկելու համար: Այս սպառնալիքը ունեցաւ իր արդիւնքը եւ առջի օրուան նիստին մէջ դիրքերը ճշդուեցան: Ձախակողմեան խմբակը, որ ելմտական նախարարի ծրագրին դէմ ուրիշ ծրագիր մը ներկայացուցած էր եւ կը պաշտպանէր զայն, բոլորովին ձախողութեան մատնուեցաւ, մասնաւորաբար հետեւեալ երեք կէտերուն մէջ, 1.— Եկամուտի պարտաւորիչ յայտարարութիւն, 2.— «Կրողին» պարտաթուղթերու բարձում եւ «անուանական»ի վերածում, 3.— Ժառանգութեանց մէջ պետութեան ինկած բաժինը: Վարչապետը այս վերջին խնդրին վրայ վստահութեան հարց դրաւ եւ 183ի դէմ 326 ձայնով իր տեսակէտը յաղթեց: Ընկերվարականները եւ արմատականները բաժնուեցան իրարմէ և կառավարութիւնը աջակողմեաններու քուէով փրկուեցաւ այս անգամ: Հակառակ քուէ տուին 96 ընկերվարականներ, 26 համայնավարներ, 46 արմատական-ընկերվարականներ և 12 հանրապետական ընկերվարականներ:

Այժմ ձախակողմեան խմբակ գոյութիւն չունի և Պ. Պոլան յաղթական դուրս կուգայ կրկին, շնորհիւ իր ճարպիկութեան:

Ազգերու դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը

• *Առջի օր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ եւ որոշեց ընդհ. ժողովը արտակարգ նիստի հրաւիրել Մարտ 8ին, հետեւեալ օրակարգով.—*

1.— Գերմանիան անդամ ընդունելու խնդիր: 2.— Խորհուրդին նոր անդամ աւելցնելու հարց: 2.— Ելմտական խնդիր և 4.— Ընդհ. ժողովի համար սրահի մը շինութիւն: Խորհուրդը միաժամանակ իր սովորական նիստը պիտի գումարէ եւ մօտ օրէն պիտի հետեւի ընդհ. ժողովի աշխատանքներուն:

Նոր կախաղաններ

Խարբերդի անկախութեան դատարանին առջեւ վերջին անգամ հարցաքննուեցան Պահրի եւ Մուսթաֆա, որոնք քրտական առաջին ապստամբութեան ատեն Փիրանի մէջ Թուրք ոստիկան զինուորներու վրայ թնդանօթով կրակ բացած էին: Դատարանը ի ներկայութեան մահուան դատապարտեց զանոնք: Իսկ անոնց ընկերը Ջէպիր փախստական ըլլալով, ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցաւ: Պահրի եւ Մուսթաֆա «տարօրինակ պաղարիւնով ողջունեցին իրենց մահավճիռը», ինչպէս կը հաղորդէ Խարբերդէն հասած պաշտօնական հեռագիրը: Նոյնպէս մահուան դատապարտուած են փախստական Խալիլ օղլու Հասան եւ Հիւսէյին, որոնք ամբաստանուած էին թէ գործնապէս մասնակցած են ապստամբութեան: Տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ առողջապահական պաշտօնեայ Սապրի, ի բացակայութեան:

Միւս կողմէ Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը սկսած է քննել Կեսարիոյ մէջ գլխարկի դէմ ցոյց կատարողներու դատը: Ամբաստանեալներուն մէջ կան Մեքքեցիներ եւ Մէտինէցիներ: Կեսարիոյ որբանոցի տնօրէն Ապտուլլահ յայտնած է թէ Սվազի մէջ Գամալը հօճա մինարէէն ժողովուրդին քարոզ տալով Իսլամները հրաւիրած է փաթթոց փաթթելու, որուն վրայ ժողովուրդը զինեալ յարձակում գործած է կառավարութեան վրայ: Ապտուլլահ աւելցուցած է թէ Կեսարիոյ մէջ ալ այս հրամանը հաղորդուելու վրայ է, եւ թէ իրենք ալ պէտք չէ գլխարկ կրեն: Մեքքեցի Ահմէտ Համտի յայտնած է թէ շատ երկիրներ պտտած է, Շէյխ Պէտրէտտինէն օգնութիւն խնդրելու համար Խարբերդ գացած է, կը պատկանի Նագշպէնտիներու «Թարիգաթը Մէճիտիյէի Սանիյէ», որուն 19 հոգի ան զամագրած է Վէզիր Քէօփրիւի մէջ: Շէյխ Պէտրէտտինի տղան Նուրէտտին յայտնեց թէ Վէզիր Քէօփրիւի, Ամասիոյ, Հավզայի եւ շրջականներու ժողովուրդին մեծամասնութիւնը այս աղանդին կը պատկանի: Դատավարութիւնը կը շարունակուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԽԱՌՆԻԽՈՒՌՆ

(ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ԵՐԳ՝ ՏՐՏՈՒՄ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՈՐ ՄԵԿՆԵՑԱՒ)

Ահա կ'անցնիմ տերեւներով ծածկուած ճամբայէն, դանդաղ ու երազուն։ Աշնան անուշ ու ջերմին իրիկունը կը ծաւալի ճամբուն վրայ ու շուրջը, հեռաւոր եղանակի մը պէս։ Արեգակին խոշոր ու վայրենի սկաւառակը, որ ծառերուն մութին մէջէն ոտքերուս տակը կ'իյնայ, գեղեցիկ է քու պայծառ ու խռովիչ դէմքիդ նման։ Ու ջուրը որ քիչ մը վարը՝ կաղամախիներու բուներուն մէջէն կը սողոսկի արծաթահունչ՝ սիրտս կը կանչէ պարելու այս շողող ու կապոյտ երկնքին տակ։

Կը քալեմ գլխահակ ու երջանիկ։ Աշնանահար տերեւները կը խշխշան ոտքերուս տակ։ Ու ահա լայն ու աւազածածկ պողոտան որ պատրանքը պիտի տայ հանդարտագնաց ու խոլոր գետի մը։

Ա՜յս ինչքան խաղաղութիւն ու բուրմունք։ Կարծես անձրեւ եկած ըլլար, այնքան բարութեամբ կ'արտաշնչէ հողը ու այնքան մաքուր է իրիկնային օդը։ Կուրծքս կը ցցեմ ու լիաթոք կը շնչեմ երեկոյեան խունկը։ Այս ի՜նչքան բանաստեղծութիւն ու հրճուանք։ Կարծես ծաղիկ կը տեղայ ուսերուս։ Պիտի ուզէի պոռալ, բարձր ու արձակ ձայնով, այս կապոյտ ու հանդարտ ճամբուն վրայ այնքան լեցուն է սիրտս՝ բայց կը լռեմ։

* * *

Պիտի ըսէի Մայիսի բարի առաւօտ է, եթէ միայն ծաղիկներ ըլլային։ Կարմիր, կապոյտ, սպիտակ ծաղիկներ։ Ու ո՛հ քաղցր ու չարաճճի յիշատակներ անցեալի կապոյտ ու պարագնաց մշուշին մէջէն։ Ո՞վ կանչեց այս չար ու ոսկեզարդ թռչունները ու ո՞վ ըսաւ իրենց որ աշնանային այս հանդարտ իրիկուան լռութիւնը խզեն իրենց թեւթափով։

* * *

Կը քալեմ տակաւին ու կաթիլ կաթիլ կը գինովնամ յիշատակովդ։ Ա՜յնքան պայծառ է իրիկունը, որ դժուարաւ աչքերս գետին կը նետեմ քու երազիդ անձնատուր ըլլալու համար...

Նստի՛մ հոս ու նա՛յիմ արեւգակին որ կը մեռնի... Ա՜հ, հարուստ եմ այս իրիկուն...

* * *

Մութը կը յապաղի դէմ ժայռերուն վրայ։ Պիտի ուզէի, որ հոն այդպէս առկախ մնար, ինչպէս քու հնչեղ ու սրբազան անունդ՝ սարսուռ ու գաղտնապահ շրթներուս վրայ։ Ի՜նչքան քաղցր է քու վրադ մտածելը հիմա։ Հեռաւոր անցեալի մութէն քեզ գրկել բերելը այս իրիկնային մելամաղձոտ ու գեղեցիկ հեռանկարին վրայ ու ծունկը ականջիդ, սիրոյ մանուկ յուզումներէ խօսելու համար։ Ինչքան քաղցր է մանաւանդ խորասուզուիլը կորսուած օրերու բաւիղներուն մէջ, քու տրտում պատկերդ, փոքրիկ աղջկայ քու ժպիտներդ ու նորազարթ զգայնութիւններէ դողացող ձայնդ փրնտռելու համար։

* * *

Ահաւասիկ ուշ մնացած փոքրիկ, կապոյտ ծաղիկ մը ճամբուն վրայ, նուրբ ու վտիտ։ Այնքան լեցուն է սիրտս գորովով որ կը նստիմ քարին վրայ ու զայն կը շոյեմ մատներովս։ Ծաղիկնե՜ր... պիտի ուզէի նստած մնալ այստեղ, արեւէն տաքցած այս մեծրիմ քարին վրայ ու սպասել, մինչեւ որ մութը իջնէր հեռուներէն, վերերէն, փռուէ՜ր ճամբուն վրայ ու թանձրանա՜ր ծառերուն մէջ. մինչեւ որ կապոյտ ու խաղաղ երկնքին խորերէն աստղերը ծաղիկներու նման բուսնէին, հատիկ հատիկ, շողշողուն...

Բարակ գեփիւռ մը կը քալէ գլխուս վրայէն ու հեռուէն գեղջուկ բոժոժներ կը հնչեն։ Շրթներուս վրայ կ'այրի քու անունդ։ Ի՜նչ լաւ է սիրելի անուն մը ունենալ, բայց զայն արտասանել վախնալը։

Կը տխրիմ որ այս երեկոն կրնայ իր վախճանին երթալ, որովհետեւ ոչ մէկ ատեն այսքան շքեղօրէն ու լիութեամբ ապրած էի հոգիիս ու ո՛չ մէկ ատեն ժլատ անցեալէն այսքան լոյս կրցած էի գողնալ լուսաւորելու համար հին օրերու քու դողդոջուն դէմքդ։

Մինչեւ ուշ գիշեր կրնամ մնալ հոս, այս կապոյտ ու անուշ երկնքին տակ։ Հետդ մինակ ըլլալ։

Խօսիլ քեզի։ Ու հաւաքել շիւղ առ շիւղ այս խառնիխուռն ու խենթ զգայնութիւնները։

Լոյսը կը խամրի ճամբուն վրայ։ Իրիկունը շատ հեզ է։

Կ'ուզէի, ե՛ս ալ, աւելի զգաստ ըլլալ ու քեզի նայիլ մեղմօրէն ու հանդարտ։ Կամաց ու զուսպ խօսիլ քու ներկայութեանդ ու չաճապարել, բայց չեմ կրնար։ Սիրտս մանուկի մը պէս է որուն սիրտը եղած է եւ որ չի հանդստանար մինչեւ որ չլայ անյուսօրէն ու յորդաբուխ։ Մինչեւ որ չպարպեմ բաժակս չպիտի կրնամ հանդստօրէն քնանալ։ Կ'ուզէի կենալ քառուղիի մը պորտին վրայ ու բոլոր անցորդ մարդոց ու անոնց մանաւանդ որ սիրով դժբախտ են, ականջներն ի վար հծծել անունդ ու պատմել թէ որքան գեղեցիկ, կատարեալ ու անփոխարինելի ես մտածումիս մէջ։

* * *

Արեւելեան իշխանի մը չափ շռայլ ու Աստուծոյ պէս հարուստ եմ այս երեկոյ երգերով։ Պիտի ուզէի եղանակել հատ մը, ի պատիւ քեզի, բայց կը վախնամ որ չես լսեր զայն այդ աղմկոտ ու պոռնիկ քաղաքէն։ Երգ մը տրտում բառերով, տողերով որ կը դողան։ Երգ մը որ սկսէր այսպէս «Հաճեցէք ընդունիլ, Տիկին, իմ դողդոջուն ու երախտապարտ ձեռքերէս վայրի ծաղիկներու այս փունջը իմ սիրոյս եւ տրտմութեանս...»

* * *

Մութը արդէն կը բիւրեղանայ հեռանկարին վրայ ու ահաւասիկ որ մեր համեստ կայքին լոյսերը կը շողան՝ հիւրընկալ պատուհաններու պէս։ Կը քալեմ դեռ։

Պիտի ուզէի որ հայրենի եղանակ մը նուագէիր ու հայրենի բառեր արտասանէիր սիրաբորբ ու թրթռուն շրթունքներով... Ի՜նչ լաւ ես այս իրիկուն դուն, յիշատակներուս սպիտակ հիւսկէնին վրայ, մերձաւոր ու հարազատ բայց նաեւ հեռաւոր։ Կարծես շօշափելի բայց անմատոյց։ Երջանիկ իրականութիւն ու վրիպած երազ։ Ու ի՜նչ քաղցր կը հնչես ականջիս ու ի՜նչպէս աչքերուս մէջ կը լենաս. կ'օրօրես զիս ներկայութեամբդ ու կը փախչիս։ Ես այսպէս կ'ուզեմ քեզ։ Իմ շրթներս յոգնած են ու թաց տակաւին մեղաւոր ու հպանցիկ համբոյրներով ու աչքերս ձանձրացած քաղաքէն ուր գեղեցկութիւնը սալայատակներուն վրայէն կը քալեցնեն թանձրացեալ ու գռեհիկ գծերով...

* * *

Ճամբուս վրայ կապոյտ ու նուրբ ծաղիկի մը պէս էիր դուն, չփրցուցի քեզ կոթունէդ։

Գինովութեան լեցուն բաժակի մը պէս էիր դուն, չդատարկեցի ու չնետեցի սալայատակին վրայ։

Հիմա կը պահես, քաղաքէն յոգնած ու դժգոհ տղու աչքերուս առջեւ քու ամբողջ խունկդ ու քու երազդ չի մաշիր։ Ա՜հ, ինչպէս խռովիչ է քու վրադ մտածելը աշնանային այսպէս խաղաղ ու մելամաղձիկ իրիկունով...

* * *

Կը յառաջանամ հանդիսական ու ծանր քայլերով։ Ճամբան ոտքերուս տակ հոգի կ'առնէ ու կը խօսի, ա՜յնքան բարի ու հանդիստ է լռութիւնը։ Այս բարի ու հեռագնաց ճամբան թող չվերջանար ու այս գիշերամուտը իր կապոյտ ու թափանցիկ մշուշով յապաղէր ճամբուն վրայ ու գլխուս շուրջ։

Կը նստիմ կամուրջին վրայ, որ կատաղած կատուի մը կռնակին պէս կը կորանայ ջուրին մէկ ափէն միւսը ու կը սպասեմ որ հեռաւոր աստղերը ծագին հատիկ-հատիկ։ Շուրջի մութ կանաչ համայնապատկերը աչքերուս մէջ կը ծաւալի ու կը լայննայ։ Կ'ուզէի հասակս նետել թարմ, կանաչ ու փափուկ մարգին վրայ ու ականջս փակցնել գետնին, լսելու համար հողին սրբազան ու արգասաւոր ձայնը։ Չէ՞ որ իրաքանչիւր ծիլ որ կը ծլի ու իրաքանչիւր ծաղիկ որ թերթերը կը բանայ իր մեղեդին ունի, բեկբեկուն, նուրբ ու անդրաշխարհային։

* * *

Սիրուհիի մը գրկին պէս հեշտալի է կանաչին ծոցը։ Կը սպասեմ որ տարագնաց աստղեր աչքերուս մէջ իյնան ու շողշողան տժգո՜յն երազներ։ Կը խռովիմ։ Միջոցին մէջ անդայտ ու գինովցնող բուրմունքներ կան ու ճամբան լուսաւոր է ու ցնորական։ Կախարդ հոգիդ։

Կը բարձրանամ ու կը քալեմ հինաւուրց լայնախարիսխ պատին տակէն։ Մութը մեղմօրէն կ'իյնայ հեքիաթական բնակարանի մը ու հաստաբուն ու տարածական ծառերու վրայ որ գիշերուան մէջ հրաշքի նման գեղեցիկ են. կը նմանին դողդոջուն ու թրթռուն մարմիններով քրմուհիներու որ բազկատարած կ'աղօթեն ու երկնքի անհամար աստղերուն լոյսը կը պաղատին իրենց ոտքերուն, տակ գի ու ցնորաբեր հողը լուսաւորելու համար։

Ա՜հ, չծիծաղիս վրաս, ամէն մարդ իր հարստութիւնը ունի, իմ հարստութիւնս ալ այս է.— Նստիլ պատին վրայ ու բնութեան ու աշխարհին հոգին փնտռել այս մենաւոր ու հանդարտ անկիւնէն, մտիկ ընել բոլոր ձայներուն ու գրկել բոլոր շրջան ու թռչուն գծերը յաւիտենական գեղեցկութեան։ Նայիլ արիւնագոյն արեւամուտին մէջէն՝ հեռուն, ու զգալ քեզ ու քեզմով ամբողջ ներդաշնակութիւնը տիեզերական խաղաղութեան ու սիրոյն։ Ի՜նչ լաւ է այսպէս մինակ ըլլալ, այս գաղջ ու բարի կիսամութին մէջ որ մարմինս կը գրկէ բրդէ քնքուշ վերարկուի մը նման։

Կը նստիմ պատին վրայ։ Կը կրթնիմ սեւ ու տերեւախիտ հացի մը բունին։ Լուսինը ճամբուն վրայ կը նմանի ոսկեզօծ սաւանի մը։ Կարծես սպասէր արքայական ամոլին՝ որ պիտի գար անտառին խորքէն՝ մերկամարմին ու բոցավառ ու նետուէր իր ծոցը։ Հեշտալի անկողին։

* * *

Պիտի ուզէի սիրոյ տաղեր արտասանել բարձր ու արձակ ձայնով, այս սիրահեւ ծառին տակ, բայց շրթներս կը դողդողին ու սիրտս ծանր է ու լեցուն հասուն պտուղի մը պէս։ Վախնա՛մ փրթի իյնայ իր կոթունէն։ Լոյսէ ծաղիկի մը պէս փթթուն ու բիւրեղէն բամպակի մը չափ դիւրաբեկ ու թափանցիկ ես դուն մտածումիս մէջ։

Ի՜նչքան շատ ու ի՜նչքան պայծառ են աստղերը այս իրիկուն։ Հոգիս կը յորդի յիշատակովդ՝ գինովութեան բաժակ։ Այսորքան շքեղ ու այս որքան ընդհանուր ես դուն։

Կը մտածեմ։ Ի՜նչ լաւ է խաղաղ ու ներդաշնակ ըլլալը բնութեան հետ ու ի՜նչ լաւ է երգելով կարենալ երջանկանալը։ Եթէ դուն հրաշքի պէս մեծվայելուչ ու հրաշափառ չըլլայիր, պիտի ապշէի այս տարօրէն ու խռովիչ ուրախութեան համար որ հոգիս կը լեցնէ։ Չպիտի կարենայի հաւատալ որ այսքան խոր ու անչափելի քաղցրութեամբ կրնայի սիրել աշխարհը առանց քու ներկայութեանդ ո՛վ դուն մոլար ու տրտում բացակայ։

Վարէն ջուրին ձայնը միշտ առողջ ու քնարական։ Պիտի ուզէի երգել գիտնալ ու ձայնս միջոցին մէջ նետել որ ալեկոծէ լռութիւնը՝ ինչպէս քար մը ջուրին միապաղաղ առագաստը։

Ձեռքս դրած եմ քարին։ Ձեռքս կը մսի քարին վրայ։ Պիտի ուզէի պզտիկ ու սպիտակ ձեռքդ ունենալ հիմա ափերուս մէջ, գուրգուրելու համար ինչպէս փոքրիկ եկքանիկ մը։ Քու ձեռքդ տաք պիտի ըլլար լորամարգիի մը մարմինին պէս ու ահաւասիկ որ քու ձեռքիդ յիշատակը տարիներու մութին մէջէն կ'ուգայ ինծի՝ մեղմօրէն ու հլութեամբ։

Եթէ հիմա հոս ըլլայիր, նստած ծունկիս վրայ չպիտի կարենայի այս խենդ բաներուն վրայ խօսիլ քեզի, պիտի բաւէր նայիլ խոշոր պղտոր ու սեւ աչքերուդ, պիտի բաւէր ձեռքս դնել գլխուդ վրայ ու լռե՛լ, լռե՛լ։ Բայց քեզմէ հեռու, ո՛վ դուն հեռու մերձաւոր, շրթներս կը բոցավառին ցանկալի ու կրքոտ բառերով։ Լսէ՛, ի՜նչպէս հաւաքեմ այս անկապակից ու արբշիռ յուզումները քեզի առաջարկելու համար։ Ինչպէս կապեմ վայրի ծաղիկներու այս փունջը՝ ծանրաբոյր ու խռովիչ։ Ա՜հ խառն ի խուռն...

* * *

Ա՜հա կը խօսիմ սիրոյ մասին երկարօրէն ու մանկունակ՝ ես լուռ, զգաստ ու խոհական տղայ։ Ի՜նչպէս եղաւ որ չկրցայ առանց արբենալու ըմպել գինովութեան այս բաժակը։ Ի՜նչպէս եղաւ որ ա՛հա իմ ձեռքերս ալ կը դողդոջեն յուզումէ ու աչքերս կը խոնաւնան ու թարթիչներս կը ծանրանան անուշ բեռի մը տակ, ա՜հ թարթիչներս կը ծանրանան անուշ բեռի մը տակ...

* * *

Առանց սպասելու որ մութը իջնէ վրադ ու վրաս։ Հոգիդ ու հոգիս փակեն իրենց դռները դուրսի անուշ աղմուկին։ Առանց սպասելու որ շրթներդ ու շրթներս ծարաւին, թո՛յլ տուր ձեռքերդ բռնած տանիմ քեզ, տխուր ու երջանիկ անցեալին։

Թո՛յլ տուր որ սորվեցնեմ քեզի այսպէս հեռաւոր, անմերձենալի ու մաքուր սիրոյ մը խորունկ մելամաղձոտ հաճոյքը։ Սորվեցնեմ քեզի անկշռելի երանութիւնը՝ գեղեցկութիւնը միշտ լոյսին տակ կարենալ պահելու սերը չնետելու կրքի բաւիղներուն մէջ։

Մեր շուրջը ամէնուրեք, ծառուղիներուն վրայ թէ պուրաստական լոյսերէ յոգնած մանախուցերուն մէջ՝ մարդիկ երջանկութիւնը կը փնտռեն իրենց հաստ ու վաւաշոտ շրթունքներուն ցանկութեան գինիին մէջ թաթխելով։ Գիշերներ կը լուացնեն կապելաներու ու կարմիր ցուցատախտակներով գինետուններու մէջ։ Բայց ես հրապարտ ու ազնուական մենութեանս մէջ, ես կրցած եմ յաղթել մարմինէս ներս բոլոր կոպիտ ու գռեհիկ կիրքերուն ու պահած եմ քեզ լոյսէ ու ծաղիկներէ հիւսուած շրջանակի մը մէջ։

Ա՜հ, ես ալ գիտեմ քու աղուոր մարմինդ սեղմել բազուկներուս մէջ։ Ալեկոծ աչքերով. ես ալ գիտեմ, տրտում ու անուշ իրիկնամուտի մը գիրկը՝ դողդոջուն բերանով երկարել քու հեզ ու բարի բերանիդ, ես ալ կրնամ քեզ ծանրաբեռնել ցանկութեան խռովիչ ու տաք բառերով, բայց նայէ, սիրոյ քո՛յր, հարսս անուշ աչքերով, քեզի կուգամ հեզ ու խոնարհ, աչքերս գետին ու շրթներս բարի։ Քեզի կուգամ ծաղիկներով բեռնաւոր, ա՜հ, ես սիրոյ գինով ուխտաւոր։ Ա՜հ ի՜նչ ծաղիկներ, վայրի ու գեղեցիկ։ Սպիտակ, կարմիր, կապոյտ։

—Ա՛ռ փնջուր, կ'աղաչեմ քեզի... ընդունէ՛ իմ ծաղիկներս... խառնիխուռն։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՄԵԹՐՈՅԻ ՆՈՐ ԳԻԾԵՐ

Քանի մը օրէն Օտէօնի մեթրոն նոր գիծ մը եւս պիտի ունենայ, ուղղակի կապուելով Էնվալիտի հետ (թիւ 10 մեթրոն)։ Աշխատանքները առաջ կը տարուին զայն երկարելու համար մինչեւ Պասթիյլ։ Մօտ օրէն Սէն-Միշէլ եւ փլաս Մոպէր պիտի հասնի այս գիծը։ Թիւ 8 մեթրոն (Օթէօյլ-Օփէրա) պիտի երկարի մինչեւ ռիւ Տրուօ, ուր պիտի միանայ թիւ 9 գիծին. եւ այս երկու գիծերը՝ մէկը միւսին վրայէն եւ մեծ պուլվառներու տակէն պիտի շարունակեն մինչեւ Ռեփիւպլիքի հրապարակը, ուսկից միայն թիւ 8 գիծը պիտի երկարի դէպի Պասթիյլ։ Ռեփիւպլիք-Պասթիյլ կարեւոր կէտերուն վրայ պիտի միանան նաեւ թիւ 10 եւ թիւ 11 (փորթ տը Լիլա-Օթէլ տը Վիլ) գիծերը։ Առանցմէ զատ թիւ 7 գիծը, որ փորթ տը Լիլայէն կուգայ եւ կ'անցնի կառ տը լ'Էսթէն, Օփէրայէն եւ փալէ-Ռուայալէն, պիտի երկարի մինչեւ փորթ տ'Իթալի։ Մօտ օրէն այս գիծին վրայ պիտի բացուի փօն Մառիի կայարանը, գետեզրին վրայ։

ՄԷՎԼԷՎԻՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Էնկիւրի փակած ըլլալով Պոլսոյ թէքքէները, յայտնի Թուրք գերասան Պիւրհանէտտին պէյ իր հետ խումբ մը մէվլէվիներ բերած է Փարիզ։ Անոնք փարիզեան թատրոնի մը մէջ ներկայացում պիտի տան մօտ օրէն։

ԱՆՈՒՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.— Ռիւ տէ զ'Էքօլի անունը պիտի փոխուի մօտ օրէն եւ պիտի կոչուի ռիւ Ռընէ Վիվիանի, հանգուցեալ վարչապետին անունով։ Աքուար տ'Անվէրսն ալ պիտի մկրտուի յայտնի նկարիչ Ատոլֆ-Վիլէթի անունով (մեռած՝ անցեալ շաբաթ)։

«ԽՈՒԺԻՍՏԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ»

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն

ԹԱՒՐԻԶ, 30 Յուն...

Պարսկաստանի հարաւ արեւմտեան ընդարձակ մէկ նահանգն է Խուզիստան, որը Եղիշէի «Վարդանանց պատմութեան» մէջ կը կոչուի Խուժիստան։ Այս նահանգն է որ դարձաւ աքսորավայրը գերի ինկած հայ նախարարներու ու հոգեւորականներու համար (45...ին)։

Խուժիստանը սահմանակից Հարաւ-արեւելեան քրտական լեռնաշխարհին։ Այնտեղի բնակչութեան ամենամեծ մասը կը կազմեն պարսկախօս քիւրտերը, որոնք գա... բեր շարունակ ապրեր են տես... մը կիսանկախ վիճակի մէջ, թէեւ ենթակայ պարսիկ իշխանութեան։

Տարի մը առաջ, 1925 Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն, Խուժիստանի քիւրտ բնակչութիւնը, ղեկավար ունենալով յայտնի քիւրտ Շէյխ Խազալը, ապստամբութեան դրօշը պարզեց պարսիկ իշխանութեան դէմ, այնպիսի ժամանակ մը, երբ երկրի զինուորական նախարար եւ վարչապետ Րիզա խան փահլէվին էր (ներկայ Շահը)։

Պատերազմական նախարարութեան բանակները շարժման ենթարկել եւ իր իսկ անմիջական ղեկավարութեամբ, տեղի ունեցան զինուորական գործողութիւնները։ Կարճատեւ բայց սաստիկ կռիւներ յետոյ, պարսիկ զօրաբանակները ջախջախեցին ապստամբ հրոսախումբերը, զանոնք մատնելով կոտորածի, գերութեան եւ փախուստի։

Շէյխ Խազալը ինքն ալ փախուստ տուաւ, իսկ որդին պատանդ ինկաւ։

Րիզա խանը կատարեալ յաղթութիւն տարաւ Խուժիստանի մէջ եւ վերջնապէս զսպեց Շէյխ Խազալի ապստամբութիւնը, որմէ յետոյ Րիզա խանը գերի ինկած ապստամբներով եւ Շէյխ Խազալի պատանդ որդիով 1925 Փետրուար 21ին յաղթական մուտք գործեց մայրաքաղաքը Թէհրան, ուր պատիւ իրեն տեղի ունեցան մեծաշուք հանդէսներ, որոնց իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Հայերը։

Րիզա խանը կ'առաջարկէ Շէյխ Խազալին, որ գայ եւ անձնատուր ըլլայ. ըմբոստ Շէյխը նախ կը մերժէ, բայց երբ զինուորական ջոկատ մը Խուժիստան կ'երթայ զինք ձերբակալելու, այն ատեն միայն անձնատուր կ'ըլլայ։ Շէյխը կը տարուի Թէհրան, ուր ներման կ'արժանանայ եւ յետոյ 1925 Նոյեմբերին, երբ Թէհրանի մէջ կը գումարուէր Սահմանադիր ժողովը նոր Շահ ընտրելու համար, Շէյխ Խազալը Խուժիստանի քիւրտերու պատգամաւոր կ'ընտրուի Սահմանադիր ժողովի համար։

Ատրպատականի ներկայ զինուորական հրամանատար Մահմ... Հիւսէյին խան Այրոմը, այս պատմական դէպքերը վերածեր էր թատերգութեան «ԽՈՒԺԻՍՏԱՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ» անունով, պարսիկները Թաւրիզի մէջ չունին իրենց սեփական թատրոնի շէնքը, ուստի զինուորական հրամանատարը ձեռնարկած է հիմնել պետական թատրոնի նոր շէնք մը Թաւրիզի մէջ։

Այս նպատակը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, զինուորական հրամանատարը «Խուժիստանի...

ցաղթանակը» իր խոկ ղեկավարութեամբ Ցունուար 27ի գիշերը բեմադրել տուաւ Թաւրիզի Հայոց Արամեան Թատրոնին մէջ։

Թաւրիզի հայ գաղութը իր ներկայ Առաջնորդ Ներսէս Արքեպսկ.ի օրով, 1914-15ին շինած է Արամեան Թատրոնը, որ Արամեան դպրոցի դրամական գլխաւոր աղբիւրներէն մէկն է)։

Այս ներկայացումէն գոյացած դրամական հասոյթը, որ լուրերու համաձայն 10,000 տոլարի կը հասնի, ամբողջովին պիտի յատկացուի Նոր Թատրոնին կառուցման։

Ներկայացման եկեր էին պետական բոլոր բարձրաստիճան անձերը, օտար հիւպատոսներ, պարսիկ եւ հայ վաճառականներ եւ խուռներամ բազմութիւն։

Անսովոր գիներ ունէին տոմսակները։ Օթեակները հարիւր տոլար, հասարակ տոմսակը հինգ տոլար։

Ներկայացման ընթացքին, հայ վաճառականներն ալ առատութեամբ ծախսեցին, յօգուտ պետական Թատրոնի։

Մահմատ Հիւսէյին խան Այրոմի հեղինակած խաղը կը բաղկանար վեց արարուածէ։

Ցարդելի հեղինակը յաջողութեամբ կրցած էր վերլուծել խուժիստանի ապստամբութեան մանրամասնութիւնները, հարազատ եւ ճշգրիտ գիծերով։

Որքան բնորոշ էին պարսիկ ժողովուրդին առօրեայ կենցաղի, խօսակցութեան եւայլն երեւոյթները։

Դերակատարները առհասարակ կ'ապրէին իրենց խաղերով։ Շէյխ Խազալի դերակատարը յաջողութեամբ քիւրտերուն յատուկ պարսկերէնով պատկերացուց իր դերը։ Շատ բնական էին անոր շէյխի վայել դերը, տարազը եւ շարժումները։

Ներկայացման ամենէն կենդանի մասն էր 6րդ արարուածը, որ այնքա՜ն խոր ազդեցութիւն թողուց ներկաներուն վրայ։ Բեմը կը ներկայացնէր ռազմավայր։ Քիւրտերը դիրքերու ետեւ մտած օրհասական կռիւներ կը մղէին պարսիկ բանակներու դէմ, մինչ Շէյխ Խազալը սուրը ձեռքին կ'եռեւար կռուողներու մէջ եւ կը քաջալերէր զանոնք։ Պարսիկ զօրքը ուժեղ յարձակումով պարտութեան մատնեց քիւրտերը, որոնք գերի ինկան կամ վիրաւորուեցան։

Զօրքը, նուագախումբի առաջնորդութեամբ, յաղթական մուտք գործեց քիւրտերուն մէջ։ Ապա եկաւ Րիզա խանը (այժմ Շահ) յաղթական եւ հպարտ։ Որքա՜ն նման եւ յաջող էր դերակատարը Րիզա խանի դերին մէջ։ Ձայնը, դիմագիծը, քալուածքը, տարազը ամէն ինչ բոլորովին հարազատ։

Յաղթականին հայրենասիրական ճառէն յետոյ, եկաւ Շէյխ Խազալը իր հետեւորդներով եւ անձնատուր եղաւ Րիզա խանին, որ վեհանձնաբար ներում շնորհեց բոլորին, բացի աւազակէ մը, որ գնդակահարուեցաւ։

Զօրքը յաղթական անցք մը կատարեց եւ վարագոյրն իջաւ։

Հասարակութիւնը որոտընդոստ ծափերով ողջունեց Րիզա խանի յաղթանակը եւ գնահատեց հեղինակը։

ՄԱՍԻՍ

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ Թրքական նոր դրօշմաթուղթեր եւ քարդփոստալներ պատրաստուած են հոնր. կառավարութեան անունով։ Ասոնք Պոլսոյ նաւահանգիստը հասած են, բայց մաքսային տեսչութիւնը տուրք պահանջած ըլլալով, կարելի չէ եղած ցամաք հանել։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՖԱՇԻՍՏՆԵՐԸ

Ֆրանսայի ֆաշիստներն ալ սկսան գործել բուռն թափով, շարքերը ստուարացնելու եւ լեգէոնները խրախուսելու համար։ Անցած օր կրկին Սալ Վակրամի մէջ մեծ միթինկ մը ունեցան։ Ֆաշիստի վարիչներէն Ժօրժ Վալուա եւ Ժագ Արթիւս պարզեցին մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքը եւ լուսաբանեցին կարգ մը կէտեր։ «Մենք քաղաքական կազմակերպութիւն մը չենք, մենք կ'ընդունինք որ մեր անդամները քաղաքական նոյն համոզումները չունենան եւ անոնք պատկանին այս կամ այն կուսակցութեան. մեզի համար ո եւ է անպատեհութիւն չի ներկայացներ ասիկա։ Գալով այն խնդրին թէ մենք դաշնակցած ենք համայնավարներուն հետ, այս մասին կ'ըսենք հետեւեալը.— Ո՛չ մէկ միջնորդ կարելի է այնպիսի մարդերու հետ, որոնք կ'ուզեն քանդել ընտանիքը, հայրենիքը եւ մեզ։ Սակայն կան ըմբոստ համայնավարներ — եւ ո՜րքան շատ — զորս մենք եւ միայն մենք կրնանք ու պէտք է միացնենք ազգային դրօշին տակ։ Մեր դերը խորհրդարանին հանդէպ ծանօթ է։ Խորհրդարանը պալար մըն է, զոր պէտք է կտրել նետել, եթէ կ'ուզենք առողջ գործ մը տեսնել այս երկրին մէջ։ Այսօր վարչապետ Պրիանն անգամ հակառակ է խորհրդարանային դրութեան։ Այսօր կը գտնուինք կառավարութեան մը առջեւ, որ այլ եւս չի կրնար կառավարել։ Իր միակ աղբիւրը ճառերն են։ Զինուորական դիկտատորութիւն մը պէտք է այս երկրին։ Գիտենք որ մեր շարժումը պիտի յաջողի։ Եթէ մեզմէ մէկ քանինները ինկան այս կռւին մէջ, գիտենք թէ անոնք իրենց արժանի յաջորդներ պիտի գտնեն իսկոյն։ Մեր կազմակերպութիւնը օրէ օր կը մեծնայ. արդէն 20,000 անդամ ունինք եւ մեր թերթը 100,000 հոգի կը կարդայ։ Մեր անդամներէն շատեր նախապէս ո եւ է կուսակցութեան չեն պատկանած, որովհետեւ ոչ մէկ կուսակցութեան ծրագիր կը գոհացնէր զիրենք. եթէ մեզի եկած են, ըսել է որ վերջապէս գտած են իրենց ուժերը օգտագործելիք տեղը։ Սակայն «փող է հարկաւոր»։ Պէտք է կազմել ելեւմտական խմբակներ, որոնց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պրոպագանդ մղել եւ հանգանակութիւն կատարել։

Ֆաշիստները կը պատրաստուին տօնել 1916 փետր. 21ի տարեդարձը։ Այդ օրն էր որ գերմանները իրենց առաջին յարձակողականը սկսան Վէրտէօնի դէմ։ Ֆաշիստները ամսոյս 21ին իրենց լեգէոններով եւ շքախումբերով Վէրտէօն պիտի երթան եւ այցելութիւն պիտի տան հոն ինկած զինուորներու գերեզմանին։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԷՐԸ

Ամերիկաբնակ Յոյները գնահատելով Զօր. Փանկալոսի հետեւած կոռովի քաղաքականութիւնը Հելլէնեւպուլկար վէճին առթիւ, որոշած են իրենց միջեւ հանգանակութիւն կատարելով վճարել այն 30 միլիոն լէվայի տուգանքը, որուն դատապարտուեցաւ Յունաստան Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԲԵՐՆՈՎ

Խորհրդային թերթերէն կը թարգմանենք կարգ մը յայտարարութիւնները, որոնք եղած են Անդրկովկասի կեդր. գործադիր կոմիտէի վերջին ժողովին մէջ, զանազան պատգամաւորներու կողմէ.

Նախագահ Օրախելաշվիլի ըսաւ.

— Մեր հիմնական հիւանդութիւնները ճամբաներն են։ Անդրկովկասեան ազգաբնակչութեան 9—10րդ մասը երկաթուղիներէ չօգտուիր, եւ այդ պատճառաւ առանձնապէս մեր խճուղիներու հարցը շատ սուր է։ Այս տարի ճամբաներու շինութեան համար պետական պիւտճէէն 1,700,000 ռուպլի ստացանք։

Այդ տեսակէտով կեդրոնը մեզի բացառութիւն ըրաւ եւ Միութեան ոչ մէկ հանրապետութիւնը ոչ մէկ գումար չունի այդ նպատակին համար։

Այդ մասին համապատասխան օրինագիծ մը շուտով պիտի հրատարակուի, որով ազգաբնակութիւնը ստիպողաբար պէտք է մասնակցի տեղական նշանակութեան ճամբաներու շինութեանը։

Կանգ առնելով բնակարանային հարցին վրայ, Օրախելաշվիլի կը մատնանշէ թէ Անդրկովկասեան երկաթուղագծին 800 վակոն յատկացուած են բանուորներու եւ անոնց ընտանիքներու բնակութեան համար։ — Մարդիկ այնտեղ կը ծնին, կ'ապրին եւ կը մեռնին — կ'ըսէ հռետորը։ Ասիկա անընդունելի կացութիւն է թէ երկաթուղիի եւ թէ պետութեան համար։ Այս տարի մտադրութիւն կայ համապատասխան գումար յատկացնել երկաթուղային բանուորներու համար կայարաններ պատրաստելու։

Ընդհանուր կայարանային եւ կոմունալ շինարարութեան համար պետական պիւտճէէն ոչինչ չենք կրնար յատկացնել։

Այս տարի հասարակական աշխատանքներու համար գումարներու կրճատման հարցի առթիւ Օրախելաշվիլի կ'ըսէ.

— Մենք չենք մոռնար մեր պարտականութիւնը տասնեակ հազարաւոր գործազուրկներու վերաբերմամբ, որոնք մեր շինարարութենէն դուրս կը մնան, եւ ամէն առիթէ կ'օգտուինք որպէսզի գումարներու քանակը աւելցնենք։ Որով մենք կը կարծենք թէ խորհրդային իշխանութեան ուղղութիւնը, որպէսզի ամէն մէկ կոպէկը ֆապրիքներ, գործարաններ եւ արտադրական օճախներ կառուցանելու համար ծախսուի, իբրեւ լաւագոյն միջոց գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար,— ճիշդ է։ Այժմ Ատրբէյջանի մէջ, առանձնապէս Գանձակի մէջ, Լենինականի եւ Վրաստանի մի քանի վայրերու մէջ կան ճարտարապետական շինարարութեան իսկական օճախներ։

Շարք մը գործարաններ կ'աշխատին եւ համապատասխան տնտեսական յենակէտ այդ գործարաններու համար արդէն ապահովուած է։

ՓԱՐԻԶԻ մէկ գործարանին մէջ շինուած 12 օդանաւեր Պոլիս հասնելով Էսկիշէհիր ղրկուած են։ Մօտ օրէն 8 օդանաւեր եւս պիտի ղրկուին։

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Նախորդ գրութեամբ մը տուած էինք մեր անցեալին ու ներկայի համառօտ մէկ պատկերը։

Երբ մեր առաջին քայլերուն իսկ կը ստանանք հայ մամուլի եւ մտաւորականներու բարոյական օժանդակութիւնը, կրնանք յուսալ թէ նորանոր հաստատութիւններ եւս պիտի գան իրենց աջակցութիւնը բերել մեր նպատակի իրականացման եւ մեր մէջ ամրապնդել այն յոյսը թէ անպայման ձեւ ու մարմին պիտի առնէ Հ. Ո. ընկերակցութիւն մը կազմելու ծրագիրը։

Մենք «Յառաջ»ի միջոցաւ պարզաբանեցինք մեր նպատակը, տալով ճշմարիտ գիծեր մեր տառապող եղբայրներու առօրեայ կեանքէն։ Անոնք դեռ ընդհանուր ակնարկներ են բոլոր տառապողներու մասին, որոնց հետ եղբայրացած, յուսահատ ու անտրտունջ կ'աշխատին մեր ընկերները, «ապրելու աչքից էժան ծախուածներ»։

Ես անձնապէս ապրած եմ այդ կեանքը. ճանչցած անոր դառնութիւնները։ Ու ինծի պէս հազարաւորներ, որոնք այս կամ այն յաջող դարձուածքով կրցած են զիրենք աւելի հանգիստ ու տանելի պայմաններու մէջ դնել։ Բազմութիւններ կան որոնք գիւղի մը մէջ բաժնուած են, բայց զրկուած են իրարու հետ յարաբերելէ։ Հակառակ պարագային կալուածատէրերը անողոք են իրենց յանձնուած որբերու հանդէպ, կը սպառնան լքել զիրենք, եթէ փորձեն անսաստել իրենց հրամանին։

Իսկ տղաքը ձրի կ'աշխատին... դրամ չունին որ փախչին։

Այսպէս է կեանքը 2856 որբերուն, որոնք այժմ կ'աշխատին գարեջուրի գործատուններու մէջ, կամ Գավալայի դաշտերը։ Եւ ասոնցմէ զատ դարձեալ իրենց բախտին ձգուած Աթէնքի ու իր շրջականերուն մէջ կան մօտաւորապէս չորս հարիւր որբեր, նոյնպէս անմխիթար պայմաններու տակ...։ Ու այս մէկ էջ հայ որբերու պատմութեան...

Իսկ անդին մեր անտիրական բազմութիւնները Սուրիայ, Եգիպտոս եւ այլուր...

Աւելորդ է մանրամասնել. ամէն մէկդ գիտէք այս բոլորը։

Թողունք հացը։ Ամէնէն անփորձ մարդիկն անգամ կրնան իրենց Հացը ճարել. անոնք իբրեւ աշխատաւոր ժողովուրդի մը զաւակներ՝ ամէնադժուարին պայմաններու մէջ անգամ գիտեն պահպանել իրենց նիւթական գոյութիւնը։ Իսկ բարոյական մտահոգութի՞նը։ Ասոնց ուժեղ ծրագրի՝ մարդը տարբերութիւն չունի անասուններէն, եւ մենք, ամէն բանէ առաջ կ'ուզենք նկարագիր ունենալ։ Ահա թէ ինչո՞ւ մենք որ հազար դժուարութեամբ ու սրտի տրոփումներով հաւաքեցինք գիտութեան քանի մը փշրանքները, պէտք է սորվինք ամուր պահել մեր մաքուր մտածումներու բարոյական շէնքը։ Բայց մեկուսի ջանքերով դժուար թէ յաջողի այս նըպատակին իրականացումը։

Պէտք է օգնենք մենք մեզի. եւ այն ատեն պիտի տեսնէք որ ամէն մարդ պիտի փութայ շնորհաւորել մեր գործը։ Մեր չափահաս որբերու բոլոր գիտակից տարրերը պէտք է զօրացնեն իրենց կամքը, հարուածելու համար մեր ամէնուս բարոյական թշնամին.— այլասերման ու փակցման վտանգը։

Եղբայրներ ունինք, որոնք դեռ չեն կրնար զատել չարն ու բարին, դեռ չեն կրնար կեանքի ճամբան առանձին քալել՝ օգնենք անոնց։ Եւ այդ կերպով մենք չափահասներս իրաւունք պիտի ունենանք ըսելու թէ մեր միտքն ու սիրտը բան մը կ'արժեն։ Այն ատեն միայն մենք բոլորս արժանի պիտի ըլլանք մեր հայրերու ժառանգութեան։ Եւ այն ատեն միայն իրաւունք պիտի ունենանք անոնցմով, ու մենք մեզմով հըպարտանալու։

Կազմակերպուինք։

ՏԱՃԱՏ Գ-ՆԴՈՒՆԻ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ԼՈՆՏՈՆ Կ'ԵՐԹԱՅ?

Անգլիոյ պահպանողական օրական «Մորնինկ փօսթ» կը գրէ թէ Մուսթաֆա Քէմալ որոշած է մօտերս Լոնտոն երթալ, Մուսուլի խնդրին առթիւ ուղղակի բանակցելու համար անգլիական կառավարութեան հետ։

Ինչպէս կ'երեւի, Անգլիոյ դեսպան Սըր Լինտսէյի եւ Էնկիւրիի կառավարութեան միջեւ վերջերս տեղի ունեցած բանակցութիւնները որ եւ է արդիւնք չեն տուած։ Միւս կողմէ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ Թուրքիոյ դէմ ծրագրուած համաձայնութիւնը մեծ մտահոգութեան մատնած է Էնկիւրիի վարիչները, որոնք այդ դէպքէն ի վեր մեղմացուցին իրենց յոխորտանքները եւ աւելի հեզ դարձան։ Մուսթաֆա Քէմալի այս ճամբորդութիւնն ալ ցոյց կուտայ թէ Թուրքերը ո՛րքան բան կորսնցուցած են իրենց ամբարտաւանութենէն։

ԴԷՊՔԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Մարզպանին հրամանագրով առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի Դամասկոսի մէջ։ Ինչպէս յայտնի է, վերջերս հրաժարած էր Սուրիոյ պետութեան նախագահ Սուպհի Պէրէքէթ պէյ, ծագումով Թուրք, եւ այդ թուականէն ի վեր ներքին գործերը առկախ վիճակի մէջ կը մնային։ Նոր ընտրութիւնները վերջանալէն յետոյ պիտի կազմուի նոր կառավարութիւնը, սակայն մինչեւ այդ, ընթացիկ գործերը պիտի վարէ առժամեայ մարմին մը, որուն նախագահը պիտի ըլլայ մարզպանին ներկայացուցիչը, որ պիտի ընտրէ իր աշխատակիցները։

Հրամանագիրը կ'աւելցնէ որ Զօրավար Անտրէա Դամասկոսի զինուորական կառավարիչ նշանակուած է։

Պ. Ալի յայտարարած է որ այս վարչաձեւին տեւողութիւնը կախուած է ժողովուրդէն, այսինքն եթէ ժողովուրդը ընտրութեանց մասնակցի եւ պոյքոթ չընէ, այն ատեն կ'ունենայ իր տեւական կառավարութիւնը, ընտրուած իր իսկ քուէով։

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրի կախաղանով կը պատժէ բոլոր այն մարդիկը, որոնք կը յանդգնին օրուան վարիչներուն դէմ լեզու բարձրացնել։ Բոլոր ընդդիմադիր երեսփոխանները, եւ անոնց մէջ ալ անոնք որոնք միլլի շարժումին առաջնորդները եղած են ինչպէս Րէուֆ պէյ, Գարա Վասըֆ, Քեազիմ Գարա Պէքիր փաշա, Ատնան պէյ, եւայլն.— մէկիկ մէկիկ հրապարակէն քաշուեցան կամ ստուերի մէջ ինկան։

Մնացած ընդդիմադիրները այլեւս չեն համարձակիր իրենց բերանը բանալ։ Համբաւաւոր Եօնուս Նատի այս լռութիւնը կը վերագրէ անոր որ անոնք ըսելիք խօսք չունին։ Նէճմէտտին Սատըգ ալ յուսահատութեան կը վերագրէ անոնց լռութիւնը եւ կը հրաւիրէ զանոնք որ բեմ բարձրանան եւ հայրենիքի շահը պաշտպանող ճառեր խօսին, հակառակ պարագային թող քաշուին երթան իրենց միւս ընկերներուն պէս։

ԿՈՉ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

Խումբ մը երիտասարդներ նախաձեռնութիւնը ունեցած են կազմելու Միութիւն մը որ պիտի ըլլայ առաւելապէս Նոր Սերունդի Միութիւնը։ — Նպատակ՝ ուճացող [?] հայ երիտասարդութեան բազմաթեսակ շերտերու միացման կէտը հանդիսանալ։

Միութիւնս ինքնօգնութեամբ եւ ինքնակրթութեամբ զարգացման ազդակ մը պիտի ըլլայ՝ հոգտանելով նոր սերունդի մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական կրթութեան։

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք՝ մեր Միութեան անհրաժեշտութեան եւ կատարելիք դերի օգտակարութեան համոզուած երկսեռ երիտասարդութեան իրենց աջակցութեան բաժինը բերել մեզ, մասնակցելով ընդհ. ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ, այսօր, կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 169, Rue Belleville, Métro: Place des Fêtes:

Յանձնախումբ

520,000 ՏՈԼԱՐ՝ ՖԱՔԻՐԻՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Ֆաքիր Թահիր պէյ քսան շաբթի համար պայմանագրութիւն մը կնքած է Ամերիկայի հետ, 520 հազար տոլարի աննախընթաց գումարով։ Հետեւաբար պիտի անցնի ուղղակի Ամերիկա, առանց այցելելու Անգլիա, թէեւ վերջերս մասնաւոր հրաւէր ստացած էր Անգլիոյ արքունիքէն։

Միեւնոյն ատեն կ'իմանանք թէ երեք հարիւր Անգլիացիներ Փարիզ պիտի գան փետր. 25ի ներկայացման համար, որ տեղի պիտի ունենայ Թրոքատերոյի մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Այսօր Stade Jean Bouinի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ ֆրանսայի ախոյեաններու միջեւ տեղի ունեցող մրցման հայկական խումբը դաշտ պիտի ելլէ հետեւեալ կազմով.—

Հ. Մ. Ը. Մ. (կապոյտ «սվէթըր» ճերմակ շապիկ, կապոյտ դափաստ եւ գուլպայ)։ Բերդապահ՝ Ցէվէճեան, յետսապահ՝ Մկրտիչ եւ Թուքէն, միջնապահ՝ Գամէր, Լեւոն, Ասատուր, յառաջապահ՝ Շահէն, Ս. Կարապետեան, Արծիւեան, Ս. Խուպէսէրեան, Գրիգորեան։

Մրցումը կը սկսի ժամը 2ուկէսին եւ տեղի կ'ունենայ ոեւէ օդով։

Երեքշաբթի «Mardi Gras»ի առթիւ Havre A. C. Red-Star մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն պահեստի խումբ մը պիտի մրցի 1ուկէսին Stade de Parisի մէջ Red-Starի խումբին դէմ։ Հ. Թ.

Կասկածելիները Յունաստանի մէջ

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ հելլէն ոստիկանութիւնը յիշեալ քաղաքին մէջ ձերբակալած է չորս Հայեր եւ տասը Յոյներ իբրեւ համայնավարներ: Դիկտատոր Փանկալօս հրաման տուած է Ապահովութեան Տնօրէնութեան ձերբակալել, աքսորել կամ սահմանէն դուրս հանել բոլոր կասկածելիները, առանց դատավարութեան: Աթէնքի ոստիկանապետը «Նոր Օր»ի խմբագրին յայտարարած է թէ կասկածելի կը նկատուին բոլոր գաղթականները: Անգործութեամբ ծանօթ կարգ մը Հայեր կան, որոնց հետքին վրայ է միշտ ոստիկանութիւնը և որոնք իրենց արարքներով հակումներ ունին դէպի համայնավարութիւնը: Այսպիսի մարդիկ ձերբակալելու համար հելլէն կառավարութիւնը պէտք չունի Հայերու մատնանշումներուն: Իր միջոցները շատ լայն են, կասկածելիները հետապնդելու և անգործներուն վրայ հսկելու համար: Մազլըմեան եպսկ. կառավարութեան դիմած է, երաշխաւորելով կալանաւորներուն անմեղութիւնը:

Հացը դարձեալ կը սղի

Հացին քիլոն Փետր. 2էն 1 ֆրանք 75 բարձրացած էր: Վերջին շաբթուան ընթացքին ալիւրը դարձեալ սղած ըլլալով, Քաղաքապետութիւնը որոշեց Փետր. 23էն սկսեալ 1 ֆր. 80ի բարձրացնել հացին գինը:

Միւս կողմէ կաթին գինը այս ձմեռ չորս անգամ բարձրացում ունեցաւ: Կառավարութիւնը այս մասին քննութիւն կատարելով հաստատեց որ կարգ մը շահադէտներ մեղսակից են այս գործին: Յանցաւորները պիտի պատժուին:

Ֆաքիրին արկածները

Ուրբաթ առտուան դէմ Ֆաքիր Թահրա պէյ երկու կիներու ընկերակցութեամբ ու կաբրիէլ սրճարան մը գացած էր, հաստատութեան տնօրէնին հետ միասին: 4ն ալ սկսան խմել. ֆաքիրը կարգ մը փորձեր ըրաւ. յետոյ տնօրէնը հեռացաւ: Առտուն ժամը 8ին Թահրա պէյ ուզեց մեկնիլ իր քովի կիներուն հետ: Սպասաւորը իրեն ներկայացուց 472 ֆրանքի հաշիւ մը, զոր ֆաքիրը մերժեց վճարել, յայտարարելով թէ տնօրէնին կողմէ հրաւիրուած էր: Սպասաւորները մտիկ չըրին եւ թոյլ չտուին որ ֆաքիրը դուրս ելլէ: Ասոր վրայ սաստիկ բարկացած, Թահրա պէյ սկսաւ գաւաթներն ու պնակները կոտրել եւ սպառնալ բոլորին: Սրճարանին վարիչը, հսկիչ մը եւ երկու սպասաւորներ հազիւ կրցան զսպել զինքը: Ի վերջոյ ֆաքիրը տարուեցաւ Բլինեանքուրի ոստիկանատունը, ուր ոստիկանապետ Պ. Փիյյօ չկրցաւ կարգադրել խնդիրը: Սրճարանատէրը, բացի 472 ֆր.էն, քանի մը հազար ֆր. կը պահանջէ կոտրած ապակիներու եւ պնակներու իբրեւ հատուցում:

Միւս կողմէ մեզի կը հաղորդեն թէ ֆաքիրը այդ սրճարանը հրաւիրուած է հաստատութեան տնօրէնին կողմէ, որ յոյն մըն է եւ նպատակ ունեցած է ծուղակի մէջ ձգել զինքը: Սպասաւորները կապած են Թահրա պէյը եւ կողոպտած են անոր 160 անգլ. ոսկին:

Եկեղեցին մը հասոյթները հաճգի տակ

Էվգաֆի վարչութիւնը գրաւի տակ առած է Պոլիս՝ Մաքրիգիւղի եկեղեցական կալուածներուն հասոյթները, առարկելով թէ հարիւր ոսկիի չափ իճարէյի պարտք ունին: Արդէն եկեղեցիին հասոյթները նուազած ըլլալով, նոյն իսկ անհրաժեշտ ծախքերուն չէին բաւեր. ասկէ զատ եկեղեցիին կողմէ դպրոցին եղած օգնութիւնն ալ դադրած է եւ ուսուցիչներուն ամսականները վճարելիք դրամ չկայ:

Այս պայմաններուն մէջ, վերջերս թաղական խորհուրդը հրաժարած էր, չկրնալով ելք մը գտնել: Հիմա երբ կալուածներու հասոյթներն ալ կը բռնագրաւուին, կը ստեղծուի բոլորովին անել վիճակ մը: Դպրոցը փակուելու վտանգին մէջ է:

Պարսկաստան վրէժ կը լուծէ

Թէհրանէն կը հեռագրեն փետր. 12 թուականով.—

Խորհրդարանը այսօր մերժեց օրինագիծ մը որ ռուսական ընկերութեան կը յանձնէր կասպեան ծովու ձկնարաններուն շահագործումը: Այս մերժումը փոխվրէժ մը կը նկատուի, քանի որ Ռուսիա վերջերս արգիլած է պարսկական ապրանքներու մուտքը: Ամերիկեան ելմտական խորհրդականը օրինագծին հակառակ էր առջի օրէն. իսկ անգլիական դեսպանը մեծապէս կը շահագրգռուէր: Խորհրդային դեսպանը կատղեցաւ խորհրդարանին մերժումէն, որովհետեւ երեք տարիէ ի վեր կ'աշխատէր այդ ելքին համար:

Ոսկի եւ արծաթ ձուլողները

Ոստիկանութիւնը առջի օր 81, Ռիւ տը Մէնիլմօնթան Պ. Պալմէրի բնակարանին մէջ երեւան հանեց փոքրիկ ձուլարան մը, ուր մօտ մէկ տարիէ ի վեր քանի մը թօնօ ֆրանսական ոսկի եւ արծաթ դրամներ հալեցուած են: Ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած անձի մը քով գտնուեցան 20 քիլօ հալած արծաթ եւ 500 կրամ ոսկի, ուրիշի մը քով՝ 30 քիլօ ծանրութեամբ 50 սանթիմնոց, 1, 2 և 5 ֆրանքնոց արծաթ դրամներ: Պալմէր խոստովանեցաւ որ երեք ամսուան մէջ 1000—1200 քիլօ արծաթ եւ ոսկի հալեցուցած են մէկ միլիոն ֆրանք արժէքով:

ՆՈՐՕՐԻՆԱԿ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կոմսուհի Սօֆիա Մանշէտա, 27 տարեկան, քոյրը շարժանկարի հռչակաւոր արուեստագիտուհի Մառի Օրսկայի, փետր. 11ին անձնասպան եղաւ, իբրեւ հետեւանք... Մուսօլինիի մէկ ճառին: Ծնունդով լեհ, բայց ամուսնութեամբ իտալացի,- կոմսուհին որ Հռոմի մէջ առիթ ունեցած էր խօսակցելու Մուսօլինիի հետ, մոլեռանդ հիացումունէր իտալիոյ դիկտատորին հանդէպ: Այն աստիճան ազդուած էր անոր վերջին ճառէն, որ արուեստագէտներու մէկ ժամադրավայրին մէջ բարձրաձայն լուտանքներ կը տեղար գերմանիոյ հասցէին եւ «կեցցէ՛ իտալիան» կը պոռար: Քոյրը լուր առնելով եկաւ, եւ բուռն վէճ մը ունեցաւ օթէլ Պրիսթոլի մէջ: Կոմսուհին չափազանց ազդուած, սենեակը փակուեցաւ եւ վիզէն չուան մը անցնելով, պատուհանէն կախեց ինքզինքը:

Հրապարակ եղա՜ւ...

1926ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Ֆրանսա բնակող ամեն Հայու համար անհրաժեշտ գիրք մըն է այն:

ԿԸ ՊԱՐՈՒՆԱԿԷ

Ամբողջական տեղեկութիւններ ֆրանսաբնակ Հայերու, Միութիւններու, կազմակերպութիւններու, ևլն. մասին:

Կարեւոր գիտելիքներ օտարականներու հաստատման, առեւտրական, ընտանեկան և այլ օրէնքներու ու կանոններու մասին:

Եւ անուններու պիտանի ցանկ մը Փարիզի մէջ, շրջակայքը և մասամբ գաւառները հաստատուած Հայերու՝ իրենց որոշ հասցէներով, թէլէֆօնի թիւով, ևլն., ևլն.:

ԳԻՆ 10 ՖՐՔ.

(ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ 12 ՖՐԱՆՔ)

Փնտռեցէ՛ք բոլոր գրավաճառներէն եւ լրագրավաճառներէն:

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ - ՄԱՍԻՍԻ ՏՊԱՐԱՆ

Imprimerie MASSIS, 208 bis Rue Lafayette, Paris

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք Սկիւտարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին անդամ եւ սկաուտ խմբապետ Արտաւազդ Վարդանեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Հինգշաբթի օր Շարիթէի հիւանդանոցին մէջ, ամսուան մը տաժանելի հիւանդութենէ վերջ:

Կեդրոնականի փայլուն շրջանաւարտներէն եղած է, Սկիւտարի ժառանգաւորաց մարզական լաւագոյն ուժերէն մէկը, եւ մարզանքի ուսուցիչ՝ զանազան դպրոցներու եւ որբանոցներու:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ, այսօր, կէս օրէն վերջ Հայոց Եկեղեցիին մէջ: Զինքը ճանչցողները պիտի փութան անշուշտ վերջին յարգանք մը մատուցանելու իրենց վաղամեռիկ ընկերոջ յիշատակին:

Տէր և Տիկին Բարունակ Գումրուեանց շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայ եղան վաղամեռիկ

ԸՆԿ-ՆԵՐՍԷՍ ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան եւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱ-ՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐԸ սովորաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի (21 փետր.) կէսօրէ յետոյ ժամը 2,30ին, 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վերի սրահը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶի եւ շրջանի բոլոր խումբերը դասախօսական ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ հինգշաբթի երեկոյ փետրուար 18ին: Կը զեկուցէ ընկեր Վ.:

ՌՈՍՏՈՄ Լուսանի ֆրանսերէնի դասախօսութիւնները՝ ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ գիշեր ժամը 8,30ին իր սրահը:

Հ. Յ. Դ. Արմէն-Գարօ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ճաշարան Ֆլօրիայի վերնայարկը: Դասախօս ընկ. Վ.:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԱԼԱՆՍ, Ա. Ա.— Կը խնդրուի նշանակել վերջին թարգմանութեան հեղինակը (եւ միշտ):

ԹԱՒՐԻԶ, Հ. Ա.— Մասը այստեղ չէ:

ԼՕՌԷԹ, Վ. Ս.— Ստացանք նամականին:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ա.— Նոր բաժանորդին կը ղրկուի Փետ. 7էն:

ՄԱՍՓՕԴ, Մ. Մ.— Բաժնեգինը ֆրանսական ֆրանք է: Կրնաք ղրկել վճարմնեայ կամ նամակով:

ՄԱՍ, Խ. Հ.— Ձեր ուզած գիրքերը չկան:

ՍԻԼԻԻԷՌ, Ս. Ֆ.— Ստացանք 30 ֆր.: Տարեգիրքը կը ստանաք ուղղակի:

ԷԲԻՆԷ, Բ. Ս.— Մէկ շաժոնի հաշիւն է ճիշդ վեց ամսականն:

ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐ

Նոր վարչութեան բացառիկ կարգադրութեամբ, իր տրամադրութեան տակ ունեցած մեծ պողոտայի մը վրայ օդասուն խոշոր շէնքի մէջ ունինք ամուրիներու համար առանձին մահճակալներով պառկելու տեղեր: Խիստ մաքուր սպասարկութիւն: Միայն օրական 2 ֆրանք 30 սանթիմ ընչին վճարումով: Թրամուէյով եւ շոգեկառքով հաղորդակցութիւն բոլոր վայրերու համար: Համոզուելու համար մէկ այցելութիւն բաւ է:

Դիմել նոր վարչութեան 20 Rue de Bezons, Courbevoie. Tel 39:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Օդասուն սենեակներ առանձին կամ խոհանոցով, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, պարտէզով մաքուր նոր տունի մէջ: Թրամուէյի եւ շոգեկառքի կայարաններուն՝ խիստ մօտը: Մէկն Լազարէն La Garenne Bézons. Հասցէ 14 rue des Arts. Colombes:

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Այս գիշեր ժամը 8.30ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

SALLE DE GÉOGRAPHIEի մէջ, 184, Bld. St. Germain

Քառաձայն խմբերգներ կոմիտասի վրդ.է, Դր. Սիւնիէ եւն.

Կը խօսի՝ Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿ Օր. ՁԱՌԱՓԵԱՆ, ՋՈՒԹԱԿ ՕՐ. ՏԸ ՄԷՕ, ՄԵՆԵՐԳ Պր. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ

Մուտք՝ 15, 10, 7 եւ 5 ֆրանք:

Տոմսերը՝ ճաշարաններէ, 95 Bld. St. Germain, Café Métroէն եւ կիշէէն:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—Կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9-12

ԱԴԱՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ

Ստացած ենք սեզօնի առթիւ անգլիական եւ ֆրանսական նորանոր կերպասներ:

24, Rue Bergère, Paris (9) — Թելեֆոն Provence 05-49

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ բժիշկ Պ. Ղ. Բաքըճեանի, որ իր ճարտար խնամքներով եւ հմուտ ախտաճանաչութեամբ անձնուիրաբար ազատեց զիս մահառիթ հիւանդութենէ մը:

Մարսէյլ — Ա. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ

ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

20 փետր. Շբ. գիշեր ժամը 8.45ին Théâtre du Conservatoire Renée Maubelի մէջ 8-10 rue de l'Orient Metro Blanche եւ Abbesses.

Ձոխ բեմադրութեամբ եւ պատմ. հագուստներով

ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ կամ ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Դիւցազներգութիւն 4 արար եւ 2 պատկեր: Կը մասնակցին.— Տկն. Սիրուշի Նշանեան, Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Շահան Սարեան, Ա. Գմբէթեան, Դարիմ Մագսուտեան, Ե. Գասպարեան, Գրիգոր, Վահան, Հրաչեայ, Տէրվիշ, եւայլն...

ՄՈՒՏՔ՝ 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆր. Օթեակ 100 ֆր.: Տոմսերը՝ բոլոր հայ ճաշարաններէն, ղեկավար Տ. Նշանեանէ 63 rue Mr. le Prince եւ ներկայացման գիշերը ժամը 6.30էն սկսեալ թատրոնին կիշէէն:

ԳՐԱՏՈՒՆ Ա. ՇԱՃԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1868ին

Հին եւ նոր հրատարակութիւններ

Ամէնուն Տարեցոյցը թէոդիկ 1926, 35 ֆրանք, Եղերաբախտ Յարուհին 1924 18, Դէմքեր Ա. Զօպանեան 1924, 20, Հայկական երգարան 10, Հայորդիներ Սիամանթօ, Գեղեզմանք երիտասարդաց 5, Հայկական նամականի 12, Մանֆրէդ Լորդ Բայրն 5, Թագաւոր Ս. Իւշկեւիչ 5, Հաճի Մուրատ Տօլստոյ 6, Համլէթ Շէյքսփիր 8, Օթէլլօ Շէյքսփիր 15, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ Դրագիրը 4, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն ու գործը 15, Ժէնըվիէվ Քրիսթօֆ Շմիտ 5, Լուռ Ցաւեր Գրիգոր Զօհրապ 8, Օմար Խայեամի քառասեղծութիւնները 3, Բարեկենդանի անկումները 1, Ֆրանսական խօսակցութիւն 5, Բառարան. ֆր. հայ. Մ. Նուպարեան 50,: Եւ ուրիշ հազար ու մէկ տեսակ հայերէն զանազան գիրքեր զեղչեալ գիներով: Հաւաքածոյի համար ամէն տեսակ գործածուած նամականիշներու գնում և վաճառում: Հասցէ՝

H. O. Achdjian 35 rue Saint Georges 35 Paris (9). 10-1

ԿՈՒԶՈՒԻ

ՎԱՐԺ ՕԳՆԱԿԱՆ ԽՈՀԱՐԱՐ մը, արեւելեան կերակուրներու համար: Դիմել խմբագրատուն:

ԾԱՆՕԹ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը սորվեցնէ Արեւելեան, Արեւմտեան երաժշտութեան, ջութակի, մանտոլինի, պանճոյի, ուտի եւ քանոնի դասեր: Սակայն կրնալ կարելի չէ: Մի ամիսը Հայերու համար երեք դաս 12 ֆրանք: Ամէն տեսակ երաժշտական գործիք պատրաստ է: Հայ գործաւորներու համար Շաբաթ եւ կիրակի օրերը տրամադրելի է:

Հասցէ՝ 2 Cour du Commerce St. André des Arts, Paris: Մուտք՝ 130, Bld. St. Germain Métro Odéon.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

123 Bld. Sébastopol, 123

(Métro: St Denis եւ Réaumur)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ ջերմամիզութեան, ֆրանկ ախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց:

Բժշկական տարրալուծումներ

Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, Կիրակի՝ 9—12:

Ժողովրդական գիներ

ԳՈՐԾԻ ՏԷՐԵՐՈՒՆ

Փորձ համարակալ մը, տարբերու օրէնքին շատ հմուտ, պատրաստ է նպաստաւոր պայմաններով եւ այցելութեամբ կարգադրել գործի մարդոց եւ առեւտրականներու տոմարները:

Գրել՝ Դ. Թաշճեան 84 rue Pouchet, Paris.

Tél. Marcadet 0.54.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	131	30
Տոլար,	Dollar	27	10
Մարք (ոսկի)	Mark	6	40
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	10
Թրք. ոսկի	» or	121	—
Մէճիտիէ	Médjidié	11	
Լէվա 100 հատր	Léva	19	—
Տրախմի »	Drachme	37	50
Լիր » »	Lire	109	65
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	122	20
Զուից. »	Frc. Suisse	523	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	131	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2450	—
» II	»	1700	—
» III	»	1700	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	130	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

17 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 86 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՄԻՏ ԵՒ ԱՆԱՐԺԱՆ

Պակաւոր սղուն մը, որ Արշակ Չօպանեան կը կոչուի, խե՛լք ըրեր է «բողոք» մը շարադրել եւ ստորագրել տալ խումբ մը մտաւորականներու: Կարդացինք ճերմակ թուղթի վրայ շարուած այդ խօսքերը, մէկ-մէկ աչքէ անցուցինք անոնց տակ փռուած անունները, և չկրցանք զսպել մեր կսկիծն ու արգահատանքը՝ բոլորին հանդէպ, — կուռքերէն մինչեւ երկրպագուները:

Բողոքը երեւութապէս ուղղուած է անհատի մը, Ա. Ահարոնեանի դէմ, բայց իրապէս, իր խմբագրութեամբ եւ ոգիով՝ կը ձգտի սեւցնել բոլոր անոնք որ ծունկի չեն գար Երեւանի վարիչներուն առջեւ. բոլոր անոնք որ կը պնդեն թէ արդի Հայաստանը անկախ չէ, ազատ չէ, իրենց՝ բողոքողներուն իսկ երազած, ուզած հայրենիքը չէ:

Պաղարիւն ըլլանք, որպէս զի արդարութեամբ դատենք եւ որպէս զի չկարծուի թէ անհատներու պաշտպանութեան համար կը գրենք այս տողերը — Դաշնակցութիւնը «շէֆ» չի ճանչնար — բոլորովին մէկդի կը թողունք Ահարոնեանի պարագան: Թող ինք պատասխանէ իրեն դէմ ուղղուած մեղադրանքներուն, եթէ յարմար կը դատէ: Ընենք, անցողակի, որ մենք ալ հետաքրքրուեցանք, թէ իսկապէս արտասանուա՞ծ են այն կարգ մը խօսքերը որ տպուեցան «Երեւան»ի ճակատը, իբրեւ հատուածներ Մարսէյլի ճառէն,—եւ բոլորովին տարբեր բան իմացանք: Ահարոնեան գրած է նաև յօդուած մը Նոյ. 29ի տարեդարձին առթիւ, Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ին մէջ (Յուն 2): Հետաքրքիրները կրնան գտնել եւ կարդալ: Կարելի է վիճիլ այդ գրուածքի ոճին, այս կամ այն սաւթեան մասին. բայց վերջը-վերջը ի՞նչ է անոր ոգին,—այն որ «հայ հայրենիքի կործանումի օրը, ի հաճոյս Մոսկուայի եւ Անգորայի, հռչակուած է որպէս «Հայաստանի անկախութեան օր»:

Սո՞ւտ է: Այդպէս չեղա՞ւ: Այդպէս չգրուեցա՞ւ Փարիզէն մինչեւ Քալիֆորնիա և ամէն տեղ: Եւ բողոքողներէն անոնք որ հայերէն գիտեն, իրենց սրտին խորէն չհառաչեցի՞ն, չլացին, երբ հայկական անկախութեան տապալումը կը փառաբանուէր անորակելի լրբութեամբ, ծափ ու ծնծղայով, երբ պատրաստ բանաձեւեր կը հեռագրուէին զոհերուն, տարագիրներուն անունով: Ուրիշ բան՝ է ըսել թէ Հայաստանի ներկայ վիճակը նուազագոյն չարիքն է, փոխանցման շրջան մը՝ հայ ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութիւնը ապահովելու համար. եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ ժխտել հայկական պետութեան հաստատման թուականը, ուրանալ երէկուան հերոսամարտը, խեղաթիւրել դէպքերը, օրհնել օտար բռունցքը:

Որովհետեւ, կրկնենք անգամ մըն ալ, բողոքողները իրենք — գոնէ անոնք որ մեզի ծանօթ են իրենց խառնուածքով — երբեք չեն կրնար պնդել, թէ այս է եղած-չեղածը, և լաւագոյնը, կատարեալը: Եթէ մինչեւ անգամ համոզուած են որ մեր երկիրը այսօր աւելի լաւ կը կառավարուի քան երէկ, — նորէն չեն կրնար անկեղծօրէն, առանց պատի պատ ձեւերու փառք տալ ներկայ վիճակին: Խօսք չունինք անոնց որ գիտակցաբար կը կեղծեն ու կը սողան, կամ անոնց որ, խեցբեկ հայերէն մը գիտեն, եւ երբեք հետաքրքրուած չեն հայկական կեանքով:

Թողունք այս կէտը. — Երբ յոբելեար-բարապանը կարգով կը պտտէր ստորագրութիւն հաւաքելու, թեկնածուները անշուշտ կարդացին «բողոքը», անոր ամէն մէկ տողը: Արդ, ո՞ւրկէ լսեցին անոնք, թէ ընդդիմադիրները կ'ուրանան «Հայաստանի մը գոյութիւնը»: Ձենք պահանջեր որ հետեւած ըլլան ամբողջ դաշնակցական մամուլին. բայց, կ'ափսոսանք իրենց բթամտութեան վրայ, երբ չեն կրնար զանազանել «լորձնաշուրթն» փառաբանութիւնն ու սրտցաւ քննադատութիւնը:

Մեզի համար նուաստութիւն է հերքում, արդարացում փորձել: Մենք բացառիկ բաժին ենք ունեցած այդ հայրենիքին կազմութեան համար, քրտինք եւ արիւն ենք թափած անոր լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ, երբ ուրիշները փառք եւ դրամ կ'որսային այստեղ եւ այնտեղ, եւ, մեր պարտութենէն վերջն ալ, անդադար կը պօռանք, թէ՝ վարչաձեւը պատճառ պէտք չէ ըլլայ, որ գաղութները երես դարձնեն: Երբ Հայաստան անկախ էր, բողոքողներէն շատերը, եւ մանաւանդ ռամկավարները, պատի՛ւ կը համարէին ծաղրել «ափ մը Երեւանը», որ հայկական պետութեան կորիզը, խարիսխն էր մեզի համար, եւ այդպէս ալ կը մնայ մինչեւ այսօր: Ո՛ր եւ է հաւաստիք տալու պէտք չունինք այդ մասին: Թող կարդան, լսեն, հետեւին: Թող սրբեն իրենց ակնոցները, եւ ուշադրութեամբ սերտեն պատմութիւնը, սկսելով, եթէ կ'ուզեն, 1920էն:

Բայց դեռ կը խօսինք:

Այլապէս շահեկան ծալքեր ունի այս անմիտ եւ անարժան կեցուածքը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ԻՐԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այս խորագրին տակ, Ամերիկայի «Հայրենիք»ը կը գրէ.

Կը թուէր, թէ ամէն հայ հայրենասէր պիտի ուրախանար, որ մեր մատաղ սերունդը երկրի մէջ գէթ կարող էր իր մայրենի լեզուով կրթութիւն ստանալ: Սակայն, հայ պոլշեւիկները, որոնց համար հայրենասիրութիւնը «պուրժուական նախապաշարում» մըն է միայն, ոչ միայն չեն ուրանար, այլ եւ վտանգ մը կը տեսնեն հայերէն լեզուի տիրապետութեան մէջ:

«Վտանգին անունն է—կ'ըսէ «Խորհրդային Հայաստան» պաշտօնաթերթը (տես 1925 թ. Դեկտեմբերի 12ին թիւը) — ռուս լեզուի, գրականութեան ու պատմութեան ակներեւ անկումը...: Ռուս լեզուն, ռուսագիտութիւնը կարծես թէ երկրորդական արժէք է դարձել...: Մեր աճող սերունդը գիտէ միայն մի լեզու — հայերէնը...:»

Այս «վտանգ»ին դէմ պայքարելու համար խորհրդային յօդուածագիրը կ'առաջարկէ ռուսերէն լեզուն եւ գրականութիւնը «անպայման ռուսերէն լեզուով» դասաւանդել:

Մատնանշելով ռուսերէնի եւ ռուսական մշակոյթի այլասերող վտանգը, որ չափազանց մեծ է եղած սկիզբէն ի վեր, մեր պաշտօնակիցը կ'եզրակացնէ.

Հայ մշակոյթը եւ հայ լեզուն կարող են զարգանալ միայն այն ատեն, երբ մեր երիտասարդութիւնը սովրի ոչ միայն խօսիլ, այլ եւ «մտածել» հայերէն: Իսկ պոլշեւիկները, դժբախտաբար, կը սովրեցնեն հայերէն խօսիլ, բայց ռուսերէն մտածել:

Ահա հոս է իրական վտանգը, որուն դէմ պէտք է պայքարիլ բոլոր միջոցներով:

Երեւանի հայ պոլշեւիկները այնքա՛ն վարժուած են ամէն բանի վրայ նայելու ռուսական ակնոցներով, որ հայ երիտասարդութեան՝ հայերէն լեզուին սրտանց փարիլն անգամ այնպիսի վտանգաւոր երեւոյթ մը կը նկատեն, որուն համար նոյն իսկ պէտք կը զգան ահազանգ հնչեցնելու...:

ԹՈՒՐՔԸ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

«Պոլսոյ մէջ սկսաւ հրատարակուիլ թուրքերէն նոր թերթ մը, «Միլլիյէթ», խմբագրութեամբ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի: Առաջին խմբագրականին մէջ, որ ազգութեան գաղափարը կը պարզէ, կը կարդանք հետեւեալ տողերը.

Տնտեսական մարզին մէջ մեր դերը այսպէս կը հասկնանք: Թուրքիոյ արտադրութիւնները, ներածումները, արտածումները, արհեստները, հանքերը... վերջապէս տնտեսական ամէն շարժման արդիւնքը պէտք է Թուրքիոյ եւ Թուրքին շահուն ծառայէ: Թուրք մը ամէն մարդէ աւելի լաւ պիտի ուտէ, ամէն մարդէ աւելի լաւ պիտի հագուի եւ պիտի ապրի:»

Այս նշանաբանէն յետոյ, դիւրին է եզրակացնել թէ ինչ պիտի ընեն ոչ-Թուրքերը:

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԽԱՂԸ

Հետաքրքիրներու ստուար բազմութեան մը առջեւ տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի օրուան մրցումը, որ 1ի դէմ 3ով վերջացաւ Հայերու պարտութեամբ: Խաղը ընդհանրապէս հետաքրքրական եւ ոգեւոր անցաւ ամբողջ մրցման տեւողութեան, բայց սկիզբէն իսկ Ֆրանսացիներուն գերակշռութիւնը զգալի էր: Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողական գիծը անթերի էր: Ռուբէն եւ Մկրտիչ իրենց դերին մէջ էին: Կ'արժէ նոյնպէս յիշատակել բերդապահը Տէվէճեան, որ բազմաթիւ առիթներով կրցաւ անխուսափելի հարուածներ կասեցնել, աւելի անպատուաբեր պարտութեան մը առաջքը առնելով: Անփոխարինելի կեդրոնի միջնապահ մը եղաւ Վիթալին, Պոլսոյ յունական «Բերա Կլիւպ»ին լաւագոյն խաղացողներէն:

Հայ խումբին ամէնէն տկար մասը յառաջապահի գիծն էր, որ չկրցաւ օգտագործել ներկայացուած պատեհութիւնները, մեր պարտութիւնը յաղթանակի փոխելու համար: Ուրիշ անգամ յառաջապահներու աւելի ուժեղ կազմով մը կարելի է նոյնիսկ յաղթանակներ ակնկալել նման զօրաւոր խումբերու դէմ: Պէտք է խոստովանիլ սակայն որ մեզի դէմ ճակատող խումբը (C. A. S. G.) անցեալ տարուան Ֆրանսայի ախոյեանն էր եւ խաղին այս արդիւնքն անգամ կարելի է տեսակ մը նոր գրգիռ համարել Հ.Մ.Ը.Մ.ը առաջնորդելու դէպի աւելի փայլուն գործունէութիւն մը:

Մասնաւորապէս գնահատելի էր դատաւորը M. Van Tighem որ խաղը վարեց կատարեալ անկողմնակալութեամբ:

Կիրակիի ձեռք բերուած այս արդիւնքը վերջնապէս երեւան կը բերէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յարաբերական արժէքը, զայն դասելով Ֆրանսայի լաւագոյն խումբերու կարգին:

Ընտրական արիւնալի պայքար

Ռումանիոյ զանազան քաղաքներէն առնուած հեռագիրները կ'ըսեն թէ կիրակի օր ընտրութեանց առթիւ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են: Մինչեւ հիմա լուր կայ թէ երեք հոգի սպաննուած են: Պուքրէշի մէջ ես խռովութիւններ պատահած են և ոստիկաններ ու զինուորներ ստիպուած են միջամտել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ԴԵՌ

Ելմտական տագնապը անցած շաբաթ բուռն վիճաբանութիւններու տեղի տուած էր երեսփ. ժողովին մէջ: Շաբաթը բացուեցաւ աւելի ջղագրգիռ մթնոլորտի մէջ: Մինչև հիմա քուէարկուած յօդուածներէն յետոյ ելմտացոյցին մէջ 2,400միլիոն ֆր.ի բաց մը կը մնար դեռ: Ելմտ. նախարարը կ'առաջարկէր մասնաւոր տուրք գանձել արտածուած ապրանքներու վրայէն, և կը յուսար 720 միլիոնի հասոյթ ձեռք բերել անկէ: Այս առաջարկը 171 դէմ 285 քուէով մերժուեցաւ: Ասոր վրայ մէջտեղ դրուեցաւ ծխախոտի գինին վրայ ըլլալիք յաւելումը, որմէ մէկ միլիոն կը յուսար: Այս առաջարկն ալ մերժուեցաւ: Ասոր վրայ վարչապետը բեմ գալով պահանջեց որ վերջ դրուի այս վիճակին և ժողովը քիչ մը փութացնէ իր աշխատանքները: Վերջ ի վերջոյ, ըսաւ, կառավարութեան պէտք է միջոցներ տալ կառավարելու համար:

Ընկերվարական երեսփոխան Ուրնօտէլ բուռն կերպով պատասխանեց Պ. Պէնլեւէի և քննադատեց անոր թէ՝ արտաքին և թէ ներքին քաղաքականութիւնը, որոնք հակառակ են ազգին երիցս արտայայտած կամքին: Ասկէ զատ կառավարութիւնը այսօր կանգուն կը մնայ, շնորհիւ ուրիշ մեծամասնութեան մը, որ ձախակողմեաններունը չէ: Վարչապետը ասոր ալ պատասխանեց թէ ինք խմբակցութեան մը կամ կուսակցութեան մը հրամաններովը չէ որ կը կառավարէ, այլ ազգին շահը նկատի կ'առնէ: «Նախկին մեծամասնութիւնը երեք ելմտական նախարարներ տապալեց, առանց վիճաբանութեան ենթարկելու անոնց ծրագիրները: Ներկայ կառավարութիւնը ուրիշ ծրագիր բերած է, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար. կ'ուզէ՞ք օգնել անոր թէ ոչ:» Յետոյ Պ. Պէնլեւէ թեւերը ծալլած և աչքերը սեւեռած ծայրագոյն ձախակողմին վրայ, հանդիսաւորապէս յայտարարեց.— Կառավարութեան և ձեր միջև տարակարծութիւնը շատ աւելի խոր է: Ուրիշներու դիմած էին վարչապետութիւնը ստանձնելու համար. ինչո՞ւ չընդունեցին անոնք. որովհետև կացութիւնը փայլուն չէր: Կ'ուզէ՞ք որ փոխուի այս վիճակը. այն ատեն ըսէք կառավարութեան «կորսուեցէք գացէք». իմ ուզածս ալ այդ է. ես գիտեմ թէ ի՛նչպէս դուրս կ'ելլեն: Կառավարութիւնը ծերակոյտին առջեւ պիտի փորձէ զոցել տալ այն ծակը, զոր դուք չուզեցիք գոցել: Այն ատեն կրկին պիտի գայ ձեր առջև և պիտի ըսէ.— հիմա կրնաք ընդունիլ կամ մերժել:

Վարչապետը այս խօսքերով հասկցնել կ'ուզէր որ մերժումի պարագային կարելի է երեսփ. ժողովի լուծման հրամանագիր ձեռք բերել:

Գերմանիա կը վարանի

Գերմանիոյ կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար կատարուած դիմումը և անոր Ա. Դ. Խորհուրդին անդամ ըլլալու հաւանականութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ կարգ մը պետութիւններու, որոնք կը մտածեն Խորհուրդին մէջ առնել նաև իբրև մնայուն անդամներ՝ ուրիշ պետութեանց ներկայացուցիչները: Ներկայիս Ազգերու Դաշնակցութեան մաս կը կազմեն 54 պետութիւններ, որոնցմէ միայն տասը իրենց ներկայացուցիչները ունին Խորհուրդին մէջ, չորսը մնայուն կերպով (Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա և Ճաբոն), վեցը՝ ժամանակաւոր (Պելճիքա, Սպանիա, Պրազիլիա, Շուէտ, Չեխօսլավաքիա և Ուրուկուէյ): Որպէսզի Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ ընտրուի, պէտք է ընդհ. ժողովին երկու երրորդին քուէն ստանայ (այսինքն 36 պետութեանց ձայնը):

Գերման կառավարութիւնը հիմա կը յայտնէ որ եթէ իր Ազգ. Դաշ. մէջ մտնելուն առթիւ խորհուրդի անդամներուն թիւը պիտի աւելցուի, ետ կ'առնէ իր խնդրագիրը:

Սուրիոյ հոգատարութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբը երէկ արտասովոր նիստ մը գումարեց Հռոմի մէջ՝ միմիայն Սուրիոյ և Լիբանանի հոգատարութեանց խնդրով զբաղելու համար: Այս առթիւ ընդարձակ տեղեկագիրներ պիտի ներկայացնէ Ֆրանսա: Տեղեկաբերն է Պ. Ռօպէռ տը Քէ, նախորդ ընդհ. քարտուղարը Սուրիոյ մարզպանութեան, որ ծանօթ է նաև Կիլիկիայէն:

Տեղեկագիրներուն մէկ մասը գրած է Զօր. Սարայլ, որ կը բացատրէ Տիւրզիներու ապստամբութեան պատճառները: Զինուորական մասը գրի առած է Զօր. Կամլէն, իսկ Ժուվնէլ, արդի մարզպանը, կը պարզէ ներկայ կացութիւնը: Պ. Ժուվնէլ կը յայտնէ թէ 1925 դեկտեմբերէն ի վեր կացութիւնը բարւոքած է, և թէ կանոնաւոր ընտրութիւններ տեղի ունեցած են Սու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

Փարիզ, 2 փետր.

Փարիզի Հայ գաղութի «Կուլտուրական Միութիւնը» հիմնուած է 1917ին, ունի իր սեփական գրադարանը մօտ 8000 կտոր գրքերով (հայերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւայլն) եւ Հայոց պարբերական մամուլի հազուագիւտ ժողովածուներ։

Միութիւնը անցեալին մէջ ունեցած է ժողովրդական հանրամատչելի դասախօսութիւններ եւայլն։ Քաղաքական աննպաստ պայմաններու բերումով Միութեան գործունէութիւնը կանգ առած էր, մինչեւ որ 1924ի աշնան Առաջնորդ Ներսէս Արքեպսկ. ջանքերով վերակազմուեցաւ եւ ձեռնարկեց դասախօսութեանց։

Անցեալ տարուան ընթացքին, նախորդ վարչութիւնը շատ աւելի եռանդով աշխատանք կատարեց կազմակերպելով բազմաթիւ դասախօսութիւններ, հանրային, գրական, պատմական եւ բժշկական հարցերու շուրջ։ Բժշկական դասախօսութիւններն այնքան շատ եղան, որ շատեր կարծեցին, թէ «Կուլտուրական Միութիւնը» բժշկական դասընթացքներ բացեր է Փարիզի մէջ։ Նախորդ վարչութեան օրով էր որ կազմուեցաւ Րաֆֆիի «Սամուէլ»ի գրական դատավարութիւնը, որու նպատակն էր պարզել թէ «Իշխան Սամուէլ Մամիկոնեանը իր հայրը եւ մայրը սպաննելով յանուն հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի փրկութեան՝ արդա՞ր էր թէ մեղաւոր»։

Ներկայ վարչութիւնը ընտրուած է մօտ երկուքուկէս ամիս առաջ, սակայն շատ ուշ գործի անցաւ եւ միայն Յունուարի 27ին կազմակերպեց առաջին դասախօսութիւնը, որուն նիւթն էր Կէօթէի «Ֆաուստ»ը։

Դասախօսութենէն առաջ, Առաջնորդը բացման խօսքով գնահատեց Միութեան կատարած դերը։

Ապա բեմ ելաւ օրուան դասախօսը — Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեանը, որ Կէօթէի համառօտ կենսագրութիւնը ներկայացնելէ յետոյ, պարզեց թէ ինչ պայմաններու տակ գտնուեցաւ «Ֆաուստը»։

Դասախօսը պարզ ու հասկնալի ոճով վերլուծման ենթարկեց «Ֆաուստը» իր ամբողջ մանրամասնութեամբ։ Պարզաբանեց Ֆաուստի գերման ժողովրդական աւանդավէպը եւ գործին գրական արժէքը ընորոշելէ յետոյ, եզրակացուց թէ Ֆաուստը ինքը Կէօթէն է որուն միակ փափաքն ու նպատակն էր. — ամէն մարդ պէտք է իր երջանկութիւնը փնտռէ ու գտնէ իր նմաններու երջանկութեան մէջ։

Յաջորդ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր։ Դասախօսն է Թեմական դպրոցի տեսուչ Կարապետ Պիօնեանը, իսկ նիւթը՝ «Եւրոպայի նոր պատմութիւնը»։

Վարդանանց տօնին առթիւ կազմակերպուած է գրական մեծ դատավարութիւն մը, որուն նիւթն է «Վարդանն ու Վասակը»։ Եղիշէի փաստերով Վասակ Սիւնին դատապարտութեան սիւնին գամուած է ցարդ, բայց պատմագիտական խոր վերլուծումները կուգան հաստատել թէ արդարեւ Վարդան Մամիկոնեանը հայրենասէր է եւ ժողովրդանուէր գործիչ, բայց Վասակ Սիւնին ալ այնքան դատապարտելի չէ իբրեւ «Հայրենադաւ, մատնիչ եւ դաւաճան»։ Այս երկու հարցերը պիտի պարզաբանուին «Կուլտուրական Միութեան» կազմակերպելիք «Վարդան եւ Վասակ» գրական դատավարութեան մէջ։

ՄԱՍԻՍ

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԲԵՐՆՈՎ

Անդրկովկասի կեդր. գործադիր կոմիտէի վերջին ժողովին մէջ վրացի պատգամաւոր Զխենկելին մատնանշեց թէ երկրի 800 հազար տնտեսութիւններէն իւրաքանչիւրին կ'իյնայ միջին հաշուով 10-12 րուբլի վարկ, մինչդեռ Միացեալ Նահանգներու իւրաքանչիւր ագարակային տնտեսութեան կ'իյնայ 8000 րուբլի։ Անհրաժեշտ է յաւելցնել գումարներ գիւղատնտեսական վարկերու համար։

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԷՆ ՇԱՐԱՆՈՎ. — Եթէ Անդրկովկասի աշխատաւորութեան թշնամիները կարենային գէթ 5 րոպէ դառնալ ազնիւ մարդիկ, պարտաւոր էին ընդունելու որ, շատ բան է եղած։ Բայց դեռ շատ բան կը պակսի 1926ին։ Դեռ վերջնապէս չէ կարգադրուած արօտատեղիներու սուր հարցը, որ, Անդրկովկասի մէջ կը հանէ երբեմն ծանր ընդհարումներու։ Այնուհետեւ անհրաժեշտ է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել գործակցական ընկերութեանց վատնումներու եւ տնտեսութեան վրայ, որպէսզի 150 րբ. դրամագլուխ ունեցող գործակցական մը 12 պաշտօնեայ չպահէ։

ՔԱԹԱՆԵԱՆԻ ՃԱՌԸ. — (Հայաստան) Քաթանեանը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Երեւանի կարիքներուն վրայ, որուն ազգաբնակչութիւնը կրկնապատկուած է նախապատերազմեան քանակի դիմաց։

Խորէն Յովսէփեանը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ գործազրկութեան, բնակարանային բանուորական շինարարութեան, հանրօգուտ աշխատանքներ կազմակերպելու հարցերուն վրայ։

Անդրկովկասեան կառավարութիւնը պէտք է ամէն միջոց ձեռք առնէ, որպէսզի պետական պիւտճէով գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար աւելի պակաս գումարներ չյատկացնեն, քան անցեալ տարի։ Առանձնապէս երկարատեւ բնոյթ ունի գործազրկութիւնը Հայաստանի մէջ։ Անհրաժեշտ է ուշադրութիւն դարձնել բանուորներու, յատկապէս երկաթուղային բանուորներու բնակարանային կացութեան վրայ։

ՎՐԱՑԻ ԱԶԲՈՒՄԵԼԱՇՎԻԼԻ. — Ժողովրդական կրթութեան ասպարէզի մէջ մեծ նուաճումներ չունինք տակաւին։ Երիտասարդութեան մօտաւորապէս 5 առ հարիւրը կը մնայ դպրոցէն դուրս։

Արօտատեղիները կը բաժնուին անհամաչափ։ Այնուհետեւ անհրաժեշտ կը համարէ դիւրացնել վերադարձը այն աշխատաւոր տարրերուն որոնք ժամանակին վտարանդի դարձան ազգայնական կուսակցութիւններու շնորհիւ, իսկ այժմ կ'ուզեն վերադառնալ հայրենիք։

Մ. ՔԷՄԱԼ ԼՈՆՏՈՆ ՉԵՐԹԱՐ. — Կը հերքուի Մօրնինկ փօսթի այն լուրը թէ Մ. Քէմալ Լոնտոն պիտի երթայ։

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՐԵՒՆԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԳԱՐՈՒՆԻՆ

Անցածներուն կը ցաւէի որ քիչ են մեր կորիզները, կը թուէր թէ մեր երիտասարդութիւնը հիւծնացած կը քնանար հաճոյքի [illegible] տակ։ Իմ տրտունջներուս դէմ, սակայն, միշտ ուզեցի որ վրէժ լուծուէր միայն սիրական շարժումի մը բարձրացումով։ Կիրակի կը ստանայի երկու հրաւէր, մէկը Ալֆորվիլի երիտասարդներու միութենէն, միւսը փարիզի Նոր Սերունդէն, ժողովի։ Ընտրեցի առաջինը, տեսնելու համար շարժումը այն գիւղին, որուն հայ երիտասարդութեան հետ անցուցեր եմ, գիշերային դասախօսութիւններու առթիւ, շատ մտերմիկ պահեր (Նոր Սերունդի մասին, առաջիկային)։

* * *

Գարնան, զարթօնքի խօսքը մեր է նաեւ հոգւոյն մէջ մեր գիւղաշնորհ տղոց, որ, ահա, ժողովքի են նստեր։

Բարեւ ձեզ, Պռուսացիներ, Սէօլէօզցիներ, Նորգիւղցիներ, Միջագիւղցիներ եւ Չէնկիլէրցիներ, բարեւ ձեզ, ո՜վ կանանչ գիւղացիներ, թող օրհնուի շնորհքը, որ գիւղը ձեզի է տուեր, թող ծլի գիւղին սէրը, որ ձեր պապերն են ձեզի տուեր։ Ողջո՜յն ձեր հայրենակցական եղբայրութեան, ողջո՜յն ձեր հանգանակին, որով կ'ուզէք պահել պահպանել աւանդութիւնները ձեր պապերուն եւ ձեր գիւղին։

Կ'ողջունեմ ձեզ ձեր առողջ ու խելացի բնազդին համար, որով կը ճանչնաք մեծութիւնը գիւղին, կենսատու ուժը մեր աւանդութիւններուն, ողջութիւնը մեր երգերուն, անթեղուած կրակը մեր բարբառին։ Պահեցէք զանոնք, առանց խաբուելու դաւաճան վարժապետներու եւ աշխարհաքաղաքացի նորելուկ մարգարէներու խօսքերէն։ Ինչպէս բոլոր անամիկները, որոնք կ'եղեւի մը մէջ կը պահուըտին վնասակար միջավայրի մը մէջ, շինեցէք ձեր կեղեւը, վասնզի միջավայրը վնասակար է, եւ մտէք ներս, պահելու համար ձեր ուժը, որ լաւագոյն օրերուն արթննա՛յ անեղծ։ Կուգա՛յ գարունը, եւ դուք հանգստուորած նման միութիւններու մէջ, հայրենակցական ըլլայ թէ գիւղական, հանեցուցէք ձեր ներսէն ցեղին աւիշը, որպէսզի ծլին ու առաջին տերեւները կազմուին, ծաղիկներուն ոսկին եւ պտուղներուն մեղրը կաթի շրթներուն մէջ գոնէ ձեր բախտաւոր տղոց, փառուան սիրունին։ Տեսէ՛ք, ո՜վ կանանչ գիւղացիներ։ Նիկոմիդիոյ բնութիւնը կը բոլորշի ձեր շուրջը։ Եւ հաւատացէք որ մեր կեանքն ալ շուտով, այսպէ՛ս, կը բոլորշի։

* * Երիտասարդներու միութիւնը, առաւելապէս ցեղային ոգին պահպանումը պիտի պաշտպանէ։ Վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալ անշահախնդիր եւ սրտցաւ անձերէն. — Պ.Պ. Լեւոն Նոտարեան, Վահան Թօրթօրեան, Նիկողոս Նոտարեան, Արշակ Միքեան, Լեւոն Զօրմիսեան, Միքայէլ Պետրոսեան, Յակոբ Իբրասեանեան։

Շ. Ն

Պ. ԱՆՏՐԷ ԹԱՐՏԻԷՕ Քլէմանսոյի դաշինքին նախարարներէն և «Էքօ Նասիոնալ»ի նախկին խմբագրապետը, Կիրակի օր Պէլֆօրի երեսփոխան ընտրուեցաւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի գիշեր «Սիփան» երգչախումբը պիտի երգէր Սալ տը Ժէօկրաֆիին մէջ։ Կը վազեմ հոն, հազիւ դարձած գիւղէն։ Ես խենթ մըն եմ երգի համար, մանաւանդ անոր համար որ անիկա, Հայ երգը, առաւելապէս բանաստեղծութիւն է։ Կարդացեր եմ շատ մը ազգերու երգերը, հին եգիպտական, հելլենական, ու նոր սերպիական, ռումանական ժողովրդական երգեր։ Մեր երգը ինքնատպութիւն մը ունի անոնց մէջ. եւ անոր արտայայտութիւնը, եղանակը՝ չափազանց ընտանի է եւ մերը։

Չեմ զարմանար որ սրահը լեցուած է մտաւորականներով եւ անոնցմով, որ մեր կեանքին գեղեցիկ արտայայտութիւնները՝ հաւաքոյթները կը նախընտրեն ամէն բանէ առաջ։

Յանուն արդարութեան, պէտք է ըսել թէ փարիզի Հայ Ուս. Միութեան վարչութիւնը նախաձեռնարկ եղած է, որ, ծանր ու յուսահատեցուցիչ դժուարութիւններու մէջ կազմուի երգիչներու կորիզ մը, երգչախումբ մը։ Կարելի չէ արուեստի բոլոր կատարելութիւնները պահանջել, նկատելով եւ անօգտակար դժուարահաճութեամբ մը, այս խումբէն, որ քանի մը տարի է տառապանքներով ոտքի կը մնայ շնորհիւ անձնուէր եւ համակրելի վարիչին, Պ. Սաքօ Յակոբեանի։ Այդ գիշեր իր առաջին պաշտօնական ընծայումը ընելով, խումբը կը մտնէ փարիզահայ մեր միւս միութիւններու, կորիզներու կարգին, թէեւ ասկէ առաջ ալ երեւցած է կարգ մը հանդէսներու մէջ։

Հանդէսը հաճելի անցաւ։

Պ. Ա. Ահարոնեանի բանախօսութիւնը, ՀԱՅ ԵՐԳԻ մասին, երաժշտութեան մը պէս էր։ Մտիկ ըրինք անոր՝ իբրեւ երգի մը, պատկերներու երաժշտութեամբ, հայրենի գոյներու ծեփով մը օծուն։

Երգչախումբին երգերէն «Ինչո՞ւ Պլպուլը մտար» երգը շատ գէշ սկսաւ, եւ սակայն վերջաւորութիւնը կամարի պէս հանգչեցաւ մեր վրայ, ճարտարապետական գեղեցիկ դաշնաւորութեամբ մը։ «Երեւան»ը, «Սօնա եարը» եւ «Անձրեւը» մեր մէջ լեցուցին քաղցրութիւն մը, որուն յիշատակը պիտի պահենք։ Կը թուի թէ երգչախումբին անդամները դանդաղ կը վարժուին, կը մտերմանան երգին, այնպէս որ յաջող էին աւելի այն երգերը, որոնք երկար ժամանակ առաջ սորված էին, զանոնք իրենց մէջ լուացած ու մաքրած։ Ձայնը ճիշտ է որ խորապէս կը հպատակի մարդկային anatomieին, ինչպէս քերականները կ'ըսեն գիրերու հնչումներուն, ձայնաւորներու արտաբերումին համար։ Իսկ երգչախումբին անդամները չեն յաջողած մեզ յանկուցանել ամէն անգամ որ չեն գտած ձայներու մտերմութիւնը, եղբայրութիւնը, եւ երբ՝ պարզապէս արտասանած են։ Ընդհանուր երեւոյթով կարելի է ըսել թէ երգչախումբը մեծ ծարաւ մը պիտի յագեցնէ։ Պ. Ա. Սէմէրճեանի «Անտունի»ն զարդն էր, ես զայն լսած եմ Կոմիտասի շրթներէն, հարուստ՝ հեւքով, լեցուն ու գէր՝ ձայնով, առատ տրտմութեամբ։ Սակայն «Այգի անստուած»ն ու «Սիրուհիս» մեր ծափերը խլեցին արժանօրէն, որովհետեւ իր երգը մեզի կը գգուէր հաճութեամբ մը եւ շատ ներ անձնական քաղցրութեամբ։ Հետեւեցանք Օր. Զաւարեանի դաշնակին ճարտարութեանը։

Քաջալերել եւ յաջողութիւն մաղթել վարիչին, որ զարգացնէ, աճեցնէ խումբը։

Հաճոյքով կը նկատենք սոտաբուհիի մը, Օր. տը Մէօի, յօժար մասնակցութիւնը մեր հանդէսներուն։ Իր ջութակին խաղերը ճարտար եղան, եւ Ֆաուստը երգեց եգիպտական քրմուհիի մը դէմքն առնելով, այլ հաճելի ձայնով։

Շ. Ն.

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Սեբաստահայերու անդրանիկ երեկոյթը ընտանի մթնոլորտի մը մէջ։ Կը հովանաւորէր Վռամշապուհ եպիսկոպոս Քիպարեանը որ Սեբաստիոյ նահանգին պատմականը ընելէ յետոյ, ծանրացաւ մանաւորապէս մայրաքաղաքին վրայ, ու ներկայացուց անոր բարեկեցիկ, շէնշող ու ազգանուէր անցեալը։ Շեշտելով հայրենակցական միութեանց անհրաժեշտութիւնը, Եպիսկոպոսը կոչ ըրաւ բոլոր հայրենակիցներուն որ անդամագրուին անոր։ Թռուցիկ տեղեկութիւններ եւս տուաւ Հայաստանի մասին, ուրկէ նոր կը դառնար։

Օր. Բուպինա Ալիքսանեանը կտոր մը արտասանեց Վարուժանէն։ Ջութակի վրայ նուագեց ֆրանսուհի մը, որ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց։ Պ. Արտ. Սէմէրճեան երգեց երկու գեղեցիկ կտորներ։

Երկրորդ մասին բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Յ. Ամատունի, որ շեշտեց հայրենակցական միութեանց դերն ու անհրաժեշտութիւնը եւ յիշեց Սեն-Քերիմեան միութեան գործունէութիւնը Պոլսոյ մէջ։

Աճուրդի դրուեցաւ Պ. Շահնազար Գույումճեանի մէկ նկարը որ Սեբաստիան կը խորհրդանշէր։ Նկարը բարձրացաւ 1150 ֆրանքի եւ շահեցաւ Պ. Քեօսեան որ առատօրէն մասնակցեցաւ աճուրդին։

Արտասանութիւններ ըրին նաեւ Պ. Պ. Շահան Սարեան եւ Եր. Գրիգորեան։

Վ. ՊԵՐՃ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԸ ՓՈՒԶԷՆԻ ՄԷՋ

Լը Փուզէն՝ Վալանսէն երկաթուղիով քիչ հեռու, Ռօն գետի աջակողմը, սիրուն գիւղաքաղաք մըն է։ Ունի երկաթի մեծ գործարան մը ուր կ'աշխատին 1000 գործաւորներ մօտաւորապէս, բոլորն ալ տղամարդիկ։ Կայ նաեւ մետաքսի գործարան մը ուր ընդհանրապէս կիներ կ'աշխատին։ Երկաթի գործարանին մէջ աշխատողներէն 60-70ը հայ երիտասարդներ են։ Օրականները՝ 12-18-20 ֆրանք է։ Անոնք որ աւելի կ'աշխատին կրնան քիչ մը աւելի օրական ստանալ։

Աշխատանքը շատ դժուար է, բայց ամէնէն տաժանելի գործերը կը կատարեն հայ աշխատաւորները մեծ չարքաշութեամբ։ Թէ գործատէրերը եւ թէ կառավարութիւնը շատ գոհ են Հայերէն եւ հայ աշխատաւորներէն, շնորհիւ հայրենակիցներուն համեստութեան եւ տոկուն աշխատանքին։ Մաս մը Հայեր գրեթէ սորված են զանազան մասնագիտութիւններ՝ մեքենագիտութիւն, ելեկտրականութիւն, եւայլն։

Փուզէնի մէջ կայ Հայ վրդական միութիւն մը, բաղկացած 30 անդամներէ։ Վարչութիւնը կազմուած է եօթը անձէ։ Մինչեւ հիմա լաւ, համբաւ անկեղծ գործունէութիւն մը ցուցուցած են գաղութին մէջ։ Կ'աշխատին դպրոց մը բանալ, որպէսզի չափահաս տղաք եւ փոքրիկներ հայերէն եւ ֆրանսերէն սորվին։ Այս գործին կ'աջակցի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն, որ բաւական լաւ կազմակերպուած է եւ կը ջանայ ամէն բանէ առաջ վառ պահել ազգային ոգին։

Ուրիշ քաղաքական կազմակերպութիւն չկայ։ Գաղութին թիւն է 350-400, ինչպէս յաճախ գրուած է «Յառաջ»ի մէջ։

* * Փուզէնէն երկաթուղիով 8-... քիլոմ. հեռու գիւղ մըն է Գրուա..., ուր դարձեալ մեր հայրենակիցներէն ընկերներ գացած տեղաւորուած են։ Անոնց թիւը կը հասնի 75էն 80ի։ Բոլորն ալ կ'աշխատին ...քարի գործարանին մէջ։

Ազգ. ոչ մէկ կազմակերպութիւն՝ բացի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն։

ԱՆՑՈՐԴ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐ

Ֆրանսա Ա.էն իվեր ֆրանսա Թուրքիոյ մէջ կը ներկայանայ իբրեւ քրիստոնեաներուն պաշտպան պետութիւն։ Վերջերս [illegible] պաշտպան սուրբին՝ Յովհան Ոսկեբերանի տօնին առթիւ Բերայի [illegible] տեղի ունեցած հանդիսաւոր [illegible] տարագին Ֆրանս. դեսպանը [illegible] հրաւիրուած եւ այս առթիւ [illegible] դիր ծագած էր Ֆրանս. կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ։

Այս առթիւ Թուրք Թերթը կը գրէ. — Ֆրանսա իբրեւ [illegible] խարհական պետութիւն, ի՞նչպէս կրօնական գործերու կը միջամտէ։ Եւ յետոյ օտար պետութիւն մը ի՞նչ իրաւունք ունի Թուրքիոյ ներքին գործերուն խառնուելու։ Թուրքիոյ մէջ օրթոտոքսներ, [illegible] քականներ եւ հրեաներ կան, [illegible] եթէ ամէն տէրութիւն անոնց գործերուն միջամտէ, ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ գերիշխանութիւնը։

ԴԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ վերջերս դեղավաճառները իրենց դեղերը շատ ծախելու դիտումով դեղերը մեծ մարդոց անուններով կը կնքէին, ինչ որ ժողովուրդին մեծ դժգոհութիւն պատճառած էր։ Նոր օրէնք մը հրատարակուած է, որ կ'արգիլէ կարգ մը մեծ մարդոց անունները գործածել որոշ դեղերու համար։ Այսպէս, օրինակ, Հինտէնպուրկի անունը դրուած է լուծողական դեղի մը վրայ։

Պ. ՄԻՇԷԼ ՓԱՅԵԱՐԸ, Կ. Պոլսոյ Պոսֆորին խմբագիրը, Քէմալիզմի հեղինակը, ծանօթ իր հայանպաստ հրատարակութիւններով, Եգիպտոսի Լա Լիպէրթէ օրաթերթին խմբագրապետութեան կոչուած է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Revue des Etudes Arméniennes

Զ. տարուան առաջին պրակը ճոխ բովանդակութեամբ։ 178 էջ։ Գին 15 ֆր.։

Ի՛ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ՀԱՎԱՆԱ, 22 Յունվ.

Եւրոպայի հայ մամուլին մէջ շատ քիչ անգամ թղթակցութիւններ կ'երեւան Քուպայի մասին։ Իբրեւ մօտէն տեղեակ անձ, կ'ուզեմ որոշ, ճշգրիտ եւ կարելի եղածին չափ ամփոփ տեղեկութիւններ հաղորդել ձեզի։

Քուպա՝ տաք երկիր մըն է, մանաւանդ ամառը կիզիչ եւ հեղձուցիչ է։ Օդը առ հասարակ խոնաւ է, թէեւ ունի զբօսանքի յարմար զով տեղեր։ Կը բաժնուի եօթը նահանգներու, չորս միլիոն բնակչութեամբ, որուն մէկ երրորդէն աւելին սեւամորթներ են։ Ճերմակները առհասարակ բարեխիղճ, լուսամիտ ու կրթուած մարդիկ են։ Քուպա՛յի ամենամեծ կեդրոնն է Հավանան, մայրաքաղաքը, որ միեւնոյն ատեն նաւահանգիստն է։ Այստեղ ամփոփուած են Հայերը, գրեթէ ամբողջութեամբ։

Նախապէս շատերու անծանօթ այս երկիրը մեր հայրենակիցներուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ մանաւորապէս 1923ի սկիզբները՝ ցանցառ թիւերով։ 1924ին արդէն կրկնապատկուած էր նորեկներուն թիւը։ Տարի մը հոս ապրելէ վերջ անարգել Միացեալ Նահանգները մտնելու միամտութեամբ։ 1925 Մարտ 19ին կառավարութիւնը գաղթային օրէնք մը պատրաստեց, որ գործադրութեան անցաւ 1925 Մայիս 21ին եւ կասեցուց ոչ միայն Հայերու այլեւ ամէն ազգէ գաղթականներու ներգաղթը։ Մինչ այդ, Միացեալ Նահանգներու հայ թերթերը տեղեկութիւններ կը հրատարակէին Քուպայի տեղագրութեան, տիրող անգործութեան եւ սղութեան մասին։

Այդ օրէնքը շատ աւելի խստութեամբ կը գործադրուի այս տարի, ամէն ազգի գաղթականներու հանդէպ, իսկ Չինացիներուն առջեւ բոլորովին փակուած է։ Այսպէս դադրեցաւ նաեւ հայ գաղթականներու հոսանքը։

Աւելի խիստ է օրէնքը իգական սեռին համար։ Եթէ եկողը ամուսնացած կին է եւ ամուսինը այս երկիրը չի գտնուիր, պարտաւոր է ունենալ պաշտօնական վկայագիր մը որ հաստատէ թէ ամուսնին հաւանութեամբ ճամբայ ելած է։ Իսկ եթէ այստեղ է ամուսինը, այս վերջինը պարտաւոր է իր ամուսնութեան թուղթերը ներկայացնել ներգաղթի պաշտօնատան, որպէսզի հաստատուի կնոջ ով ըլլալը ու թոյլատրուի մուտքը։ 21 տարեկանէն վար որ եւ է կին եթէ իր ծնողքին հետ չէ, կամ խնամակալի յանձնուած չէ, երբեք չի թոյլատրուիր, այն ալ պայմանաւ որ հաստատուի ծնողքին կամ խնամակալին հարազատութիւնը։ Այս կէտը բաւական դժուար է եւ եթէ փորձեն կողմնակի միջոցներով լուծել, վտանգաւոր կը դառնայ ձեռնարկուին համար։

Հայ գաղութին ընդհանուր թիւը հազիւ 200 էր 1923ին։ 1924ի վերջերը բաւական ստուարացաւ եւ կը հաշուէր մօտաւորապէս 1300 հոգի։ Այս տարի կը հաշուեն 800 հոգի, Ցէլաս-Թիւնասը, Սանթիակոն եւ ուրիշ վայրեր միասին առնելով։

Նուազման պատճառը այն է որ, համատարած անգործութեան հետեւանքով, շոգենաւի ծախք մը գտնողը կը մեկնի Ֆրանսա, քանի որ, «հոն գործ եւ ապագայ կայ»։ Միւս կողմէ Միացեալ Նահանգներու քաղաքացիներուն կիները ազատ են մտնելու Ամերիկա առանց տարբերութեան (քօթա)։ Նոյնպէս նշանուած օրիորդները այստեղ քաղաքական ամուսնութիւն կնքելով, կրնան իրենց ամուսնին հետ վերադառնալ շատ կարճ ժամանակի մէջ եւ դիւրութեամբ։ Այս պատեհութիւնը նպաստաւոր է նաեւ ամուրի օրիորդներու, որովհետեւ շատ մը քաղաքացիներ մասնաւորապէս ամուսնութեան համար հոս կուգան եւ ամուսնանալով կը մեկնին։

Գաղութը ամփոփ չէ, այլ ցրուած քաղաքին զանազան թաղերուն մէջ, ուր աւելի յարմարութիւն կայ բնակութեան տեսակէտով։ Կրնանք ըսել թէ կէս առ կէս անգործ են մեր հայրենակիցները։ Հայերու համար ամէնէն ընդհանրացած գործը կօշիկ ներկելն է։ Անցեալ տարիներ այս գործը կ'ընէին հրապարակներու վրայ շրջելով, բայց խստիւ արգիլուեցաւ։ Ցետոյ հայ աշխատաւորը հարկադրուեցաւ նպարատուներու, ճաշարաններու, սափրիչի խանութներու մէջ կամ հրապարակի վրայ սիւներու տակ տեղ վարձել, մասնաւոր աթոռ սարքել եւ գործի սկսիլ, կառավարութեան արտօնագիրը ապահովելով։ Բայց նոր հրաման մը կը պատրաստուի։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը այդ ձեւն ալ պիտի արգիլէ, առարկելով թէ քաղաքը աղտոտ կ'երեւայ այցելողներու աչքին։ Եթէ այս պարագան ստուգուի, ծանրապէս պիտի տուժէ հայ աշխատաւորներու ստուար մասը։

Կօշիկ ներկելէն վերջ կուգայ շրջիկ հանդերձավաճառութիւնը։ Այս գործին հետեւողները կը շինեն շրջազգեստ եւ անոր հետ սեղանի եւ մահճակալի սփռոցներ ու ընթացիկ ուրիշ ապրանքներ եւ զանոնք շալկելով կը պտտին տուները, հազիւ օրական մէկուկէս տոլար շահ մը ապահովելու համար։ Կան նաեւ շրջիկ պտղավաճառներ, որոնք խնձոր, նարինջ, ընկոյզ, կաղին եւ շագանակ բեռցնելով ձեռնասայլերու մէջ, կը մտնեն բազմութեան մէջ եւ կաղինն շագանակը խարկելով կը ծախեն։ Ուրիշ ամենալաւ գործ մըն է վարձուած մասնաւոր խանութներու մէջ կօշիկ նորոգելը։ Հազուագիւտ են գործարաններու մէջ օրավարձով աշխատողներ։

Կիներուն համար աւելի հազուագիւտ է գործը. թէեւ կան այնպիսիներ որոնք ծանօթ հրեայ, արաբ կամ տեղացի վաճառականներէ կարի ապրանք առնելով կը ձեւեն, կը նշխեն ու կը կարեն, նոյնպէս ձեռագործներ կը շինեն, օրական հազիւ մէկ տոլար շահելով, ինչ որ, չի բաւեր իր օրուան պէտքերուն։

Քուպան կ'արտադրէ շաքար, ծխախոտ եւ սուրճ, ունի ուրիշ արտադրութիւններ ալ, սակայն կարեւորները ասոնք են։ Գլխաւորը շաքարն է որուն արդիւնքէն կախում ունի գործաւորներուն ապրուստը։ 1923ին շաքարին լիպրան (երկու եւ կէսը մէկ քիլօ) 10 սէնթ կ'արժէր, 1924ին 7, 1925 ին 4 սէնթ։ Չորս սէնթ է եւ այս տարի։ Որովհետեւ չարտածուիր ուրիշ երկիրներ, շաքարեղէգը անքաղ կը մնայ դաշտերուն մէջ։ Շաքարի այս անբնական աժանութիւնը գործերը հիմնովին նեթարկած է մեռելային վիճակի մը։ Եւ ոչ միայն կը յուսահատեցնէ գաղթականները, այլ եւ տեղացի ժողովուրդը որ աւելի յոռետես է վաղուան համար։ Կառավարութիւնը հարկաւ նկատի ունենալով այս պարագան եւ գործաւորական միութիւններու պահանջը, պատրաստած է օրինագիծ մը որուն համաձայն աշխատաւորական թէ առեւտրական դասակարգին հարիւրին եօթանասունը հինգը պէտք է կազմեն բնիկ Քուպացիները։ Օրէնքը դեռ չգործադրուիր, բայց այսքանն ալ բաւական եղաւ որ Քուպայի ազգայնամոլ ժողովուրդը աւելի լարուի օտարականներուն դէմ։ Անոնք մեզի չափ կ'ատեն "փոլեագները", որովհետեւ թէ հինցած են եւ թէ ճարպիկ են մրցելու տեղացիներուն հետ։ Միշտ անպակաս են անախորժ դէպքեր։ Մենք չենք կրնար մրցիլ, քանի որ լեզուն չենք գիտեր։ Քուպացին Հայերը կը շփոթէ Թուրքի կամ Փոլաքի հետ եւ այնպէս կը կոչէ։ Վերջերս մեր միութիւնները զգալապէս փոխեցին անոնց թիւրիմացութիւնները եւ Հայերը կը ճանչցուին արդէն իրենց անունով, իբրեւ քրիստոնեայ ժողովուրդ։

Հավանայէն յետոյ, փոքրիկ գաղութ մը ունինք Ցէլաս Թիւնասի մէջ որ քիչ շատ գոհ է իր վիճակէն եւ համերաշխութեամբ կ'ապրի։ Զունին ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն, բայց անդամագրուած են Հավանայի գաղթ. միութեան եւ անտարբեր չեն ազգային ուրիշ ձեռնարկներու։ Երեւանի աղէտեալներուն առթիւ «Հայրենիք»ի կոչին մասնակցեցան 100 տոլարով, մինչդեռ ութը հարիւրնոց Հավանահայ գաղութը տուաւ միայն 85 տոլար։

Անոնց գործը միօրինակ է, բոլորն ալ ձիերու վրայ շրջիկ առեւտուր կ'ընեն մինչեւ հեռաւոր գիւղերը։ Երբ գիւղերը երթան հազիւ 20—25 օրէն կը դառնան։ Կան երկու հայ խանութպաններ որոնք զգեստեղէն եւ նման իրեղէններ կը ծախեն (Եղբարք Ցօնիկեան եւ Խոսրով Զանթիկեան)։ Տուները աւելի աժան են քան Հավանայի մէջ։ Միջակ տուներու մէջ, սենեակի մը ամսական վարձքն է 15—20 տոլար։ Ուտելիքները առ հասարակ սուղ են, գրեթէ երեք անգամ Պոլսոյ կամ Մարսէյլի։ Սուղ են եւ զգեստեղէնները։ Աժան է միայն շաքարը։

Ս. Գ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

ՖՐԱՆՔ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվընէլ Էնկիւրիի մէջ կը բանակցի վարչապետ Իսմէթ փաշայի հետ։ Խումբ առաջ Պոլսոյ դեսպանատան խորհրդականը եւ դեսպան Պ. Ալպէռ Սարօ արդէն նախապատրաստական բանակցութիւններ սկսած էին։ Խնդրոյ առարկայ հարցերն են. 1.— Հիւպատոսական համաձայնութեան կնքումը, 2.— Թուրք եւ սուրիական սահմանագլխի խնդիր, 3.— Սուրիոյ երկաթուղիի գիծերէն օգտուելու հարց, 4.— Իսքէնտէրունի եւ Անտիոքի խնդիր, 5.— Սուրիոյ սահմանակից վայրերու մէջ Թրքական գաղութներու եւ հրոսախումբերու հարց, 6.— Մուսուլի հարց եւ Ֆրանսա։

ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

(1921—1926)

. . . Ամէն փորձ ապարդիւն անցած եւ ժողովուրդին համբերութիւնը հատած էր։ Փետրուարի 17ի երեկոյեան բաժնուեցան դիրքերը եւ տրուեցան վերջին հրահանգները։ Առաւօտ մեզ, ինչպէս եւ բանտին մէջ գնդակահարուեցութիւններու ականատես հարիւրաւոր երիտասարդներու կը սպասէր յաղթանակը կամ մահը։

Ապստամբութեան երկու գըլխաւոր դիրքերն էին Երեւանի երկու բարձրադիր արուարձանները, Կոնդ եւ Նորք։ Առաջին դիրքէն տաճկահայերէ կազմուած խումբ մը խօսք էր տուած շարժման նախաձեռնարկ ըլլալ. երկրորդին մէջ տեղական ուժին պիտի միանային քաղաքի կեդրոնի ռազմիկ ընկերները, որոնք կէս գիշերին այգիներու ամայի ճամբաներէն գալով պիտի հանդիպէին թաքստոցներու մէջ պահուած մեր պատանի աշխատակիցներուն եւ գիշերուայ նշանախօսքը տալէ յետոյ, պիտի առաջնորդուէին նշանակուած վայրը։ Պայմանաւորուած ժամուն մենք պիտի յարձակէինք Նորքի ոստիկանական պահականոցին վրայ, գրաւելով զայն ու ոստիկաններու զէնքերը բաժնելով թաղի բնակիչներուն, պիտի արշաւէինք Նահանգական փողոցին վրայ, ուր կը գտնուէին գրեթէ բոլոր նախարարութիւնները։ Սակայն պոլշեւիկները անգործ չէին։ Կոտայքի մէկ մասն ու Բաշ Գառնին արդէն գրաւուած էին ապստամբներուն կողմէ եւ անոնք քաղաքին յարձակման կը սպասէին։ Ուստի, նոյն օրը հաւաքելով զինուորական եւ կուսակցական բոլոր տրամադրելի ուժերը, քաղաքը դրին պատերազմական վիճակի մէջ։ Ժամը 9էն փողոցները բռնուած էին ուժեղ պահակախումբերով, ընկավարներու ինքնաշարժերն ու կառքերը կը սլանային այս ու այն կողմ. քաղաքացիները, սարսափը սրտին մէջ՝ փակուեր էին իրենց տուները, սպասելով խուզարկութեան, կալանաւորման ու արիւնալի կռիւներու։ Ժամը 10ին 400 հոգինոց պոլշեւիկներէ միայն կազմուած յատուկ զօրամասը լեցուեցաւ Նորք արուարձանը, որ ընդամէնը 200 տուն բնակիչ ունէր։ Այնտեղ կար նաեւ 60 հոգինոց մշտական պահակախումբ մը։ Ես պահուած էի տան մը մէջ, որուն քիվի մէկ պատը կ'իշխէր գլխաւոր ճանապարհին վրայ, իսկ միւսը կը բաժնէր զայն այգիներու անսահման տարածութենէն։ Չիւնը կը ծածկէր ամէն տեղ. ցուրտ էր. երկու ժամ պատին կրթնած, անշարժ, կը դիտէի զօրամասի ու պահակներու շարժումները, կը լսէի անոնց խօսակցութիւնները։ Նորքի զօրքը ուժեղացնելէ յետոյ, զօրամասը նոյն գիշեր պիտի հանէր քաղաքէն 6 քիլոմեթր դէպի արեւելք, Ջրվէժ գիւղը, անկէ պիտի անցնէր Քանաքեռի (Երեւանի բանակին) ռազմական կայանին վրայ արշաւող ապստամբներու թիկունքը։ Կէս գիշերին պատանի հետախոյզները եկան յայտնելու, որ դէպի Նորք եկող մեր կողմնակիցներէն քանի մը հոգի ձերբակալուած եւ ուղարկուած են Չեկա, իսկ մնացածը ցրուած է այգիները, չկարենալով համախմբուիլ։ Որոշեցինք նոյն իսկ տասը հոգիով նշանակուած ժամուն փողոց ելլել եւ կրակ բանալ պահակներուն վրայ։ Մինչ այդ ես մտայ հացատուն մը (այսպէս կը կոչուին այն մեծ խրճիթները որոնք կը ծառայեն յատկապէս հաց թխելու), որու բուխերիկը վառուած էր այդ օր։ Ստիպուած էի ձիւնի մէջ փայտացած ոտքերս տաքցնել քիչ մը, որպէս զի կարենամ մասնակցիլ առաջիկայ գործողութեան։ Հնոցի կողքէն դէպի երդիք դրուած էր սանդուղ մը։ Եթէ անակնկալ դային տունը խուզարկելու, դուռը զարնուելուն պէս սանդուղով պիտի բարձրանայի դէպի երդիք, ու այնտեղէն պիտի նետուէի այգիները։ Ժամը 4ին մօտ դուռը զարկին. ես իսկոյն թռայ սանդուղին վրայ։ Երբ երդիքէն կ'իջնէի, լսեցի տանտիրոջ զաւկին ծանօթ ձայնը.

— Ես եմ, հանգիստ եղիր իջայ, դուռը բացի։

— Դուրս եկուր, ազատութեան կռիւը սկսաւ. Քանաքեռէն հրացանաձգութեան ձայն կուգայ։

Ուշադրութեամբ լսեցի. համազարկերը կը լսուէին. Քանաքեռի բարձունքին վրայ կը ճռնչէին սայլերը. գիւղական սայլերը չէին կրնար ձայն հանել այդ պայմաններու մէջ. հրետանին էր. մեր շունչը բռնած կը հետեւէինք ձայնին, հասկնալու համար որ դէպի Քանաքեռ կը բարձրանայ թէ անկէ կ'իջնէ։ Կ'իջնէր. պոլշեւիկները կը նահանջէին Քանաքեռէն. քաղաքին բախտը գրեթէ որոշուած էր։

— Հրացանները հանէ, ըսինք տանտիրոջը, ժամանակ է։

Քանի մը շաբաթ առաջ պոլշեւիկները խիստ հրաման էին արձակեր, զէնքերը յանձնելու համար։ Այդ օրերը որու քով որ զէնք գտնուէր կը գնդակահարուէր. ծերունին մեր հրացանները պահեր էր ձիւներուն մէջ։

— Շուտ, հրացանները։

— Քիչ մըն ալ սպասեցէք։

— Ա՛յ մարդ, դուն խիղճ չունի՞ս, կ'ուզես որ մեզ հաւի պէս մորթե՞ն, ըսի զայրացած, բայց կամացուկ, որովհետեւ քսան քայլի վրայ պատին ետեւը կանգնած էր պոլշեւիկներու շղթան թիկունքը դէպի մեզ, դէպի Քանաքեռ որ Նորքէն կը բաժնուէր լայն ձորով մը։

— Ձեր ձեռքէն արիւն չպիտի թափի. արդէն կը նահանջեն, Ջրվէժի կէս ճանապարհէն փախչող գումարտակը շուտով մեր տան մօտ կը հասնի։

Լոյսը բացուած էր. Քանաքեռի բարձունքին վրայ նշմարուեցան ապստամբներու շղթաները։ Անոնք չգիտէին, թէ ձորի այս ափը թշնամի՞ն է կանգնած թէ բարեկամը։

— Ազատութի՛ւն, հայրենի՛ք, աղաղակեցին այնտեղէն. այդ բառերը Փետր. 18ի նշանաբանն էին։ Ծերունին վերջապէս բերաւ հնադարեան ատրճանակ մը, որով հինգ քայլի վրայ նպատակին հասնիլ անհնար էր. ի՞նչ ընէինք որոշած էր մեզ թոյլ չտալ որ մարդ սպաննենք։

— Ազատութիւն, հայրենիք, կրկին հնչեցուցին ապստամբները, է՛յ, ո՞վ էք։

Պոլշեւիկներ ռուսերէն հայհոյեցին։

— Ազատութի՛ւն, հայրենի՛ք, գոռացինք մենք ամբողջ ուժով։ Տանտիրոջ որդին իրարու ետեւէ կրակեց հնադարեան ատրճանակով. կարծես փոթորիկը սրբեց պոլշեւիկներու շղթան եւ բոլորը մէկէն, խառն ի խուռն սկսան փախչիլ։ Թշնամի չէին սպասեր կռնակէն։

Անմիջապէս փողոց նետուեցայ. ծերունին ետեւէս վազելով հրացան ու փամփշտակալ կը բերէր. վայրկեանին հասայ եկեղեցիին բակը ու ամբողջ ուժով զարկի զանգակները. մէկ ակնթարթի մէջ ամէն տունէ եւ անկիւնէ հարիւրաւոր զինուած թաղեցիներ դուրս թափեցան։ Պատէ պատ, թումբէ թումբ ցատկելով հասանք Նահանգական փողոցին վրայ իջնող դիրքերը, գնդակները կը սուրային մեր գլխուն վերեւ։ Կայարանէն թնդանօթի երկու հարուած մեզ հասաւ։ Համազարկ տուինք եւ մեր առջեւ ձգուած պոլշեւիկեան նիհար շղթան ցրիւ եկաւ, պատերու տակէն անոնք փախան կայարան։ Մեր խանդավառութիւնը սահման չունէր. հեւիհեւ, աւելի գոռալով քան երգելով «Մեր Հայրենիք»ը, վազեցինք դէպի Նահանգական փողոցը. տունէ մը եռագոյն դրօշակ տուին. ժողովուրդը դուրս թափեցաւ, գնծացող ամբոխը կը դանդաղեցնէր մեր ընթացքը։ Հասանք նախարարական պաշտօնատուները, ուղղուեցանք դէպի քաղաքային այգի ու միեւնոյն երգերով գրկախառնուեցանք Աբովեան փողոցէն իջնող Կոտայքի ձիաւորներուն հետ։

ԱԿԱՆԱՏԵՍ

ՅՈՒՍԱՏՈՒ ՆՇԱՆՆԵՐ

ՎԻԷՆՆԱ, 9 Փետր.

Վիեննայի Հայ եկեղեցական համայնքի վարչութիւնը նոր ձեռնարկներու նախօրեակին կը գտնուի։

Քանի մը անգամ կազմակերպուած, բայց միշտ ալ քայքայուած, գործը կիսատ մնացեր է, որովհետեւ կապ չէ ունեցած երկրի եւ միւս գաղութներու հետ։ Ի՞նչ կրնար ընել գաղութ մը, որ 300 հոգիէ կը բաղկանայ։ Ո՞ր մեծ գաղութը հետաքրքրուեցաւ։ Խորհրդային Հայաստանը ի՞նչ խելացի քայլ կատարեց, Վիեննան օգտագործելու համար։ Հօկ՞ը. բայց չէ՞ որ այդ կապը շատ խախուտ է։ Եւ արդէն մեռաւ վերջերս մթութեան մէջ կազմուած Հօկը, այդ անժողովրդական մարմինը։

Հօկը մեռաւ, որովհետեւ անժողովրդական էր, իսկ անդին, նոր կազմակերպուած համայնքի վարչութիւնը, արդէն մոռցած հին օրերու թայֆայականութիւնը, գործը կը տանի յաջողութեամբ ու կամաց-կամաց կ'ընդլայնէ իր գործունէութեան շրջանակը։ Եկեղեցին համար կազմակերպուեցաւ, բայց վարչութիւնը խորապէս զգաց, որ այդ չէ միայն իր դերը։ Վարչութիւնը համերաշխ է եւ բոլորը՝ իրենց պարտականութեան վրայ։ Կը հաւատանք թէ այս նոր վարչութիւնը, որ իր մէջ կը համրէ ընդունակ անհատներ, ուշ-կանուխ պիտի ստանձնէ նաեւ Հօկի աշխատանքը, անշուշտ ինքնաբերաբար, առանց կուսակցական խողովակ մը դառնալու։

Վիեննայի համայնքի վարչութիւնը, տեսնելով որ խումբ մը մարդիկ լուծած են նախկին գաղութահայ միութիւնը, որ ժամանակին օգտակար եղած է, ստանձնեց անոր գործերն ալ եւ այսպէս ձուլուեցան բոլոր գործերը։ Կան յուսատու նշաններ։ Վարչութիւնը որոշեց առ այժմ, հայերէնի ձրի դասեր տալ այն հայրենակիցներուն, որոնք հայերէն չեն գիտեր։ Ատկէ զատ, անոնք որ կը փափաքին Ֆրանսա անցնիլ, կրնան քանի մը ամիս ֆրանսերէն սորվիլ, նոյնպէս ձրի։ Անցագրային եւն. գործերը այսուհետեւ պիտի կատարէ համայնքի վարչութիւնը։ Կը յուսանք որ, 25-30 մանուկներու համար ալ մանկապարտէզ մը կ'ունենանք։ Միայն պէտք է օգտուիլ առիթէն, եւ երկաթը տաք-տաք ծեծել։

Վ. Ա.

րիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ ընդհ. ժողով մը կազմելու համար. միայն դուրս ձգուած են Դամասկոսի, Հաւրանի և Ճէպէլը Տրիւզի շրջանները։ Քաղաքական և կրօնական կիրքերու ծայրահեղութիւնները քաղաքացիական կռուի վիճակին մէջ կը պահէ ամբողջ երկիրը և շատ նուրբ դիւանագիտութեամբ միայն կարելի է վերահաստատել ներդաշնակութիւնը։ Կը պարզէ թէ ինք յաջողեցաւ ի դերև հանել ժողովրդական կուսակցութեան լարած թակարդները, որոնց նպատակն էր իշխանութեան տիրանալ Դամասկոսի մէջ, յուզումը տարածելու համար այժմ խաղաղ վայրերու մէջ։ Իր կարծիքով, պէտք է զգուշանալ բացարձակ անօրինութիւններէ, որոշ ինքնավարութիւն տալ զանազան ժողովուրդներու, պայմանաւ որ միանան որ եւ է արտաքին թշնամիի դէմ եւ ֆրանսական իրաւարարութեան յանձնեն իրենց ներքին վէճերը։ Տեսակ մը Լօքառնոյի դաշնագիր՝ Արեւելքի պահանջներուն յարմարցուած։

⁂ Այս առթիւ ֆրանսական թերթերը զարմանքով դիտել կուտան թէ Պաղեստինի անգլիական իշխանութիւնները անտարբեր են եւ վահապինները, քաջալերուած Իպնը Սուուտի յաջողութիւններէն, սպրդած են Անդրյորդանանի մէջ։ Քանի մը հազար ռազմիկներ են ատոնք, եւ կրնան մէկ օրէն միւսը եղբայրանալ Տիւրզիներուն հետ։

Դէպի թրքացում

Էնկիւրիի կրթական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկած է, որուն համաձայն օտար դպրոցներուն արտօնագիրները լաւ մը չքննուած չպիտի վերանորոգուին։ Բոլոր օտար դպրոցներու Թուրք ուսուցիչները գործավարութեան կողմէ պիտի անուանուին։ Անհրաժեշտ է որ բոլոր ուսուցիչները հարազատ Թուրք ըլլան եւ ազգային զգացումներով տոգորուած։ Լսուած ըլլալով որ կարգ մը օտար դպրոցներու մէջ քիչ թօշակ վճարող տղաք անարգ ծառայութեանց մէջ կը գործածուին, հրամայուած է որ խստիւ արգիլուին։ Օտար դպրոցներու մէջ արձանագրութիւնները Թուրքերէն պիտի բռնուին։ Օտար դպրոցներուն ամէնէ՛ն ուշագրաւ մէկ տեղը Հանրապետութեան Նախագահ Ղազի փաշայի մեծ պատկերը պիտի կախուի։ Տեսնուած է որ կարգ մը դպրոցներու մէջ, կրօնական քարոզութիւն մղելու համար սուրբերու պատկերներ կան տակաւին, ատոնք պիտի վերցուին։ Դպրոցներու մէջ մատուռէն զատ ուրիշ տեղերու մէջ խաչ չպիտի գտնուի։

Նախակրթութեան ընդհ. տնօրէն Իսմայիլ Հագգը պէյ, որ Էնկիւրիէն Պոլիս եկած է, հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ.—

Պոլիս եկայ օտար դպրոցները քննելու համար։ Մեր երկրին մէջ գտնուած օտար դպրոցներուն անշուշտ պէտք է կարեւորութիւն տալ։ Թէ՛ փոքրամասնութիւններու եւ թէ օտար վարժարաններու աշակերտները, ամէն բանէ առաջ պէտք է Թուրքերէն սորվին, Թուրքերէն խօսին եւ Թրքութիւնը ըմբռնեն։ Ասոր համար Թուրքերէնի ուսուցիչները պէտք է լաւ աշխատին։ Փոքրամասնութիւններուն եւ օտար երկրորդական վարժարաններուն Թուրքերէնի ուսուցիչները ըստ կանոնագրի, պէտք է որ համալսարանի մէկ ճիւղէն եւ կամ բարձրագոյն վարժարանէ վկայուած ըլլան. իսկ նախակրթարաններու ուսուցիչները՝ լիսէներէ եւ ասկէ զատ ուսուցչական վկայական պարտաւոր են ունենալ։ Ո եւ է օտար վարժարանի աշակերտ Թուրքերէնի մէջ չյաջողելու պարագային, կարգ չպիտի փոխէ, եթէ նոյնիսկ միւս բոլոր դասերուն մէջ յաջողած ըլլայ։

⁂ Ֆէրիգիւղի իտալական վարժարանը մերժած է Թրքուհի մը ընդունիլ իբր ուսուցիչ, առարկելով թէ իրենց դպրոցը մանչերու համար է, եւ կրօն. տեսակէտով կարելի չէ որ կին ուսուցիչներ դաս տան։

«Լքեալ» գոյքերու աւարը

Անցեալ շաբթու 65,000 ոսկիի ծախուեցաւ Պ. Նորատունկեանի Բերայի ափարթմանը։ Մինչեւ մէկ միլիոն ոսկիի կալուած աճուրդի հանուած է, որոնցմէ 500,000 ոսկիի ծախուած է արդէն։ Գնողները մեծամասնաբար Թուրքեր են։ «Լքեալ» գոյքերու ընդհ. տնօրէնը Պոլիս հասած է, անշուշտ աւարը փութացնելու համար։

Ինչո՞ւ արգիլեցին

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատունը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց Փետր. 10ին, թրքական ապրանքներու ներածման արգելքի մասին, որ կը շարունակէ մտատանջել թերթերը։ Զեկոյցը կ'ըսէ.

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է իր ներկայ արտաքին առեւտուրի յատակագծին մէջ բարեփոխումներ կատարել եւ իր ներածումը սահմանափակելով թոյլատրել ներածումը միայն այն ապրանքներուն որոնք բացարձակ անհրաժեշտ են երկրին։ Այս կարգադրութիւնը բացարձակապէս ընդհանուր է եւ բարեկամ Թուրքիոյ դէմ չէ ուղղուած։

Կատարելապէս կը խաբուին բոլոր անոնք որ կ'ուզեն կապակցութիւն մը տեսնել այս սահմանափակումին եւ Թուրք և ռուս յարաբերութեանց միջեւ, որոնք ներկայիս չափ անկեղծ չեն եղած։ Կարելի չէ այժմէն գնահատել այս կարգադրութեան տեւողութիւնը։ Երբ տնտեսական կացութիւնը թոյլատու դառնայ, անմիջապէս պիտի վերցուի այս կարգադրութիւնը։ Այս սահմանափակումին ենթակայ չեն բամպակը, խողկաղինը ու խողկաղինի փոշին, որոնք Թուրքիոյ համար խիստ կարեւոր են։

⁂ Պոլսոյ Թուրք առեւտրական տեսչութիւնը զեկոյցով մը հաղորդած էր թէ Ռուսիա յանձն առած է արտօնել թրքական ապրանքներու ներածումը, պայմանաւ որ ապրանքները Օտեսայի նաւահանգիստը գտնուին մինչեւ Փետրուար 20։ Այս լուրին վրայ, կարգ մը վաճառականներ ռուս առեւտրական պատուիրակութեան դիմեցին, բայց պատասխան ստացան թէ որ եւ է հրահանգ չէ եկած։ Այս ընթացքը շատ դէշ ազդած է Թուրք առեւտրական շրջանակներուն վրայ. բազմաթիւ վաճառականներ մեծ վնասներու ենթարկուած են։

Կեղծ թղթադրամներու խնդիրը

Կեղծ թղթադրամներու խնդիրը տակաւին չէ փակուած։ Ընդհակառակն օրէ օր նոր յայտնութիւններ կուգան հաստատել թէ այս գործը շատ լայն կազմակերպութիւն ունի եւ թէ Հունգարիայէն դուրս բազմաթիւ յայտնի դէմքեր մեղսակից են։ Վերջերս շատ կը խօսուէր Շուլցէ անուն մէկուն մասին, որ կը կարծուէր թէ Էրցպերկէրի սպանիչն է։ Նոր քննութիւններ երեւան հանեցին թէ յիշեալը պատերազմէն առաջ փեթերսպուրկի Ազգ. Դրամատան տպարանապետն էր, որ պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն յետոյ Գերմանիա գալով ծրագրեց կեղծ ռուբլիններ տպագրել, Անգլիոյ մէջ քշելու համար զանոնք, բայց չյաջողեցաւ։ Անկէ յետոյ Հունգարիա գնաց։ Շուլցէ թղթադրամ շինելու նշանաւոր մասնագէտ մըն է, զանազան մեքենաներ հնարած է այս ճիւղը կատարելագործելու մէջ մեծ ծառայութիւն մատուցած է։ Իշխան Վինտիշկրաց մեծ գումար մը տուած է իրեն։ Գերման ոստիկանութիւնը խուզարկած է իր բնակարանը. սակայն Շուլցէ փախած է Պերլինէն, եւ չի գիտցուիր թէ ուր կը գտնուի։

Ֆրանսացի ոստիկանները իրենց քննութիւնները կը շարունակեն Փէշթայի մէջ։ Խորհրդարանային քննիչ մարմինը շուտով պիտի հարցաքննէ իշխան Թելէքին, իշխան Նիքօլա Պանֆին, երեսփոխան Կոմպոէսը եւ վարչապետ կոմս Պէթլէնը։

Տէր և Տիկին Վահան Վարդերեսեան և զաւակունք, Տէր և Տիկին Ագրիպաս Վարդերեսեան եւ զաւակունք, Տիար Մաքս Վարդերեսեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արամեան եւ զաւակունք, Օրդ. Քրիստինէ Սէֆէրեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Գանոնեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ համայն ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՐՄՈՆ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆԻ
(ԾՆԵԱԼ ԱԴԱՄԵԱՆ)

իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին, որ կնքեց իր մահկանացուն յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ հինգշաբթի, 18 Փետր. 926, ժամը 9ին Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon փողոց, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Պաթինեօլի գերեզմանատան մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի բոլոր խումբերը ընկերական դասախօսական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին 128 Bd. St. Germain, café Rocherի մէջ métro Odéon. կը դասախօսէ ընկ. Վ. բացեան։

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱ-ՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐԸ սեփական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի (21 փետր.) կէսօրէ յետոյ ժամը 2,30ին, 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վերի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սէօլօզցի Օննիկ Տիգրան Եաղուպեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը՝ Վահան Շահպազեան (եղբայր՝ Համազասպի), որ գինադադարին եղած է Սուրիա իբրեւ կամաւոր եւ այժմ Փարիզ կամ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի։ Խմացնել Օննիկ Եաղուպեանի՝ c/o Meguerditch Garabedian, Philipople (Bulgarie).

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ
ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

20 փետր. Շբ. գիշեր ժամը 8.45ին Théâtre du Conservatoire Renée Maubelի մէջ 8-10 rue de l'Orient Metro Blanche եւ Abbesses.

Ջոխ բեմադրութեամբ
եւ պատմ. հագուստներով

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ կամ **ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ**

Դիւցազներգութիւն 4 արար եւ 2 պատկեր։ կը մասնակցին.— Տկն. Սիրուհի Նշանեան, Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Շահան Սարեան, Ա. Գմբէթեան, Սարիմ Մագսուտեան, Ե. Գասպարեան, Գրիգոր, Վահան, Հրաչեայ, Տէրվիշ, եւայլն...

ՄՈՒՏՔ՝ 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆր. օթեակ 100 ֆր.։ Տոմսերը՝ բոլոր հայ ճաշարաններէն, ղեկավար Տ. Նշանեանէ 63 rue Mr. le Prince եւ ներկայացման գիշերը ժամը 6.30էն սկսեալ Թատրոնին կիշէէն։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր յարգելի յաճախորդները կեղծերէն զգուշացնելու համար կուգանք յայտարարելու որ եթէ կ'ուզեն

ՄԱՔՈՒՐ ՄԻՍԷ
եւ լաւ համեմներով պատրաստուած

ԳԱՅՍԷՐԻԻ ՓԱՍՏՐՄԱՆ ԵՒ ՍՈՒՃՈՒԳԸ
ճաշակել՝ ուղղակի թող դիմեն մեզ՝ կեսարացի մասնագէտներուս՝ H. Khanzadian & Alagueuzian, Chemin de Cauvell par Allauch, Marseille. (B. du Rh.)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լոյս տեսած է Մանչեսթըրի Հոգեւոր Հովիւ Գերապատիւ Տ. Ղեւոնդ եպսկ. Դուրեանի

ՊԱՐԶ ՔԱՐՈԶՆԵՐՈՒ

Բ. հատորը (352 էջ), որ կը պարունակէ ընտիր քարոզներու շարք մը, պատրաստուած աշխարհաբառ քարոզիչներու հետեւողութեամբ։

Ժամորութեան հոգեւոր զարգացումին նպաստող այս գործը փարիզեան ընտիր տպագրութեամբ յանձնարարելի է ամէն ընթերցասէրներու։

Գինն է 10 ֆրանք, 60 սենդ, 2.6 շիլին, 75ղրուշ։

Դիմել՝ Պ. ՊԱԼԵՆՑ 8, rue Papillon, Paris(9)։

Le Gérant : H. TEURNIER
Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ
13 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	131…
Տոլար,	Dollar	27…
Մարք (ոսկի)	Mark	6…
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14…
Թրք. ոսկի	» or	121…
Մէճիտիէ	Médjidié	11…
Լէվա 100 հատր	Léva	19…
Դրախմի »	Drachme	37…
Լիր » »	Lire	10…
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	122…
Զուից. »	Frc. Suisse	523…
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	131…

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2450…
» II	»	1700…
» III	»	1700…
Ռումելի երկաթ.	Lots turcs	130…

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / խմբագրութիւն եւ վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՇԱԲԱԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

19 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 87 — կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՇԱԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿԱԿԱՆ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

Խորապէս կը ցաւինք. բայց հա՛րկ է լրացնել մեր ըսելիքը, ամբողջական գաղափար մը տալու համար այն անմիտ և անարժան կեցուածքին վրայ, զոր ցուցադրեց հատընտիր շքախումբ մը, «յանուն հայ մտաւորականութեան»։

Խօսինք պարզ և շիտակ։

Հայաստան մը կայ.— այդ մասին ոչ մէկ խօսք։ Մեր հայրենիքն է ան.— ի՛նչ ձեռքի տակ ալ գտնուի։ Այս մասին ալ դաս առնելու պէտք չունինք։ Եւ արհամարհանքով կը մերժենք այն քսու ակնարկները, որ տեղ գտեր են հռչակաւոր «բողոք»ին մէջ, ընդդիմադիրներու հասցէին։ Դաշնակցական մամուլը շատ աւելի ուշադրութեամբ, գիտակցութեամբ կը հետեւի այդ հայրենիքին անցուդարձերուն, այնտեղ կատարուած աշխատանքներուն, քան բոլոր այն մեծ ու պզտիկ թերթերը որ միայն «Գովեա Երուսաղէմ» երգել սորված են, իրենց խառնուածքով, կամ ի պաշտօնէ։ Մենք ունինք որոշ քաղաքական գիծ, որ կը բխի հայկական իրականութենէն, այս ժողովուրդի հարազատ պահանջներէն, և կը պայքարինք անոնց համար։ Սուր է մեր քննադատութիւնը, որովհետև հիմնուած է փաստերու վրայ, դէպքերու, թուականներու և թուանշաններու վրայ։ Մեր աչքերը չեն շլանար ոչ ուռուցիկ, շուկայիկ «ռէքլամ»ներէն —որ զուտ պոլշեւիկեան արտադրութիւն են— ոչ ալ զանազան գինարբուքներու գոլորշիներէն։ Մենք շեշտակի կ'ըսենք ինչ որ կը խորհինք, կը մատնանշենք ինչ որ սուտ է, սխալ է, կամ վտանգաւոր։ Եթէ մեր նպատակն ըլլար վարկաբեկել, սեւցնել արդի Հայաստանը,— պէտք չունէինք աջձախ իյնալու. կը բաւէր հրատարակել միայն հինգ տարիէ ի վեր եկող - գացողներու մտերիմ պատմութիւնները, կամ անխտիր թարգմանութիւններ կատարել խորհրդային թերթերէն։

Եթէ Երեւանի վարիչները անկեղծ են, անկախ են, անվախ են, — թող լայն բանան դուռները, որպէս զի ամէն մարդ կարենայ երթալ, տեսնել ու դատել. բաղդատել սուտն ու իրաւը։ Եւ մենք կը մաղթէինք որ առաջին գացողները նոյն այդ բողոքողներն ըլլային, ինչպէս եւ բոլոր անոնք որ, շողիքը բերնին, կը պարեն Երեւանէն զարնուած թմբուկին ձայնով, — բայց քայլ մը չեն առներ դէպի հոն։ Թող թոյլ տան թղթակիցներ պահելու. թող ջնջեն նամակներու գրաքննութիւնը, թող վերահաստատեն խօսքի, մամուլի ազատութիւնը։ Թող հաստատեն այնպիսի կարգեր, որ ամէն մէկ Հայ համոզուի թէ իսկապէս իր հայրենիքին զաւակն է, մասնակից՝ անոր սեւին ու ճերմակին...։

Այլապէս վրդովիչ իրողութիւն մը կը խռովէ մեր հոգին այս անարգ խաչակրութեան առթիւ, որուն ազդանշանն է սա անպատիւ «բողոքը»։

«Յանուն հայ մտաւորականութեա՜ն»... Դուք, Պ. Պ. Կամսարական, Բաշալեան, Որբերեան, Քօլօլեան, Մանուէլեան եւ ընկերներ, դուք որ գրիչ ձեռք առեր էք այդ քուրջը ստորագրելու, գոնէ մէկ վայրկեան դատի նստա՞ք ձեր խղճմտանքին հետ։ Գոնէ մէկ վայրկեան մտքէ անցուցի՞ք, թէ իբրեւ մնացորդները անհետացած սերունդի մը, շա՛տ աւելի սրբազան պարտք մը ունէիք այս ժողովուրդին, անոր հայրենիքին, անոր մտաւորականութեան հանդէպ։ Ո՞ւր էիք դուք, փաստակաւորներ գրականութեան, գիտութեան կամ գեղարուեստի, երբ ձեր փառաբանած իշխանութիւնը, հազիւ աթոռը գրաւած, կացինը կ'իջեցնէր կալանաւոր եղբայրներու գլխուն, երբ իթթիհատական գազանութեամբ կ'աքսորէր հայ մտաւորականութիւնն ու զինուորականութիւնը, քարերն անգամ լեզու հանելով, երբ հայ ժողովուրդը մատաղ կ'ընէր յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան, եւ, Մուսթաֆա Քէմալին հետ ձեռք ձեռքի, կը փորէր հայկական անկախութեան հիմքերը։ Ո՞ւր էք դուք, երբ նոյն այդ իշխանութեան մարգպանները, ոգէտ եւ ամբարտաւան, մէկ հարուածով, պատրաստ «դեկրէտ»ով մը կը լլրճէին հայ միտքը, լեզուն եւ ուղղագրութիւնը, կրակի կուտային ինչ որ երէկուընէ մնացած էր, կը թքնէին ձեր գրչակիցներուն եւ գործակիցներուն երեսը։ Ո՞ւր էք և այսօր, երբ նոյն այդ վարիչները հոգի կուտան Թուրքերը սիրաշահելու, նոյն իսկ մեր հայրենիքին մէջ Հայը իրաւազրկելու, բայց գետնաքարշ ստրկութեամբ կը թողուն որ ընկեր Քէմալը՝ վերջնական հաշուեյարդարի ենթարկէ Թուրքիա մնացած հայութիւնը, բարոյապէս, նիւթապէս, եւ ի հարկին ֆիզիքապէս։

Ամէն երկրի մէջ ալ, մտաւորականութիւնը խտացումը, արտայայտիչն է ազնիւ ձգտումներու։ Դուք, իբրեւ անդրանիկներ, ունեցա՞ք որ եւ է շարժուձեւ որ համապատասխանէր այդ կոչումին։ Եթէ Նոյեմբեր 29ը «հայ հայրենիքի կենդանութեան» տօնն է, հապա ի՞նչ է Ապրիլ 11ը, զոր ձեզմէ շատերը մոռցեր են արդէն, կամ Մայիս 28ը, որմէ սարսափով կը փախչիք։

Ժողովուրդի թշնամին այն չէ որ կը մատնանշէ վէրքը, այլ այն որ կը տեսնէ մեղքն ու մեղաւորը, կը տեսնէ իրականութիւնը, բայց սուտ-խենդ կը ձեւանայ, և «Փատիշահըմ չօք եաշա» կ'աղաղակէ գլխաբաց։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պուլկարիոյ մէջ կարգ մը գաւառական քննիչներ նորէն սկսած են արծարծել ուսուցիչներու հպատակութեան խնդիրը, որ տարիներու պատմութիւն ունի։ Այս պատճառաւ դժուարութեան մատնուած են Վառնայի եւ Ռուսճուքի դպրոցները, որոնց տեսուչները պուլկարահպատակ չեն, թէեւ կրթական նախարարութիւնը թոյլտուութիւններ ըրած է։ Խնդիրը արմատապէս լուծելու համար, Փետրուար 14ին խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ Սօֆիայի մէջ, հայկական դպրոցներու հոգաբարձութեանց մասնակցութեամբ։ Այս առթիւ Սօֆիայի «Արաքս»ը դիտել կուտայ.

«Իրականութիւնը այն է, որ պուլկարահայ վարժարանները, առանց բացառութեան կանգնած են վտանգի մը առջեւ։

Հազար անգամ ըսինք ու գրեցինք, թէ անհրաժեշտ է պաշտօնապէս յարաբերութեան մտնել կրթական նախարարութեան հետ եւ վերջնապէս որոշել մեր ուսուցիչներու հպատակութեան խնդիրն ու դասաժամերու բաշխումի հարցը, միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար կրթ. տեսուչներու եւ հոգաբարձութեանց միջեւ ծագող անհատնում վէճերուն։

Պէտք է ըմբռնել թէ միայն Վառնան չէ որ վտանգուած է. ցաւը ընդհանուր է, եւ օրին մէկը կրնայ վարակել բոլորը, որուն հետեւանքով կրնան փակուիլ մեր ազգ. վարժարաններու դռները։»

ԵԹԷ ՊՌԻԱՆ ԻՅՆԱՅ

Անգլիական մամուլն ալ սուր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի Ֆրանսայի ելմտական տագնապին եւ ներքին խաղերուն։ Մասնաւորապէս մտահոգ է «Թայմզ»։ Իր վերջին խմբագրականին մէջ, Լոնտոնի աւանդապահ օրկանը կը գրէ.—

—«Ներկայ պարագաներուն մէջ Պրիանի դահլիճին անկումը, ճշմարիտ աղէտ մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի համար։ Այդ անկումը դժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ աջակողմեան կուսակցութեան եւ ճակատագրական՝ ձախակողմեան հին եւ նոր խմբակցութեան համար։ Որքան ալ վարպետ ռազմավար ըլլայ Պ. Պրիան, վէճի առարկայ խնդիրը շատ լայն եւ կենսական է, որպէսզի կարելի ըլլայ լուծել ռազմավարութեամբ։ Եղածը՝ պայքար մըն է երկու համաշխարհային տեսակէտներու միջեւ, ընկերվարութեան եւ ազատական մեծ ժողովրդապետութեան միջեւ, եւ դեռ աւելին, ան պայքար մըն է պոլշեւիսմով արատաւորուած ընկերվարութեան եւ պատմական քաղաքակրթութեան գործունէութեան միջեւ։»

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԷՆ՝ ՀՕԿԻ ՄԻՋՈՑԱՒ

ՀՕկի կեդր. վարչութիւնը մեզի կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1.— Հօկի Երեւանի կեդր. վարչութեան ջանքերով, Երեւանի քաղաքային գործադիր կոմիտէէն պարապ հողեր առնուած են Երեւանի շրջականներէն, եւ տրամադրուած 800 գաղթականներու։ Անոնք՝ շնորհիւ Խ. Հայաստանի կառավարութեան եւ Հօկի ընձեռած դիւրութիւններուն եւ աջակցութիւններուն, յաջողած են աժան բնակարաններ կառուցանել եւ տեղաւորուիլ։ Ներկայիս բոլորն ալ իրենց հողերը ու բնակարաններն ունին։

2.— Երեւանի քաղ. գործ. կոմիտէի հսկողութեան տակ գտնուած կիսաքանդ շէնքեր եւ թափուր գետիններ, Հօկի միջնորդութիւնով, տրամադրուած են քաղաքին մէջ բնակող գաղթական արհեստաւորներու։ Անոնք կառավարութեան եւ Հօկի օժանդակութիւնովը աւերակ շէնքերը նորոգած, պարապ գետիններու վրայ նորեր շինած եւ հաստատուած են։ Միայն մեծ հրապարակին վրայ 50-60 առժամեայ խանութներ շինուած են։

3.— Խ. Հայաստանի կառավարութեան հոգածութեան և Հօկի աշխատանքներու շնորհիւ, 2000 գաղթականներ, որոնք ծխախոտի մշակութեան եւ շերամապահութեան մասնագիտութիւնն ունին, տեղաւորուած են յարմարագոյն գիւղերու մէջ, օժտուած աշխատելու ամէն միջոցներով։

4.— Հօկը ծրագրած էր՝ Նաֆայէն գացած որբերու համար, ատաղձագործութեան արհեստանոց մը բանալ։ Նախապատրաստական բոլոր աշխատանքները լրացած են արդէն։ Մասնագէտներ սկսած մեքենաները տեղաւորել։ Արհեստանոցը կատարեալ գործարանի երեւոյթը ունի եւ մէկ ամիսէն պիտի սկսի գործել։ Ամէն ինչ մեքենաներով պիտի պատրաստուի։ Արհեստանոցը 400 մեղուի փեթակի ապսպրանք ստացած է արդէն։ «Շինարար» ընկերութիւնը իր ատաղձագործական եւ յարակից այլ ապսպրանքները որբերու արհեստանոցին պիտի տայ։ Նոյնը պիտի ընեն հողային ժողովրդական գործավարութիւնը եւ ուրիշներ, եթէ արհեստանոցը կարենայ բոլորին հասնիլ։ Արհեստանոցը պիտի ունենայ մեքենագործութեան եւ նորոգութեան վերաբերեալ ճիւղ մընալ, որուն համար 130,000 ֆրանս. ֆր. ծախքի պէտք կայ։

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի, 21 փետրուար Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս խումբերն ալ մրցումներ պիտի ունենան St. George Argenteuilի ֆութպօլի խումբերուն դէմ։ Արժանթէօյի Հայերը խոստացած են յաջողութեան մը պարագային Հ. Մ. Ը. Մի խումբին համազգեստ եւ ֆութպօլ նուիրել։

Ա. եւ պահեստի խումբերուն հաւաքավայրն է Porte Clichy ժամը 1ին։ Բ. եւ Գ. խումբերու հաւաքավայրն է Porte Clichy ժամը 12ին։ (40 թիւ թռամվայով իջնել Drapeau à Colombe)։

*** Ֆութպօլի յանձնախումբը կը խորհի փոխվրէժ մրցում մը կազմակերպել C. A. S. Gènèreauxի հետ, լաւ խաղադաշտի մը մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, Ֆրանսական կառավարութիւնը կարգ մը տեղեկագիրներ ներկայացուցած է Սուրիոյ կացութեան մասին, հոգատարութեան խնդրին առթիւ որ կը քննուի այժմ Հռոմի մէջ։

Առաջին տեղեկագրին մէջ, կառավարութիւնը պարզելով քաղաքական եւ զինուորական խլրտումներու ծագումը, կը յայտնէ թէ 1925ի առաջին վեցամսեան անցաւ առանց ծանր խռովութեան։ Ճէպէլը Տրիւզի ապստամբութիւնը հոգատարութեան դժուարին շրջանը կազմեց։ Այս շարժման հեռաւոր պատճառները կրնան ըլլալ Ռիֆի դէպքերը, բնիկ ցեղերուն զարթումը, բայց աւելի ճիշտ պէտք է փնտռել Ճէպէլը Տրիւզի քաղաքական մասնաւոր կացութեան մէջ։ Այդ պզտիկ երկիրը առանձնայատուկ պայմաններ ունի եւ միշտ ապստամբ եղած է, նոյն իսկ Թրքական իշխանութեան օրով։ Ֆրանսա Ճէպէլը Տրիւզի մէջ գտաւ աւատապետութիւն մը որ բաժնուած էր տասը նահապետական ընտանիքներու միջեւ։

Տեղեկագիրը երկարօրէն պատմելով ծանօթ դէպքերը, կը ծանրանայ Դամասկոսի խռովութեանց եւ մասնաւորապէս ռմբակոծման վրայ։ Ֆրանսական կառավարութեան կարծիքով, հաւանական չէ որ Տիւրզի ապստամբները զէնքերը վար դնեն, առանց ուժի տեւական արտայայտութեան մը։

Տեղեկագրին վերջին մասը կը պարզէ երկրագործութեան, ճարտարագործութեան, վաճառականութեան եւ հանրօգուտ շինութեանց նշանակելի զարգացումը։ Կը խօսի նաեւ Թուրքեւ ֆրանսական բանակցութեանց վրայ. կ'ըսէ թէ Թուրքեւ սուրիական սահմանագծի յանձնախումբը չուզեց միայն Լօզանի մէջ գծուած սահմանագլուխով զբաղիլ, այլ վէճ հանեց Փայասի կայարանին, ինչպէս եւ Քիլիսի ու շրջականներուն մասին որ Սուրիոյ պիտի մնային։ Վէճ մը կայ նաեւ Նիսիպինէն Տիգրիսի միջեւ ինկած գետնի մասին, ուր Թուրքերը պահականոցներ հաստատած են 1923էն ի վեր եւ զոր Սուրիա կը պահանջէ, համաձայն Էնկիւրիի պայմանագրութեան։

*** Հռոմ հասած են Սուրիացի պատուիրակներ, անկախութեան կուսակիցներու տեսակէտը պարզելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնաժողովին առջեւ, բայց չեն ընդունուած այս վերջինին կողմէ։ Էմիր Շէքիպ Արսլան օտար թերթերու թղթակիցներուն յայտարարած է թէ մինչեւ որ Ֆրանսա չճանչնայ Սուրիոյ անկախութիւնը, կարելի չէ հաշտութիւն կնքել։

*** Էնկիւրիի մէջ Սուրիոյ մարզպանին վարած բանակցութիւնները յաջողութեամբ պսակուած են եւ շուտով պիտի կնքուի համաձայնագիր մը։ Այս յաջողութիւնը ձեռք բերուած է Պ. տը Ժուվընէլի եւ Մ. Քէմալի միջեւ կատարուած խօսակցութենէ մը վերջ։

Նոր կռիւներ Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ փետր. 17ին բուռն կռիւներ տեղի ունեցան Դամասկոսի Մէյտան թաղին մէջ։ Տասը աւազակներ սպաննուեցան և նոյնքան վիրաւորուեցան։ Ֆրանսացիները ընդհանուր յարձակողականի սկսած են, Հերմոն լեռը մաքրելու համար։ Առջի օր ապստամբները երեւցած են Պէյրութէն Դամասկոս ճամբուն վրայ, Էլ-Պիրի մէջ, և փախեր են, 60 դիակ ձգելով։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կառավարութիւնը ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար երեսփոխանական ժողովէն ինը միլիառ ֆրանքի նոր տուրքեր պահանջած էր։ Յետոյ ելմտական յանձնաժողովին պնդումներուն վրայ հաւանեցաւ որ այդ գումարը գեղչուի չորս միլիառի։ Հակառակ այս զիջողութեան, երկարատեւ ու բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, երեսփոխանական ժողովը մեծ դժուարութեամբ քուէարկեց միայն մէկուկէս միլիառ ֆրանք։ Մեծ ձախողութեան ենթարկուեցան ելմտական նախարարին և վարչապետին պաշտպանած կարգ մը նոր տուրքերը. օրինակ վճարումներու վրայ դրուելիք տուրքը 112 քուէ միայն ստացաւ։ Վարչապետը վստահութեան խնդիր դրաւ ամբողջական ծրագրին վրայ, ու եթէ ընկերվարականները ձեռնպահ չմնային, հաւանաբար դահլիճը պիտի իյնար։ Ընդունուած 1,600 միլիոն հասոյթի աղբիւրները կը դասաւորուին հետեւեալ կերպով.— Եկամուտի տուրքին բարւոքումէն՝ 200 միլիոն, հակակշռի խստութենէն՝ 300 միլիոն, արձանագրութենէ և դրոշմաթուղթերէ՝ 300, անուղղակի տուրքերէ՝ 275, միջնորդներու վրայ դրուած տուրքէն՝ 125, արտածումի տուրքէն՝ 400 միլիոն ֆրանք։ Հիմա տակաւին պիտաճէին բացը գոցելու համար երկու միլիառ 400 միլիոն ֆրանք ալ պէտք է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԼՈՆՏՈՆԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ

ԿԻՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Մօտ երկու տարուան պայքարէ եւ տատամսումներէ ետք, գաղութին երեսփոխանական ընտրութիւնները կատարուեցան անցեալ կիրակի եւ երեսփոխան ընտրուեցան 24 հայրենակիցներ։ 361 ընտրողներէն քուէարկութեան մասնակցած էին 152 հոգի, որոնց 63ը կին։ Առաջնութիւնը ստացաւ Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան շահելով 140 քուէ։ Քուէարկութիւնը անցաւ շատ կանոնաւոր եւ անաղմուկ։ Լոնտոնի գաղութը այս ընտրութենէն ետք պիտի ունենայ ազգային կազմակերպուած վիճակ մը, որուն այնքան պէտք ունէր վերջին տարիներս։ Իսկապէս ուրախալի է որ ժողովրդական հիմերու վրայ դրուած այս գործը ունեցաւ գոհացուցիչ արդիւնք մը, հակառակ այն անփառունակ դաւերուն որոնցմով փորձեցին թունաւորել մթնոլորտը ափ մը ողորմելիներ, Միացեալ դրօշին տակ։ Ամենէն լաւատեսներուն համար իսկ անսպասելի էր այս յաջողութիւնը։ Կուսակցական կիրքեր ալ չկային ձեռնարկի ամբողջ ընթացքին, եւ միայն մէկ դաշնակցական եւ մէկ ռամկավար կ'երեւին ընտրուած երեսփոխաններուն մէջ։

Լոնտոնի ազգային գործերուն ծանօթ անձեր կը հաւատան թէ ո՛չ մէկ ազգային ձեռնարկ այսքան պատկառելի թիւով քուէ վայելած է։ Ամենէն պատասխանատու քայլերը առնուած են 25—30 ձայնով։ Կիներու մասնակցութիւնը նոյնպէս գովելի է։

Հարկ է յիշել այս առթիւ որ գաղութին երիտասարդութիւնը՝ այսինքն այն «Նորերը» որոնց տարիքը կ'երկարի 20էն 30, հեռու մնացած են այս կարեւոր գործէն ու հազիւ քանի մը հոգի բարեհաճած են ուղարկել իրենց քուէները։ Ցաւալի է գիտնալ թէ տժգոյն սերունդ մը ունինք այստեղ, ինչպէս ամէն փառաւոր ոստանի մէջ, որուն՝ հայրենասիրական ամենէն տարրական պարտականութիւններն անգամ տաղտուկ կը պատճառեն։ Հաճոյամոլ պարոններ՝ որոնց մէջ ցամքեր է ե՛ւ միտքը ե՛ւ թռիչքը. եւրոպական միջավայրի մէջ ապրող տղաք, որոնց սրտին կը խօսին միայն «տանսինկ»ն ու «սինէմա»ն կամ թղթախաղը։ Եւ ատոր համար է որ ո՛չ թեկնածուներու եւ ո՛չ ալ ընտրուածներու մէջ չէք գտներ երիտասարդ մը։ Քանի մը բացառութիւններէ զատ, բոլոր երեսփոխանները արդէն մտած են այն տարիքը ուր աչքի զարնող Հայը թաղական կ'ընտրուի անպայման։

Ո՞վ է մեղաւորը, ուրեմն, եթէ վաղը Նորակազմ իշխանութիւնը տեղական գործերը վարէ համաձայն իր ըմբռնումներուն եւ դատողութեանց։

Ուշագրաւ է նոյնպէս մասի վրայ հաւաքուած մտաւորականներու մեկուսացումը ընտրութիւններէն։ Տարակոյս չկայ որ խմբագրուած կանոնագիրը ունի թերի կողմեր, մանաւանդ եկեղեցին գործերուն միջամտելու կէտին մէջ, սակայն այդ պատճառ մը չէր որ քէն ընէին։ Ինչ կը վերաբերի Կոմիտաս վարդապետին, անոր համար գոյութիւն եւ արժէք չունին ո՛չ գաղութը, ո՛չ ալ երեսփոխանական ժողովը. կը բաւէ որ ապահովուած են իր թոշակը եւ հանգստաւէտ բնակարան մը։ «Կոմիտաս վարդապետի ազգական-աշակերտը» —իր Նորագոյն տիտղոսն է այս—... չափազանց կը սխալի, եթէ կը կարծէ որ բանադրանք կեցուածքը պիտի զօրացնէ իր դիրքը։

*** Այս ընտրութիւններէն ետք յայտնի եղաւ որ Լոնտոնի գաղութը կը բաղկանայ հազիւ 550 հայրենակիցներէ։ 21 տարին լրացուցածներուն թիւն է 367 (որոնցմէ մօտ 25 հոգի օտար, բայց Հայերու հետ ամուսնացած են)։ Իսկ այդ տարիքէն վար կան հազիւ 200 հոգի։ Կան 100ի մօտ ընտանիքներ եւ 80—90 անհատներ։ Հետեւաբար մեծապէս չափազանցուած է 1200ի թիւը, որ քանի մը ամիս առաջ արձանագրուած էր։

*** Ընտրութիւնները կատարուեցան փետր. 14ին։ Ընտրուեցան 24 երեսփոխաններ, որոնց անունները կուտանք ստորեւ, իրենց շահած քուէներով.—

Աբրահամեան Ա. 137, Ալլեմճեան Գ. 96, Գալբաքեան Ա. 111, Գորոեան Արշակ խան 89, Գրաճեան Ն. 124, Գնճեան Գ. 91. Լաէֆեան Մ. 77, Կիւլպէնկեան Ն. 140, Կիւլպէնկեան Բ. 136, Կիւլպէնկեան Ք. 87, Մամուլեան Զ. 130, Մանդինեան Մ. 123, Միսաքեան Ժ. 100, Յարութիւնեանց Ս. 93, Յակոբեան Բրոֆ. Կ. 90, Շնորհքեան Ա. 93, Ոսկանեան Ա. 136, Պապազեան Մ. 117, Պէնլեան Ե. 120, Պոտիկեան Ա. 91, Սաֆրաստեան Ա. 107, Տիլպէր Կ. 121, Քէսէճեան Ս. 113, Ամասեան Ճ. 105։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Գարնանամուտը մօտեցած ըլլալով, ֆրանսացիները կը պատրաստուին վերջնական հարուածը տալ ապստամբներուն։ Այս պարագան մտահոգութեան ենթարկած է ըմբոստութեան վարիչները, որոնցմէ շատեր սկսած են հպատակութիւն յայտնել։ Հոս հոն հրասակային կռիւները կը շարունակուին։ Ջէպէլ Շուղուրի կողմերը Շէյխ Հիւսէյինի հրամանին տակ գտնուող ապստամբները ընդհարում մը ունեցան ոստիկան գինուորներու հետ. ֆրանս. օդանաւեր ալ մասնակցեցան կռուին։ Ռաշայէն եւ Դամասկոսէն մեկնող ուրիշ 21 օդանաւեր ռմբակոծեցին Սուէյտան, եւ չորս թօնօ ռումբ արձակելով ցրուեցին ըմբոստներու համախմբումները։ Մզգէթի շրջանին մէջ Տիւրզիները 21 մեռեալ ձգելով փախան։ Ֆրանս. հրետանին ռմբակոծեց Դամասկոսի մօտակայ գիւղ մը, ուր ժողովրդական կուսակցութեան նախագահ Տօքթ. Շէհպէնտէր հաստատած է իր բանակատեղին։ Դամասկոս-Ռաշայա կառախումբը 134րդ քիլոմեթրին վրայ գիծէն դուրս ելաւ։ Ռաշայայի մօտ տիւրզի հեծեալներու եւ ֆրանս. հրամանատարութեան կողմնակիցներու միջեւ կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Տիւրզիները փախուստի մատնուեցան։

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄԻ ԴԱՏ ՄԸ, ՈՐ 32 ՏԱՐԻ ԿԸ ՏԵՒԷ

Ֆրանսայի Ընժէր քաղաքի բնակիչներէն Պ. Թիժօն 1895ին ամուսնալուծումի դատ բացած էր իր կնոջ դէմ։ Տեղական դատարանը այս գործով կը զբաղի այդ թուականէն վեր եւ տակաւին չէ կրցած վճիռ մը տալ։ Երեքշաբթի օր յիշեալները կրկին դատարան հրաւիրուած էին։

ՓՇՈՒՐ ՄԸ ԼՈՒՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Փոքրիկ, հազիւ տասնըհինգ տարեկան, սակայն չարաճճի եւ ուշիմ բարեկամ մը ունիմ։ Տարագիր պատանեակ մը որ յաճախ կուգայ ինծի եւ անդադար հարցումներ կ'ուղղէ։ Գեղամ՝ — այսպէս է փոքրիկ բարեկամիս անունը — մեր օրերու նորահաս եւ դժբախտ սերունդի ընդհանուր, ցաւագին յատկանիշն ունի, — կանխահաս լրջութիւն, տառապանքի եւ անբնական պայմաններու տակ հասած ըմբռնում եւ բնաւորութիւն — յատկանիշ մը՝ որ կը բնորոշէ նաեւ մեր ժամանակը։

Գեղամ՝ իր փոքրիկ հոգիին մէջ, պզտիկ անկիւն մը տուած է կարմիր գոյնին, ինչպէս բոլոր երախաները՝ իրերու ճանաչողութեան իրենց առաջին շրջանին ցոյց կուտան դէպի ցուցափեղկերու մէջ դրուած փայլուն առարկաները, պոռոտ գոյները։ Գեղամի կապուտակ, վճիտ հոգիին մէկ ծալքին մէջ «կարմիր»ին տրուած նախապատուութիւնը հետաքրքրական է թէեւ, սակայն չպիտի փորձեմ անոր վերլուծումը, Միւս կողմէ՝ անհրաժեշտ կը գտնեմ արագ պատմականը ընել իր նախասիրած «կարմիր»ին։ 1921 փետր. 18ին, Արարատեան աշխարհը արիւնոտ ցնցում մը կ'ունենայ. հազար տարուայ ամենադաժան բռնակալութեան ճիրաններու մէջ արիւնաքամ հայ մարդը, Մայիս 28ի պայծառ առաւօտ մը իր անկախութեանը տիրացած, Նոյեմբեր 29ի ցրտաշունչ գիշերը, աղուոր երազէ մը արթնցողի պէս, դէմ առ դէմ կուգայ ցրտին ու մռայլ իրականութեան թէ՝ Մայիս 28ը երազ էր, չքնա՛ղ, հրաշալի երազ ու միակ իրականութիւնը Նոյեմբեր 29ն է։ Ու ահա «Երկիր Նայիրի»ն, Վահագնի ծնունդը պատմող մեր հրաշագեղ հէքեաթին պէս գարնանամուտին՝ արիւնոտ ցնցում մը կ'ունենայ, «Երկնէր երկին եւ երկիր» ու «Մայր Արաքսի» հովտին մէջի ժողովուրդը՝ Մայիս 28ին յանկարծ իր անկախութեան տիրացած, Նոյեմբեր 29ին դժբախտօրէն զայն կորուսած, փետրուար 18ին գիտակցօրէն, հպարտօրէն, ջերմ սիրով զէնքը վեր կ'առնէ ու «կորուսեալը» կը պահանջէ, անկախութեան իր պահանջը կը պատգամէ. իր գիտակցութեանը մէջ այնքան հաստատակամ, անվախ՝ ծառանալով նոյնիսկ՝ ռուս. սուինները դէմ։ Այս անհաւասար բախումին ժամանակ, Գեղամի՝ մանկունակ հոգին կը վրդովուի, կ'ընդվզի թէ ինչպէս «աղբար աղբորը դէմ» զէնք կը վերցնէ, թէ ինչպէս «Ռուսերուն մէջ Հայեր ալ կ'անցնին»։ Ու մանուկն ալ ազատախնդիր ժողովուրդին հետ, կ'անցնի Պարսկաստան։

Մայրը մնացած էր Երեւանի մէջ։ Անօթութիւն, զրկանք օտարութեան մէջ. վերջապէս կը յաջողի դառնալ Երեւան, մայրական գիրկը։ Շատ ճամբեր կը լսէ, քիչ բաներ կը տեսնէ, ու յետոյ կուգայ Մարսիլիա, Ամերիկա անցնելու համար, ու կը մնայ հոն. Հայրը օտարի աշխարհին մէջ, մայրը՝ Հայաստան, ինքը հոս բարեկամներու պաշտպանութեան տակ։ Յուսահատ Ամերիկա անցնելու անյաջող փորձերէն, կը վճռէ դառնալ մօրը, ու այս մայրական սիրոյ հետ, տակաւ առ տակաւ հոգին կը լեցուի կարմիր Հայաստանով, որուն դուռները սակայն, նոյնքան մեծ երկաթէ նիգերով գոց են որքան Ամերիկայինները։ Կարմիրը տեղ կը գտնէ իր հոգիին մէջ, որովհետեւ «խոս քուկդ չկայ, եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն» է այնտեղ։ Ամէն մարդ սիրելի մը կ'ունենայ. Գեղամի տարիքը կուռք մը անպատճառ, ու ես այստեղ լքուած ու յուսահատ այս տղուն կուռքը չեմ ուզեր փշրել. Ինչպէս չպիտի ուզէի գերեզմանին մօտեցած, ամէն յոյս կորսնցուցած ծերունիի մը հաւատքին դպչիլ. ու մանաւանդ ինչո՞ւ ցնցել հոգին սա փոքրիկին, որ ամէն խօսքի, զրոյցի ժամանակ, յանկարծ ու հոգիէն խորէն, անկեղծօրէն կը բացագանչէ. «Ամա՛ն ի՛նչ Հայաստան, երբ իմ խնամը մէջը չէ»։

... Առտու մը, Գեղամը Հայաստանէն—Երեւանէն եկած տրցակ մը նամակներ բերաւ ինծի. Թարմ լուրերով, ամէնքն ալ Յունուարի թուականով, ու երեք տարբեր անձերէ։ Մայրը կը գրէ. «Պալաս, վերջին նամակիդ մէջ յիմար յիմար բաներ գրել էիր, ապագադ փճացնե՞լ կ'ուզես. Ֆրանսա գէշ է կ'ըսես, որքան գէշ ըլլի սակէց գէշ չըլլի. գրեցի Մ...ին որ քեզ իր պաշտպանութեան տակ առնէ, հօրդ ալ գրեցի որ մի քիչ փող ուղարկէ, որպէս զի ըլլաս Ռուսով երթաս, այստեղ շատ սուղ է, սուղ...։» Մօրեղբայրը կը գրէ ի մէջ այլոց. «Պոլսից, Յունաստանից ու Պաղտատից շատ գաղթականներ եկան. ինչ օգուտ, նորերը կը գան, հիները Ռուսաստանի խորերը կ'երթան։ Գեղամ ջան, այս երկու ամիս է կտոր կտոր կ'ըլլամ մի քիչ դրամ հաւաքեմ, որպէս զի Սեւաստապօլ երթամ...»։ Երրորդ նամակը՝ գրուած է Գեղամի այստեղի պաշտպանին, նոյն շեշտով, «Երկիրը դատարկւում է»։

Անհուն վիշտ մը իջաւ սրտիս վրայ սեւ գիշերի մը նման։ Սակաւահողութենէ եւ գործազրկութենէ, կը տանջուի մեր երկիրը։ Ու դեռ երանելի մեր վարիչները, «դաւաճան» կ'անուանեն այն բոլորը, որոնք համաշխարհային յեղափոխութեան շփոթի եւ որոտի մէջէն կը համարձակին մատնել ցցել դէպի սահմանները. ու սուտ խնդ, սուտ-խուլ կը ձեւանան այն անկեղծ, խորունկ, բնազդական բացականչութիւններուն հանդէպ որոնք կուգան ամէն մէկ հայ մարդու հոգիի անխմանալի խորքերէն, նոյնիսկ իմ Գեղամի կարմրած հոգիէն։

— «Ամա՛ն, ի՛նչ Հայաստան, երբ իմ խնամը մէջը չէ»։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԵՕԹԸ ՀԱԶԱՐ ՔԻՒՐՏ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ

Թուրք թերթերու համաձայն, Հալէպի մէջ ֆրանսացիները սկսած են քիւրտերէն կամաւոր արձանագրել։ Իւրաքանչիւր քիւրտ արձանագրուած օրը կը ստանայ 10 ոսկի եւ մէկ ձի, իսկ ամսական՝ 50 սուրիական ոսկի (1000 ֆր)։ Մինչեւ հիմա այս ձեւով կամաւոր արձանագրուած են 6-7000 քիւրտեր, որոնք ապստամբներուն դէմ պիտի ղրկուին։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՋԵՆԸՆԴՈՒՆԻՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ

Թուրք վաճառականները միշտ մտահոգ են, ռուսական արգելքին հետեւանքով։ Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրի Պոլսոյ ներկայացուցիչ Պ. Եուրիէֆ հետեւեալ լուսաբանութիւնները հաղորդած է Թերթերուն, այս արգելքին առթիւ.—

Երկու տարիէ ի վեր թրքական ապրանքներուն Ռուսիա արտածումը ազատ էր, եւ փափաքողները իրենց ապրանքները Ռուսիա կը փոխադրէին։ Այս առթիւ, անոնք իրենց հաշուեցոյցը մեզի ստորագրել կուտային, որպէսզի հաստատենք որ նշանակուած գիները հրապարակի գիներուն համապատասխան են։ Մեր գործը միայն այս եղած է եւ երբեք վիզէ չենք կատարած։

Թերթերը ըսին թէ, խոլիաչէն գնուած մեծաքանակ ապրանքները ձեռքէ հանել կ'ուզենք, թէ, կ'ուզենք ազդել Էնկիւրիի մէջ տեղի ունենալիք առեւտրական բանակցութիւններուն վրայ, եւլն։ Այս բոլոր լուրերը բացարձակապէս կը հերքեմ։ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ յարաբերութիւնները այն աստիճան բարեկամական եւ անկեղծ են որ, ո եւ է խնդրի լուծման համար ճնշումի պէտք չկայ։

Իրողութիւնը այս է։— Նկատելով որ, Ռուսիոյ առեւտրական գործերը կեդրոնացած են արտաքին առեւտուրի գործավարութեան ձեռքը, ան ստիպուած է երկրին արտածումներուն եւ ներածումներուն միջեւ հաւասարակշռութիւն մը պահել։ Այս մտահոգութիւնը պատճառ եղած է որ, կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուին։ Նկատելով որ, մեր ցորենի բերքը կարելի չեղաւ աշնան արտածել ու մնաց ձմրան, արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը ստիպուեցաւ ներածումները սահմանափակել՝ առեւտրական հաւասարակշռութիւնը պահելու համար։

Թուրք եւ ռուս առեւտրական յարաբերութիւններու քննութեան տեսնեն հետեւեալ կարեւոր պարագան աչքի կը զարնէ։ Ընդհանուր պատերազմէն առաջ իր ներածումներուն փոխարէն երկուքուկէս անգամ աւելի քանակութեամբ ապրանք կ'արտածէր Թուրքիա։

1924 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1925 Հոկտեմբեր միայն ծովի ճամբով Թուրքիա արտածեցինք 6,349,060 Թրք. ոսկի արժէքով ապրանք, որու փոխարէն նոյն պայմանաժամի ընթացքին Թուրքիայէն ներածեցինք 2,638,000 ոսկիի ապրանք։ Ասիկա մէկ տարուան հաշուեկշիռն է։

Մինչեւ վերջին 4 ամսուան ընթացքին, այսինքն 1925 Հոկտեմբերէն 1926 Յունուարին վերջը Թուրքիայէն ներածեցինք 3 միլիոն 771,000 ոսկիի ապրանք, որու փոխարէնը արտածեցինք միայն 1 միլիոն 350,000 ոսկիի ապրանք։ Ասիկա ցոյց կուտայ որ, վերջին 4 ամսուան ընթացքին անցեալ տարուան բաղդատմամբ մէկուկէս անգամ աւելի ապրանք ներածած ենք Թուրքիայէն։ Այս թիւերը ցոյց կուտան որ մեր ձեռքէն եկածը ըրած ենք, առեւտրական յարաբերութիւններուն զարկ տալու համար։ Մեր այս ջանքերուն հետեւանքով վերջին չորս ամիսներու ընթացքին Թուրքիայէն Ռուսիա արտածուեցաւ 20 միլիոն (60 հազար սնտուկ) նարինջ եւ 11 միլիոն (37,850 սնտուկ) լիմոն։ Մինչդեռ 1911 եւ 1913 տարիներու ընթացքին անգամ այս քանակութեամբ ապրանք չէ ղրկուած Ռուսիա՝ համաձայն պաշտօնական վիճակագրութիւններու։

Թերթերը գրեցին թէ, Թուրքիոյ այս տարուան նարինջի բերքը 40 միլիոնի կը հասնի, որուն մէկ ութերորդը, այսինքն 5 միլիոնը միայն արտածուած է։ Մինչդեռ, քիչ մը առաջ ըսի թէ 4 ամսուան ընթացքին մենք Ռուսիա ղրկեցինք քսան միլիոն նարինջ։ Քանի որ 5 միլիոնը միայն թրքական է, միւսները որտեղէ՞ն եկան։ Գալով լիմոններուն, Թուրքիոյ լիմոնի ընդհանուր բերքը 6-7 միլիոնը չանցնիր, մինչդեռ ղրկուած է 11 միլիոն լիմոն։ Այսքան ապրանք ինչպէ՞ս եւ ուրկէ՞ հայթայթուեցաւ։

Ռուսիա ապրանք արտածել արգիլուած չէ. Իր՝ թրքական ապրանքները, զորս կարելի է ճամ... տարարութեան մէջ գործածել, բ... առաջնոյն կարելի է Ռուսիա ղրկել։ Այս դասակարգին կը պատկանին՝ Ա.— Բամպակը, Բ.— Խոզի կաշին, Գ.— Խողկաղինի իւղը։

Ասոնցմէ դուրս ուրիշ ո եւ է ապրանք Ռուսիա ղրկելու համար անպայման մասնաւոր արտօնութիւն պէտք է ստանալ Մոսկուայի արտաքին առեւտուրի գործավարութենէն։

*** Առեւտրական Սենեակի նախագահութեան կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեան համաձայն, նարինջ եւ լիմոն վաճառականները 65 հազար ոսկի վնաս կրած են Ռուսերու արգելքին հետեւանքով։

Մերսինի մէջ մնացած է 5 հազար սնտուկ նարինջ, որու հետեւանքով վաճառականները 30 հազար ոսկի վնասի ենթարկուած են։

ՊՈԼՍՈՅ ԱՆԿՈՒՄԸ

Թուրքիոյ պետական տարեցոյցը (1925—26), կը գրէ Պոլսոյ մասին.—

Պոլսոյ բնակչութիւնը մէկ միլիոնէն քիչ մը աւելի է. Թուրքերուն թիւը՝ 682,800 է։ Բնականաբար չենք գիտեր թէ, որ աստիճան ճշգրութեամբ նշանակուած է այս վերջին թիւը։

Այս քաղաքը, որ իրականին մէջ ապառող շրջան մըն էր, Թուրքիոյ արտածման ամէնէն կարեւոր կեդրոնը կը կազմէր. մինչդեռ վերջերս մեծապէս փոխուեցաւ այս վիճակը։ Յունաստանէն Իզմիթ եկած գաղթականները, սկսած են Պոլսոյ ներկայ կացութեան համեմատ գործել, եւ պէտք է ըսել թէ, երկրագործութիւնը կարեւոր յեղաշրջում կրած է։

Առաջ, Էրզինկեանէն մինչեւ Իզմիթ երկարող շրջանը բանջարեղէն կը հայթայթէր Պոլսոյ. մինչդեռ այսօր կէս առ կէս ծխախոտի արտի վերածուած է։ Կարելի է գիտութեամբ եզրակացնել թէ այս շրջանը մէկ երկու տարիէն ամբողջովին ծխախոտի մշակութեան պիտի յատկացուի։

Պոլիսը կարեւոր է, երբ Թուրքիոյ արտածման եւ ներածման գրեթէ միակ կեդրոնը։ Բայց եւ այնպէս, Իզմիրի, Մերսինի եւ Սամսոնի նաւահանգիստներուն արագ յառաջդիմութիւնը կը ջնջէ Պոլսոյ գերազանցութիւնը։ Եւ այս գերազանցութիւնը դէպ... պիտի իջնէ, երբ Անատոլուի թուրք վաճառականները կարենան ուղղակի հաղորդակցիլ եւրոպական հրապարակներու հետ։

Պոլիս թէեւ պիտի կորսնցնէ իր առեւտրական կարեւորութիւնը բայց զարկ պիտի ստանայ իր «Թրանզիթ»ի կեդրոն։ Գտնուելով Պարսկաստանի եւ Ռուսիոյ ճամբուն վրայ, այս նաւահանգիստը շատ մօտ ատենէն անմրցելի պիտի ըլլայ «Թրանզիթ»ի տեսակէտով։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ

Հայաստանէն նոր հասած ծանօթ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ մեզի.—

Հայաստան երթալու եւ երթալէ յետոյ անկէ դուրս ելլելու համար ո՛րքան երկար ձեւակերպութիւններ կան. որ մարդ կը վհատի։ Ճիշդ է որ կարգ մը նոր շէնքեր կը շինուին եւ ասոնցմէ համար ջանքեր կ'ըլլան։ Բաժնակի եւ ծխախոտի մշակութեան մասնաւոր խնամք կը տարուի։ Սակայն ժողովուրդին վիճակը մխիթարական չէ տնտեսական տեսակէտով։ Գիտէք որ չկայ խօսքի եւ մամուլի ազատութիւն։ Ժողովուրդը սրտանց տխուր վիճակ ունի եւ ակամայ կը տանի պարտադրուած վարչաձեւը։ Ըթէ վստահելի մարդու հանդիպին, իրենց սիրտը կը բանան։ Սակայն բոլորն ալ այն համոզումը ունին թէ այս վիճակը երկար չպիտի տեւէ եւ թէ օր մը դարձեալ ազատութիւն պիտի գտնեն։

Ալեքսանդրապոլի մէջ ժողովուրդը տաճկերէնով խառն աճապառ հայերէն մը կը խօսի. պետական եւ այլ հանրային վայրերու մէջ հայերէն լեզուն կը գործածուի։ Գրութիւնները կամ ազդերը ռուսերէն եւ հայերէն են։ Խանութներուն վրայ նոյնպէս հայերէն եւ ռուսերէն, երբեմն ալ թուրքերէն արձանագրութիւններ կան։

Կառավարութիւնը գրաւած է Էջմիածնի բոլոր կալուածները, կրօնականներուն թողլով նուազագոյնը։ Գրաւուած ենՆոյնիսկ Մանթաշեանի շինել տուած վեհարանը, Գէորգեան ճեմարանը, որ գիտութական հաստատութեան վերածուած է։ Գերագոյն խորհուրդը կը վարէ կրօնական բոլոր գործերը։ Էջմիածնի մատենադարանին մէջ քանի մը եպիսկոպոսներ ուսումնասիրութիւններով կը զբաղին։

ԿԻՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք կիներու միութեան նախագահուհին Նէզիհէ Մուհիտտին հանըմ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.—

Քաղաքային օրէնքի համաձայն, որպէսզի կիներու վկայութիւնը այր մարդու մը վկայութեան հաւասար ըլլայ, պէտք է որ մէկ այր մարդու փոխարէն երկու կին վկայեն։ Այս կերպով կնոջ արժէքը այր մարդուն հետ բաղդատմամբ կէսի կ'իջնայ, ինչ որ կնոջ համար շատ մեծ ամօթ է։ Երեք չորս զարգացած կիներ պիտի դիմենք քաղաքային օրէնքի յանձնաժողովին եւ մեր այս տեսակէտը պիտի պաշտպանենք։ Եթէ մեր առարկութիւնները չի լսուին, միթինկներ պիտի կազմենք եւ պիտի ջանանք մեր պահանջները լսելի ընել։

ՍՊԱՌՄԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունեց սպառման տուրքի օրէնքը, որուն համաձայն, գարեջրատուները, պարերը, սրճարանները, ճաշարանները, կառավարութիւններու կամ շոգենաւերու մէջ գտնուած «պիւֆէ»ները, անուշավաճառի խանութները, «մահալլէպիճի»ները, պաղպաղակ ծախողները, թէյավաճառները, «պէօրէկ»ճիները, օթէլները, թատրոնները, սինէմաները՝ նուագահանդէսները, պարասրահները, «սթատիոմ»ները, պարտէզները, ծովու բաղնիքները եւլն., ենթակայ պիտի ըլլան այս տուրքին։ «Թապլը տ'օթ»ները եւ ընտանեկան խոհանոցներու կողմէ բաժնուած ուտելիքները զերծ են այս տուրքէն։ Պերճանքի հաստատութիւնները պիտի վճարեն սպառողէն գանձուելիք գումարին հարիւրին 30ը, Ա. կարգի հաստատութիւնները հարիւրին 20, Բ. կարգինները 15 եւ Գ. կարգինները 10։ Թաղապետութեանց եւ անկելանոցի բաժինները ալ պիտի գանձուին նեմոյն պաշտօնեաներու կողմէ։ Ընդհ. սպառման տուրքին պէս այս տուրքն ալ դրոշմաթուղթ փակցնելով պիտի գանձուի։ Օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի 1926 Մայիս 1էն սկսեալ։

«ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ»

Պաշտօնեաներէն յետոյ կարգը եկաւ Պոլսոյ գարեջրատուններուն, գրօսարաններուն, պարերուն, ճաշարաններուն եւ պանդոկներուն մէջ աշխատող օտարականներուն։ Ասոնցմէ 135 հոգի, որոնց 120ը հելլենահպատակ, իրենց գործերէն հանուած են եւ անոնց տեղ թուրք կառուօններ առնուած են։ Պիտի հանուին նաեւ այդ հաստատութեանց օտար գրագիրները, վարիչները, խոհարարներն ու ուրիշ ծառայողները։

Գործէ հանուած հելլէնահըպատակները դիմած են իրենց հիւպատոսարանը, որուն հետեւանքով դեսպանը դիմումներ կատարած է Էնկիւրի։ Արտաքին գործավարութիւնը հրամայած է որ հելլէնահպատակները իրենց պաշտօնները շարունակեն, համաձայն 1923 Յունուար 1ին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած առեւտրական մասնաւոր դաշնագրին։ Անոնք միայն ձկնորսութեամբ եւ նաւարկութեամբ չպիտի կրնան զբաղիլ։

ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ԺԱՆՏԱԽՏԸ

Լոռի-Փամբակ գաւառի քանի մը գիւղերու մէջ տարածուած է անասուններու ժանտախտը։ Այդ հիւանդութիւնը սկզբում ծնունդ առաւ ամառը միայն Ղաչաղան գիւղին մէջ, իսկ հիմա, արդէն տարածուած է շարք մը գիւղերու մէջ։ Գլխաւորապէս տարածուած է Ալավերդիի շրջանի գիւղերը։ Թէեւ վարակուած գիւղերու մէջ արգելքներ դրած, որպէսզի անասունները գիւղէ գիւղ չփոխադրեն, բայց եւ այնպէս ժանտախտը հետզհետէ կը տարածուի նաեւ միւս գիւղերը։ Այժմ 12 գիւղի մէջ տարածուած է։ Թէեւ սրսկումէն յետոյ անասուն չէ սատկած, բայց եւ այնպէս հիւանդութիւնը կը տիրէ։

ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ

«Մարտակոչ»ի մէջ կը կարդանք (Թիւ 25).—

Գանձակի կամուրջի այգին անբարոյականութեան օճախ է դարձեր։ Օրը ցերեկով խայտառակութիւնները սովորական դէպքեր են։

Այստեղ կուգան տասնեակներով տգէտ բանուորներ եւ գիւղացիներ ու տգիտութեան պատճառով կ'ինան հիւանդ պոռնիկ կիներու ճանկը, որու վախճանը այն կ'ըլլայ որ մեր տգէտ գիւղացին ու բանուորը գրպանը դատարկ, վեներական ախտերով բեռնաւորուած կը հեռանայ։

Հիւանդներէն շատերը ամենալավ բժշկի չեն դիմեր եւ այդպէս մնալով ալ շատերը կը փարակին։

Այս խայտառակութիւններու առաջն առնելու համար յատուկ ուշադրութիւն կը հրաւիրենք, Հականաւ պարագային քաղաքը հիւանդութիւնով պիտի լցուի։

Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԻ ԿՌԻՒԸ

Մօրնինկ Փօսթի փետր. 16ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Քարիւղի իշխան Պ. Գալուստ Ս. Կիւլպէնկեանի եւ աշխարհահռչակ Ռոյըլ Տըչ Շէլ ընկեան տնօրէններուն միջեւ գոյութիւն ունեցող եղմտական պայքարը իր լուծումը պիտի ստանայ այս առաւօտ, երբ Քէնըն Սթրիթ Օթէլի մէջ գումարուի Վէնէզուէլեան քարիւղի ընկեան արտակարգ ընդհ. ժողովը։ Կռիւին պատճառն այն է որ Ռոյըլ Տըչ Շէլ խմբակը կ'ուզէ իր հակակշռին ենթարկել Վէնէզուէլեան քարիւղները։

Պ. Կիւլպէնկեան եւ Վէնէզուէլեան ընկերութեան միւս չորս տնօրէնները Յունուար մէկին գումարուած ժողովին մէջ պարտուած եւ հրաժարած էին։ Քանի մը օր վերջ այս նախկին տնօրէնները շրջաբերական մը ուղղեցին Վէնէզուէլեան ընկերութեան բաժնետէրերուն, յայտնելով անոնց թէ Ռոյըլ Տըչի հակակշիռը բոլորովին կը վնասէ իրենց շահերուն։

Իբրեւ օրինակ կը յիշէն որ եթէ 1924ին Ռոյըլ Տըչի խորհուրդներուն հետեւած ըլլային, ընկերութիւնը 877,940 ստերլինի կորուստ մը ունեցած պիտի ըլլար, ուրիշ խօսքով ընկերութիւնը Ռոյըլ Տըչի խմբակէն 436,714 ստերլինի գումար մը պիտի ստանար, փոխանակ 1,314,654 ստերլինի։ Ասկէ զատ, քարիւղի արտադրութեան հետզհետէ շատնալուն պատճառաւ, պէտք է ուրիշ կարգադրութիւններ ընել եւ թոյլ չտալ որ քարիւղը ամբողջութեամբ Ռոյըլ Տըչին ձեռքն անցնի։ Վէճի գլխաւոր առարկան քարիւղին գնման արժէքը որոշելուն մէջ է։

Բանակռիւ կայ նաեւ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի եւ Շէլ ընկեան տնօրէն Պ. Ռ. Հ. Սամուէլի միջեւ։ Պ. Կիւլպէնկեան նոր շրջաբերականով մը բաժնետէրերուն խորհուրդ կուտայ չխաբուիլ Ռոյըլ Տըչի մեքենայութիւններէն։ Բազմաթիւ բաժնետէրեր հասած են Լոնտոն —մասնաւորաբար փարիզէն— մասնակցելու համար ժողովին։ Պ. Կիւլպէնկեան կ'առաջարկէ վէճը լուծել իրաւախոհութեամբ եւ իրաւարար նշանակել դերկոմս Քառուտէյը։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻՆ ԹՈՒՐՔ Է ԵՂԵՐ...

Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ Մուսոլինի Թրքական ծագում ունի։ Ժ.Զ. դարուն Մուսոլինի փաշա մը վէճ կ'ունենայ սուլթանին հետ եւ Իտալիա երթալով հոն կը հաստատուի։ Ահա՛ այս ընտանիքէն սերած է եղեր Իտալիոյ դիկտատորը...

ԳԱՀԸՆԿԷՑ օսմանեան գերդաստանի արքայազուն իշխաններուն անձնական գոյքերն ու կալուածները գրաւուած են ազգային գոյքերու տնօրէնութեան կողմէ։ Ասոնց արժէքը հարիւր միլիոնէն աւելի կ'ենթադրուի։

ԴԵՍՊԱՆՈՒՀԻՆ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ.— Տիկին Ալեքսանդրա Քօլոնթայ, առաջին եւ միակ պոլշեւիկ կին դեսպանը իր պաշտօնատեղին Օսլօ (Քրիսթիանիա) դարձաւ, վեց ամիս բացակայելէ վերջ։ Տիկինը մտադրած է բոլորովին քաշուիլ դիւանագիտական ասպարէզէն։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ առաջ վերջ եղմտական տարին Յունիսէն պիտի սկսին, փոխանակ Մարտի։

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն-Իզէրի գաղութը կազմուած է երկու երեք տարիէ ի վեր, եւ այսօր կը ներկայացնէ մօտաւորապէս եօթը հարիւր հոգի։

Մինչեւ 1925ի երկրորդ եռամսեան գաղութին պատկերը եղեր է հետեւեալը.— Կազմուած է Յառաջդիմասէր Միութիւն մը եւ յետոյ փոխուած Բարեգործականի, կազմուած է Հօկի մասնաճիւղ մը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը։ Առաջինը երկար կեանք մը չէ ունեցած եւ փոքր գումար մը յանձնելով Ազգ. Միութեան, ցրուած է։ Երկրորդը անկենդան մնացած է, իսկ երրորդը երկուքի բաժնուելով, անջատուածները առանձին խումբ կազմեր են։ («Արարատ Մարմնամարզական Միութիւն»)։

Իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն գաղութը ունի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէ մը, որ բացած է հայ ժողովրդական լսարանը, ժողովրդականացնելով զայն։ Ենթակոմիտէն տօնեց «Դաշնակցութեան Օր»ը, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով եւ հաւաքելով 820 փրանքի գումար մը։ Լսարանը սարքեց ներկայացում մը, յեղափոխական կեանքէ, «Արաբօ», եւ կը պատրաստէ երկրորդ խաղ մը, «Արիւնոտ ճանապարհը»։

Ցետոյ կազմուեցաւ Ազգ. Միութիւն մը ժողովրդային քուէարկութեամբ (բացի մէկէն) եւ եօթը անձերէ, առժամապէս վարելու գաղութին գործերը, մինչեւ որ միաձայն մարմին մը ընտրուի։ Մինչեւ այսօր ժողովուրդը լուր չունի իր գործունէութեան մասին. որովհետեւ Միութիւնը ոչ մէկ համարատուութիւն չէ կատարած։ Կ'ըսուի թէ 2-3 անդամներէն զատ միւսները խոր քունի մը մէջ թաղուած են։ Միութիւնը 400 փրանք հանգանակեց որբերուն համար, ծաղկեպսակ մը դրաւ Ընծանօթ Զինուորի շիրմին վրայ։ Երբեմն քահանաներ կը հրաւիրուին հոգեւոր մխիթարութեան համար։ Այցելեց նաեւ կաթող. պատուիրակը։

Վերջերս Հօկը սկսաւ կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ. կազմակերպեց ներկայացում մը՝ «Չար ոգին», որ ընդհանրապէս անյաջող անցաւ։ Հայաստանի պատուիրակ Պ. Գ. Վարդանեանը եկաւ անցաւ առանց իրական օգուտ մը յառաջ բերելու։ Գալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի, այդ շրջանին ունեցաւ չորս մրցում, բոլորին մէջ ալ պարտուելով, իսկ «Արարատ»ը, 11 մրցում, գրեթէ բոլորին մէջ ալ յաղթական։ Նաեւ տուաւ ներկայացում մը որ բաւականին յաջող էր։ Կազմուեցաւ Խարբերդցիներու վերաշինութեան մասնաճիւղը որ կը պատրաստուի ներկայացնել «Աւարայրի Արծիւը»։ Սեբաստիոյ կողմը բնակող Հայերը, եւ մասնաւորապէս երիտասարդներ կազմած են Միութիւն մը եւ կը պատրաստուին ներկայացնել «Զարհուրելի Արծին Ադան»։

Ուշագրաւ տեղ մը կը գրաւէ Հայ Կարմիր Խաչի խումբը որ ընդհանուր համակրութիւն կը վայելէ։ Խումբը կազմուած օրն իսկ ցոյց տուաւ անընկճելի կորով մը։ Այժմ կազմակերպած են կիրակնօրեայ դասախօսութիւն ուր կը յաճախեն 30ի չափ մանուկներ։ Բերել տուած են դասագիրքեր, իսկ Հայ Ժող. Լսարանը սիրայօժար տրամադրած է սրահը։

Կարմիր Խաչը կը պատրաստուի իր անդրանիկ հանդէսը տալ մօտերս։ Իսկապէս գնահատութեան արժանի է տիկիններու եւ օրիորդներու ժրաջան աշխատանքը, մանաւանդ որ միեւնոյն ատեն կը տքնին գործարաններու մէջ։ Ո՜ւր էր թէ միւս շրջաններն ալ հետեւէին Վիէնի քոյրերու օրինակին։

Վիէն Վիշապ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանցի տօնին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն փետր. 14ին սարքած էր ներկայացում մը, որ փայլուն յաջողութիւն ունեցաւ։ Միեւնոյն առտուն, հրապարակ ելաւ ուրիշ թռուցիկ մը, որ կը ծանուցանէր թէ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը նոյն խաղը պիտի ներկայացնէ փետրուար 13ին, Շաբաթ գիշեր, նախագահութեամբ Փաքիր Թահրա պէյի։

Մեր բոլոր տոմսերը սպառած էին, եւ սրահը լիքն էր։ Ի հարկէ Փաքիրը Լիօն չեկաւ, միւսին հուսկաւոր փայլը աւելցնելու համար...։

Շնորհաւորելի է Հ. Յ. Դ. կազմը որ ոչ մէկ ջանք խնայած էր ներկայացումը անթերի կատարելու համար։ Դերակատարներու պատմական հագուստները խսկապէս շքեղ էին եւ ներկայացման պահուն տիրող կարգապահութիւնն օրինակելի։ Շնորհաւորելի է նաեւ Պ. Ղեւոնդ Հայրունիի որ համեմատաբար կարճ միջոցի մը մէջ եւ եռանդուն ջանքերով կրցաւ կազմակերպել ներկայացումը, աջակցութեամբ յաջող դերակատարներու։ Տէսինէն Օր. Մառի Ճերմակեան իր յուզիչ ձայնովը աւելցուց հանդէսին փայլը։

Լիոն Թղթակից

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

Գարակէօզեան Հօմը, թէեւ հեռու հայկական զանգուածներէ, կը ջանայ ունենալ տօնմիկ կեանք մը։

Փետր. 7ին Հօմ հրաւիրուած էր Պ՝ Մ. Նաթանեան, որ աշակերտութեան երկու դասախօսութիններ տուաւ Աւարայրի հերոսամարտին եւ Լեւոն Ե.ին մասին։

Վարդանանց հինգշաբթին, Հօմը մասնաւոր հաւաքոյթով մը տօնեց ազգային այդ օրը. ոգեւորիչ երգերու ընդմիջումներով։ Ուսուցիչները յաջորդաբար տողոց բացատրեցին օրուան տօնին նշանակութիւնը. Փրանսացի տնօրէնը Պ. Քօնրատ իր կարգին, Վարդանի եւ Ժան տ'Արքի բաղդատութիւնը ընելով հրաւէր կարդաց չափահաս որբերուն, չմոռնալ իրենց հեռաւոր հայրենիքը, որ ըլլալով կարօտ եւ յետամնաց, աւելի քան երբեք պէտք ունի իր զաւակներու նուիրումին։

Նոյն իրիկունը ուսուցիչներ եւ աշակերտներ տօնը կատարեցին ընտանեկան երեկոյթով մը. այս առթիւ ոգեւորութիւն ստեղծեցին մեր ազգային պարերը եւ աւանդութիւնները։

Ուրբաթ օր Հօմին աշակերտները մասամբ դիմակաւոր, մասամբ ծպտուած զուարթ իրիկուն մը անցուցին։

Շաբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ թատերական երեկոյթ մը, ուր տղաք ուշագրաւ յաջողութեամբ ներկայացուցին երկու կըտորներ, «Բարեկենդանի անկուտիները» եւ «Երկու ծայրայեղները»։ Կիրակի առտու, Հօմի մատուռին մէջ տղաք իրենց սովորութեան համաձայն հաւաքուեցան, երգելու համար պատարագի երգեցողութիւնը։ Ինչպէս ամէն կիրակի, նոյն օրն ալ իրենց տրուեցաւ աշխարհիկ քարոզ մը, ուր կը բացատրուէր Մեծ Պահքի խորհուրդը՝ իբրեւ հրաւէր մը ինքնամփոփումի եւ ինքնաքննութեան։

Կէս օրէն վերջ, տղաք, գարնանաշունչ օդով մը, իրենց առաջին պտոյտը ըրին անտառին մէջ եւ այսպէս փակեցին բարեկենդանի արձակուրդը։

Կ'արժէ յիշատակել նաեւ որ Լավիլ Օքլէռի Փրանսական վարժարանին եղած դիմումի մը վրայ, շաբաթը մը ի վեր տասը չափահաս սաներ կը հետեւին նոյն դպրոցին դասընթացքին, աւելի եւս զարգացնելու համար փրանսերէն լեզուն։

Թղթակից

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի օր, Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ, Վալանսի հայ սիրողներու թատերախումբը ներկայացուց «Աշխարհի դատաստանը», ընտանեկան կեանքէ խիստ յուզիչ դրամը։

Սրահը լեցուն էր եւ խաղը անցաւ ոչ նուազ յաջողութեամբ։

Խաղէն առաջ ներկայացուեցաւ փոքրիկ կատակերգութիւն մը՝ «Պաշտօնս է խումբալ»։ Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Հասոյթը պիտի տրուի Հօկին, որուն նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր ներկայացումը։

Ա. Ա.

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

Վերջին տարիներու քաղաքական աննպաստ պայմանները, գաղթական զանգուածին հետ, այս համայնակուլ ոստանը նետեցին եւ չափահաս ինքնապահ որբերու բազմութիւն մը։

Այդ որբերէն աւելի քան յիսուն հոգի՝ գիտակից իրենց կոչման՝ 1925 դեկտ. 16ին կազմեցին «Չափահաս Երկ. Որբերու Միութիւն»ը, որուն գլխաւոր նպատակն է նախ իր շուրջ համախմբել ու կազմակերպել Փարիզի եւ արուարձաններու՝ բոլոր երկսեռ որբերը, եւ ապա միացման գիծ մը ստեղծել երկրի եւ արտասահմանի իր բախտակիցներուն եւ միութիւններու հետ, ինչպէս եւ կապ հաստատել ազգ. զանազան միութիւններու հետ տեղեակ պահելով միշտ, միութեան գործունէութեանը։

Չափահաս որբերու միութիւնը պիտի ջանայ ոչ միայն օգտակար ըլլալ բարոյապէս եւ նիւթապէս, այլ եւ ի հարկին օգնել նիւթապէս կարօտ որբերու։

Միութիւնը բոլորովին հեռու կը մնայ կուսակցական հոսանքներէ։

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն, միանալ այս միութեան, որպէսզի կարենանք կուռ շարքերով պսակել մեր վրայ դրուած յոյսերը։

Անդամագրուելու համար դիմել H. Hanédanian, Rue Grégoire de Tours 9, Paris 6 Métro Odéon

Միութեանս վերաբերեալ գրութիւններն ալ ղրկել նոյն հասցէին։

Կը խնդրուի արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը։

Վարչապետը ծրագրած է երեսփոխանական ժողովէն ընդունուած տուրքերը քուէարկել տալ ծերակոյտին, որմէ վերջ կրկին ներկայանալ երեսփոխանական ժողովին առջեւ։ Ինչպէս մեր վերջին թիւով գրեցինք, եթէ երկու օրէնսդիր մարմիններուն միջեւ անհամաձայնութիւն ծագի, Պ. Պրիան կը խորհի լուծել տալ երեսփ. ժողովը։ Ձախակողմեանները լուրջ մտահոգութեան մատնուած են եւ խիստ պայքար կը մղեն վարչապետին դէմ։

Զորեքշաբթի կէս օրէն վերջ ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովը լսեց վարչապետն ու ելմտական նախարար Պ. Տումէրը։ Ծերակոյտին մէջ վիճաբանութիւնները աւելի արագ առաջ պիտի տարուին, մանաւանդ որ բոլոր հարցերը լայնօրէն ծեծուած ըլլալով երեսփ. ժողովին մէջ, մութ կէտեր չեն մնացած կառավարական ծրագրին մէջ։

Կոմինթերնի նոր կարգախօսը

Մոսկուայի մէջ տեղի կ՚ունենայ Միջազգայինի գործադիր մարմնի լիակատար նիստը։ Զինովիեւի ներկայացուցած բանաձեւին համաձայն, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Գերմանիա տագնապի մէջ են, գաղթային կռիւներն ու չինական շարժումը յոյսեր կը ներշնչեն թէ դրամատիրական երկիրները իրենց կայունութիւնը կորսնցուցած են։ Ֆրանսացի, գերման եւայլն համայնավարները այս տագնապներէն օգուտ պէտք է քաղեն, եւ ներկայանան իբրեւ պաշտպանները ժողովուրդին ամէնէն աւելի տառապող դասակարգին, մանաւանդ մանր քաղքենիութեան։

Ծայրայեղ տարրերը կը հակառակին այս ձգտումին, որոնց կը պատասխանէ «Փրավտա» ըսելով որ Լէնինիզմէն աւելի ձախ ձգտում մը շարժումին վնասելէ զատ ուրիշ օգուտ չունի։»

Աւելի հետաքրքրական է հետեւեալ կարգախօսը, որուն հեղինակներն են Զինովիեւ և Թրոցքի։

«Միայն Եւրոպայի ընկերվարական երկիրներու Միացեալ Նահանգներն է որ Եւրոպան պիտի փրկեն ամերիկեան դիկտատորութեան ճիրաններէն. այս բանին հասնելու համար եւրոպական յեղափոխութիւն մը անհրաժեշտ է։ Եւրոպայի շահը միութեան մէջ է։ Պէտք է վտարել տիրող դասակարգը, որ մեզ կ՚արգիլէ կամուրջ մը դնելէ դէպի Ասիա։ Եթէ Անգլիա Հնդկաստանը կորսնցնէ իբրև գաղթավայր, զայն պիտի տանք իրեն իբրեւ դաշնակից։»

Անօրութեան հետեւանքով

Ռուսական թերթերը կը գրեն թէ անցեալ շաբթու, Ռիազանի նահանգին մէջ, 14 կարմիր պաշտօնեաներ սպաննուեցան գիւղացիներուն կողմէ, որոնք աւարի տուին պաշարի և ցորենի մթերանոցները։ «Իզվէսթիա» այս լուրը տալով, կ՚աւելցնէ թէ վերջին 15 օրուան մէջ 108 հոգի մեռած են անօթութենէ, նոյն նահանգին մէջ։ Կացութիւնը տագնապալի է նաև Թամպոֆի, Թուլայի, Սիմպիրսքի և Սարաթօֆի նահանգներուն մէջ։

Կեղծ թղթադրամներու խնդիրը

Գրեցինք թէ կեղծ թղթադրամներու խնդրին մէջ մատ ունէր նաև ռուսական ազգ. դրամատան տպարանապետ Արթիւր Շուլցէ։ Պերլինէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Շուլցէ անձնատուր եղած է ոստիկանութեան և յայտնած է որ 1923ի աշնան իշխան Վինտիշկրացի խնդրանքով Փեշթա գացած է։ Հոն իշխանէն լսած է որ իր նպատակն է ֆրանքը մեռցնել և Ֆրանսայի մէջ յեղափոխութիւն մը հանել։ Շուլցէ չուզեց գործիք դառնալ այս մեքենայութեան և վճռեց մեկնիլ, սակայն զինքը հսկողութեան տակ առին և մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ փախչիլ։ Փեշթա գտնուած ատեն միայն կարգ մը թղթադրամներու լուսանկարները առած է. անկէ վերջ Պերլին գալով զանազան ուրիշ գործերով զբաղած է։

Մաճառ ընդդիմադիր երեսփոխան և նախկին դատական նախարար Վիլեամ Վացոնեի Փեշթայի մէջ յարձակում կրեց երկու հոգիի կողմէ, որոնք կը պատկանին «Մաճառի Զարթօնք» ընկերութեան։ Վացոնեի կեղծ թղթադրամներու խորհրդանական յանձնախումբին անդամ է և իբր այդ կ՚ամբաստանէր կառավարութիւնը։ Վացոնեի եթէ արթուն չգտնուէր, Մաթէօթթիի բախտին պիտի արժանանար։ Հունգարիոյ մէջ յետադիմական շարժումը հետզհետէ կը շեշտուի։ Ֆաշիստներու խումբեր կը շրջին Փեշթայի փողոցներուն մէջ։ Վարչապետ կոմս Պէթլէն պինդ կառչած է իր աթոռին, և չուզեր իշխանութենէն հրաժարիլ, հակառակ ընդդիմադիր երեսփոխաններու պնդումին և միջազգային հանրային կարծիքին։ Նոյն իսկ զրոյց կը շրջի պետական հարուածի մը մասին։

Առժամեայ կարգադրում

Քիչ անգին նոր մանրամասնութիւններ հրատարակած ենք թրքական ապրանքներու դէմ հաստատուած արգելքի մասին։ Վերջին լուրերու համաձայն, Առեւտրական տնօրէն Մուհսին պէյ Մոսկուա երթալով, առժամեայ արտօնութիւն ստացած է կաշեղէնի, բուրդի եւ այլ այս կարգի ապրանքներու արտածման համար, պայմանով որ անոնք Փետր. 20ի կէսօրէն առաջ ռուսական նաւահանգիստ մը գտնուին։ Այս արտօնութեան վրայ բոլորը փութացած են իրենց ապրանքները ղրկել Օտեսա։ Նարինջի եւ լեմոնի վաճառականները չպիտի կրնան օգտուիլ այս կարգադրութենէն, քանի որ ատոնց համար նախապէս պայմանաժամ որոշուած էր մինչեւ Փետրուար 10։

Հարսանեկան նոր օրէնք

Պոլիսէն հասած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Պոլսոյ կուսակալը արգիլած է հարսանիքներու մէջ ամէն կարգի շռայլութիւն։ Ասկէ վերջ ամուսնացողներուն ոչ մէկ նուէր պիտի տրուի։ Հարսը փեսային տունը տանելու համար ամէնէն շատ հինգ կառք միայն պիտի թոյլատրուի։ Հարսնիքը մէկ օր միայն պիտի տեւէ, փոխանակ ութի։ Միայն հարսին ու փեսային ազգականները պաշտօնապէս պիտի հրաւիրուին հարսանեկան ճաշին, անկոչ հիւրերը հարսնետուն չպիտի ընդունուին։

Դեռ շատ գործ կայ

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանի անդամներէն Գըլըճ Ալի պէյ յայտարարած է թէ անկախութեան դատարանի պայմանաժամը լրանալուն մէկուկէս ամիս կայ, բայց որովհետեւ դեռ շատ դատեր կան, այդ պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի։ Նախապէս դատապարտուած լրագրողներու մասին ներման խնդիր չկայ։ Կուսակցութիւնը որոշած է որ անկախութեան դատարանի որոշումները անփոփոխ մնան։ Պոլսոյ մամուլը պէտք է հայրենասիրական հրատարակութիւններ ընէ....։

Երկու նախարարներ ձերբակալուած

Զոր. Փանկալոս Յունաստանի դիկտատորը, ձերբակալել տուաւ նախկին վարչապետ Փափանասթասիուն և նախարար Զոր. Քոնտիլիսը, ինչպէս և շատ մը սպաներ։ Առաջին երկուքը հանրապետական կուսակցութեան վարիչներն են։

Միայն Գերմանիան, առայժմ

Գրած էինք թէ վէճ մը ծագած է նորէն, Գերմանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու խնդրին առթիւ։ Ուժերը հաւասարակշռելու համար, լատինական պետութիւնները կ՚ուզէին ուրիշներ ալ մտցնել վարչական խորհուրդին մէջ։ Այդ պարագային, Գերմանիա կ՚ուզէր յետաձգել իր մուտքը։

Վերջին լուրերու համաձայն, կարելի եղած է միջին ճամբայ մը գտնել։ Պ. Պրիան հաւանած է եւ առնել Լեհաստանի թեկնածութիւնը իբրև մնայուն անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին։ Համաձայնած է նաեւ մինչեւ Սեպտեմբեր յետաձգել վարչական խորհուրդին անդամները աւելցնելու ծրագրին։

ՕՐ. ԹԷՐԷԶ ՍԻՆԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ՊՐ. ՅԱԿՈԲ ՄԱՆՏԻԿԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
13 փետր. 926 — Փարիզ

ԳԷՈՐԳ ԳԱՍԵԱՆ (Բինկեանցի)
ԵՒ
ՄԱՐՄԻՆԷ ՊՕՏՕՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
11 փետր. 926 — Մարթիկ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի բոլոր ընկերուհիներն ու ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր եւ ընկերուհի Մուրատեաններուն, ՓՈՔՐԻԿՆ ԱՍԱՏՈՒՐԻ մահուան առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱ-ՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐԸ ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի (21 փետր.) կէսօրէ յետոյ ժամը 2,30ին, 40 Rue de Belleville ճաշարանին վերի սրահը։

ՀՕԿի Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 ֆրանք Տէր և Տիկին Սեփոն Քերէստէճեանէ և Օր. Մարի Քերէստէճեանէ, ի նպաստ «Ֆրանսահայ Տուն»ի կառուցման։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԻԷՆ-ԻԶԷՐ, Թղթ.— Այդպիսի պայման չենք կրնար ընդունիլ որ եւ է պարագայի մէջ։

ՏՐԷԶՏԷՆ, Մ. Պ.— Կարգադրուեցաւ։ Անուշադրութեան հետեւանք է։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Յ. Մ.— Ստացանք 166 ֆրանք։

ՔՐԷՕԶՕ, Ա. Ճ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՊՐԻՆԵՕԼ, Ե. Կ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՔՐԷՕԶՕ, Յ. Փ.— Ստացանք 74.70 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ժ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԼԻՕՆ Զ. Գ.— Ստացանք 22 ֆրանք։ Փոխուեցաւ։

ՄԱՐԹԻԿ, Ս. Յ.— Գինը 70 ֆրանք։

ՓՕՆ-ՏԸ-ՇԷՐՒԻ, Դ. Ե. Կարգադրուեցաւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ոսկան Սորոեան կը փնտռէ քըրոջորդին Յովհաննէս Նազարեանը, 17 տարեկան. Հօրը անունը Կիրակոս, մօրը անունը Մարիամ, Խարբերդի Աղցնիք գիւղէն։ Երկու տարի առաջ պայմանագրուելով պէյրութէն եկած է Ֆրանսա։ Տեղեկացնել Osgian Soroian, Société Horme et Boure, Le Ponzin, Ardèche.

Կը փնտռուի Սարգիս Քալուլեան, Բնիկ Պօլսեցի, 21 տարեկան, որ երկու տարիէ ի վեր Փարիզ ելեկտրական գործարանի մը մէջ կ՚աշխատէր։ Տեղեկացնել իր եղբօր հետեւեալ հասցէով, Tatéos Paloulian Église Arménienne, Damas Syrie

Աֆիոն Գարահիսարցի Սրբուհի Գարաեան կը փնտռէ իր որդին Յակոբ Մ. Գարաեանը, որ Իզմիրի դէպքէն յետոյ Պոլիս զինուորութեան կանչուած, եւ անկից ալ կը կարծուի թէ Գերմանիա կամ Հնդկաստան փոխադրուած է։ Տեղեկացնել իրեն, 14 rue du Saule Marseille. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել.

Յ. Աղապապեան՝ կը փնտռէ հօրեղբօր կինը Բրաբիոնը իր զաւակներով՝ Գեղենիկ, Մարի, Մէհրուպէ, Արշալոյս, որոնք Մարսէյլի Camp Oddoն էին։ Մարին ամուսնացած էր Քերովբէ Առաքելեանի հետ։

Իմացնել՝ Յովհաննէս Աղապապեանի 67, rue Afrodites, Salonique.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր յարգելի յաճախորդներրը կեղծերէն զգուշացնելու համար կուգանք յայտարարելու որ եթէ կ՚ուզեն

ՄԱՔՈՒՐ ՄԻՍԷ

եւ լաւ համեմներով պատրաստուած

ԳԱՅՍԷՐԻԻ
ՓԱՍՏՐՄԱՆ ԵՒ ՍՈՒՃՈՒԳԸ

ճաշակել՝ ուղղակի թող դիմեն մեզ՝ կեսարացի մասնագէտներուս՝ H. Khanzadian & Alagueuzian, Chemin de Cauvell par Allauch, arseille. (B. du Rh.)

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	134	30
Տոլար,	Dollar	25	60
Մարք (ոսկի)	Mark	6	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	121	—
Մէճիտիէ	Médjidié	11	
Լէվա 100 հատը	Léva	19	—
Դրախմի »	Drachme	37	50
Լիր »	» Lire	108	20
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	122	20
Զուից. »	Frc. Suisse	523	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	135	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	2500	—
»	II »	1700	—
»	III »	1700	—
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	130	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

21 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 88 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՃԱՐԱԿ ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐ

Անցեալ կիրակի լուր մը հրատարակեր էինք, որուն համաձայն Յունուարի վերջերը 1500 հոգի ձերբակալուած են Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէճանի մէջ, միայն Հայաստանի բաժինն ըլլալով 650 հոգի:

Լուրը, առաջին անգամ ստացեր էինք ուղղակի, հեռագրով, Յունուար 21ին, բայց դէպքը այնքան ծանրակշիռ հանգամանք ունէր, որ չուզեցինք անմիջապէս հրատարակութեան տալ, առանց ստուգելու, եւ սպասեցինք մանրամասնութիւններու: Փետրուար 12ին, կը հասնէր մեր Թղթակցին առաջին նամակը, Յունուար 30 թուակիր, որ հաստատելով իրողութիւնը, կ'աւելցնէր. «Պատճառը առ այժմ յայտնի չէ, բայց կը պնդեն թէ անհամաձայնութիւն կայ Մոսկուայի վարիչներուն միջեւ: Բանտարկութիւնները ճիշդ են. շատ բաներ կան, բայց առ այժմ չեմ կրնար գրել»:

Կարելի էր անմիջապէս օգտագործել այս լուրը, իբրեւ «հակահայաստանեան» ճակատ, — ինչպէս կը սիրեն անուանել, շնականօրէն: Մէկ օր յետոյ, միեւնոյն աւեն կը հասնէին ուրիշ երկու նամակներ, Յունուար 29 թուակիր, բոլորովին տարբեր աղբիւրներէ, հաստատելով դառն իրականութիւնը: Այն ատեն էր որ մենք արձանագրեցինք լուրը, առանց մեկնութեան: Երկուշաբթի օր, անհատական նամակ մը, բոլորովին տարբեր քաղաքէ, արդէն որոշ մանրամասնութիւններ ալ կուտար, յայտնելով թէ կալանաւորները 600—650 հոգի են, եւ աքսորուածներ կան», եւն.: «Չկայ շրջան մը ուր ձերբակալութիւն կատարուած չըլլայ»:

Այս բոլորէն յետոյ, մենք դեռ կը սպասենք լրացուցիչ տեղեկութիւններու: Բայց կը սպասէինք, մանաւանդ, որ Երեւանի ժամկոչները երկտող լուսաբանութիւն մը հաղորդէին:

Ամբողջ մէկ շաբաթ որոճալէ յետոյ, անոնք սի՛րտ են ունեցեր ստոր քաշքշուք մը շարադրելու այս քստմնելի դէպքին առթիւ («Երեւան», 19 Փետրուար): Ամէնէն առաջ, լուրին աղբիւրը փնտռեր եւ գտեր են որ ... ռուս հակայեղափոխական «Տնի»ն է այդ աղբիւրը: Յետոյ որոշեր են գրել թէ լուրը «ծայրէ ի ծայր շինծու է»: Իսկ անմիջապէս վերջը, կաթին ամանը թափող կատուի պէս, հարկ դատեր են ծամ մել.

«Եթէ իսկապէս 650 հոգի վերջերս ձերբակալուած են միայն Հայաստանի, իսկ ամբողջ Անդրկովկասի մէջ 1250 հոգի, այդ կրնայ ըլլալ միմիայն դաշնակ-մեշեւիկ դաւադրութեան, ապստամբութեան մը պարագային: Գոյութիւն ունի՞ այս տեսակ շարժում մը. եթէ այո՛, ինչո՞ւ կը զարմանան որ խորհրդային իշխանութիւնը նախզգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնէ եւ դաւադիրները շուքի տակ կը պահէ»:

Ու կը հրաւիրեն հակառակորդները՝ որ «գէթ տասնեակ մը անուններ ըսեն 650 կալանաւորներէն»:

Ողբա՛մ քեզ, Հայոց աշխարհ...

Մենք պատմեցինք թէ ինչպէս եկած և տպուած է չարաշուք լուրը: Մենք ոչ միայն ո'ր և է տող չենք թարգմանած ռուսական «Տնի» էն. այլ և չգիտենք թէ ան ի՞նչպէս կը մեկնէ այս դէպքը: Զգիտենք, նաև իսկական շարժառիթը այս անորակելի բռնութեան, որ շատ կը յիշեցնէ 1921ի զազրելի սարսափները, պոլշեւիկեան իշխանութեան առաջին օրերուն: Իսկ մեր անարժան հակառակորդները, փոխանակ հանրութիւնը լուսաբանելու. գրաշարին կը յանձնեն պատրաստ բանաձեւեր,— «հակայեղափոխակա՞ն»— և գռեհիկ սոփեստութիւններ կը փորձեն.— «Եթէ ճիշդ է, ուրեմն...»:

Քիչ մը համարձակ, բայց մանաւանդ պարկեշտ եղէք, պարոններ: Խոշոր դէպք մը պատահեր է ամբողջ Անդրկովկասի մէջ: Մեզի համար վաւերական է իրողութիւնը, հիմնուած հեռագրի և չորս նամակներու վրայ, որոնց հեղինակները մեր բացարձակ վստահութիւնը կը վայելեն, այլապէս խելագարած պէտք է ըլլան: Արդ, ինչո՞վ կը բացատրէք այս ահ ու սարսափը: Մենք նկատեցինք որ ձերբակալութիւնները կը զուգադիպին Անդրկենգործկոմի նստաշրջանին բացման, Երեւանի մէջ: Եւ թերեւս Չեկան հարկ դատեր է զգուշական միջոցներ ձեռք առնել, ինչպէս կ'ընէին Թուրքիոյ մէջ, երբ Սուլթանը Եըլտըզէն դուրս կ'ելլէր, կամ երբ Քայզեր Վիլհէլմը Պոլիս կ'այցելէր: Բայց, այդ պարագային, ինչո՞ւ ձերբակալութիւններ կը կատարուին նաև Վրաստանի և Ատրպէճանի մէջ: Դաշնակ-մենշեւիկ դաւադրութի՞ւն,— ձեր ջրոտած խելապատակին մէջ միայն գոյութիւն ունի: Անուննե՞ր կը պահանջէք մեզմէ,— մենք կը թքնենք ձեր երեսը, այդ անպատկառ պահանջին համար: Աշխարհ կը դղրդացնէք, երբ կարմիր գործակալ մը ձերբակալուի Չինաստանի կամ Կուաթէմալայի մէջ. բայց չէք հետաքրքրուիր անգամ, թէ ինչո՛ւ բանտարկուեր կամ աքսորուեր են 600—650 հայրենակիցներ, իրենց հայրենիքին մէջ, մէկ հրամանի վրայ, եւ թէ ո՛վքեր են անոնք: Անշուշտ գիւղացիներ եւ բանուորներ չեն բոլորն ալ, եւ դուք շատ լաւ գիտէք անոնց անունները, բայց, իբրեւ անճարակ «չինովնիկ»ներ, ապուշի դեր կատարել կ'ուզէք, ձեր մեծաւորները փրկելու համար:

Կը մնայ որ, հանրագրութիւն մըն ալ պտտցնէք եւ նոր «բողոք» մը ստորագրել տաք այս ... լուրին դէմ, յանո՛ւն ծանօթ մտաւորականութեան, որ այնքան փափուկ սիրտ ունի:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՐԱՏ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

Թուրքեւհելլէն նոր վէճին առթիւ, «Ճիւմհուրիյէթ», Պոլսոյ քէմալական օրկանը, կ'ազդարարէ.

«Յունաստանի շահը կը պահանջէ ապահովել Թրքական բարեկամութիւնը: Փոքր պետութեանց համար մեծ պետութեան մը կազմած խմբակցութեան մէջ մտնել՝ ուրիշ բան չի նշանակեր, բայց եթէ մեծ պետութեան գերին ըլլալ, ինչ որ ի վերջոյ անոր կործանումին պատճառ կ'ըլլայ: Տեսանք թէ ինչպէս Յունաստան Լոյտ Ճորճի ձեռքը խաղալիկ դառնալով Անատոլուի արշաւանքին ձեռնարկեց: Յունաստան պէտք է լաւ գիտնայ թէ փոխանակութեան խնդրին համար հանրային կարծիքի համբերութիւնը սպառած է: Ինչո՞ւ չեն ճանչցուիր Յունաստան գտնուող Թրքահպատակներուն այն իրաւունքները, զորս ունին անոնք իրենց ինչքերուն եւ կալուածներուն վրայ: Արդեօք չե՞ն ուզեր Թուրքերուն համար սեփականութեան իրաւունք ճանչնալ: Ասոր պատասխանը կա՛մ այո է կամ ոչ: Այս խնդրէն շատ լուրջ հետեւանքներ կրնան ծնիլ: Այսպէս, անհրաժեշտ կը դառնայ փոխադարձաբար դժուարացնել Թուրքիա բնակող հելլէնահպատակներուն սեփականատիրութիւնը, եւ ի հարկին աւելի առաջ երթալով, ջնջել Թուրքիոյ մէջ Հելլէններու սեփականութեան իրաւունքը: Փանկալոսի կառավարութիւնը պէտք է ջանայ աւելի չկնճռոտել խնդիրը: Այլապէս գործերը իրենց ճակատագրական ելքին պիտի յանգին»:

ԻՐԱՔԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Փետրուար 18ին, Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, գաղթային նախարարը պահանջեց վաւերացնել Իրաքի հետ կնքուած դաշնագիրը, «գոհացում տալու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի բաղձանքին՝ Թուրքիոյ և Իրաքի սահմանագծման մասին»: Աշխատաւորական կուսակցութեան կողմէ Պ. Մաքտօնալտ յայտարարեց թէ ինք չի կարծեր որ Մեծն Բրիտանիա իրաւունք ունի ստանձնելու իր հսկողութեան երկարաձգման պատասխանատուութիւնը. ամէն պարագայի մէջ, դժուար է հասկնալ թէ ինչու Պոլտուինի դահլիճը այդ ճամբան կը բռնէ, հողատարութեան շրջանին աւարտումէն երկու տարի առաջ: «Եթէ 1928ին Իրաքի գոյութեան պայմանները նոր յանձնառութիւններ պիտի դնեն մեր վրայ, կը խորհինք թէ պարզ յիմարութիւն է այժմէն յանձնառութեան տակ մտնել աշխարհի այդ խռովայոյզ մասին մէջ»:

Նախորդ վարչապետը պահանջեց մերժել Անգլիոյ նոր յանձնառութիւնը եւ ընդհակառակն պնդեց որ Իրաք պահանջէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնել: Արտաքին նախարարութեան նախորդ խորհրդականը իր կարգին խօսք առնելով, յայտարարեց թէ Իրաքի հարստութիւններն են որ կը տիրապետեն բրիտանական քաղաքականութեան վրայ, այդ երկրին մէջ: Աւելցուց թէ Անգլիա հակիսլամական մթնոլորտ մը ստեղծած է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Աշխատաւորականներուն բանաձեւը մերժուեցաւ 116ի դէմ 265 ձայնով եւ դաշնագիրը վաւերացուեցաւ: Պ. Պ. Էմըրի եւ Չէմպըրլէյն բուռն կերպով պաշտպանեցին կառավարական տեսակէտը: Գաղթային նախարարը յայտնեց թէ 1928էն սկսեալ Անգլիա այլ եւս պիտի դադրեցնէ իր զինուորական եւ ելմտական օժանդակութիւնը Իրաքի: Անգլիա 1921—1922 ծախսեց աւելի քան 25 միլիոն ոսկերլին Իրաքի մէջ, 1922—1923ին՝ 8 միլիոն, 1923-24ին՝ 5,750,000, 1924—25՝ չորսուկէս միլիոն, իսկ ներկայ ելմտական տարուան ընթացքին 4 միլիոն: Այս ծախսերը երթալով պիտի պակսին: Խորհրդարանին կողմէ դաշնագրին մերժումը պիտի նշանակէր մերժել Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումը Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմաններուն մասին, եւ այն ատեն այս խնդիրը կրկին քննութեան պիտի ենթարկուէր: Իրաքի երկու ժողովներն ալ վաւերացուցին դաշնագիրը. եթէ դուք ալ վաւերացնէք, այն ատեն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին պիտի ներկայացուի եւ Թուրքիա վերջնականապէս հրաժարած պիտի նկատուի Իրաքի վրայ իր բոլոր իրաւասութիւններէն:

Պ. Չէմպըրլէյն յայտարարեց.— Բացարձակապէս սխալ է որ անգլիական կառավարութիւնը կ'աշխատի մանաւանդ ձեռք դնել Իրաքի քարիւղին վրայ: 1925ի Մարտին Թուրք կառավարութիւնը առաջարկեց անուշութեամբ լուծել խնդիրը: Թուրքիա կ'ուզէր առնել Մուսուլ քաղաքէն իր ուզած մասը, փոխարէն անգլ. ընկերութիւն մը անգլ. կառավարութեան հաւանութեամբ իրաւունք պիտի ունենար շահագործել քարիւղի հանքերը, խողովակներ հաստատել, քանի մը նաւահանգիստներու մենաշնորհը ձեռք բերել եւ իր տրամադրութեան տակ ունենալ 3000 քիլոմեդր երկայնութեամբ երկաթուղի: Այն ատեն պատասխանեցինք որ Եւրոպայի իրաւունքներն ու շահերը չենք կրնար փոխանակել անգլիական դրամատէրներուն տրուած մենաշնորհով մը:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԲԱՂՁԱԼԻՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի նաւահանգիստին գաղթային տնօրէնը պաշտօնական տեղեկագրի մը մէջ կ'ըսէ թէ Ամերիկայի մէջ մօտ մէկ միլիոն օտարներ կան, որոնք ապօրէն կերպով Ամերիկա մտած են եւ պէտք է իրենց երկիրները ճամբուին: Միայն Նիւ-Եորքի մէջ այս կարգի 30,000 անձեր կան: Ասոնք Ամերիկայէն դուրս հանելու համար մէկ միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի բացուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ եւ ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

Սուրիոյ մարզպանին եւ Էնկիւրիի արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ տեղի ունեցած բանակցութիւնները վերջացան եւ համաձայնագիրը կնքուեցաւ Փետր. 18ի իրիկունը: Կնքուած է բարեկամական, չէզոքութեան եւ բարի դրացնութեան համաձայնագիր մը, որով կը լուծուին Թուրքօ-սուրիական սահմանագլուխի, ոստիկանական, աւազակախումբերու արշաւանքին, մաքսային, մաքսանենգութեան, փոխադրական եւ երկաթուղային խնդիրները:

Համաձայնութեան պայմանները

Դեռ չէ հրատարակուած ֆրանքօ-թուրք համաձայնութեան պաշտօնական պատճէնը: Թերթերը հակասական լուրեր կը հրատարակեն: Պոլսէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ֆրանսա Թուրքիոյ ձգած է Փայասի կայարանը, Քիլիս քաղաքը և անոր շրջակայ 7 գիւղերը: Ուրիշ հեռագրի մը նայելով Թուրքիոյ ձգած է նաև Պաղտատի երկաթուղիին մէկ գիծը, որ մինչև այսօր Թուրքիոյ հարաւային սահմանը կը կազմէր:

Իսկ Լոնտոնի թերթերը իրենց կարգին կը գրեն թէ չէզոքութեան հաստատուն ձեւ մը գտնուած է, Պաղտատի գծին համար, որ մերթ սուրիական հողէն կ'անցնի, մերթ թրքական: Եթէ այս երկաթուղին չէզոք հռչակուէր, պատերազմի ատեն չպիտի կրնար օգտագործուիլ և եթէ վէճ ծագէր այս մասին, իրաւարարութեան պիտի ենթարկուէր: Այս իմաստով հրահանգ տրուած էր Սուրիոյ մարզպանին: Բանակցութեանց առարկայ էր նաև կարգ մը սահմանակէտերու սեփականութեան խնդիրը, օրինակ Քիլիս քաղաքին շուրջը: Այս քաղաքն ալ սուրիական է, և անոր սեփականութիւնը վէճի տակ չէր, այլ շրջակայ գիւղերն ու պարտէզները կը պահանջուէին Թուրքիոյ կողմէ: Հաւանաբար միջին ճամբայ մը գտնուած է:

Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ շատ մը լուրեր, մինչև որ հասնի պաշտօնական տեղեկագիրը: Մնաց որ, ստորագրութիւնը վերջնական չէ, որովհետև համաձայնագիրը պէտք է ներկայացուի ոչ միայն ֆրանսական կառավարութեան, այլև Ազգերու Դաշնակցութեան, քանի որ կապ ունի հոգատար պետութեան մը և Թուրքիոյ հետ:

⁂ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ այս առթիւ, — Էնկիւրիի համաձայնութեան կարգ մը կէտերը մեկնութեան կարօտ էին, դժուարութիւններ կը ծագէին գործադրութեան ատեն: Նոր պայմանագրութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ յաւելուած մը Էնկիւրիի համաձայնութեան եւ կը ձգտի հարթել դրացնութեան զանազան վէճեր, փոխադարձ բարեացակամութեամբ եւ գործնական եղանակով: Նոր պայմանագրութիւնը ճամբայ պիտի բանայ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման համար: Ես անձնապէս գոհ եմ այս արդիւնքէն եւ կ'ենթադրեմ թէ Պ. Ժուվընէլ ալ նոյնքան գոհ պիտի մնայ:

⁂ Համաձայնագիրը կը պարունակէ տրամադրութիւններ յանցաւորներու փոխանակութեան, աւազակութեան արգիլման, մաքսանենգութեան, սովորական փոխադրութեանց, համաճարակներու խափանման եւլն.ի մասին:

Փողոցի ներկայացուցիչներն ալ կը նախանձին

Թուրքերը կը շարունակեն մաքրագործել օտար հաստատութեանց ոչ Թուրք պաշտօնեաները: Անգլիական, ֆրանս. իտալ., պարսկական եւ միւս դեսպանատուները արտաքին գործավարութեան դիմելով խնդրած են որ իրենց հպատակները բացառութիւն կազմեն: Այս դիմումները նկատի չեն առած:

«Տէօյչէ Լէվանթէ» շոգենաւային ընկերութիւնը յամառած ըլլալով Թուրք պաշտօնեայ չգործածել, որոշուած է յիշեալ ընկերութեան գրասենեակը փակել: Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ Ղալաթիոյ սակարանին մէջ 300 օտար եւ ոչ Թուրք պաշտօնեաներ կան, ասոր դէմ Թուրքերը սակարանային գործառնութիւն կատարող 15 հոգի հազիւ ունին:

«Ագշամ» վա՜յ կը կարդայ այս երեւոյթին համար և կ'ըսէ. «Ոչ Թուրքերը կը տիրեն սակարանի նման կարեւոր հաստատութեան մը, որ տէրն է Թուրք պետութեան, Թուրք ազգին ելմտական վարկին, դրամի արժէքին...: Կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք:

Կօշիկի ներկարար Ազիզ ուստա ալ գիտել կուտայ թէ Պոլսոյ ներկարարներու մեծ մասը Քիւրտերէ կամ Սղերդցի Արաբներէ կը բաղկանայ: Հիմա կարգը ասոնց պիտի գայ:

Հրեաները «կը բրխնան»

Հրեաները, որոնք ամէն երկրի մէջ գիտեն տեղական պայմաններուն յարմարիլ, Թուրքիոյ մէջ ալ իրենց ճկունութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՒՐԻԱՆ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ?

Թանի մէջ աշխատակից մը ուսումնասիրելով Սուրիոյ ներկայ վիճակը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ.—

— Եթէ մարդկանին միակ մտահոգութիւնը եղած ըլլար հոգատարութեան ենթակայ հողամասերու խառնիխուռն տարրերը պատժել, կասկած չկայ որ իր գործը բաղդատաբար թեթեւ պիտի ըլլար: Մարդկանը, ինչպէս նաեւ զօրաւոր կամքէն իրենց տրամադրութեան տակ ունին բաւական զինուոր եւ կրնան յառաջիկայ գարնան վերագրաւել Սուէյտան, խռովութեանց կեդրոնը, ուսկից կը ելլէ ամէն չարիք: Բայց աչաւասիկ սահմանին միւս կողմէն կը ցցուին նշանները աւելի ծանր վտանգներու, որոնց մասին մինչեւ հիմա տարտամ ակնարկութիւններ եղան, բայց այլեւս ժամանակ է որ մատնանշենք զանոնք, նոյն իսկ եթէ մեզի բնաւ թէ կը չափազանցենք:

Առաջին վտանգը մեզի կը հասնի հիւսիսէն եւ թրքական սահմանէն, որ տակաւին պաշտօնապէս չէ որոշուած, հակառակ սահմանագծումի յանձնաժողովին ջանքերուն: Ալեպականներու խումբեր, բնականաբար առանց Էնկիւրիի գիտութեան, փորձեցին խռովութիւններ հանել Հալէպի շրջանին մէջ ընտրական օրերուն, միւս կողմէ Թուրք գործակալներ ուղեցին ազդել ընտրութիւններուն վրայ, ընտրողներուն խորհուրդ տալով որ քուէարկեն ի նպաստ Կիլիկիոյ, այսինքն Թուրքիոյ: Բնական է չյաջողեցան, սակայն բնաւ չեն հրաժարած քարոզութիւններէ: Հիմա, ինչպէս բացատրել այս քաղաքականութիւնը: Խնդրին մանրամասնութեանց կողմէ այս մասին տրուած կարուկ եւ պայծառ տրամաբանութիւնը հետեւեալն է.

Թուրք հանրային կարծիքը, եւ մանաւանդ բանակը չուզեր կորսնցնել Անգլիոյ հետ Մուսուլի համար: Միւս կողմէ սակայն Մուսթաֆա Քէմալ, որ ըմբոստ ժողովուրդ մը արդիացնելու կ՚աշխատի եւ վարկէ ինկած է, քաղաքական կամ զինուորական յաղթանակի մը պէտք ունի. ո՞ւր կրնայ գտնել այս յաջողութիւնը, եթէ ոչ ի վնաս անոնց, զորս կը շարունակէ երկու բառով կոչել «Կիլիկիոյ պարտականները», այսինքն ֆրանսացիները, որոնց ձեռքէն կ՚երազեն խլել Իսքէնտէրունը, Անտիոքը եւ նոյն իսկ Հալէպը: Ցիշենք որ Կիլիկիոյ խնդիրը սկսաւ հրոսախումբերու կողմէ, որոնց համար Էնկիւրին պատասխանատու չէր նկատեր ինքզինքը, եւ էքէն առաջին դաշինները չհող այդ հրոսախումբերը, զօրագունդեր, զօրաբաժիններ դարձան, եւ այսօր ալ անոնք կը կազմեն զօրաւոր բանակ մը, լաւ կրթուած եւ լաւ մարզուած: Վտանգը իրակա՞ն է: Անշուշտ. քանի որ Պ. Դը Ժուվընէլ տեսակցական նկատեց անձամբ Էնկիւրի երթալ եւ «բարի դրացնութեան» դաշինքով մը ամրացնել ֆրանքօ-թուրք պաշտօնական յարաբերութիւնները:

Երկրորդ վտանգը կուգայ հարաւէն եւ ոչ նուազ ծանր է: Սուրիական սահմանագլուխին մօտ, Ճէպէլը Տրիւզի գիմաց 10,000 Վէհապիներ հասած են, որոնք Անդրյորդանանի անգլիական իշխանութեանց գոց կամ կիսափակ աչքերուն առջեւէն անցած են Սուրիոյ եւ Խուրի Սուլտանի թագաւորութեան մէջանցի հասարակաց սահմանագլուխը: Անոնց թիւը ճիշդ քանի է. ըստ ոմանց հինգ հազար, ըստ ուրիշներու տասը հազար: Ինչ որ ալ ըլլայ, ամէն պարագայի տակ կը շրջապատեն Տրիւզի լեռը, կը սպառնան Պետրայի պաշտօնական տեղեկութիւններուն...

— Եթէ Մարդկանին ... կայ սահմանագլուխը: Ահա՛ թէ ինչ է խնդիրը.—

Վէհապիները չարքաշ, ռազմիկ, մոլեռանդօրէն իսլամ ժողովուրդ մըն են, որ զօրաւոր վեհապետի մը առաջնորդութեամբ ձեռնարկած են արաբական կայսրութեան մը վերակազմութեան, որ միաժամանակ վերածնած իսլամութեան իրական օրրանը պիտի ըլլայ: Անոնք գրաւեցին արդէն Մէքքէն, կրօնքի իսկական կեդրոնը եւ այդ կայսրութեան մայրաքաղաք կ՚ուզեն դարձնել Դամասկոսը, Էմէվիներու Դամասկոսը: Վէհապիները բռնած են երբեմնի նուաճումներու ճամբան եւ իրենց յառաջխաղացութիւնը տեղի կ՚ունենայ մեթոտիկ կերպով: Պէտք չէ մոռնալ որ Տիւրզիներուն ամենէն գլխաւոր զէնքի եւ ռազմանիւթի հայթայթիչն է Խուրի Սուլտանը: Արդէն Տիւրզիները պատուիրակութիւն մը ղրկեցին անոր, ողջունելու համար Վէհապիներուն իրենց սահմանին վրայ հասնիլը: Վերջերս Տօքթ. Շահպէնտէր Մէքքէ գացած էր եւ հիմա կը կրկնէ ամէն կողմ թէ Վէհապիները ոչ թէ 10,000, այլ 70,000 զինուոր պիտի ղրկեն ֆրանսացիները Սուրիայէն վտարելու համար: Արդեօք ռազմախա՞ղ է այս, ճնշումի փո՞րձ: Թերեւս: Սակայն տրամաբանութիւնը իրականութեան գոյն կուտայ մեր մատնանշած վտանգներուն, եւ ամէն պարագայի մէջ անհրաժեշտ է խոհեմ ըլլալ:

Գիտենք որ կարգ մը շրջանակներու մէջ կը յամառին կարեւորութիւն չընծայել հրեանի եւ արդիական զէնքեր չունեցող պատերազմիկներուն: Եւ սակայն Թիֆլիսը ու Տիւրզիները այս վիճակին մէջ կը գտնուէին: Ի՞նչ պիտի ընենք վաղը 50,000 հրացաններու դիմաց, որոնց պիտի գան միանալ այնքան պէտէվիներ:

Ամպեր հիւսիսը, ամպեր հարաւը, առանց հաշուելու արեւելքէն ծագելիք անակնկալները. այն աչա կացութիւնը Սուրիոյ, այն պահուն ուր Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները Ժնեւի մէջ մաղէ կ՚անցընեն ֆրանսայի քաղաքականութիւնը:

ՊԱՐՏԱՊԱՆԻՆ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ...

Միլանոյի մէջ փաստաբան մը պարտք ունէր քան հոգիի. եւ որովհետեւ ի վիճակի չէր գոհացնելու անոնց պահանջքը, միտք յղացաւ վերջնական կարգադրութեամբ մը ազատիլ պահանջատէրերու մղձաւանջէն: Փաստաբանը ի հեւ ոստիկանական պաշտօնատունը մտաւ եւ յայտնեց վիճակի մէջ յայտնեց թէ քսան հոգի դաւադրութեան մը կը պատրաստուին Մուսոլինին սպաննելու համար: Հինգ վայրկեանի մէջ բոլոր հիւսուսի սպաները շարժման մէջ ելեցան եւ շուտով ձերբակալուեցան «դաւադիր»ները, որոնք առանց հարցուփորձի բանտ նետուեցան: Ոստիկանները խուզարկեցին անաստասնականներու տուները, սակայն ո եւ է ոճրապարտ հետք չգտան: Քանի մը օր վերջ հարցաքննութեան ցոյց տուաւ որ այդ մարդիկը քաղաքականութեան հետ ո եւ է կապ չունէին, ընդհակառակն պարմանալի զուգադիպութեամբ մը բոլորն ալ պահանջատէրերն էին խնդրոյ առարկայ փաստաբանին, որ բանտարկուեցաւ:

ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Գրական նոր շարժումներուն դասախօսն է Տիկ. Զ. Եսայեան:

Եթէ «Ցառաջ»ի խմբագրապետը թոյլ տայ, քանի մը սխեմակ միայն, ես երեք սանդ կը դարնեմ անոր արձակին, ճիշդ սրտին վրայ, բաւակա՛ն ցոյց տալու համար թէ ցամքած է ալ անոր արիւնը, եւ կուպը մը, ներսէն, կարծրացուցած է, մոմիայի վերածած է զայն, թէեւ պարտաւորութիւններ կան, տղու յարգանք, համեստութիւն, որ զիս կը ստիպեն, այժմ գալիլիացի մարգարէին պէս գոչել. «Գնա քննադատի ժամս չէ հասած»:

*
* *

Բարի՛ է տիկնոջ ցանկութիւնը բոլոր նոր բաներու համար: Մենք աղջիկներ կը ճանչնանք, նմանօրէն յեղյեղուկ ու նորասէր, որ կը սիրեն անծանօթը, անսովորը: Սակայն լաւ պիտի ըլլար, եթէ գիտնային նորը սպառել, ծծելով հիւթը, հոյզը այդ անսովորին, անցնելէ առաջ միւսին: Տիկին գրագիտուհին ամէն նոր սերունդի մէջ ոտքի վրայ է, մոլեգնութեամբ մը՝ ցուցադրելու իր մշտաբուխ իմաստութիւնը, իր անսպա՛ռ տաղանդը: Ան կը փորձէ երեւիլ միշտ նոր, նորութեան հաղորդ, եւ յառաջապա՛հ: Կը զարմանամ թէ ինչպէ՞ս կը յաւակնի տանդ մը, աճապարոտ, օրագրական, մեքենական շաբաթութեամբ մը, ամէնը մէկ սիւնակ, մեզի տալ, ուսուցանե՛լ գրական կեանքը: Խոհանոցի տաս մը իսկ այդքան դիւրին չէ, առանց մտածելու՝ գրել: Կարելի չէ, միշտ ալ, այժմէութիւնները արագօրէն սերտելով, գոց ընելով, հաղորդակից ըլլալ մեր օրերու շարժումին, նորանոր բաներու:

Իր առաջին տամսը, որ կը չօշափէր «Արեւելքի եւ Արեւմուտքի» պայքարը, նոր հորիզոն ցոյց կուտար, յաւակնոտութեան անտանելի հով մը ունէր: Ո՞վ սորվեցուց թէ իր գիտցած Արեւելքն է այս մեծ պայքարին մէջ աշխոյժ ու «վերջին» դատաւորը, «արեգակն արդարութեանը»: Կը հետեւի «վիճաբանութիւններու», որոնք մեզի կը սորվեցնեն թէ, — ա՛լ աշխարհը կազմուած է «վեց մասէ», Եւրոպա, Ասիա, Մոսկովիա, Ափրիկէ, Ամերիկա եւ Ովկէանիա: Թէ Ռուսիա, վտարուած Եւրոպայէն՝ քաղաքականապէս, բաժնուած Ասիայէն՝ աշխարհագրականապէս, յիշուած պայքարին մէջ «անելիք» չունի, գոնէ տարբեր քան սա աշխարհներուն «արաբը»:

Ուրիշ տամս մը, նուիրուած գաւառապաշտութեան (régionalisme), ծաղրանկարական նկարագիր մը ունէր: Ո՞վ սորվեցուց թէ այս շարժումը «ընկերային յեղափոխութեան» — ժաման բառ՝ կաղամբի պէս — իր հաւատալիքներուն կը կապուի: Կը հետեւի՝ ցեղային, հողային, շրջանային, անկախ առաքինութեանց պայքարին: Կրնա՞յ ցոյց տալ թէ այս շարժումը, առողջ եւ ուժեղ, ոչ թէ «նացիոնալիզմ»ի, այլ «սոցիալ տենդէնցիա»ներու գիծ մըն է: Կը յանձնարարեմ կարդալ Chaumière, Le Taudis, La Nation Bretonne գաւառական ամսաթերթերը, որոնց ձգտումներուն ծանօթանալով պիտի գտնէ նաեւ հրաշալի բանաստեղծութիւններ, նօթանաւորներէն անգամ աւելի բարձր քան «Էյֆէլեան» փժժոցները, մեքենաներու ճչցոցները:

Ահա իր վերջին երկու տամսերով,— եւ՛ ազէտ, եւ՛ հոսհոս,— երբ կը ներկայացնէ ֆրանսական գրականութեան երկու ծայրայեղ, նոր շարժումները, կը մատնէ անտանելի ճիգ մը, ամէն բան բացատրելու «ընկերային յեղափոխութեան» սրբութեամբ: Գիտած եմ այդ ճիգը միշտ իր վերջին բոլոր յօդուածներուն մէջ,— ուր քարոզ կը կարդայ մեր «յառաջապահ յեղափոխականութեան»: Երբ շուն մը կը հաչէ, հաչիւնը բարկութեան նշան է՝ կը մեկնաբանէ, երբ ծառ մը կիզիչ արեւէն կը ճարճատի, ըմբոստութեան նշան է կը յայտնէ: Եւ այդ նշանները ծագում կ՚առնեն, օ՜ ծաղրանք, յանուն ընկերային յեղափոխութեան: Ոսւէ քանդում, ոեւէ կացնահարութիւն, յիմարի կամ խմաստունի գործ՝ միեւնոյնն է, յեղափոխութի՛ւն է: Ցողով մը կը պաշտպանէ նորագոյն Հայաստանի համար, իբրեւ նախընծայ համայնավարութեան: Ժամանակին, մեր «Հայրերն» ալ կը պարծենային դարձնել այդ Հայաստանով, որ առաջին դարձողն էր եղած ի քրիստոնէութեան: Ընդունինք որ նորընծաները, շահերը եւ կախուած ունեցողները այդ ակնոցը պիտի գործածեն անպայման: Անեմօք «կայծ» ամսաթերթին մէջ տայ մը «ոմանթիսմ»ը, «սէնթիմենթալիզմ»ը քաղաքական անտեսագիտութեամբ բացատրեց: Սակայն «տաղանդաւոր» գրագէտի գրիչի մը համար ամօթ է չգիտնալ թէ ի՞նչի ծնունդ է «տատախմ»ը, ի՞նչ է իր վարդապետութիւնը: Այսպէս նաեւ՝ գերիրապաշտութեան համար:

«Ցառաջ», յուշատետրի պէս կենդանի, չի ներեր որ երկար ուսումնասիրութիւն մը կատարուի գրական այս նոր շարժումներուն շուրջ: Սակայն ցոյց տալու համար տիկնոջ տգիտութիւնը այդ գրականութեանց մասին,— իր պատմութիւնը եւ ներկայացումը ճիշդ չեն, չէ հասկցած,— եւ ձեւերու նոր հորիզոն մը՝ մեր նորերուն, պիտի ներկայացնեմ այս երկու գրական ծայրայեղ դպրոցները, որոնք իրենց պորտը կը կապեն իտալական նախապատերազմեան դպրոցին, ձեւի մեծ համարձակութեամբ մը, եւ իրենց գոյութեան իրաւունքը կը գտնեն դարաշրջանի տագնապին, իմացական խառնշփոթութեան մը մէջ, ուր կը գտնուի, կը գալարուի Եւրոպան, տմարդացած՝ հեղլէն ու հոմէական հին փառասիրութիւններուն գերաճումին մէջ: Տիկինը, արդէն, այդ շարժումներու մասին խօսելիք մը առած՝ աւելի իր «յեղափոխութեան»ը կապելու աշխատած է, եւ քանի մը տող միայն տուած է վարդապետութեան երեսին. կը բաւէ որ բսէր. «Տիկինը ամէն բան գիտէ»:

—

Ո՛չ, տիկին մեր գրագիտուհին չի գիտեր, կը սխալի, երբ կ՚ըսէ թէ «Դատախմը ծագում առած է 1918ին, Գերմանիոյ մէջ»: Դատախմը ծնաւ 8 փետրուար 1916ին, պատերազմի ժամանակ, Զուիցերիոյ Ցուրիխ քաղաքին Վոլթէր կաբարէին մէջ: Հիմնադիրն է Թրիստան Ցարա անունով աշխարհաքաղաքացի երիտասարդ մը, ծագումով Ռումէն: Կաբարէին անունով նախապէս հրատարակուած է ալբոմ մը, որուն աշխատակցած են հիմնադիրն ու բարեկամները, եւ «մանիֆէստը» առաջին անգամ պաշտօնապէս կարդացուած է 14 Ցուլիս 1916ին, նոյն քաղաքը, Վաակ սրահին մէջ: Վարդապետութիւնը երբեք չէ հետաքրքրուած ընկերային յեղափոխութեամբ մը, (հիմնադիրները ըլլալով «պատերազմէն հեղգացածներ», ինչպէս կը խոստովանին, իմացականապէս անպատրաստներ, ինչպէս նկատել կուտան,) այլ միայն ձեւի շարժում մը բանաձեւած են, մտային զբօսանքի խաղ մը, յոգնած անշուշտ գրական հին պարտաւորութիւններէն, (Littérature, թիւ 13): Եւ վարդապետութիւնը Թրիստան Ցարա կոչած է «տատա» բառով, ոչ թէ անոր համար որ նորածին մըն է, այլ՝ վանկի միակ դիւրին բառն է, որ կրնայ արտասանել առաջին անգամ մանուկը:

Եթէ լրջօրէն մօտենանք այս շարժումին, կարելի է ուրանալ անոր խելացութիւնը, ինչպէս անոր մերժել արուեստի ստորոգելին: Եւ եթէ շատեր զբաղած են այս երեւոյթով, պարզ այն պատճառով է միայն, որ անիկա կը յատկանշէ դարուն «մտային խառնաշփոթութիւնը»: Անդամալուծուած այն հեղգութեան մէջ, որ սարսափելի պատերազմ մը կը պատճառէր, մտաւորականները մտային մարզանք մը, զուարթ ու անկախ, բացասական ու առանց հակակշիռի շարժում մը կատարել փորձեցին: Միտքի խաղերով սկսած՝ շարժումը մոլեգնութիւն մը ստացաւ, հեգնել քանդելու, ժխտելու ամէ՛ն բան: Ուրելով գաղափարը իր կեդրոնէն, իր վրայէնէն (le dehors) զատել, ինչպէս խղութիւն մը՝ բոյսէն, անոնք արջասպի մէջ, անսահման ջնջուելու հաշոյի մէջ հաւեցուցին բոլոր կեղեւուրուած, հասարցած ձեւերը, «վրան», մերկացնելու, մոխեցնելու արժեւորելու ասաստհան, զատելու համար միտքը: Բայց միթէ՞ միտքը պիտի գիմանայ, երբ անշարժ ու անծիր, քերականական ու գեղեցկագիտական անկողիններէ զրկուած, թշուառ սրբութեամբ մը դողայ ու ծածանի այս դարավերջեան առաքեալներու «սատիք» ծիծաղներու վերեւ, ինչպէս Եհովայի հոգին՝ ջուրերուն վրայ: Այդ վախերը, հոգերը չե՞ն հետաքրքրեր տատախմները, վասն զի անոնք կ՚ուրանան «գրագէտը, նկարիչը, ընկերվարականը, մարդը, պրոլետարը, պոլշեւիկը, աշխարհը, Աստուած, ամէ՛ն բան, ամէ՛ն բան»: Այս սարսափելի ժխտումը, նախկին տղայական խաղերէն մեկնած՝ կ՚երեւի 1918ին խմբագրուած նոր մանիֆէստի մը մէջ. (որովհետեւ բոլոր անդամները կրնային մանիֆէստ մը տալ): Ու այս ժխտումը գեղեցիկ շրջագծեալի մը վրայ քալող պատռուածքի մը պէս, կը ճնշէ, ճիշդ սիրտէն, ամէն սրբութիւն:

«Կը ժխտենք մտածումը իսկ, կ՚ըսեն օր մըն ալ անոնք, թոյլ տալու համար, որ բառերը խօսին իմաստներու բանտարկութենէն»: Կը հարցնեն. «Ի՞նչ կը նշանակէ տգեղութիւն, գեղեցկութիւն, ֆօշ, Որպան, «Ես», ու կը պատասխանեն. «Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ»: Անդրէ Ժիտ կ՚ըսէ. «Ահա ձեռնարկ մը՝ միա՛յն քանդումի համար»: Ես կ՚անուանեմ «գրական սատիմ»: Շատեր, քանդող նկարագիրին պատճառաւ, կարծեցին տեսնել տատախմի մէջ գերմանական միտք, (պատերազմի ատեն էր), ինչ որ կարծել է տուեր նաեւ տիկին մեր գրագիտուհին, թէ տատախմը գերմանիա ծնած է: Տատախմը ծնած էր միտքի հիւանդագին վիճակէ մը, որ հետեւանքն է պատերազմին: Որոնք սակայն աւելի առաջացան, Ռէմպօ, Պէրկսոն, Այնշթայն այս հիւանդութեամբ ազարտեցին:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Ուսումնասիրութիւնը՝ յաջորդ առիթով մը:

ԱՆՈՒՆՍ

Անունս ըլլար համբոյրիս
Քաղցրութիւնը երազուն,
Ու ամէն մարդ օրն ի բուն
Առանց ծայրի կանչէր զիս...:

Անունս ըլլար երգ մ՚աղուո...
Տաղաչափուած օրերէն,
Որուն վանկերն օրօրեն
Զինք երգողներն ամէն օր...

Կամ Ան ըլլար անանուն,
Մարդ չգիտնար թէ ի՛նչ էր,
Ու իր անուամբն անուանէր
Զիս ամէնո՛ւն, ամէնո՛ւն...

Անունս ըլլար անունն իմ,
Լուսաւորչէն ինծ ժառանգ...
Հողերուն տակ կոյտ մը զան...
Խարխուխ՝ անուանս չէնքին...

Գ. ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵ[Ր]

Որոնողին համար, ստեղծ... գործունեութեան համարժէք է ... աշխարհէն միւս աշխարհը ... խաղբել գործերը որ կ՚ապր...

Փոխադրողին դերը, շար... նակ, աւելի բարդ է քան ... տադրողին դերը, որովհետ... փոխադրողը, համկնալէ եւ ... բացնելէ վերջ անոր հոգին, ... մտածելակերպը, պէտք է ... նոյնք համեմատէ իր ... պատին հոգիին ու մտածել... կերպին հետ, առանց զարդա... լու իրաւունքի:

Աւելին կայ, փոխադրող ... պէրկսօնի խօսքով, պէտք է ... նաւանդ հաւատարիմ մնայ ... իրողութեան թէ՝ «գրողի ... արուեստը կը կայանայ բառ... գործածելը մոռցնելուն մէջ»:

Օրերը՝ որ կ՚անցնին թար... վերջ «հնութիւնները» որոնք ... մէկ յիշատակներ կը դառնա... կը պատրաստեն «նորութիւնն... րը» որոնցմով կըմմանի մա... կութիւնը:

*
* *

Այիմարանները՝ ինքանի... հին կայսրութեան (այժմ՝ ... րու) մաս կազմող հպատակն... են: Նմոյշ մը՝ անոնց գրակ... նութենէն.—

ՈՒ ՀԻՄԱ... ԼԱՑ

Թարթիչներուդ մէջ, արցուն... մը կը փայլի, ինչպէս կը փայլ... կարկուտը՝ որ, ամպերուն մէջէ... միջոցին մէջ կ՚իյնայ:

Թո՛ղ որ անի հոսի դէմքի... վրայ, ծաղիկներուն վրայ գի... րող շաղին պէս:

Այդ արցունքով՝ վիշտեր... պիտի անհետանան եւ, նմա... գարնանային արեւին, սիրտ... պիտի շողշողայ:

Ածուխին սրտէն կը ծնի ... դամանդը եւ վիշտերուդ սրտէ... արցունքներ կը բուսնին:

Թո՛ղ, թո՛ղ որ աչքերդ ա... տասուեն, քանի որ անոնք ա... տասուելու համար ստեղծուա... են: Միթէ՝ նայուածքին ալ ... ցունք մը չէ լուսաշող...

Քանի արշալոյսը կուլայ, ... նի ամպերն ու մարմանդը կ... լան, ինչո՞ւ աչքերդ չլան...

*
* *

Նմոյշ մըն ալ մալկաշ գր... կանութենէն: Հեղինակն Ռապէաթիվէօ, երիտասար... քերթող մը:

Ալ չեմ ճանչնար քեզ, ո՛վ ... համաչս անցած: Նոր կեանք մը ... է որ, հիմա, իմ մէջս կը զարթն...

Ալ չեմ ճանչնար քեզ, ո՛վ ... վիշտս երէկի: Այսօրուան երջա... կութիւնն է որ վրէժս կը լուծէ...

Ալ չեմ ճանչնար ձեզ, ո՛վ ... սէրերս մեռած: Հոս՝ սրտիս մէջ ... նոր սէր մը կը բուսնի:

Ալ չեմ ճանչնար քեզ (կ... մոռցած եմ քեզ, գուցէ) ո՛վ ... նոյշ դէմք որ խոյս տուիր ի... մէ, սիրտս տանջանքի մէջ ձգելո...

Ալ չեմ ճանչնար ձեզ, ... տժգունած այտեր: Ուրիշներ... հիմա, կը գունաւորուին ինծ... համար:

Եւ եթէ եարս ինծ մօտենա... ու հարցնէ.— Ինչո՞ւ այդ բո... րը... ես՝ պարզօրէն, պիտի պա... տասխանեմ իրեն:

Ալ չեմ ճանչնար քեզ: Ն... սիրտ մը ունիմ հիմա:

*
* *

Ու դուն չեկար, ինծ այցելել, իմ այս սենեակըս տխրալի.
Քու բուրմունքիդ, քու ծիծաղիդ, քու խօսքերուդ հմայքն աղուոր,
Չէ՛ բերեր դեռ, ուրախութիւնն՝ իմ այս սրտիս ծանձրոյթով լի.
Ու քայլերուդ հնչիւններուն ես կ'սպասեմ մէն-մենաւոր:

Ահա՛ մեկդի ես կը թողում, իմ մատեաններս այնքան բարի.
Կը մոռանամ պահ մը անոնց աստուածային լեզուն հրզօր.
Ջեմ խսկ դիտեր սա լամբարիս լոյսն արծաթուած՝ որ կը վառի,
Ու ես ինծի՝ չեմ ճանաչեր, ու ես ինծի՝ կը զգամ անզօր:

Պիտի դառնա՞ս արդեօք կրկին, ու այցելել տընակըս լուռ:
Ինչո՞ւ այդքան դու կ'ուշանաս. ե՞րբ պիտի գաս. յետոյ ինչպէս.
Սպասումըս երկա՞ր արդեօք պիտի տեւէ. եւ մինչեւ ո՞ւր.
Շա՞տ պիտի դեռ տանջուիմ մինակ, ու հեկեկամ որբի մը պէս:

Կը հաւատամ քու զօրութեան, ու կ'ունկնդրեմ անոր առաջ.
Կը ծնրադրեմ քու ներդաշնակ ծիւն մարմինիդ վայելչութեան.
Առանց քեզի, մինչեւ հիմակ, անապատներն էի քաշուած.
Անմահ ես դուն, եւ փրկարար. եկո՛ւր, Լուա՛, ո՛վ անմահ՛ն:

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

Նոր սիրտ մը, այո՛ որ, կրկին պիտի հառաչէ…

*
* *

Եւ՝ կտոր մը, Բիէռ Լուիսէն որ մեռաւ:

ՅԱՒԵՐԺԱՀԱՐՍ

Անտառին աղբիւրը կ'արբեցնէ, կը հայելացնէ, կը լոգցնէ զինքը ու կը ծիծաղի անոր: Գրգաքնքոյշ մամուռին վրայ եւ բեսի վրայ պառկած, ան՝ ծաւալուած, ջուր կը խմէ ափին մէջ:

Հո՞ն է որ ան կը սանտրէ իր բոլոր մազերը, կը փռէ ու կը վերցնէ զանոնք, կը սլրկէ բռունցքներուն մէջ անոնց սեւ զանգուածը եւ կը հանգրիձէ ու կը կապէ զայն իր ծոծրակին, եղէգէ մը քաղած կանանչ ժապաւէնով:

Մազերը սանտրած՝ ան կը մերկանայ եւ աւազանը կը մտնէ: Այնքան ընտելացած է ան ջուրին հետ, այնքան երջանիկ՝ անոր մէջ սուզուելուն եւ մանաւանդ այնքան չքնաղ է ան որ յաւերժական շունչ մը կարծես իր տեսքը կը վառէ:

Եւ երբ՝ իր կլոր գիստերը պարուրող խռով ու մութ ջուրին մէջ ոտքի, ան իր պատկերը կը ջանայ տեսնել, իր մարմինին շարունակութիւնն եղող ցոլքը՝ որ կը ցաթէ իրմէ, աղբիւրին փոքրավէտ ալեակն է:

Այս պատկերը՝ հրատարակուած իր մահէն վերջ, մաս չի կազմեր իր ամբողջական գործին:

*
* *

Մտածումներ՝ Ռապինտրանաթ Թակօրէն.—

Արցունքներն են որ հողին ծաղկալի ժպիտը կը պահեն:

Տերեւը՝ երբ սիրէ, ծաղիկ կը դառնայ, ծաղիկը՝ երբ պաշտէ, պտուղի կը փոխուի:

Վ.ԱՀՐԱՄ ՍԵԽՈՒՆԻ

ՄՐՑՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի անցեալ կիրակի օրուան մրցումը, Ֆրանսայի ախոյեան խումբին, C. A. S. G.ի հետ, պիտի մնայ ամենէն հետաքրքրական ու կարեւորը փարիզահայ մարզական տարեգրութեան մէջ:

Ան կոչուած էր դառնալ մեր տղոց ֆութպոլի կարողութեան արդար չափանիշը, եւ հայ խումբին ապագայ յաջողութիւններուն ամենայերճախօս ապացոյցը տուաւ:

Դժուար է երեւակայել պարտութիւն մը, որ այսքան ոգեւորիչ ու պատուաբեր ըլլար: Ոչ միայն մեր կտրիճ խաղարկուները, այլ եւ հանդիսական բովանդակ հայ երիտասարդութիւնը տեսակ մը հպարտութեամբ ուր հաճոյքով հեռացան այս կիրակի Օթէօյլի մարզադաշտէն, որ ֆրանսական առաջնակարգ խումբ մը, մեծ դժուարութեամբ ու բիւր զուգադիպութիւններով միայն 1ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթանակ տարաւ հայ ժողովուրդի մարզական ներկայացուցիչներուն վրայ:

Տրուած ըլլալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին կազմութեան որոշ թերութիւնները, հիմնաւոր չէր նախատեսել հայկական յաղթանակ մը ֆրանսացիներուն դէմ: Ճիշտ է, մեր պաշտպանողական գիծերը անանցանելի էին,— վկայ Ռուբէնի եւ Մկրտիչի, Ասատուրի եւ մանաւանդ Վ.իթալիսի ամուր եւ հոյակապ խաղարկութիւնը.— բայց յաղթելու գլխաւոր պայմանները յարձակողական գիծէն կախում ունի, գիծ մը որ շատ տկար էր այս անգամ: Հ. Մ. Ը. Մ.ը յառաջապահներու բոլորովին տարբեր շարք մը կրնայ հրապարակ բերել, բաւական է որ հայ ֆութպոլը վարող մարմինները գիտնան աւելի հմտօրէն օգտագործել մեր ուժերը: Արծիւեանի հետ Կ. Կարապետեանը եւ Ասատուրեանը (Արթաքի) մեր յառաջապահներու անբաժանելի երրորդութիւնը կրնան կազմել, եւ վստահ եղէք որ Ֆրանսայի անցեալ տարուան ախոյեան խումբը դիւրութեամբ չէր ազատեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ձեռքէն, եթէ երբեք մեր յարձակողական գիծը գոնէ այս տարրերով մէջտեղ ըլլէր:

Պերճիքայէն հրաւիրուած Ջարեհը (յառաջապահ) եւ Լեւոնը (միջնապահ) եթէ կարենային գալ, ապահովաբար տարբեր կ'ըլլար մրցումին արդիւնքը:

Իսկ Ջարեհը նկատի ունենալով Արծիւեան - Կարապետեան - Ասատուրեան երրորդութեան քով, եւ ասոնց վրայ աւելցնելով նաեւ այժմ Յունաստան գտնուող ձախ յառաջապահ Մանուկը (զոր փարիզ բերել տալու լուրջ ձեռնարկներ կան), կրնանք առանց այլեւայլի հաւաստել, թէ հայ խումբը բաց ճակատով կրնայ չափուիլ իր վերջին հակառակորդին եւ նման խումբերու հետ, ուրիշներուն բաժին ձգելով պարտութեան երկիւղը:

Ֆրանսական ախոյեան խումբը իր շահած նշանակէտներուն համար աչքին եռանդ թափեց եւ խիստ ալ ունէր իր գերազանցութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի վրայ, սակայն իր երեք յաջողութիւնները հազիւ թէ հաւասարէին մեր տղոց վաստկած մէկ նշանակէտի որակական արժէքին (կոլերէն առաջինը 12 քայլով էր, երկրորդը հայ միջնապահ գամերին մեր բերդին մէջ ուղղած մէկ թիւր հարուածով եղաւ, իսկ երրորդը տեղի ունեցաւ ա՛յն պահուն՝ երբ հայ բերդապահը արկածի մը հետեւանքով փոխարինուած էր երկրորդական ուժով մը.— թէեւ բուն բերդապահ Տէվէճեան վիրաւոր նաց իր խաղը՝ քանի մը վայրկեան ինքզինքը ամփոփելէ յետոյ):

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջին մրցումը C. A. S. G.ի հետ, լաւագոյն գրաւականն է հայ ֆութպոլի փայլուն յառաջդիմութեան, ու միանգամայն կազդուրիչ ազդակ մը սրճարաններու անկիւնը եւ մայթերու վրայ խարխափող մեր երիտասարդները ուշքի բերելու եւ խանդավառելու համար:

Կը մնայ որ մեր տղոց այս վերելքը չկասի, այլ ամէն դասակարգի հայ տեսակ մը նեցուկ եւ պատուանդան դառնայ անոր:

ՀԱՑ ԳՆԴՈՒՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Հավանա, 4 փետր.

Նախորդով ընդհանուր տեղեկութիւններ տուած էի Քուպայի հայ գաղութի մասին: Պատկերը լրացնելու համար, ահա քանի մը գիծեր ալ՝ հանրային կեանքէն:

Հավանայի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն զատ կան երեք միութիւններ: Ամենէն հինն է գաղթային միութիւնը որ վաւերացուած է: Միութիւնը կազմուած էր 1923ին, բայց լուծուեցաւ մասնաւոր արգելքներու պատճառաւ: 1924ին վերակազմուեցաւ. վեց եօթ ամիս շարունակուելէ յետոյ, նորէն ջլատուեցաւ ներքին վէճերու, քիչ մըն ալ ոստիկանութեան արգելքներուն հետեւանքով: Քանի մը ամիս յետոյ մեր հայրենակիցները սթափեցան եւ սկսան նոր թափով աշխատիլ վերակազմելու զայն: Եւրոպայէն օրէ օր հասնող հայրենակիցները աւելի զօրացուցին այս թափը եւ յաջողեցան հաստատուն վիճակի մէջ դնել զայն: Միութիւնը կառավարութեան կողմէ վաւերացուեցաւ 19 Օգոստոս, 27 Սեպ. 1924ին եւ կը շարունակուի: Ունի 60է աւելի անդամներ: Տարիէն աւելի է որ ունի իր սեփական վարձու ակումբը, դերասանական խումբ մը եւ 13 հոգինոց "ֆութպօլի խումբ մը, «Կայծակ»: Այս ալ անցեալ տարի կազմուած եւ լուծուած էր: Այս տարի վերակազմուելով մրցում մըն ալ ունեցաւ Էլթուէյ խումբին հետ եւ զէրօյի դէմ մէկ նշանակէտով յաղթական ելաւ:

Վերջերս մասնաւոր աշխատանքով կազմուեցաւ «Հայուհեաց» միութիւնը, որուն նպատակն է օժանդակել Հավանայի գաղթ. միութեան, կիրակնօրեայ լսարանով եւ այլ միջոցներով զարգացնել հայուհիները եւ օգնել թշուառներուն: Հայուհեացը աւելի գործունէութիւն ցոյց տուաւ կարճ ժամանակի մէջ ու կը վայելէ ամբողջ գաղութին համակրանքը: Իսկ Մալաթիոյ Կրթասիրացի մասնաճիւղը հրապարակային կամ հանրային գործունէութիւն չունի, զուտ հայրենակցական ըլլալով:

Նոր է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գոյութիւնը այս գաղութին մէջ: Մինչեւ 1925 Յունիս 19 թէեւ կային դաշնակցական ձգտումներ, բայց ոչ կազմ: 1925 Յունիս 19ին այդ ալ եղաւ, եւ այսօր կազմակերպութիւնը կը շարունակուի, դառնալով նկատելի ուժ մը: Ուրիշ կազմակերպութիւններ չկան: Կոմիտէն յաջողութեամբ տօնեց «Դաշնակցութեան Օրը» եւ Կաղանդը՝ իբրեւ ժողովրդական օր, կրկնապատկելով համակիրներու թիւը: Մնաց որ, մեծ մասով համակիր են արդէն:

Մինչեւ հիմա, զանց առնելով մանր մունր խաղերը, տրուած են չորս թատերական ներկայացում, մէկ՝ Դաշնակցութեան, երկրորդը՝ Հայուհեացի, երրորդը, հայ գաղթային միութեան եւ չորրորդը անհատի կողմէ: Մեր գաղութին մէջ նկատելի անեղութիւններ կամ վէճեր չկան, եւ կը հաւատանք թէ չպիտի ըլլան: Ամէնքն ալ կողմնակից են հաշտ ապրելու: Այս համերաշխութեան մէջ որոշ դեր ունի Հայուհեացը:

Ունինք գպրոց մըն ալ, Ամերիկացիներու Մկրտչական եկեղեցիին մէջ, ուր կը յաճախեն 65ի չափ երեխաներ աշակերտներ: Դասախարակութիւնը կը վարեն երեք ուսուցչուհի եւ մէկ ուսուցիչ: Աւանդուած դասերն են հայերէն, սպաներէն եւ անգլերէն: Եկեղեցի չունինք եւ ոչ ալ կրօնաւոր, թէեւ գաղութը դեռ չէ վարակուած միջավայրէն: Շատեր Մկրտչական եկեղեցին կ'երթան, ուր հայ քարոզիչ մը կայ:

Ս. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ ժառանգական նոր օրէնքը հետեւեալ տրամադրութիւնները կը պարունակէ.—

Մեռնողի մը ժառանգորդն են առաջին գծին վրայ իր մանչ եւ աղջիկ զաւակները եւ կամ եթէ անոնք չկան, անոնց զաւակները:

Հօր մը եւ մօր մը զաւակները եւ թոռները եթէ իրենցմէ առաջ մեռած են, իրենց մահուան ատեն ժառանգորդ կ'ըլլան այն զաւակները եւ թոռները որոնք ողջ են եւ ասոնք գտնուած ատեն ուրիշը ժառանգորդ չըլլար:

Եթէ հօրը եւ մօրը ողջութեան մանչը եւ աղջիկը անզաւակ մեռած են, անոնց բաժինը միւս զաւակներուն եւ թոռներուն կը տրուի: Ժառանգութեան մէջ մանչ եւ աղջիկ հաւասար են:

Մեռնողը եթէ մանչ եւ աղջիկ զաւակ ու թոռ չունի, իր գոյքերը երկրորդ կարգի ժառանգորդ ըլլալով մօրը կամ հօրը եւ կամ անոնց մանչ եւ աղջիկ զաւակներուն եւ թոռներուն կը տրուի: Հայր եւ մայր եթէ ողջ ըլլան, երկուքն ալ հաւասար բաժին կ'առնեն: Եթէ մէկը առաջ մեռած է, անոր զաւակները ժառանգորդ կ'ըլլան: Եթէ զաւակ չունին, ով որ ողջ է, անիկա տէր կ'ըլլայ ստացուածքին: Եթէ հայր ու մայր մեռած են, հօրը բաժինը իր զաւակներուն եւ մօրը բաժինն ալ իր զաւակներուն կը տրուի: Եթէ մէկը զաւակ եւ թոռ չունի, անոնց բաժինն ալ միւսներուն կը տրուի:

Երրորդ կարգի ժառանգորդները մեծ հայրեր կամ մայրեր եւ կամ ասոնց զաւակներն ու թոռներն են: Հօր եւ մօր կողմէ մեծ հայր եւ մեծ մայր եղողներ եթէ ամէնքն ալ ողջ են հաւասար, բաժին կ'առնեն: Եթէ անոնցմէ մեռնող կայ, անոր զաւակը եւ կամ թոռը իր տեղը կ'անցնի: Եթէ զաւակ եւ կամ թոռ չունի, անոր բաժինը անոր ողջ եղող կնոջը ամուսնոյն կը մնայ:

Եթէ հօր եւ մօր կողմէ եւ կամ մեծ մօր կողմէ ողջ գտնուող չկայ, եւ եթէ անոնք զաւակ ու թոռ չունին, միւս կողմէ մեծ հայրերը, մեծ մայրերը եւ կամ անոնց զաւակները, թոռները ամբողջ ժառանգութիւնը կ'առնեն եւ այս աստիճանի տղաքներ եւ թոռներ, առաջին աստիճանի զաւակներու եւ թոռներու նման գործողութեան ենթակայ կ'ըլլան:

Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճանի զաւակներէ եւ թոռներէ ով որ զանազան կողմերէ ժառանգ ունի ամէնքն ալ կը ստանայ: Երբ առաջին աստիճանի ժառանգորդ կայ, երկրորդ աստիճանի ժառանգորդներ բաժին չեն կրնար ստանալ եւ եթէ բ. աստիճանի ժառանգորդ կայ, երրորդ աստիճանները չեն կրնար ստանալ: Մեռնող այրերու կիները եւ կամ մեռնող կիներու այրերը՝ առաջին կարգի ժառանգորդներու մէջ չորսէն մէկը կը ժառանգեն: Իսկ երրորդ աստիճանի ժառանգորդներու մէջ, այսինքն մեծ հայրերու եւ մայրերու մէջ կէս բաժին կ'առնեն: Մեծ հայրերու եւ մայրերու հետ անոնց տղաքները եւ թոռները եթէ բաժնեկից ըլլալու վիճակին մէջ կը գտնուին, այս տղոց եւ թոռներուն բաժինն ալ կնոջը կամ ամուսնոյն կը տրուի: Առաջին եւ երկրորդ աստիճանի ժառանգորդներէն եւ կամ մեծ հօրմէ եւ մօրմէ եթէ ոչ ոք ողջ ըլլայ, ամբողջ ժառանգութիւնը կնոջը եւ ամուսնոյն կը մնայ:

ՄԻԿ-ՄԻԿ ԿԸ ԹԱՓԻՆ

Անցեալ կիրակի նորէն լացինք գաղափի մը վրայ: Տարաբախտ մարդիկին մարմինէն ու գեղեցկութենէն բան մը չէր մնացած իբրեւ հողի բաժին: Վաղը նորէն պիտի երթամ հիւանդանոց այցելութեան հիւծախտաւոր երիտասարդի մը՝ որուն «օրերը համրուած են», կ'ըսէր բժիշկը: «Առանձին թող չցրկեն իրենց զաւակները փարիզ, կամ հրաժեշտէն անմիջապէս յետոյ սեւեր հագնին», ըսաւ ուրիշ սրտցաւ բժիշկ մը, նկարագրելով աճաւոր պատկերը հայ երիտասարդին առողջութեան: Ամէնքն ալ հիւանդ են տխուր է իրենց կեանքը, աւելի տխուր մանաւանդ օրհասին, առանց հոգածու շունչի, դէմ դիմաց անտէրութեան բոլոր արհաւիրքներուն հետ:

Թող չկարծուի թէ փարիզը առանելեան քաղաքներու իմաստով պիտի պահէ եւ ապագայ տայ մեր երիտասարդներուն, որոնք անհաշիւ թափեցան դէպի Ֆրանսա, առանց ուսումնասիրած ըլլալու տեղ նոր նկարագիրն ու համայնակուլ զօրութիւնը:

Ընդհանրապէս յանկուցիչ եւ անողորմ փարիզը, լոյսի, գեղեցկութեան եւ մեծափայլութ փարթամութեան յիշատակարան մըն է: Կաթսայ մըն է ան որ կը փրփրի, կը յորդի, կը պոռթկայ՝ կեանքի ամէն տեսակ արտայայտութիւններով:

Փարիզը չէ կարելի բացատրել մեր Արեւելքով: Հոս մարդիկ չեն ճանչնար իրար, Արեւելքի իմաստով յարաբերութիւններ չկան. ոչ մէկը կը հետաքրքրուի միւսին կեանքով: Ընտանիքին իւրաքանչիւր անդամը իր գլխուն կ'ապրի: Փորձութիւն՝ ամէն կողմ: Եւ այս քաղաքը կ'ընտրեն մեր մայրերը իրենց ձեռքով մեծցուցած զաւակները, որոնք ընդունակ չեն դիմանալու ցորեկուան գործարանային մաշումներուն կամ գիշերուան սպառումին, մանաւանդ երբ սնունդը կը պակսի: Խնամքի չգոյութեան անքնութեան եւ ժանգոտ համբոյրներու առթած տկարութեան հետեւանքով, անգործ օրեր կ'ըստեղծուին: Եւ կեանքի հրամայական պահանջին առջեւ, մեր երիտասարդները կը ստիպուին տալ իրենց թոքերուն արիւնը, եւ ինչ որ ունին թանկագին:

Արտաւազդ Վարդանեանի մահով չի փակուիր գերեզմաններու շարքը, քանի որ չկայ ո եւ է ազդակ՝ վտանգը սահմանափակելու կամ կանխելու: Միկ-միկ պիտի թափին, այս ընթացքով: «Այնպիսի ժամանակ է, ուր ամէն մարդ իր մասին պէտք է մտածէ», կ'ըսէր անցեալ օր, յայտնի դէմք մը:

Դագաղներէն աւելի մահաբոյր այս փիլիսոփայութիւնը կը վայլէ ի հարկէ այն առաջնորդներուն, որոնք վայելելով ժողովուրդէն հրամցուած կակուղ ու տաքուկ բարձերը կ'արհամարհեն անոր ցաւը:

Ինչո՞ւ կարելի չըլլայ ստեղծել, փարիզի մէջ ուժ մը, համախմբելու կամ կազդուրելու համար սա ցիր ու ցան եւ անճար երիտասարդութիւնը, որ սկսած է խամրիլ սկեպտիկութեան խորշակին տակ: Փարիզի հայկական հորիզոնին վրայ, չկայ լուսաւոր կէտ մը, որուն նայի այդ երիտասարդութիւնը:

Այս ընթացքով, ժան-կուժոնէն գերեզման տանող ճամբան ամայի չիմնար բնաւ: Մեր չքնաղ ծաղիկներ եւ առկայծ ճրագներ կը նետենք ամէն օր մեռելակառքի անիւներուն տակ, որպէսզի անտարբեր կարենան իրենց հաշիւները ընել հայ հարուստն ու միլիոնատէրը, եւ իրենց գրականութիւնը մշակեն հայ վարիչները, Փարիզի փարթամ լոյսերուն տակ:

Յ. ՊԱպիկեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ ԵԽՍ

Քանի մը ամիսէ ի վեր Մարսէյլի հայութենէն մաս մը սկսած է հող գնել եւ տուներ շինել քաղաքիս հարաւային եզերքը, Սէնթ Անթուան: Լսեր էի որ արդէն հարիւրի մօտ տուներ շինուած են եւ ուրիշներ ալ կ'աւելնան: Բայց գաղափար չունէի, եւ կ'երեւակայէի Պէյրութի քարափին վրայ շինուած 3000 տախտակէ հիւղակները, կամ Մարսէյլի Քամ Օտոյի նկուղները:

Վերջերս առիթ ունեցայ Սէնթ Անթուան այցելելու եւ հրճուեցայ: Հայկական տուները կը բարձրանան զառիթափի մը վրայ, շրջապատուած նոճիներով: Բոլոր տուները ունին առուներ՝ բանջարեղէնի համար, հանոցներ՝ զանազան կենդանիներով լեցուն, խոզ, ճագար, հաւազգիներ եւայլն:

Ցեղացի բարեկամիս շնորհիւ այցելեցի քանի մը տուներ: Ամէնէն յետինը կը բաղկանայ 3—4 սենեակներէ եւրոպական ոճով, դահլիճ, խոհանոց, ննջասենեակ. բոլորն ալ շէնք-շնորհք կահաւորուած են եւ զարդարուած՝ նկարներով ու ձեռագործներով: Ամէն տուն ունի իր առանձին ջուրը:

Դեռ ոքքա՞ն խեղճեր ունինք որ իրենց վաստակը կը սպառեն պանդոկներու մէջ:

Մարսէյլ — Կիւրեղ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՃԱՄԲՈՐԴԸ (Հայրենի զրոյցներ), հեղինակ՝ Ա. Ահարոնեան, գեղարուեստական գեղեցիկ տպագրութեամբ: 206 էջ: Հրատարակութիւն «Հայրենիք»ի, Պոսթըն, 1926:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՀԵՌԱԽՕՍ (պատկեր մէկ գործ), ժամանակակից Հայաստանի կեանքէն, հեղինակ Կարէն Միքայէլեան, Փարիզ, 1926, 8 էջ:

ապացոյցը կուտան առնել մը ի վեր։ Էնկիւրի շատ լաւ կը շահագործէ անոնց այս տրամադրութիւնը եւ անոնց շնորհիւ նաեւ իր ազգայնամոլ ծրագիրները կը պարտադրէ Թուրքիոյ միւս փոքրամասնութիւններուն։ Այսպէս եղաւ Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածներէն հրաժարման առթիւ։ Առաջին ազդանշանը տուին Հրեաները, որոնց հետեւեցան Հայերը և վերջերս ալ Յոյները, սախպման տակ։ Նմանօրինակ դպաղրութիւն մը կը պատրաստուի ոչ-Թուրք ազգային դպրոցները փակելու կամ Թրքացնելու, և Խախամապետարանն ու Պատրիարքարանները ջնջելու համար։ Այս վտանգը, որ արդէն օդին մէջ կը նշմարուէր վերջինատենները, հիմա արդէն սկսած է մարմին առնել։ Պոլսոյ վերջին Թղթաբերը կ'աւետէ՛ թէ Հրեաները մասնաւոր մարմին մը ընտրած են, ճշդելու համար Խախամապետարանի նոր իրաւասութեանց սահմանները։ Մարմինը որոշած է Խախամապետարանին տալ բոլորովին կրօնական հանգամանք։ Խախամապետարանը պիտի կատարէ կրօնական պսակը ամէն անոնց, որոնք կը փափաքին իրենց քաղաքային պսակը կրօնականով ամրացնել։ Հրեայ համայնքին վերաբերեալ հիւանդանոցի, Էվգաֆի, և բարենպատակ հաստատութիւններու գործերը պիտի մատակարարուին հասարակութեան կողմէ ընտրուած մարմիններու կողմէ։

Հրեաները, ասկէ զատ, որոշած են յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ, ուսուցումը Թուրքերէն լեզուով կատարել Նախակրթարաններու մէջ։

ԹՈՒՐՔՈՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ՎԷՃ

Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի հելլէն պատուիրակութեան Նախագահ Պ. Փօլիթիս պաշտօնանկ ըլլալով իր տեղ Պոլիս հասած է Պ. Փափան, որ լիազօրութիւն ունի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ծագած բոլոր առկախ խնդիրները լուծելու։ Պ. Փափան շուտով Էնկիւրի պիտի մեկնի կառավարական շրջանակներու հետ շփման մէջ մտնելու համար։ Փոխանակութեան յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան Նախագահ Շիւքրի Սարաճօղլու ծանուցագիր մը տուած է յանձնաժողովին, ուր կ'ըսէ թէ գործերու յապաղման մէջ պատասխանատուն հելլէն կառավարութիւնն է։

Պոլիս առանց շաքարի

Էնկիւրի վերջերս օրէնք մը քուէարկեց, որով քարիւղի և շաքարի վաճառումը պետական մենաշնորհ կը դառնայ։ Այս նոր օրէնքը բաւական անպատեհութիւններ ունեցաւ։ Քարիւղի զանազան ընկերութիւններ, ռուսական, ամերիկեան եւլն. մրցումի ելած են Թուրքիոյ մէջ իրենց ապրանքները քշելու համար։ Թուրք կառավարութիւնը առեւտրական այս գործէն քաղաքական շահեր ապահովել կուզէ։ Միւս կողմէ, շաքարի գինը յանկարծակի բարձրացում կրեց, որուն վրայ գնահատիչ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ և շաքարի վրայ գին դրաւ. այդ գինէն աւելի ծախողները ոստիկանութեան կողմէ պիտի հետապնդուին։ Շաբաթէ մը ի վեր Պոլսոյ հրապարակին վրայ շաքար չի գտնուիր գրեթէ։ Շիշլիի և Բանկալթիի կողմերը առօրեայ պէտքերու համար խանութներէն շաքար գնել կարելի չէ։ Շատ մը նպարավաճառներ շաքարները իրենց տունը կամ ուրիշ տեղեր փոխադրած են։ Հազուադէպ են խանութպաններ, որոնք 100 դրամ կամ կէս օխա շաքար կուտան օխան 60 ղրուշէն։ Խանութպանները կ'ըսեն թէ վաճառականները իրենց շաքար չեն տար։ Իսկ այս վերջինները կը պնդեն թէ իրենց շաքարի մթերքները սպառած են և նոր հասած շաքարները կառավարութեան կողմէ գնուելէ վերջ պիտի տրուին վաճառականներուն։ Տագնապը կը շարունակուի։

Քիւրտ կամաւորներ

Գրած էինք թէ ֆրանս. իշխանութիւնները Հալէպի մէջ սկսած են քիւրտ կամաւորական զօրագունդ մը կազմել։ Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ այս զօրագունդը պիտի բաղկանայ հեծեալներէ։ Արդէն մեծ թիւով Քիւրտեր արձանագրուած ըլլալով, հրապարակին վրայ ձիերուն գիները տարապայման սըղած են։ Շահագիտութեան առաջքն առնելու համար կառավարութիւնը հրամայած է բռնագրաւել իրեն պէտք եղած ձիերը, իւրաքանչիւրին հազար ֆրանք վճարելով։

Հարէմը վերջացա՞ւ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ՝ Ազգ. Մեծ Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց ընդունիլ Զուիցերիոյ քաղաքային օրէնքը։ Բազմակնութիւնը արգիլուած է։

Երեք Հայեր բանտարկուած

Ֆրանսական թերթերը հետեւեալ դէպքը կը պատմեն որ, տեղի ունեցած է Փարիզի արուարձաններէն Ալֆօրվիլի մէջ՝ Հայերու միջեւ։ 15 օր առաջ Սերոբէ Րէիզեան, Մարիամ Բաբէլեան և Գրիգոր Գրիգորեան ոստիկանատուն երթալով բողոքած են Ծերուն Դանիէլեանի դէմ, որ իբրև թէ ծեծեր է զիրենք և կարգ մը վաւերաթուղթեր գողցած։ Հարցաքննութեան պահուն Րէիզեանի կինը իր ամուսնին հակառակ վկայութիւն տուաւ և յայտնեց թէ ընդհակառակը այդ երեք մարդիկն են որ ծեծեցին Դանիէլեանը՝ անոր ձեռքէն առնելու համար կալուածաթուղթ մը։ Այս ձեւով խնդիրը փակուած էր ոստիկանութեան համար։

Քանի մը օր առաջ, սակայն, իր բարեկամներուն Բաբէլեանի և Գրիգորեանի հետ միասին տուն դարձաւ և կշտամբեց իր կինը թէ ինչո՞ւ իրեն դէմ վկայութիւն տուած էր ոստիկանութեան։ Գրիգորեան բռնեց կնոջ թեւերը, Բաբէլեան պահակ սպասեց, իսկ ամուսինը ձեռքը դաշոյն մը բռնած՝ բազմաթիւ հարուածներ տուաւ կնոջ դէմքին, վիզին և թեւերուն։ Կնոջ աղաղակներուն վրայ դրացիները օգնութեան փութացին և լուր տուին ոստիկանութեան, որ քանի մը ժամ վերջ ձերբակալեց երեք Հայերը և բանտարկեց։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սաթենիկ Թաշճեան կը փնտռէ Տրապիզոնցի Երջանիկ Փիրէնը, որ 1924ին մեկնած է Աթէնքէն Քուպա, ամուսնանալու համար։

ԴԱՇՆԱԿԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒՍՏ Օր. Տիրուհի Զառափեան առաջիկայ Ապրիլ 24ին պիտի տայ իր նուագահանդէսը եւ կը խնդրէ բոլոր կազմակերպութիւններէն որ նկատի ունենան այդ թուականը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ փետր. 27ին դասախօս՝ ընկ. Ռ․ 13 Rue de Londres։

ՌՈՍՏՈՄ Լ․ Միութեան Հերթական ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ շաբաթ փետր. 27ին։ 131 Fbg. du Temple.

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱ-ՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐԸ ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2,30ին, 40 Rue de Belleville ճաշարանը։

ՁԱՑԿԻ ԱՌԹԻՒ.— Այն օրիորդները եւ պարոնները որոնք Զատկի առթիւ կը փափաքին ընթերցուածներ կարդալ, թող դիմեն ամէն օր ժամը 5էն վերջ եկեղեցւոյ խորհրդարանը՝ երաժշտապետ Պ. Միհրան Ճէրահեանի։ Փորձերն ու դասախօսութիւնը պիտի սկսին թեկնածուներու լրացումէն վերջ։

Արեւագալի երգեցողութեանց համար եւս փորձեր կը կատարուին։

ԳՈՐԾ Կ'ՈՒԶԷ

Վարժ խոհարարուհի մը որ մասնագէտ է արեւելեան ընտիր կերակուրներու, գործ կը փնտռէ ընտանիքի մը մէջ։ Դիմել թերթիս վարչութեան։

ԳՈՐԾԻ ՏԷՐԵՐՈՒՆ

Փորձ հաշուակալ մը, տուրքերու օրէնքին շատ հմուտ, պատրաստ է նպաստաւոր պայմաններով եւ այցելութեամբ կարգադրել գործի մարդոց եւ առեւտրականներու տոմարները։

Դիմել՝ Պ. Թաճիրեան 84 rue Pouchet, Paris.

Tél. Marcadet 0.54.

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Օդասուն սենեակներ առանձին կամ խոհանոցով, ջուր, կազ ելեկտրականութիւն, պարտէզով մասնաւոր նոր տունի մէջ։ Թրամուէյի եւ շոգեկառքի կայարաններուն՝ խիստ մօտը։ Սէն Լազարէն La Garenne Bezons. Հասցէ 14 rue des Arts. Colombes։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

17 rue Damesme, մէթրօ Place d'Italie։

ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ

Երիտասարդ մը որ գիտէ ֆրանսերէն, հաշիւ եւ մեքենագրութիւն եւ ունի բաւականաչափ փորձառութիւն հրապարակի վրայ, դիւրամատչելի պայմաններով պաշտօն կը փնտռէ վաճառատան մը մէջ կամ գաւառը։ Դիմել՝ Հայկ Պօղաճեանի, 29, Chemin de Prèsles, St. Maurice. Seine.

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ ՌՈՄԱՆ

Պատրաստած է, ՑԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅի արտօնութեամբ, ամենավերջին և աննախընթացօրէն ինքնատիպ լուսանկար մը, որ գնահատուած է նոյն ինքն համակրելի Ցաքիրէն։ Փափաքողները դիմեն՝

47, Avenue Trudaine

ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՈՐԾ

Մածունի գործ մը, որ պիտի ձգուի հիւանդութեան պատճառաւ, ՇԱԽՈՒ է խիստ դիւրամատչելի գինով մը։ Դիմել գօնսիէռժին 15, Rue, Rochechouart։ Métro Cadet. ժամը 5—6։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

կանանց classique Tailleur կարող լաւ գործաւոր մը, որ գիտնայ միանգամայն այր մարդու vestonներ կարել։ Դիմել դերձակ Պ. Կարօ Յարութեանի.

51 Rue de Seine. Paris

ԾԱՆՕԹ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

կը սորվեցնէ Արեւելեան եւ Արեւմտեան երաժշտութեան, ջութակի, մանտօլինի, պանժօնի, ուտի եւ քանոնի դասեր։ Սակարկել կարելի չէ։ Մի միայն Հայերու համար երեք դասը 12 ուկէս ֆրանք։ Ամէն տեսակ երաժշտական գործիք պատրաստ է։ Հայ գործաւորներու համար Շաբաթ եւ կիրակի օրերը տրամադրելի է։

Հասցէ՝ 2 Cour du Commerce, St. André des Arts, Paris:

Մուտք՝ 130, Bld. St. Germain:

Métro Odéon.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

123 Bld. Sébastopol, 123

(Métro: St Denis եւ Réaumur)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

ջերմամիզութեան, ֆրանկ ախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց։

Բժշկական տարրալուծումներ

Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, Կիրակի՝ 9—12։

Ժողովրդական գիներ

Տօքթ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48, rue Monmartre

(Բ. յարկ. աջ կողմը առաջին դուռ)

Ֆրանսացի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ եւ ԿՈԿՈՐԴԻ հիւանդութիւններ

Téléph. CENTRAL 73-38

Métro: SENTIER կամ HALLES

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 8ՃՕ '—10եւ 1,30 — 8

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon,

Métro Odéon եւ St. Michel

Սօսիէթէ Սավանթի Թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է նոր մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ Իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ

BELLEVILLEի

H. HAROUTIOUNIAN

18 bis, rue Jouye-Rouve, 18 bis

Métro Belleville Paris (20e)

Կը գտնուի միշտ փաստրմա, սուճուք, չէմէն եւ համեմներ, պոլսական լագերտա, աղի ձուկեր եւ գոնսերվաներ։

Նաեւ պուլկուր, չոր պամիա, սալէպ, գաշար եւ ճերմակ պանիրներ, ձիթապտուղ եւ ձիթախիւղ, թահին, լոգում, հելվա եւ պէքմէզ։ Թարմ սուրճ միշտ։ Փէստիլ եւ չոր պտուղներ։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Լ. Շանթի Համբուս վրայ 5 ֆրանք, Կինը 5, Դերասանուհին 9 եւ Դարձը 9, Զօպանեանի Թուղթի փառքը 5, Տղու հոգիները 6 եւ Հայրենի քնարը 10, Մաքսիմ Կորքիի Ֆօմա Կորտիէֆը 10, Զ. Եսայեանի Վերջին բաժակը 6,30 եւ Ամձկութեան ժամերը 1, Հայորդիներ 8, Աֆրոդիտէ10, Հայկական երգարան 8, Երազահան 5, Փարիզէթ 6, Աշըգ Ղարիպ (հայերէն 6,30 թրք. 5), Աքլոր եղբայր 6, Թէոդիկի 1926ի տարեցոյցը 35, Ֆրանս. բառարան 50, Ֆրանսերէն խօսակցութիւն 5, ինչպէս նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ վէպեր, թատերգութիւններ եւ զաւեշտներ։ Փափաքողներուն գրացուցակ կը ղրկուի։ Կանխիկ վճարում կամ Contre Remboursement։ Հասցէ L. Mozian, 5, Ave. Quihou St. Mandé (Seine)։ 10-1

ԳՐԱՏՈՒՆ Ա Ճ Ճ Ե Ա Ն

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1868ին

Հին եւ նոր հրատարակութիւններ

Ամէնուն Տարեցոյցը Թէոդիկ 1926, 35 ֆրանք, Եղերաբախտ ցարուհին 1924 18, Դէմքեր Ա. Զօպանեան 1924, 20, Հայկական երգարան 10, Հայորդիներ Սիամանթօ, Դիւցազնք երիտասարդաց 5, Հայկական նամականի 12, Մանֆրէդ Լորդ Բայրն 5, Թագաւոր Ս. Իւշկեւիչ 5, Հաճի Մուրատ Տօլստոյ 6, Համլէթ Շէյքսփիր 8, Օթէլլօ Շէյքսփիր 15, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ Գրագիրը 4, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն ու գործը 15, Ժէնըվիէվ Քրիսթոֆ Շմիտ 5, Լուռ Ցաւեր Գրիգոր Զօհրապ 8, Օմար Խայեամի քառասնեակները 3, Բարեկենդանի անկուտինները 1, Ֆրանսական խօսակցութիւն 5, Բառարան. Ֆր. հայ. Մ. Նուպարեան 50,։ Եւ ուրիշ հազար ու մէկ տեսակ հատորներ զանազան գիրքեր զեղչեալ գիներով։ Հաւաքածոյի համար ամէն տեսակ գործածուած նամակադրոշմներու գնում և վաճառում։ Հասցէ՝

H. O. Achdjian 35 rue Saint Georges 35 Paris (9)· 10-4

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր յարգելի յաճախորդները կեղծերէն զգուշացնելու համար կուզենք յայտարարելու որ նշէ կ'ուզեն

Մ Ա Ք Ո Ւ Ր Մ Ի Ս Է

եւ լաւ համեմներով պատրաստուած

Գ Ա Յ Ս Ե Ր Ի Ի

ՓԱՍՏՐՄԱՆ ԵՒ ՍՈՒՃՈՒԽԸ

Ճաշակել՝ ուղղակի թող դիմեն մեզ, կեսարացի մասնագէտներուս՝ H. Khanzadian & Alagueuzian· Chemin de Cauvell par Allauch· Marseille. (B. du Rh.)

ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐ

Նոր վարչութեանս բացառիկ կարգադրութեամբ, իր տրամադրութեան տակ ունեցած մեծ պահեստի մը վրայ օդասուն խոզանոցներու մէջ ունինք ամուրիներ համար առանձին մաքրակայներ պահելու տեղեր։ Խիստ մաքուր սպասարկութիւն։ Միայն օրական 2 ֆրանք 30 սանթիմ չնչին վարձով։ Թրամուէյով եւ շոգեկառքով հաղորդակցութիւն բոլոր վայրերու համար։ Համոզուելու համար մէկ այցելութիւն բաւ է։

Դիմել նոր վարչութեանս Rue de Bezons, Courbevoie

Tél· 39։

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	136
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	Mark	6
Թրքական թղթ.	L. Trq.	14
Թրք. ոսկի	» or	124
Մէճիտիէ	Médjidié	11
Լէվա 100 հատը	Léva	19
Դրախմի »	Drachme	37
Լիր » »	Lire	112
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	126
Զուից. »	Frc. Suisse	537
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	135

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2500
» II	»	1700
» III	»	1700
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	130

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և »	Եգիպտոս, Իրան	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

24 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 89 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՒՇԻ ԿԱՊԵՑԻՆ

Տակաւին վաւերական տեղեկութիւններ չկան ֆրանքօթուրք նոր համաձայնութեան մասին, որ կը լրացնէ 1921ի դաշնագիրը։

Թուրքերը շատ գոհ են, այս անգամ ալ։ Կը թուի թէ Ֆրանսա որոշ զիջումներ ըրած է, հոգ մը պակաս ունենալու համար։ Սուրիական տագնապը, Մարոքի պատերազմին հետ զուգընթաց, ջղագրգռութեան մատնած է Փարիզը, որ կ'աշխատի կարճ կապել շատ մը վէճեր։ Երկրին ելմտական տագնապն ալ ուրիշ ազդակ մը, որ կ'իշխէ ամէն բանի վրայ, և դեռ ելքի մը չէ յանգած։

Նոր համաձայնութիւնը չունի Ֆրանքլէն Պույեօնի դաշնագրին չարաշուք հանգամանքը, բայց ուղղակի անկէ կը բխի. ուրիշ խօսքով, պարզապէս Թուրքիան սիրաշահելու ձև մըն է։ Արդէն Ֆրանսան մասնաւոր կարեւորութիւն կուտայ Թուրքիոյ բարեկամութեան, իբրեւ անմիջական դրացի։ Գաղտնիք մը չէ Թուրքիոյ մեղսակցութիւնը՝ Սուրիոյ խռովութեանց մէջ, մանաւանդ Հալէպի և Իսքէնտէրուն-Անտիոքի կողմէն։ Ոչ միայն թրքական հրոսախումբեր, այլ և թուրք սպաներ և պաշտօնեաներ կը շարունակեն գրգռել կիրքերը, սողոսկելով Սուրիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ։ Բուն արաբ ժողովուրդը շատ լաւ կը հասկնայ թրքական խաղերուն արժէքը, բայց, արմատացած հոգեբանութիւն մը կայ որ ժամանակին հետ պիտի անհետանայ։ Վերջին դէպքերուն առեն, յայտնապէս երեւան ելաւ այս իրողութիւնը։ Ի հարկէ դաշնագիրները չեն որ պիտի խափանեն թրքական ախորժակը. բայց գոնէ պատրուակ մը կը պակսի։ Այդ նկատումով, Փարիզ աճապարեց անուշի կապել հին վէճ մը, որպէսզի կարենայ աւելի դիւրութեամբ զբաղիլ Սուրիոյ հոգատարութեան վերակազմութեամբ։

Հակառակ բոլոր հերքումներուն, կը հաստատուի որ Լոնտոն գոհ չէ նոր համաձայնութենէն։ Անգլիա թէեւ շահեցաւ Մուսուլը, բայց ամէն ինչ վերջացած չէ, և, ինչպէս Իտալիոյ, ի հարկին Ֆրանսայի աջակցութիւնը ապահովել կ'ուզէր, որպէսզի Թուրքիա կորսնցնէ ամէն յոյս, Փետրուար 18ի համաձայնութիւնը կարծես բարեացակամ չէզոքութեան գիրքի մը մէջ կը դնէ Ֆրանսան, ինչ որ շատ կը յիշեցնէ 1920—21ի պատմութիւնը, Կիլիկիոյ և Փոքր Ասիոյ ողբերգութիւնները։

Բայց, չմխրճուինք դիւանագիտական նրբութիւններու մէջ։ Արձանագրենք միայն իրողութիւնը այնպէս ինչպէս որ կայ. և մաղթենք որ այս նոր կարգադրութեամբ, ոչ միայն Ֆրանսան զղջալու պատճառ չունենայ, այլ և խաղաղութեան շող մը իջնէ Սուրիոյ մեր հայրենակիցներուն վրայ, որոնք, տարուբեր՝ զանազան հովերէ, մինչեւ այսօր ալ կը կրեն քաղաքական խաղերու հետեւանքները։

ԸՆԴՎԶՈՒՄԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Շաբաթ գիշեր, ժողովրդական-աշխատաւորական թաղի մը մէկ սրահին մէջ, տօնուեցաւ Փետր. 18ի տարեդարձը։

Այս լուսացնցուղ այլ տաղտալուծիչ ոստանին մէջ, դժուար է գտնել այն տաք և ինքնաբուխ մթնոլորտը որ կ'ոգեւորէր սեզ, ուրի՛շ երկինքի տակ։ Բայց առիթը ինքնին մեծագոյն ներշնչարանն էր, և զարմանալի չէ որ, Ռընօյի վիթխարի հնոցներու կողքին, նոյնքան խանդավառութեամբ ոգեկոչուեցաւ Մեծ Օրը։ «Ոչ փող զարկինք, ոչ արձագանգ լեռնաստյգ»։ Եւ սակայն, որ՛քան սրտառուչ էր տեսարանը։ Հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ շատ կան մեծ դէպքերու յիշատակներ, դրուագներ տարերային ցասումի և հերոսական սլացքի։ Բայց այս մէկը, 1921 Փետրուարի 18ը, բացառիկ է շատ մը տեսակէտներով։ Այդ այն օրն է երբ հայ ժողովուրդը,— հազիւ հասած դարերու երազին— գերագոյն ճիգ մը փորձեց իր իսկ հարազատներուն բարբարոս լուծը թօթուելու։ Իմաստակ և խարդախ հոգիներ, մինչեւ այսօր ալ, կը շարունակեն հրապարակաւ վարկաբեկել այդ պոռթկումը, իբրև «դաշնակցական ավանդուրա»․ իսկ, մտերմութեան մէջ, այնքան կ'ոգեւորուին անով, որ չեն ուզեր միայն Դաշնակցութեան թողուլ անոր ամբողջ փառքը։ Կը յիշենք թէ ի՛նչպէս, ընդվզումի ամէնէն տաք շրջանին, ռամկավարները կ'աւետէին թէ իրենք ալ շարժումին կ'օգնեն երկու վաշտով, կամ թէ շարժումը այնքան ժողովրդական է և անդիմադրելի, որ Հայաստանէն քշեց թէ կարմիրները և թէ «Դաշնակ»ները…

Այսպէս կամ այնպէս, այդ ինքնաբեր, բնական, համաժողովրդական պոռթկումը զգաստութեան ապտակ մը եղաւ Բաքուէն ղրկուած կարմիր-կտուց «փրկիչ»ներուն, որոնք լեզապատառ չուեցին, մինչև որ ռուսական զօրքը օգնութեան հասաւ, և Երեւանի ամբողջ վարչութիւնը փոխուեցաւ, նոյնինքն Լէնինի հրամանով։

Այդ հարուա՛էն վերջն էր որ, եկուորները սկսան աւելի փափկութեամբ շարժիլ. ու աստիճան մը վերջ տալ շատ մը ապերասան քայլերու։

Զի մեռնիր այն ժողովուրդը որ Փետր. 18ի գիտակցութիւնն ունի, եւ իր ուժին գաղտնիքը։

Երբեք այնքան ուժգին հնչած չէր ազատութեան ծարաւը, որքան այդ պատմական օրը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԵԱՆԵՐՆ ԱԼ ԱԶՔԷ ԵԼԱՆ

Ամերիկայի գիւտի տարեդարձին առթիւ, վերջերս մեծ հանդէսներ տեղի ունեցան Սպանիոյ մէջ, ի պատիւ Քրիստափոր Գոլոմպոսի։ Ուրկէ՛ ուր, Պոլսոյ եւ Իզմիրի Հրեաներն ալ յիշելով իրենց ծագումը, 300 ստորագրութեամբ «հաւատարմական» հեռագիր մը կը ղրկեն Սպանիա։ Գէթ այսպէս կը պատմեն թուրք թերթերը։ Եւ ահա բուռն պայքար մը՝ այդ խեղճ ժողովուրդին դէմ, որ այլ եւս մուտքը կը հոչակուի։ Կը պահանջուի նոյն իսկ սահմանէն դուրս նետել այդ պագիրկեանները։ «Ճիւմհուրիյէթ»ն է որ կը գրէ.

«Պէտք է որ հանրապետական կառավարութիւնը օրինական հետապնդում կատարէ այդ Հրեաներու մասին։ Մենք պատրաստ ենք այդ ցանկը կառավարութեան տալու։ Անկախութեան դատարանը պէտք է այս Հրեաներէն հաշիւ պահանջէ եւ պիտի պահանջէ։ Թուրք մամուլին ալ պարտքն է այդ ապերախտները ճանչցնել։ Պէտք եղած օրը անոնց ստորագրութիւններուն անունները պիտի տանք։

Միայն սա ըսենք որ էն յարմար պատիժը անոնց թեւէն բռնելով զանոնք վտարելն է։ Եթէ Թուրքիոյ Հրեաները բոլորն ալ այդպէս են, կ'ըսենք իրենց,— դուռները բաց են, պագիրկեաններ, դէպի Սպանիա կամ ուր որ կ'ուզէք հրամմեցէք։»

Իսկ Իգտամ գիտել կուտայ.

«Ամօ՛թ այս մարդոց, որ մեր երեսին կ'ըսեն թէ մենք մեր դըպրոցներուն մէջ Թուրք լեզուով պիտի դասախօսենք եւ անկեղծ ու հաւատարիմ Թուրք հայրենակիցներ պիտի ըլլանք. իսկ մեր կռնակէն Սպանիոյ հաւատարմութիւն կը յայտնեն։ Աւելի լաւ չէ՞ որ բացէ ի բաց ըսեն թէ մենք Թրքութեան հետ որ եւ է կապ չունինք եւ ձգեն երթան մեր երկրէն։

Արդէն այս երկրին անտեսութեան որ եւ է օգուտ չունին։ Իրենց ամբողջ զբաղումն է դուրսէն ապրանք բերել տալ եւ հարիւրին յիսուն շահով ծախել։»

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ելմտական քաոսը կը շարունակուի։ Այսօր Ծերակոյտը կը սկսի քննել կառավարական ելմտացոյցը։ Արդէն Ծերակոյտի Ելմտական Յանձնաժողովը սկզբունքով եւ մեծամասնութեամբ ընդունեց ներկայացուած բոլոր նոր տուրքերը — 4.200 միլիոն ֆրանք արժէքով — աղի, ալքօլի, ծխախոտի վրայ ըլլալիք յաւելումը եւլն.։ Ութը անդամներ ձեռնպահ մնացին, առարկելով որ Ծերակոյտը, իր իրաւասութեան սահմանները կ'անցնի, հասոյթի նոր աղբիւրներ առաջարկելով։ Այս խնդիրը դեռ կը ծեծուի մամուլին մէջ։ Երեսփ. ժողովի Ելմտական Յանձնաժողովը եւս պիտի քննէ այս հարցը։

Ծխողներու Ազգային Դաշնակցութիւնը շաբաթ օր արտասովոր նիստ մը գումարելով բողոքեց Ծերակոյտի Ելմտական Յանձնաժողովին որոշման դէմ, որով սովորական «քափօրալ» ծխախոտը 1.50էն 2.50ի պիտի բարձրանայ։ Անցեալ Մայիսէն ի վեր, երբ գիները բարձրացան, այս կարգի ծխախոտին սպառումը մեծապէս պակսած է։

ԱՒՍՏՐԻԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փետրուար 21ին հսկայական ցոյց մը տեղի ունեցաւ Համպուրկի մէջ, «Սեւ-կարմիր-ոսկեգոյն դրօշ» ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ։ Ներկայ էին իբր հարիւր հազար հանրապետականներ եւ աւստրիական պատուիրակութիւն մը որ 500 հոգիէ կը բաղկանար, գլուխն ըլլալով Վիեննայի քաղաքապետը։ Շատ մը ճառեր խօսուեցան։ Վիեննայի քաղաքապետը յայտարարեց թէ Աւստրիացի Գերմանները որ եւ է սահման չեն դներ գերմանական հանրապետութեան դէմ։ «Ինչպէս գերման ժողովուրդը, Աւստրիացին ալ կ'ուզէ միացումը։ Իշխաններն էին որ բաժնեցին երկու երկիրները։ Մեծ Գերմանիոյ ստեղծումը չի նշանակեր կցում՝ Գերմանիոյ կողմէ, այլ երկու ժողովուրդներուն սրբազան կամքը»։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԱՔՍԻՆԵՐԸ ԿԸ ՍՂԵՆ

Փարիզի Թաղապետական ժողովը երկուշաբթի բացաւ իր արտակարգ նստաշրջանը։ 30ի դէմ 43 ձայնով որոշուեցաւ աւելցնել ելեկտրականութեան սակագինը։ Յաւելումը պիտի գործադրուի Ապրիլ 1էն։ Ժողովը այսօր ալ պիտի զբաղի «Թաքսի»ներու սակագինը աւելցնելու խնդրով։ Գիշերային սպասարկութեան սակին վրայ 100ին 150 յաւելում պիտի ըլլայ։ Ասոր փոխարէն կ'առաջարկուի որ մեթրօն, թրամուէյներն ու օթօպիւսները բանին մինչեւ առտուան ժամը մէկ ու կէս։ Այս առաջարկը ընդունուելու պարագային, ժամը 12,30էն մինչեւ մէկ ու կէս գիները պիտի կրկնապատկուին։

ԱԿՆՈՑԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ տեսողութեան ապակիներ յղկելու արհեստանոց մը պիտի բացուի Հայաստանի մէջ, որ մինչեւ հիմայ կը ստանար արտասահմանէն կամ Թիֆլիզի մասնաւոր արհեստանոցէն։ Անդրկովկասի առեւտրական վարչութիւնը Գերմանիայէն բերել տուած է մասնաւոր կազմածներ, այդ արհեստանոցին համար։ Նոյն ապսպրանքը եղած է նաեւ Վրաստանի համար։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար, Անդրկովկասի 1926ի ելմտացոյցին մէջ նշանակած է 300,000 րուբլի։ Այս գումարին հարիւրին 42ը, այսինքն 175,000 րուբլի պիտի ստանայ Վրաստանը։ Թիֆլիսի աշխատանքի գործավարութիւնը հանրօգուտ շինութիւններ պիտի կազմակերպէ Թիֆլիսի եւ Պաթումի մէջ, ուր աւելի սուր հանգամանք ունի գործազրկութիւնը։ Ապահովագրական ընկերութիւններն ալ գումարներ պիտի տրամադրեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Թուրք թերթերը ցնծութեան մէջ են ֆրանքեւթուրք դաշնագրի կնքումին առթիւ։ Թէեւ տակաւին որոշ տեղեկութիւններ չկան դաշնագրի էական կէտերուն մասին, սակայն կը կարծուի թէ 1921 Հոկտեմբեր 20ին Ֆրանքլէն Պույյօնի եւ Մուսթաֆա Քէմալի միջեւ կնքուած դաշնագրին երկրորդ տպագրութիւնն է այս նոր թուղթը։

Անգլիացիները դժգոհ են. դժգոհ է նաեւ ֆրանսական մամուլի որոշ մէկ մասը։ Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Էնկիւրիի համաձայնագիրը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է Թուրքերուն, որոնք մեծ կարեւորութիւն կուտան անոր և կ'ըսեն թէ անոր շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ պահպանել խաղաղութիւնը եւ ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւնները նոր զարկ մը պիտի ստանան։

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ թուրքեւսուրիական սահմանին այն մասը, որ կ'երկարի Նիսիպինէն (Մծբին) մինչեւ Ճէզիրէթ Իպն Օմար, պիտի կարգադրուի Մուսուլի խնդրին լուծումէն վերջ։ «Մօրնինկ Փօսթ» կը գրէ թէ Թուրքերու կարծիքով այլ եւս որ և է կապ չկայ Սուրիոյ և Մուսուլի խընդիրներուն միջեւ եւ թէ Ֆրանսա, ինքնագլուխ գործելով, Անգլիա մինակ կը մնայ եւ պիտի ստիպուի առանձին բանակցիլ Թուրքիոյ հետ։ Մարզպան Պ. Ժուվընէլ յայտարարած է Թուրքերուն թէ Լոնտոնի մէջ Պ. Չէմպըլէյնի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին երբեք յանձնառու չէ եղած թրքական սահմաններու մասին Անգլիոյ հետ համաձայնութեամբ գործելու։ Էնկիւրիի դիւանագէտները բնականաբար կը սարսափէին անգլեւֆրանսական այսպիսի գործակցութենէ մը. ու հիմա որ Ֆրանսա եւ Թուրքիա չէզոքութեան դաշինք կնքած են, Թուրքիա չի վախնար որ Անգլիա եւ Ֆրանսա կրնան ապագային դաշնակցիլ ի վնաս իրեն։

Մերձաւոր Արեւելքի անգլիացի դիւանագէտները կը զարմանան թէ Թուրքերը ի՛նչպէս տեղի տուին Իսքէնտէրունի և Անտիոքի խնդրին մէջ, որոնց Ֆրանսա մասնաւոր վարչաձև, ինքնավարութիւն խոստացաւ սուրիական պետութեան մէջ, ու կ'եզրակացնեն թէ Թուրքերը այդ զիջումը ըրին Ֆրանսայի չէզոքութիւնը ձեռք բերելու համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Դամասկոսի շուրջ բազմաթիւ զինեալ հրոսախումբեր կը տեսնուին։ Մէյտանի ֆրանսական զինուորներու կատարած մաքրագործումի գործողութեանց պահուն բազմաթիւ ապստամբներ սպաննուեցան։ Այս արշաւանքէն յետոյ Դամասկոս վերադարձող զինուորները խանդավառ ցոյցերու առարկայ դարձած են։ Ապստամբները կը շարունակեն յարձակում գործել երկաթուղագծին վրայ, սակայն վնասները աննշան են։

Էնկիւրիի համաձայնութենէն ի վեր, կացութիւնը բարւոքած է և թրքական սահմանին վրայ խռովարարական շարժումները դադրած են։ Հալէպի մէջ երկու իսլամ կրօնապետներ մզկիթին մէջ քարոզ խօսած են, խաղաղութեան յորդոր կարդալով։

Փանկալօս Սելանիկի մէջ

Յունաստանի դիկտատորը Սելանիկ հասաւ կիրակի առաւօտ և խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ բնակչութենէն։ Սելանիկի քաղաքապետ Փաթրիքիոս, որ ընկերվարականներու և համայնավարներու քուէներով ընտրուած էր վերջերս, հայրենասիրական ճառ մը խօսեցաւ։ Վարչապետը իր պատասխանին մէջ ըսաւ. «Սելանիկ բովանդակ Յունաստանի յառաջապահ բերդն է։ Մակեդոնիան սիրտն է երկրին, որ առանց անոր չի կրնար ապրիլ. զայն պաշտպանելու համար իր կեանքը կուտայ…։ Մենք էապէս խաղաղասէր ենք, սակայն խաղաղութիւնը պարտադրելու համար պէտք է զօրաւոր ըլլանք։ Կ'աշխատինք ամբողջովին վերակազմել մեր բանակն ու նաւատորմը։ Քիչ ատենէն մեր դրօշակը պիտի ծածանի ամենավերջին դրութեամբ 32 մարտանաւերու վրայ…։»

Կէսօրին դիկտատորը ներկայ եղաւ զօրանցքին։

ՊՈԼՍՈՅ ԱՆԿՈՒՄԸ

Առեւտր. գործավար Ալի Ճէնանի պէյ հետեւեալը յայտարարած է Պոլսոյ տնտեսական տագնապին մասին.

—«Պոլսոյ հրապարակին վրայ տագնապալի նշաններ կը տեսնուին։ Մեր վաճառականները արտածելու համար հաւաքած ապրանքները դուրս ղրկելով չկրցան ծախել։ Ասկէ զատ 1925ին անցեալ տարիներու բաղդատմամբ 100ին 20 աւելի ապրանք ներածուեցաւ։ Ասոնք ալ կարելի չեղաւ ծախել եւ դրամի վերածել։ Հետեւաբար կարգ մը վաճառականներ հակառակ իրենց ձեռքը ապրանք գտնուելուն, դժուարութեանց ենթարկուեցան իրենց յանձնառութիւնները կատարելու համար։ Այս դժուարութիւնները նուազեցուցին օտար դրամատուններուն վարկը, որոնք անտարբեր գտնուեցան կոտրելու վաճառականներու մուրհակները։ Մեր երկրին մէջ գործող օտար դրամատունները շատ քմահաճ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻ ՀՐԷԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Պաղեստին Միջերկրականի ափին վրայ ժայռոտ եւ աւազուտ հողամաս մը ըլլալով, երկրագործական եւ արդիւնաբերական տեսակէտով չափազանց խեղճ վիճակ ունի: Կլիման թէեւ բարեխառն է եւ առողջարար, սակայն ջուրի պակասը կը խանգարէ զարգացումը այս երկրին. որ ուշ-կանուխ պիտի դառնայ Հրէական օճախ:

Ջուրը, բացի Յորդանանի եւ Տիբերիոյ շրջաններէն, այսօր բոլորին մտահոգութեան առարկան է: Անոր նուազութիւնը եւ տեղ տեղ բացարձակ չգոյութիւնը պատճառ կը դառնան որ բոյսեր, ծառեր եւ ծաղիկներ՝ հազիւ աճած՝ խամրին եւ արգաւանդ դաշտեր ու հովիտներ անբեր հիւծին: «Պաղեստին եկողը իր հետ գէթ վեց ամսուան ջուրի պաշար բերելու է», ըսած է աշխարհահռչակ պատմագիրը Հերոդոտոս:

Թէեւ վերջերս հրէական եւ յունական խառն ընկերութեան մը կողմէ մեծամեծ ջանքեր կ՚ըլլան, Յորդանանի հոսանքները ջրաբաշխական մեքենաներու միջոցաւ ցրուելու, սակայն արաբ երեւելիներու եւ ազգաբնակչութեան բուռն ընդդիմութեան բաղխելով այդ ծրագիրը, առայժմ անգործութեան դատապարտուած է:

Միակ գործունէութիւնը որ կայ ներկայիս եւ «Աւետեաց երկրին» տարեկան հասոյթին հարիւրին 30ը կը կազմէ, գաճի, ձիթախոտի եւ սատափի գործարաններուն աճումն ու բարգաւաճումն է: Այս նիւթերը անցեալին նման այլեւս մեծ քանակութեամբ չեն ներածուիր արտասահմանէն, եւ տեղական պէտքերը գոհացնելէ յետոյ, մաս մըն ալ շրջակայ վայրերուն ու հեռաւոր անապատներու գիւղաբնակ ցեղերուն կը ղրկուին:

Պաղեստինի հացահատիկները, ցորեն, գարի, վարսակ, հաճար եւ եգիպտացորեն, հարիւրին եօթանասուն համեմատութեամբ ուրիշ երկիրներէ կը բերուին, իսկ տեղական պտուղները, նարինջ, կիտրոն, խաղող, չամիչ եւ թուզ ա՛յնքան առատ են եւ համեղ, որ կատարուած ապսպրանքներէն զատ, շատ անգամ վաճառականները կը ստիպուին իրենք անձամբ տանիլ եւ ծախել զանոնք օտար հրապարակներու վրայ:

Մասնաւորապէս Երուսաղէմ, Եաֆա եւ Հայֆա ունին ուրիշ ոչ նուազ կարեւոր աղբիւր մը, որ տարին գրեթէ տասներկու ամիս անընդհատ կը հոսի եւ մեծ ու փոքր խանութպաններուն, պանդոկապետներուն, շրջիկ վաճառորդներուն, կառապաններուն եւ բեռնակիրներուն գործ ու դրամ կը հայթայթէ: Կ՚ակնարկենք եւրոպացի եւ ամերիկացի զբօսաշրջիկներուն կամ ուխտաւորներուն, որոնք շարունակ կու գան, կը շրջին, կը լուսանկարեն, կը զուարճանան եւ առատ ոսկերէն կամ տոլար կը թափեն: Հաշիւ եղած է որ տարին մօտաւորապէս մէկու կէս—երկու միլիոն եգիպտական ոսկիի հարըստութիւն մը կը մտնէ երկրէն ներս: Թերեւս չկայ քաղաք մը որ այնքան խայտաբղէտ բազմութիւն տեսած ըլլայ, որքան Երուսաղէմը, որուն լայն պողոտաներուն եւ նեղ ու գարշահոտ շուկաներուն մէջ յաճախ թեւ թեւի կը պտտին սպիտակամորթ Անգլիացին, Ֆրանսացին, Գերմանը, Ռուսը, Պելժը, Իտալացին. եւ այլն, դեղնամորթ Ճաբոնցին, սեւամորթ Արաբը, թխամորթ Հապէշը եւ անապատի պէտէվին: Ամէնքն ալ իրենց ցեղը յատկանշող տարազներ, ձեւեր եւ խօսուածքներ ունին:

Անկէ գրեթէ տասնեակ մը տարիներ առաջ, ճամբորդ մը երբ Պաղեստին կը մտնէր, հաղորդակցութեան միջոց ունէր միայն Եաֆա-Երուսաղէմ երկաթուղագիծը, որ իր 60 քիլոմեդր երկարութեամբ ծովեզերքը միջնաքաղաքին կը կապէր. մինչեւ այսօր ո՛չ միայն այդ գիծը կանոնաւորուած է, շնորհիւ անգլիական պետական դրամագլուխին, լայն ու հաստատուն երկաթեայ ձողերով, այլ եւ ուրիշ նոր կեդրոնական գիծ մը գանթարայէն Հայֆա երթեւեկելով, Սուրիական սահմանագլուխը ուղղակի յարաբերութեան մէջ կը դնէ Գահիրէի հետ: Նոյնպէս Սիոնական ընկերութեան անխոնջ եւ հանդարտիկ ջանքերով ամէն կողմ սկսած են շինել ընդարձակ պողոտաներ եւ ծառուղիներ, նոր հասնող հրեայ գաղթականներուն համար, առողջապահական, միօրինակ, հանգստաւէտ եւ աժան բնակարաններ, գործարաններ, զբօսավայրեր, պարտէզներ եւայլն: Իբր օրինակ կարելի է ցոյց տալ Եաֆայի Թէլավիվ կոչուած թաղը եւ Երուսաղէմի հիւսիսային կողմը բարձրադիր ու հովասուն բլուրի մը վրայ Թալբիօթի արուարձանը, որոնք իրենց արտաքին երեւոյթով եւ բարեզարդութեամբ, մեծ տարբերութիւն չունին եւրոպական շէն, կոկիկ եւ սիրուն գիւղաքաղաքէ մը:

Մինչեւ ուրիշ փոքր ազգեր իրենց ներքին ու արտաքին վէճերով կը քայքայեն ազգային միութիւնը եւ մեծերու շահասիրական նպատակներուն որս կը դառնան, հրեայ ժողովուրդը միշտ պատեհապաշտ եւ խոհեմ քաղաքականութեամբ մը, առանց իր հեռաւոր ծրագիրները յայտնելու, նաեւ առանց հարեւաններու ատելութիւնն ու նախանձը գրգռելու, կը քալէ յամր, անշեղ, եւ ամուր քայլերով: Ահա՛ իր ապագայ մեծութեան եւ զօրութեան գաղտնիքը: Քանի՛ քանի՛ անգամներ հանդիպած եմ փողոցներու մէջ հրեայ եւ արաբ խանութպաններու կամ վաճառորդներու կռիւներուն, որոնք հետատես եւ ուշիմ հրեայ առաջնորդներու միջամտութեամբ խաղաղիկ «մալէշ»ով մը վերջացած են, որովհետեւ կարգապահական վերին խիստ հրահանգ մը արգիլած է դրացիներու հետ անժամանակ գժտութիւններ ունենալ, որովհետեւ դեռ ամբողջական Հրէաստանը չկազմուած՝ յիմարութիւն կամ ցեղային փճացում է «մաղին մէջ շիւղ փնտռելը»: Անոնք համոզուած են թէ այն ատեն միայն բովանդակ իշխանութիւնը իրենց ձեռքը պիտի անցնի, երբ ներկայի շաբաթական 5—600 գաղթականներու ժամանումով, օր մը Հրեաներու թիւը մէկ ու կէսէն երկու միլիոնը անցնի: Մեծամասնութիւն եւ ազգային ճնշիչ ոյժ մը կազմել,— ահաւասիկ նաեւ իրենց իմաստուն նպատակներէն մէկը:

Անցեալ Նոյեմբեր 2ին Պաղեստինը Հրէական Ցուն յայտարարելուն պաշտօնական տարեդարձն էր եւ Լորտ Պալֆուրի խոստման գեղեցիկ օրը: Ո՛չ մէկ հրապարակային ցոյց, ո՛չ մէկ հանդիսութիւն եւ ո՛չ մէկ մասնաւոր կամ ընդհանուր ընդունելութիւն. միայն վաճառատուները փակ էին: Իսկ մենք: Շատերու մէջէն յիշենք Սուրիան, ուր տաքգլուխ իմաստակներ մեզ կասկածելի դարձուցին օտարներուն: Հրեան քիչ կը խօսի, բայց շատ կը գործէ, իսկ Հայը քիչ կը գործէ, բայց շատ կը խօսի:

Քաղաքականապէս այնքան նպաստաւոր դիրք մը չունի Պաղեստին:

Արեւելեան եւ հարաւային կողմերէն շրջապատուած Արաբիոյ անջրդի անապատներով ու թափառաշրջիկ, վրանաբնակ ցեղերով, իբրեւ կէս-քաղաքակիրթ դրացի երկիրներ ունի միայն Լիբանանը, Սուրիան եւ Եգիպտոսը: Առանց անգլիական գրաւման, աշխարհի այս խաւար անկիւնները մշտական կռիւներու եւ աւազակութեանց թատերավայր պիտի դառնային:

Միակ քաղաքական կազմակերպութիւնը որ ներկայիս կը գործէ Սիոնի սահմաններուն մէջ, ազգային, աւելի ճիշդ՝ համաշխարհային միութիւնն է, որուն կեդրոնը կը գտնուի Եգիպտոս:

Ուրիշ առիթով մը՝ հայկական կեանքի մասին:

Գ. ԱՐՇԱՒԻՆԵԱՆ

Երուսաղէմ

ՈՉ "ԱՊՏԷՍԹ", ՈՉ ԾՈՄ

Շիքակօ Թրիպիւնի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Էնկիւրիէն.—

Օրէ օր կը զօրանան իսլամ կրօնքի ծէսերը պարզաբանելու եւ բարենորոգելու ձգտումները: Զօրաւոր հոսանք մը կայ ջնջելու լուացումը (ապտէսթ) պարտաւորութիւնը մզկիթ մտնելէ առաջ, կօշիկները հանելը, երկրպագութիւնը (նամազ) եւ Ռամազանի ծոմապահութիւնը: Անհրաժեշտ կը նկատուի նաեւ վերակազմել աղօթքները, երգերն ու քարոզները: Բարենորոգումի կողմնակիցները կ՚առարկեն թէ շատ մը արարողութիւններ ներկայ առողջապահական օրէնքներուն հակառակ են եւ անկարելի է գործադրել զանոնք: Անոնք կարելի էր գործադրել Մուհամմէտի օրով ապրող ժողովուրդներուն միայն, երբ կապիչով կօշիկներ (եւ գուլպաներ) չկային եւ մարդիկ կը հագնէին հողաթափներ, զորս դիւրին էր հանել ոտքերը լուալու համար, ասկէ զատ հագուստներու թեւերը կարելի էր հանդրիճել՝ թեւերն ու դէմքը լուալու համար: Այս արարողութիւնը, որ նախապէս հաստատուած էր իբրեւ խորհրդանշան մաքրութեան, հիմա բոլորովին անօգուտ, նոյն իսկ վնասակար դարձած է. անիկա թէ ժամանակի կորուստ կը պատճառէ եւ թէ միանգամայն աղտոտութիւն կը դիզէ: Ներկայ օրերու աղօթողները ստիպուած են տգեղ դիրքեր առնել, շարուելով մզկիթներու դուռը գտնուող աղբիւրներուն շուրջ, եւ յաճախ փողոցներու մէջ հանելով իրենց վերարկուները, գուլպաներն ու կօշիկները: Յետոյ մզկիթ կը մտնեն թաց ու ցեխոտ ոտքերով, իրենց հետ տանելով աղտոտ լաթերու ծրար մը իրենց թեւերուն տակ եւ կ՚երկրպագեն խսիրներու վրայ, որոնք աղտոտած են արդէն ուրիշ բոկոտն բարեպաշտներու ոտքերով:

Նոյնպէս կը քննադատուի Ռամազանի ծոմապահութիւնը, որ այլ եւս գործնական չնկատուիր: Թուրքը հիմա ամբողջովին կլանուած է արդիական կեանքով, այդ պատճառաւ ալ չի կրնար ինքզինքը զրկել ուտելէ, խմելէ եւ ծխելէ արեւածագէն մինչեւ մայրամուտ: Ներկայ առողջապահական օրէնքներուն բոլորովին հակառակ է քնանալ մինչեւ կէսօր, յետոյ գիշերը դուրսը անքուն անցընել եւ մինչեւ առաւօտեան ժամը երեքը կամ չորսը այլազան եւ դժուարամարս կերակուրներ ուտել: Ուստի բարենորոգիչները կը պահանջեն որ ծոմապահութեան խստութիւնները մեծապէս թուլցուին, որպէս զի կրօնական այս պարտաւորութիւնը բոլորովին չջնջուի — ինչպէս կը պատահի յաճախ —, այլ պահպանուի աւելի յարմար ձեւով մը:

Կրօնական արարողութեանց անկազմակերպ վիճակը եւս քննադատութեան կ՚ենթարկուի: Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրեն Պոլսոյ մէկ մզկիթին մէջ տեղի ունեցած արարողութիւնը.— Նամազէն յետոյ կը սկսին երգել: Ո եւ է քաղաքակիրթ երկրի մէջ այսպիսի աններդաշնակութիւն տեսնել կարելի չէ: Մօտ քսան սօֆթաներ կ՚երգեն, իւրաքանչիւրը իր ուզած ձեւով: Մէկը կը պոռայ անկիւնէ մը, ուրիշ մը միւս անկիւնէն համար մը կ՚արտասանէ Գուրանէն (զոր հաւանաբար չի հասկնար). մինչ երրորդ մը բարձրաձայն կ՚աղաղակէ: Ամպիոնի մը ստորոտէն Եգիպտացի մը արաբերէն քարոզ կը խօսի: Քիչ մը անդին հօճա մը ծիւաղային ապուշութիւններ կը քարոզէ... եւ այսպէս շարունակաբար:

Կը պահանջուի վերջ տալ այս քաոսին: Հիմա բոլոր հօճաները առանց կրօնական տեսչութեան արտօնութեան չեն կրնար պաշտօնավարել. ասկէ զատ Մուսթաֆա Քէմալ բոլոր մզկիթներուն մէջ ցրուեց Թուրքերէնի թարգմանուած Գուրանի առաջին օրինակները: Այսուհետեւ քարոզի յատուկ մէկ ամպիոն միայն պիտի գտնուի, այնպէս որ միաժամանակ մէկ հօճա միայն կարենայ քարոզել: Վերջ պիտի տրուի այն մեթոտին, որով պատահական քարոզիչներ իրենց ուզած ժամուն եւ ուզած անկիւնին մէջ կը քարոզէին: Քարոզիչներու անունները, քարոզին նիւթը (որ արդիական հարցերու մասին պէտք է ըլլայ), ժամերը եւլն. նախապէս պիտի յայտարարուին մզկիթին դուռը կախուած տախտակներու վրայ: Աղօթքներն ու Գուրանը Թուրքերէն լեզուով պիտի կարդացուին եւ կօշիկ հագնողներու հանգստութեան համար ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի: Բարենորոգիչները կը յուսան որ արարողութեանց կազմակերպութիւնն ու պարզաբանումը պիտի հրահրէ կրօնական զգացումները:

Էնկիւրիի վարիչները կը քաջալերեն վերանորոգումի այս ոգին եւ նոյն իսկ կ՚առաջարկեն բանալ Աստուածաբանական ճեմարան մը՝ առողջ հիմերու վրայ, որպէս զի վերջ տրուի կարգ մը աւելորդապաշտութիւններու եւ անպէտ ծէսերու:

100 ՔԻԼՕՆՈՑՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Փարիզի մէջ անհամար ընկերութիւններ կան: Ընկերութիւն մը ունին նաեւ հարիւր քիլօ եւ աւելի կշռող ծանրամարմին մարդիկ: Անոնցմէ խումբ մը անցած տարի Լուվրէն Պէլվիլ տանող օթօպիւսը գրաւեց ամբողջութեամբ: Օթօպիւսը անկարող եղաւ քաշելու իր արտակարգ բեռը եւ երբ զառիվերը հասաւ, հարիւր քիլօնոցները իրենց ուսերով քշեցին զայն: Վերջերս ընկերութիւնը իր տարեկան ժողովը գումարեց ընտրելու համար իր նախագահը: Ընտրուեցաւ Պ. Փօլ Սիւեթի, որ 192 քիլօ կը կշռէ, եւ 39 տարեկան է: Լաւ հեծելանիւ կը նստի, օթօպիւսը բարձրած ատեն վրան կը ցատկէ: Փետր. 27ին հսկայ խնջոյք մը պիտի տրուի ի պատիւ նոր նախագահին:

ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Կիպրոսի Ֆրանս. հիւպատոսի տիկնոջ՝ կոմսուհի Keroman du Perriere de Larsanի նախագահութեամբ, ու Կիպրացի ծանօթ գրագէտ՝ Պ. Սէվէրոս Քարուանայի օժանդակութեամբ, ֆրանսական մեծ գրադարան մը հաստատուած է Լառնաքայի մէջ, որ իր մասնաճիւղերը պիտի ունենայ Նիկոսիոյ, Լիմասօլի եւ Ֆամակուստայի մէջ:

Գրադարանը պիտի պարունակէ Ֆրանսացի մեծ գիտնականներու գրեթէ ամբողջ երկերը, ճոխ բովանդակութեամբ: Արդէն ապսպրուած գիրքերու մէկ մասը հասած ըլլալով, մօտ ատենէն Կիպրոսի մտաւորական տարրը պիտի վայելէ՝ իմաստասիրական, պատմական, գրական, հոգեբանական, վիպական ու այլ բազմավաստակ հատորներ: Գրադարանին պիտի կրնան բաժանորդագրուիլ ամէն անոնք որ կը փափաքին օգտուիլ Ֆրանսական գրականութենէն, առանց սեռի ու ցեղի խտրութեան:

Այս պատմական կղզին զարգացած է Լուսինեաններու տիրապետութեանը շնորհիւ, որ ունեցած է գրեթէ երեք դարու տեւողութիւն մը (1192-1489-297 տարի): Այս շրջանին է որ փայլեցան Philippe de Navarre, Jean d'Ibelin, Guillaume Demachant, Philippe de Mézière, որոնք պետական առատ գանձարանին շնորհիւ, Կիպրոսի գրական մակարդակը գրեթէ հաւասարցուցած են եւրոպական երկիրներու: Այն ատեն, Կիպրոսի բնակչութիւնը 900,000էն մինչեւ 1,000.000ի բարձրացած էր (արդի բնակչութիւնն է 325000): Լուսինեաններու անկումէն վերջ, Վենետիկեան ու Թրքական տիրապետութիւնները կասեցուցին մտաւորական շարժումը եւ միայն 1812ին է որ յունական «Մախերա» վանքին նուիրուած հողին վրայ շինուեցաւ Նիկոսիոյ ճեմարանը, որ հետզհետէ ունեցաւ իր մասնաճիւղերը, Լառնաքայի, Ֆամակուստայի, Լիմասօլի ու Պաֆօյի մէջ: Յիշեալ կիմնազիոնները, քառորդ դարէ մը ի վեր, Յունաստանի կրթական նախարարութեան կողմէն հռչակուած են համահաւասար Աթէնքի ճեմարաններուն:

*
* *

Նորահաստատ ֆրանսական գրադարանը, որ կը կոչուի Guy de Lusignan» (Գուիտոն Լուսինեան): Սկիզբները հազար հատոր պիտի պարունակէ: Վարչական մարմինը կը կազմեն՝ Ֆրանսացի հիւպատոսը՝ իբր նախագահ, Լառնաքայի քաղաքապետն ու գոմիսէրը իբրեւ խորհրդականներ, ու հիւպատոսին տիկինը: Այս առթիւ Ֆրանսացի ծանօթ գրագէտ-բանաստեղծներու՝ երկերն ու օժանդակութիւնը խնդրուած է: Յաճախակի գրական ժողովներ ու բանախօսութիւններ նշանակուած են 15 օրը անգամ մը, մասնաւորապէս Լառնաքայի մէջ, ու երբեմն Նիկոսիոյ ու այլ քաղաքներու մէջ: 1926-1927ի շրջանին համար արձանագրուած են 15 բանախօսներ:

Նիկոսիա Ն. ՄԱՔՍՈՒՏ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԸ

Անգլիա իր նոր ելմտացոյցին մէջ 16 միլիոն ոսկիին յատկացուցած է օդային ուժերին, անցեալ տարուանին վրայ 486,000 ոսկիին աւելի:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵ
ՏԱԳՆԱՊԸ

Փետր. 14ին Սօֆիայի մէ
զի ունեցաւ պուլկարահայ դ
ներու հոգաբարձութեանց խ
դակցական համագումարը: Ժ
վին պատգամաւորներ Պլով
Ֆիլիպէ, Ռուսճուք, Շումէն,
թար Բազարճըգ, Խասքօյ,
Վառնա, Սլիվէն, Եամպոլ,
րա Զակօրա հեռագրով
կած էին իրենց ներկայացուց
Պուրկազն ալ հեռագրով հա
թիւն յայտնած էր:

Երկու օրուայ աշխատան
րէ յետոյ, համագումարը
իր գործը եւ պատուիրակու
մը, բաղկացած Պ. Պ. Ա
Յակոբեանէ, Օննիկ Մ. Յով
նէսեանէ եւ Գ. Սամուէլեանէ,
օրէ յետոյ՝ ժամը 4ին,
ունկնդրութեան ընդունու
կրթական նախարար Պ. Նո
նոֆէն:

Պատուիրակութիւնը օգ
լով առիթէն, Պ. Նախարարին
զորեց համագումարին հե
եալ գլխաւոր աշխատանքնե
որոշումները.

1.— Պուլկարիոյ մէջ Հա
ունին 12 դպրոց, մօտ 1700
սեռ աշակերտներով, որոնց 30
100ը պուլկարահպատակ ծն
րու զաւակ, իսկ մնացած 70
100ը ոչ պուլկարահպատակ:
12 դպրոցներուն մէջ կը պա
նավարեն 47 ուսուցիչներ. որո
24ը պուլկարերէն լեզուի, պատ
թեան, իսկ մնացած 23ը Հայ
լեզուի ուսուցման համար:

Այս դպրոցներու տարե
պիւտճէն կը հասնի մօտ երկու
լիոն լէվայի, հայթայթուած
մասով Թաղական խորհուրդն
նպաստներով: Մնացած բացը
ցնելու համար հոգաբարձութի
ը ստիպուած են տուրք գանձ
աշակերտութենէն, առանց
զնելու հարուստի եւ աղքատի

Հոգաբարձուներու համ
աղբիւրներն են նաեւ երեկոյթ
ը, ներկայացումները եւլն:

Դպրոցներու մէկ մասին
սոյթի ամէնէն ապահով աղ
ը՝ եկեղեցական կալուածները
երթալով քաղաքներու բարե
գումի համար եղած բռնագր
ումներու, մեծապէս տուժած են

Պատուիրակութիւնը խնդ
Կրթական նախարարէն գործա
բել կրթական օրէնքին 359րդ
գուածը, որու համաձայն «օտ
համայնքներու վարժարանն
(ազգ. վարժարաններ) երբեք
կրնար իրենց պիւտճէն գոցել
կը հաստատեն իրենց համայ
անդամներուն վրայ եւ այս
քը կը գանձուի կրթ. նախար
րութեան կողմէ մշակուած նե
կանոնագրի մը համաձայն:»

Նախարարը խոստացաւ
բաստել տալ այս ներքին կան
գիրը, հայ պատուիրակի մը
տակցութեամբ:

2.— Պուլկար լեզուի
ցումը սկսիլ Գ. դասարանէն
թէ առաջինէն, ինչպէս է գ
տաբար ներկայիս պուլկար
գրեթէ բոլոր վարժարաններ

Պ. Նախարարը խոստա
նոյնպէս գոհացնել համայնք
այս շատ բանաւոր եւ մանկա
ժական պահանջը: Նախարարի
ցատրուեցան այն պատճառն
որոնց հետեւանքով մեր տղաք
չեն կրցած ունենալ եւ ներկ
ալ չունին պուլկարահայ եւ
կարահպատակ ուսուցիչներ:

Նկատի ունենալով օրէ
խստութիւնը այս մասին,
նաեւ պուլկար կառավարու
ներքին կարգ մը մտահոգութ
ները, պատուիրակութիւնը ներ
յացուց 17 ոչ պուլկար
պատակ հայ ուսուցիչներու
ցանկը, յատկապէս խնդրել
Նախարարէն, որ համաձայն
առաջ իր խոստումին, դիւրացնէ
նոնց պուլկարահպատակութեան
ներկայացնելով այդ ցանկը եր
փոխանակ ժողովի վաւերացմ

Նախարարը խոստացաւ
ցնել այս պահանջը:

ԹԱՏՐՈՆ

"ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ,,

Տրամաթիքը շաբաթ գիշեր իր աւանդական թատրոնը տուաւ նորէն։ Զարմանալի անակնկալներ ունի ան։ Քանի մը շաբաթ առաջ «Հայ թատրոնը» փոխադրուած էր նպարեգէններու ցուցահանդէսի մը սրահին մէջ։ Շաբաթ գիշեր՝ նոյն տապանին մէջ. քառակուսի տնակ մը, որուն պատերէն առկախ ամպիկաձեւ դստիկոններէն ժողովուրդը դիտեց մեր պատմութեան ամենէն եղերական շրջաններէն մէկուն պատկերը։

Ժողովուրդը կը սիրէ «Վարդանանց»ը. եթէ Տրամաթիքը չի գիտեր դեռ անոր նախասիրութիւնները, ինչպէս չկրցաւ նախատեսել բազմութիւնը, որ ներսը գիրկ գիրկի էր, եւ դուրսը կ'աղմկէր։ Սակայն դարձեալ այդ ժողովուրդը անտարբեր պիտի դառնայ հետզհետէ, եթէ մեր «Վարդանանց» թատերախաղը մնայ պատարագի պէս անփոփոխ։ Շաբաթ գիշեր, երբ ժողովուրդին ծափերը, տեղեւի նման, կը շխրտային, միտքս ինկաւ այդ վախը։

Վասն զի Շիրվանզադէներու նախնական ու անձեւ թատրոններէն մինչեւ մեր նորագոյն գրողներու փորձերը՝ Մէթէրլինկեան տրամախօսութեամբ, կարելի չէ գծել կամ կտաւի պէս քակել, բանալ զարգացումի շրջան մը, մինչդեռ ժողովուրդը քալած է ճամբայ մը, չափազանց առաջ։ Արեւելքի մէջ Հայերը առաջ են իրենց սէրովը թատրոնի համար. սակայն այդ առաջնութիւնը աննկատելի պիտի դառնայ, երբ լրջօրէն հաղորդ չըլլանք թատրոնի նոր ժամու երկունքին, անոր յեղաշրջման, անոր նոր երեսներու կազմութեան։

Բայց նախ պատմական թատրոնին մասին։ Այս ժողովուրդը իր պատմութիւնը կը սիրէ երկիւղածութեամբ։ Ժողովուրդը, որ զըրկուած է իր աշխարհագրութեան անականութենէն, շուտով պիտի կորսուի, պիտի այլասերի, երբ չունի իր պատմութեան սէրը. վասն զի պատմութիւնը տարբեր աշխարհագրութիւն մըն է, գաւառ մը, հող մը, որ չի գողցուիր։ Այս մնած ժողովուրդը անհրաժեշտ է փաթթել իր պատմութեանը տաքութեամբ, այս ցեղին կեղեւագուրկ մարմինը՝ գգուել պատմական դարմաններով, սփոփել ու զօրացնել պատմութեան ամպհովանիին տակ։

Վարդանանցը հրաշալի դրուագ մըն է. արուեստագէտի ձեռք մը պէտք է փրկէ զայն, տա՛յ անոր իր միսը, տա՛յ անոր իր ջղային դրութիւնը եւ զօրութիւնը։ Որքա՜ն փրկարար են այս ցեղին համար նման դրուագներ, մանաւանդ այս օրերուն։ Կարելի չէ վստահիլ մանրուկ ճարտարութիւններու, եւ Ս. Բիւրատներու չորուկ տաղանդին. այս վերջինը ազգային պատմութեան դասագիրքի մը հեղինակի ձեռք երկնցուցեր է՝ յաւակնութիւնովը թատերագրութեան։ Անոր եւ շատերու ծանօթ այդ «ազգային պատմութիւն»ները թղթաւորներու ժամանակագրութիւններ են միայն, «թատերական այցաքարդերու» արձանագրութիւններ, ինչպէս կը կոչէ Յ. Պարոնեան։ Կարելի է, սակայն, շատ բան գտնել մեր կորսուած պատմութենէն։ «Ազգն» ու իր «տէքօր»ը ճանչնալ՝ խոր ուսումնասիրութիւններով։ Եւ revueի ձեւով նոր թատրոն մը բեմին վրայ պիտի բերէ այդ «ազգ»ը, իր հոգին ու ինքնութեամբը, իր գունաւորումներովն ու տատանումներովը։ Անկարելի ցանկութիւնը Հանրի Պարպիւսի, որ վէպին մէջ կ'ուզէ փոխադրել ժողովուրդը ամբողջ, բազմութի՛ւն մը անթիւ, պատկերահանդէսին (կամ միայն հանդէս — revue) վրայ հրաշալի կենդանութեամբ պիտի յայտնուի, ինչպէս կ'ըլլայ շարժանկարին վրայ, միեւնոյն պաստառին գրկուած լոյսի արագ փոփոխումով մը։ 20րդ դարուն պատկերը (image) յեղաշրջուած է, այնպէս որ բանաստեղծութեան մէջ իսկ մանրանկարչութիւնը շատեր դուրս կը նետեն լայնածիր պատկերի ընտրութեան համար։ Սակայն պատկերին այդ լայնքը կարելի է միայն թատրոնին համար։ Զգենք այս մասնագիտական կէտերը, եւ նախ պատմութեան խոր ուսումնասիրութիւն պահանջենք։

Ներկայ «Վարդանանց»ը ուսումնասիրուած չէ։ Հեղինակը բեմին վրայ կը հանէ խամաճիկներ, որոնք դեռ Եղիշէի անտեսանելի մատներովը կը շարժին։ Եւ միա՛յն Եղիշէի նախասիրած խամաճիկները։ Թատերախաղին հեղինակը քիլոկրամի պէս անփոփոխ ու ծանրկեկ բառեր անոնց լայն բերաններէն վար կը թափէ աղմուկով մը։ Վասակը զոյգ անձ (double) մըն էր դարձած, անշուշտ անոր համար որ, հեղինակը չկարենալով մարսել արմաշական վարդապետներու վիճաբանութիւնները Վասակեան քաղաքականութեան շուրջ, գրկուած՝ ճանաչման նիւթերէ, երկու հակառակ գաղափարներով, մասնութեան ու նենգութեան, հաւատարմութեան ու դաւաճանութեան խօսքերով կազմած կոյտ մը անոր շրթներուն մէջ խոթեր էր։ Կը կարծեմ թէ այդ հակադրութիւններէն շատ տառապեցաւ դերակատարը, Պ. Գմբէթեան, որ, թէեւ ամենէն յաջողը, իր դերը չինեց փոխ առնելով Մէֆիսթոֆէլէսի անհանդարտութիւնները, ինչպէս դիմագծութիւնը։ Պ. Եր. Գասպարեան (Ղեւոնդ Երէց) հասկնալի աշխուժութիւն մը եւ տէրտէրի բերան ու դիմագիծ ցոյց տուաւ։ Պ. Սարիմ Մարսուեան Յազկերտը չինեց թղթախաղի «Թագը»ի պէս խելօք, ու թղթագէմ. յանցանքը կը վերագրեմ հեղինակին, որ պարսից Շահին չէ տուած յոխորտ, հպարտ եւ կրակոտ խօսքերը։ Եւ Պ. Մարսուեան, հրաշալի ծիրուկներու դերակատարը, Յազկերտը «Շէյխ»ի պէս բան մը ներկայացուց։ Պ. Նշանեան Վարդանն էր, աւանդական, դասագիրքի մէջ։ Կարելի չէ, վերջապէս, դերակատարներուն արուեստին մասին խօսիլ, երբ թատերախաղին կառուցուածքը կը դաւաճանէր իրենց. ասկէ՝ յօդերուն փրթիլը անձերուն խօսքերուն եւ անոնց շարժումներուն ներդաշնակութենէն։ Դուրեանի եւ Պէշիկթաշլեանի արուեստովը շինուած խաղ մը. լեցո՛ւն մենախօսութիւններով. մինակ մարդը երբեք չի խօսիր եթէ հիւանդ չէ ու չի ջառանցեր. մենախօսութեան մը բառերը շարժումի թափանցկութիւնով մը միայն պէտք է կարդացուին։

Նկատելի էր որ աշխատանք մը կատարուած էր զգեստաւորումի համար։ Կարելի է վիճիլ ատոնց ընտրութեան մասին։ Ընդհանրապէս հելլէնական են անոնք, ցոյց տըրուած՝ մեր «պատկերազարդ» դասագիրքերու մէջ։ Բարեւը, հեթանոսական շարժումով, կը զարմացնէր մեզ, երբ դերակատարները քրիստոնէական միլեւանդ շրջանի մը մէջ այդ ձեւով կը կատարէին եւ հաւասարապէս նման՝ հայկական ու պարսկական արքունիքներուն մէջ։ Նոյնպէս մեր իշխանները միշտ գեղեցիկ էին, լաւ յարդարանք կ'ընէին, եւ համբաւեալ՝ իրենց գեղեցկութեամբն ու պերճասիրութեամբը։ Մօրուքով, բուրումնաւէտ ու օծուն, այր եւ կին՝ երկա՛ր մազերով, այրերը զանոնք հանգրիճած իրենց սաղաւարտին կամ ժապաւինաձեւ պսակին մէջ, աղջիկները՝ բազմաթիւ հիւսկէններով, կարիճի պէս, վար կախած։ Ասորեստանցիները կը հիանային Հայոց գեղեցկութեան եւ պերճասիրութեան վրայ, եւ հռոմէական յիշատակարանները վկայութիւնները կը պարունակեն։ Տրամաթիքի իշխանները գիւղացի էին, գզգզուած մազերով եւ լեռնական ու խիստ արտայայտութեամբ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Ճիւմհուրիյէթ», Պոլսոյ քէմալական օրկանը, կրակոտ կը տեղայ Էմիր Ֆէյսալի դէմ, որ վերջերս ճառի մը մէջ ըսած էր. «Արաբները Թուրքիոյ դէմ ցցուեցան, որովհետեւ Թուրքիա կ'աշխատէր թրքացնել զանոնք»։ Այս առթիւ արտայայտուած էր նաեւ Միջագետքի բրիտանական մարզպանը, ձաղկելով Թուրքիոյ բնաջնջման քաղաքականութիւնը՝ փոքրամասնութեանց հանդէպ։ «Իրաքի կառավարութիւնը պէտք չէ հետեւի այդ քաղաքականութեան։ Պէտք չէ ստիպել որ քիւրտ մը արաբ ըլլայ, այլ հնարաւորութիւն տալ որ իւրաքանչիւր փոքրամասնութիւն զարգանայ։»

Ահա թէ ինչ կը գրէ Թուրք թերթը.—

«Ֆէյսալ Անգլիացիներու «ուշաղ»ն է։ Ասոր համար է որ կարեւորութիւն կուտանք այդ ճառերուն, ապա թէ ոչ չենք գիջանիր նոյն իսկ նայելու Ֆէյսալի նման անձերու, որ աննկարագիր մարդիկ են։ Միայն կ'ուզենք ճշդել թէ արաբ ցեղը պէտք չէ շփոթել Հիւսէյինի գերդաստանին հետ, որուն անդամները Անգլիոյ ծախուած են։

Ֆէյսալի բերանը դրուած խօսքերը Անգլիացիներու կողմէ պատրաստուած են։ Ասոր համար է որ կարեւորութիւն կուտանք անոնց։ Ճառերուն ամենէն կարեւոր մասը այն է, որ Անգլիացիները կ'ուզեն քրտական ինքնավարութիւն մը ստեղծել Իրաքի հիւսիսային հողամասերուն մէջ։

Երբ այս է մերկ իրականութիւնը, անկարելի է ո եւ է համաձայնութիւն։ Պէտք անգամ չկայ պատասխանելու «ուշաղ» Ֆէյսալի այն ցափռտուքներուն, թէ կ'ուզենք թրքացնել Արաբները։ Պատմութիւնը արդէն անէծքի դրոշմը զարկած է այս թշուառականին երեսին։ Արդարեւ Հիւսէյին թագաւորի գերդաստանին անդամները, պատմութեան մինչեւ հիմա արձանագրած ամենէն լիրբ դէմքերն են։ Թող մարգարէն գլուխը վերցնէ գերեզմանէն եւ տեսնէ լրբութիւնը այս «փիճ»երուն, որոնք կը պնդեն թէ ազգականներն են։»

ԻՆՉ Կ'ԱՐԺԵՆ ՀԻՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

Կիւթէնպէրկի տպած առաջին Աստուածաշունչէն օրինակ մը անցած օր Ամերիկայի մէջ ծախուեցաւ 106,000 տոլարի (մօտ երկու միլիոն 900,000 ֆր.։) Այս Աստուածաշունչէն միայն 13 օրինակ մնացած է։ Գեղարուեստական հրաշակերտ մըն է եւ լուսանցքներու վրայ գեղեցիկ զարդանկարներ ունի։ Միւս օրինակները կը գտնուին Աւստրիոյ Մէլք վանքին մէջ։

Միլթոնի «Դրախտ կորուսեալ»ի առաջին տպագրութիւնը (1667) ծախուեցաւ 10,000 տոլարի։

ՃՕՆ ՌՕՔՖԷԼԼԸՐ տասը միլիոն տոլար նուիրեց Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւորին՝ Գահիրէի մէջ մեծ թանգարան մը եւ հնագիտական հիմնարկութիւն մը հաստատելու համար։

«ԿՐԱԿԷ ՇԱՊԻԿԸ» ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրուստի սղութիւնը լուրջ մտահոգութեան մատնած է Թուրքերը։ Գրեթէ բոլոր թերթերը կը զբաղին այս հարցով, որուն արձագանգները հաղորդած ենք օրը օրին։ «Խալք» դիտել կուտայ թէ սղութիւնը աւելի սուր հանգամանք պիտի առնէ նոր տուրքերուն հետեւանքով, եւ կ'առաջարկէ սպառողական գործակցականներ կազմել։ Իսկ «Իգտամ» կը գրէ Ճէվտէթ պէյի ստորագրութեամբ.

— «Ի՞նչպէս առաջքը պիտի առնենք տիրող սղութեան։ Ոճիրները եւ անձնասպանութիւնները պակաս չեն, զաւակ վիժեցնելու դէպքեր աչքի առջեւ կը գտնուին։ Ասոնք ամբողջ աղքատութեան եւ խեղճութեան, արտադրութեան նուազութեան բնական հետեւանքներն են։ Մենաշնորհներ, ուղղակի եւ անուղղակի տուրքեր եթէ արդար բաշխում մը չունենան երկրին հաւաքական կեանքին մէջ լաւ ազդեցութիւններ չեն ձգեր։ Պէտք է մտածել որ Պոլսոյ ծխախոտի գործաւորներուն 35 ղրշ. օրական կը տրուի։ Այսչափ շահով կարելի՞ է կշտանալ։ Եթէ մենք ապրուստի հոգէն չազատինք, ո՛չ կրթական, ո՛չ ընկերական եւ ո՛չ առողջապահական միջոցներու մէջ մեր կատարելիք ձեռնարկներէն մեծ արդիւնքներ չենք կրնար ձեռք բերել։

Անատոլուի գիւղերուն մէջ օճառի պակասութիւնն իսկ մտածելիք ընկերային խնդիր մըն է, որովհետեւ գործածուած կաւը չի կրնար ոչնչացնել ճճիները։ Կիներ տեսայ որ իրենց զաւակները պառկեցուցեր եւ իրենց գլխու ճճիները կը մաքրէին, քիչ մը անդին հովիւներ տեսայ որոնք իրենց զգեստը կը մաքրէին այդ ճճիներէն։

Ասոնք օճառին ինչ ըլլալը գիտեն, բայց դրամ չունին որ առնեն։

Մեր Ազգ. Մեծ ժողովը, քաղաքականութենէն շատ առաջ զբաղելիք ուրիշ խնդիրներ ունի։ Յայտնի է թէ մենք ի՞նչ թիւ ունինք։ Առնուած տուրքին քանակութիւնը այս թիւին վրայ կը բաշխենք եւ յետոյ ժողովուրդին շահն ալ անոր համաձայն հաշուելով, կը տեսնենք այս ճշմարտութիւնը։

Տուրքերը գնահատողներն ալ իրենք իրենց բան մը կը գնեն, առանց բան մը քննելու։ Խնծի տուրքի մը համար 100 ոսկի գրեր են, բայց ամբողջ 2000 ոսկի հասոյթ ունեցողի մը 50 ոսկի նշանակեր են։ Ըսել է քմածին բաշխում մը։ Ոմանց ապրուստը տուրքով կը զեղչուի, ոմանց ալ կ'աւելցուի։ Ամենէն անիրաւը Էվգաֆի գանձած տուրքն է։ 15-20 տարիէ ի վեր հրդեհէ այրած տեղեր հիւղակ մը իսկ չի շինուիր, որովհետեւ ամէն մարդ տուրքէ կը վախնայ։

Ամէն բան սուղ է, ամիսը հազիւ 300 ոսկիով կարելի է ապրիլ, բայց այս գումարը քանի՞ հոգի կրնայ շահիլ։ Այր եւ կին եւ երկու զաւակով ընտանիքի մը համար ապրուստը կրակէ շապիկ եղած է։

Շատ քիչ արտադրութիւն ունինք, ամէն բան դուրսէն կը գնենք ու փոխարէն անգլ. ոսկի տալով վնասը կը կրկնապատկուի։

Պատմութեան նայինք։ Թուրքիա հին պատերազմներէ անյաջող ելլելէ յետոյ ինքզինքը պահած էր, որովհետեւ այն ատեն արտադրող էր եւ դուրսէն հիմակուան չափ գնող չէր։

ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԴԱՏԻ ՏԱԿ

Խարբերդի արեւելեան անկախութեան դատարանին առջեւ դատուելու վրայ են 300 ներկայ եւ բացակայ ամբաստանեալներ, որոնց մէջ կան մէկ գայմագամ, երեք միւտիր եւ ոստիկան զօրաց սպայ մը։ Կը շարունակուի Փէթիւրկեցիներու դատավարութիւնը։ Հազոյի վերջին դէպքին առթիւ 800էն 1000 հոգի դատի պիտի ենթարկուին։ Ասոնցմէ 600 հոգին արդէն հսկողութեան տակ են։

Էնկիւրիի անկախութեան դատարանն ալ սկսած է դատել իբրեւ լրտես ամբաստանուող Նիքօլան, Լիսանէտոինն ու Բէնանը։ Հարցաքննուեցաւ Նիքօլան, որ Նիյտէ ծնած է, Փեթրոկրատի աստուածաբանական վարժարանը ուսանելէ յետոյ, 1911ին Պոլսոյ իրաւաբանականը մտած է, պատերազմէն առաջ թղթակիցը եղած է Միլեուքոֆի «Ռէչ»թերթին։ Պատերազմէն յետոյ կրկին Պոլիս եկած է եւ Տէնիքինի կառավարութեան Պոլսոյ դեսպանատան առեւտրական ներկայացուցչութեան մէջ պաշտօն վարած է եւ «Ստամպուլ» թերթին աշխատակցած է։ Հրատարակած է նաեւ Պոլսոյ մէջ ֆրանսերէն առեւտրական պարբերաթերթ մը, ռուս դեսպանատունէն ամսական 150 ոսկի օժանդակութիւն ստանալով։

Դատավարութիւնը դեռ չէ աւարտած։

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը շրջաբերական մը ուղղեց իր բոլոր մասնաճիւղերուն, որպէս զի պահանջեն անմիջապէս հաստատուն սակի մը վերածել ֆրանքը։ Դաշնակցութիւնը կը յայտարարէ թէ անկարելի է երկարաձգել ներկայ վիճակը, առանց դրամական աղէտի մը հանդիպելու, թէ եթէ դարման չգտնուի, Ֆրանսան ալ պիտի մատնուի այն կացութեան որուն ենթարկուեցան կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի ազգերը, աղիտաբեր հետեւանքներ ունենալով աշխատաւոր դասուն համար։

Շրջաբերականը զգուշութիւն կը պատուիրէ այն «ամբոխավարական քարոզութեան դէմ», որ առաջ կը քշէ աշխատավարձերը ոսկի ֆրանքով վճարելու բանաձեւը եւ վտանգաւոր կը գտնէ զայն։ «Երկուքէն մէկը, — կամ հաստատուն պիտի դարձնենք ֆրանքը, եւ կամ պիտի խրինք դէպի աղէտը։ Ճիշտ է որ թղթադրամի նուազումէն տագնապ մը պիտի ծագի առաջին պարագային, բայց երկրորդ պարագային՝ շատ աւելի ծանր աղէտ մը պիտի ծագի, ինչպէս եղաւ ուրիշ երկիրներու մէջ»։

Շրջաբերականը ուշադրութեան կը յանձնէ Ֆրանսայի տնտեսական կացութիւնը եւ դիտել կուտայ թէ Ֆրանսա այն երկիրն է որ ինք կ'արտադրէ իր սնունդին մեծագոյն մասը և որու հողին վրայ կ'աշխատին ստուարաթիւ օտարականներ որոնք ինքնաբերաբար իրենց երկիրը կը դառնան, երբ տագնապ ծագի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.(1)-S. G. Argenteuil(1)

ՀԱՒԱՍԱՐ 1—1ՈՎ

Վեց-եօթը հարիւր հոգի եկած էին Տրաքօի դաշտը դիտելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ճիրմակ Սատանաներու եւ «փաթրօնաժ»ներու ախոյեան St. Georgesի միջեւ տեղի ունեցած մրցումը։

Հայ խումբը իր նուազոյն կազմով դաշտ ելաւ Կ. Կարապետեան իր տեղը վերադարձուած ըլլալով յառաջապահներուն մէջ։ Անմիջապէս ըսենք որ հայ յառաջապահները մեծապէս յուսախաբ ըրին մեզ. հակառակ իրենց գեղեցիկ խաղարկութեան եւ «փաս»երու շարքերուն, չկրցան գնդակը բերդէն ներս տալ, եւ ինչպէս նախորդ կիրակի, այս անգամ ալ միջնապահ մը «գոլեր»ի վրայ եւ in extremis փրկեց խումբին պատիւը։ Ցաւալի է որ խաղին գրեթէ մէկուկէս ժամը տիրապետելով, մեր յառաջապահները չի կրցին scoreին վրայ քանի մը նշանակէտ աւելցնել, այն պատճառաւ որ բերդին առջեւ շատ կը խաղցնէին (fignoler) եւ շութերը տանին չէին քաշեր։

Հ. Մ. Ը. Մ. կրնար յաղթել, եթէ յառաջապահները աղուոր խաղ մը ունենային, եւ 5-6 մեղրի մէջ քսան անգամ, աւելի չխաղցնէին եւ կամ դուրս չքաշէին։ Ֆրանսացիները առիթէն օգտուեցան նշանակելու, մինչ մերինները քանէ աւելի առիթներ փախցուցին։

Մեր յառաջապահները, եթէ կ'ուզեն յաջորդ տարի ախոյեանական մրցումներուն մէջ լաւ դիրք մը շահիլ, պէտք է վարժուին réalisateur ըլլալու. չի բաւեր խաղցնել հակառակորդը, գեղեցիկ փասերով կամ սիրուն վայրէջքներով, պէտք է քիչ մըն ալ... «կոլ» ընել։

* * * Նոյն մրցման հետ զուգընթաց երկրորդ դաշտին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը խիստ գեղեցիկ խաղով մը Օի դէմ 5 նշանակէտով յաղթեց Արժանթէօյլի պահեստին։ Մինչ Գ. խումբը պարտուեցաւ Օի դէմ 1ով եւ Դ. խումբը յաղթեց Օի դէմ 3ով։

Հ. Թ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԾՈՎ. ՈՒԺԸ

Յունաստան վեց նոր ընդծովականներ ապսպրեց ֆրանսական ընկերութեան մը։ Պայմանագրութիւն կնքուած է արդէն ծովային նախարարութեան եւ ընկերութեան միջեւ։ Վեց ընտրեալ ծովային սպաներ Ֆրանսայէն Աթէնք մեկնեցան, ընդծովականներու գործածութիւնը սորվեցնելու համար հելլէն սպաներուն։

53 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆԵՐ Է

Վարշաւայի մէջ ձերբակալուեցաւ հրէշ մը, որ 52 կիներ ու մանուկներ եւ մէկ այր մարդ սպաննած է։ Այս նոր Լանտրիւն կը կոչուի Ռուցօք, որ իր տունը կը քաշէր իր զոհերը եւ զանոնք չարչարելով կը սպաննէր։ Սպաննուած միակ այր մարդն է կաթոլիկ քահանայ Մայէվսքի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրի Դ. տարուան 4րդ թիւը (փետրուար) ճոխ բովանդակութեամբ։ Հասցէ.— Hairenik, 13-15 Shawmut St. Boston. Mass. U. S. A.

ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ Բ. տարուան Ը. պրակը (փետրուար), գրական բովանդակութեամբ։ Տարեկան բաժնեգին 50 ֆրանք։ Հասցէ Յ. Ճ. Սիրունի.
27 Boul. Carol. Bucarest.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉՆԱԿԻ 25 ամեայ յոբելեանին թիւը, բացառիկ բովանդակութեամբ։

ՔՂԻՒ ՃԵՒԱՏԻ ԳԻՐՔԵՐԸ. գրեց Միհրան Թումճեան։ Տպ. «Հրազդան», Պէյրութ. 1926։ Գին 25 սուրիական դահեկան։

ԳԼԽԱՏԻՂ ԲԱՌՕ, Ա. եւ Բ. պրակ։ 1926։ Գին 5 սուրիական դահեկան։

կերպով կը շարժին։ Թուրք վաճառականներուն չսպասած մէկ առենը իրենց վարկերը սահմանափակեցին եւ առեւտրական մուրհակները չկտրելով դժուարութիւններ հանեցին։ Կառավարութիւնն ալ չկրնար անտարբեր մնալ այս կացութեան հանդէպ եւ կը մտածէ հարկ եղած միջոցները, որպէսզի տագնապի նշանները չաստկանան։

Մինչեւ գարուն սպասեցէք

Պ. Տահվէրտեան, որ Պոլիս վերադարձաւ, տեսակցութեան մը մէջ ըսեր է.«Ամիսէ մը ամբողջ Երեւան ելեկտրականութեամբ պիտի լուսաւորուի։ Նոր կարգադրութեան մը համեմատ, Պոլիսէն կամ արտասահմանէն Հայաստան գացողները այլ եւս «գաղթական» պիտի չկոչուին, այլ «շինարար տարր»։ Այդ բոլոր Հայերը այժմ տեղաւորուած են եւ կը զբաղին շինարարական աշխատանքներով։ Մինչեւ առաջիկայ գարուն գաղթականական ո՛ եւ է առաքում պիտի չըլլայ եւ հոգ պիտի տարուի որ անկէ ետք առնուելիք գաղթականները արհեստաւորներ միայն ըլլան։»

Մուսթաֆա Քէմալի պատկերը

Պոլսոյ տեղապահը յանձարարած է որ Բերայի Մատենադարանին և Ազգ. Պատրիարքարանի դահլիճին համար պատրաստուին Մուսթաֆա Քէմալին մեծադիր պատկերները։ Նոյնպէս շրջաբերական մը ղրկելով Թաղերը, պատուիրած է որ վարժարաններուն ու Թաղ. Խորհրդարաններուն ընդունելութեանց սրահին ճակատը զետեղեն Մ. Քէմալի պատկերը։

Իբրանոսեանի հարստութիւնը եւ Էնկիւրի

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ պետական դրամատունը ընդհանուր պատերազմի միջոցին հաստուցած է Իբրանոսեանի Անգլիոյ մէջ ունեցած գործակալին կողմէ վճարուելիք «պօնօ»ները, վերջէն դրամատան վճարուելու պայմանով, սակայն ինքը Իբրանոսեան (որ կրօնափոխ եղած էր և Ահմէտ Սըրրի կը կոչուէր), տեղեկութիւն չունի եղեր իր գործակալին այս գործառնութենէն։

Իբրանոսեան քանի մը տարի առաջ Պելկրատի մէջ երկաթուղիի արկածի զոհ երթալով և անժառանգ (?) մնացած ըլլալով, կառավարութիւնը գրաւած էր անոր Անատօլուի և Պոլսոյ կալուածներն ու ապրանքները։ «Իգտամ»ի տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիոյ պետական դրամատունը յայտարարելով թէ քանի որ Ահմէտ Սըրրի էֆ. առանց ժառանգորդի մեռած է և կառավարութիւնն է անոր ժառանգորդը, Էնկիւրիի իրաւարար ատեանին առջև դատ բացած է ելմտական գործավարութեան դէմ, պահանջելով Իբրանոսեանի Լոնտոնի մասնաճիւղին «պօնօ»ները վճարելու համար դրամատան ծախսած հարիւր հազար ոսկիները։ Դատավարութիւնը պիտի սկսի շուտով։

Թոքաթլեանի պանդոկը կը գրաւեն?

Վերջերս Պոլսոյ հայերէն թերթերը ա՛յնքան շատ զբաղեցան Թոքաթլեան պանդոկի վարձակալութեան վերաբերեալ հարցերով որ, Թուրք կառավարութեան միտքը բան ձգեցին։ Թուրք թերթերը արդէն սկսած են Թոքաթլեանի սեփականութեան խնդիրը քրքրել և «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը Տէֆթէրհանէին և Բերայի ելմտական գրասենեակին հարցուցած է թէ Թոքաթլեան պանդոկը որո՞ւ կը պատկանի։ Բերայի ելմտական գրասենեակը պատասխանած է թէ շէնքը արձանագրուած է Մկրտիչ Թոքաթլեանի անուան։ Իսկ Տէֆթէրհանէին պատասխանը դեռ յայտնի չէ։ «Ճիմհուրիէթ» կը գրէ թէ Մ. Թոքաթլեան Եւրոպայի մէջ մնացած է և կամ եթէ մնացած ալ չըլլայ, իբրև փախստական կամ հեռացող պանդոկը պիտի գրաւուի լքեալ գոյքերու վարչութեան կողմէ։

Թուրք-Յունական վէճը

Պոլսոյ կուսակալութիւնը հրաման տուած է ներքին գործավարութենէն, այլեւս չծախել Յոյներու պատկանող «լքեալ» գոյքերը, մինչև նոր տնօրինութիւն։

Այս հրամանը արդիւնքն է այն փոխ-վրէժին, զոր Հելլէն կառավարութիւնը վերջերս սկսած էր գործադրել Յունաստանի մէջ բնակող Թուրքերուն դէմ։ Թուրք թերթերն ալ իրենց լեզուն քաշած են։ Այդ փոխվրէժներէն մէկն ալ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը վտարելու սպառնալիքն է։

Կիլիկիոյ բամպակը

Ատանայի առեւտրական սենեակը Կիլիկիոյ բամպակի զանազան նմոյշներ տուփերու մէջ դնելով Լիոն ղրկած է, ցուցադրելու համար այդ ճարտարարուեստական քաղաքի առաջիկայ մեծ ցուցահանդէսին մէջ։

«Լքեալ» գոյքերու աճուրդը

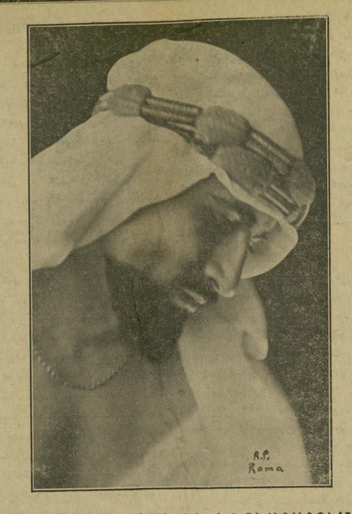
Լքեալ գոյքերը վարձու տալու մասին նոր հրահանգ մը հրատարակուած է։ Այս հրահանգին համաձայն մինչև 5000 ոսկի վարձք բերող լքեալ գոյքերը հրապարակային աճուրդով և այս քանակութենէն աւելի վարձք բերողները գոց պահարանի դրութեամբ աճուրդի պիտի դրուին։ Վարձակալութիւնը մէկ ամիսէն քիչ և 25 տարիէն աւելի չկրնար ըլլալ։ 25 տարիէն աւելին Ազգ. Մեծ Ժողովը պիտի հաստատէ։ 3 տարիէն աւելի վարձակալութեան համար ելմտական գործավարութենէն արտօնութիւն առնելու պէտք կայ։ Եթէ լքեալ գոյքերու մէկ մասը կը պատկանի ուրիշի մը որ տեղւոյն վրայ կը գտնուի, այդ կալուածին վարձակալութիւնը սակարկութեամբ տեղի կ՚ունենայ։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը Պօրտոյէ, Շէրպուրկէ, Վէրտէօնէ եւ ուրիշ գաւառներէ հասած տեղեկութիւններու հիման վրայ, որոնք ցոյց կուտային թէ տեղական իշխանութիւնները կը շարունակեն իբր Թուրք արձանագրել Հայերը, Փետր. 4ին, կրկին դիմում կատարած ըլլալով Արտաքին Նախարարութեան, ստացած է 15 Փետր. թուակիր հետեւեալ պատասխանը.—

" Le Ministère des Affaires Étrangères à l'honneur de faire connaître à Monsieur Khatissian, en réponse à sa lettre du 4 Février, que les instructions nécessaires ont été données par le Ministre de l'Intérieur en vue de faire adopter la formule «d'origine Arménienne» sur les cartes d'identité d'étrangers délivrés aux originaires des provinces arméniennes. (Կնիք)

Paris, le 15 Février 1926

ԹԱՀՐԱ ՊԷՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կը յիշեցնենք որ Հայ բարենպատակ կազմակերպութեանց ի նպաստ Փաքիր Թահրա պէյի արտակարգ ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի 25 Փետր. իրիկուն ժամը 8,30ին, Թրօքատէրօի մեծ ամփիթատրոնին մէջ։

Տոմսի համար դիմել Պ Արմենակ Համբարձումեանի գրասենեակը, 53 Rue du Faubg· Montmartre, եւ կամ Թրօքատէրօի կիշէն ամէն օր ժամը 11էն 5, իսկ մինչեւ ժամը 9ը ներկայացման գիշերը։ Գիներ 5 ֆրանք, 10, 20, եւլն։ Թրօքատէրօ աւելի քան 5000 հոգի պարունակող սրահ մըն է, որով ամէն մարդ իր քսակին համաձայն տեղ պիտի գտնէ։ Թալիսմաններ պիտի բաժնուին բոլոր ներկաներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ Փետր. 27ին գասախօս՝ ընկ. Ռ. 13 Rue de Londres·

ՌՈՍՏՈՄ Լ. Միութեան Հերթական ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ շաբաթ Փետր. 27 ժամը 9ին։ 131 Fbg. du Temple.

«ԼԻՕՆ»ի Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական միութեան բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին ուրբաթ իրիկուն 26 Փետր. ժամը 8.30 ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Փարիզի Տրամաթիքէն.—

Վարդանանցի ներկայացման գիշերը, թատրոնի տնօրէնութիւնը մոռցած էր կարգապահութեան հսկող ոստիկանները հրաւիրել, որուն հետեւանքով թատրոնը լեցուելէն վերջ բազմութիւնը ներս խուժած էր և նախապէս տոմսակ առնողներէն ոմանք ետ դարձած են։ Անոնք որոնք դեռ կը պահեն իրենց տոմսերը անվճար վիճակի մէջ, առանց վճարելու կրնան իրենց տոմսերը փոխանակել «Օթէլլօ»ի յառաջիկայ ներկայացման (Փարիզի մէջ) տոմսերուն հետ։ Դիմել 63 Rue Mr. le Prince Paris (6 me).

Խմբագրութեան քով նամակ ունին Պոլսեցի Միհրան Խանճեան որդիք, Հնտահան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— Ստացանք 36 ֆրանք։ Կարգադրուեցաւ։

ՏԻԹՐՈՅԹ, Կ. Թ.— Ստացանք տարեկան բաժնեգինը։

ՌԱՊԱԴ, Պօլօեան.— Ստացանք բաժնեգինը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սամսոնցի Թաշլեան կը փնտռէ Տրապիզոնցի Երջանիկ Փիրէնը, որ 1924ին մեկնած է Աթէնքէն Քուպա, ամուսնանալու համար։

Վէզիր Քէօփրիւցի Ղալէ Արտի փողոցէն Վարդանուշ Ճէնճէն կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկը Եւմաս Ճուլիկեանը, որ 1917ին Պոլիս ամուսնացած ու Ամերիկա մեկնած է։ Նոյն թաղէն Աւետիս Թաշլեանին զաւակները կը փնտռեն իրենց հօրեղբայրը Թադէոս Թաշլեանը որ 1916ին Հալէպ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Archam Tachlian Usine de langlie, magasin A. 23 M., par Chalitte (Loiret) Montargis, France.

Ոսկան Սորոեան կը փնտռէ քըրոջորդին Յովհաննէս Նաճարեանը, 17 տարեկան. Հօրը անունը Կիրակոս, մօրը անունը Մարիամ, Խարբերդի Աղցնիք գիւղէն։ Երկու տարի առաջ պայմանագրուելով Պէյրութէն եկած է Ֆրանսա։ Տեղեկացնել Osgian Soroian, Société Horme et Boure, Le Pouzin, Ardèche·

Կը փնտռուի Սարգիս Բալուլեան, բնիկ Պօրցի, 21 տարեկան, որ երկու տարիէ ի վեր Փարիզ ելեկտրական գործարանի մէջ կ՚աշխատէր։ Տեղեկացնել իր եղբօր հետեւեալ հասցէով, Tatéos Paloulian Église Arménienne, Damas Syrie

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լոյս տեսած է Մանչեսթրի հոգեւոր հովիւ գերապատիւ Տ. Ղեւոնդ եպսկ. Դուրեանի

ՊԱՐԶ ՔԱՐՈԶՆԵՐՈՒ

Բ. հատորը (352 էջ), որ կը պարունակէ ընտիր քարոզներու շարք մը, պատրաստուած աշխարհաբարով քարոզիչներու դիւրութեան համար։

Հայրութեան հոգեւոր զարգացումին նպաստող այս գործը Փարիզեան ընտիր տպագրութեամբ յանձնարարելի է ամէն ընթերցասէրներու։

Գինն է 10 ֆրանք, 60 սենդ, 2.6 շիլին, 75ղրուշ։

Դիմել՝ Պ. ՊԱԼԵՆՑ 8, rue Papillon, Paris(9)։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1926

26 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 90 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԱԺԱՆԵԼԻ ԵՐԿՈՒՆՔ

Տարին կը լրանայ, եւ տակաւին չէ իրականացած Եւրոպայի ազգային կազմակերպութիւնը: Որքան գիտենք, դեռ պատրաստ չէ նոր սահմանադրութեան վերջնական բնագիրն ալ:

Ի՛նչ տաժանելի երկունք:

Անցեալ Օգոստոսին, պատասխանելով մեր հարցումներուն, կաթող. պատուիրակը վարդագոյն հաւաստիքներ կուտար. «Պիտի ընեմ, պիտի ըլլամ»: Ու կ՚աւելցնէր. «Ամէն բանէ առաջ կ՚ուզեմ որ օր առաջ գումարուի Եւրոպայի պատգամաւորական ժողովը Փարիզի մէջ: Ատոր համար ալ անհրաժեշտ է բոլոր երկիրներուն մէջ ստեղծել ազգ. կեդրոնական մարմիններ, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ պատգամաւոր ընտրելու համար ժողովրդական ընտրութիւն կատարել տալ: Այսպիսի մարմիններ կազմելու համար մօտ օրէն Թեմական այցելութեան պիտի ելլեմ եւ հետզհետէ պիտի երթամ Մարսիլիա՝ Ժընեւ, Միլան, Վիէննա, Պերլին, Փրակա, Վարշաւիա,, Պելկրատ, Սօֆիա, Լոնտոն, Մանչէսդր, Պրիւսէլ եւ Անվերս»:

Վեց ամիս յետոյ, կը տեսնենք որ, բացի Ֆրանսայէն, մինչեւ հիմա այցելութիւններ կատարուած են միայն Լոնտոն եւ Պելժիա: Հոգեւոր հովիւ մը — հատընտի՛ր տիպար մը — ձեռնադրուեցաւ և ղրկուեցաւ Վիեննա: Ուրիշ մըն ալ, վերջերս, նշանակուեցաւ Պերլինի համար: Լուր չունինք միւս գաղութներուն համար եղած կարգադրութեանց մասին. (լուրերը իրենք պաշտօնապէս կը հաղորդեն մամուլին, պարբերաբար): Գիտենք միայն որ Պելժիոյ մէջ համերաշխութիւն հաստատուեցաւ երկու հատուածներու միջեւ, իսկ Լոնտոնի մէջ Երեսփ. ժողով մը ընտրուեցաւ Փետրուար 14ին, երկու տարի առաջ մշակուած ծրագրի մը համաձայն:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, որոշ քայլեր առնուած են, բայց աւելի շատ երեւոյթներ, շարժուձեւեր կը տեսնենք, քան իրականութիւն: Մարսիլիան, որ կանուխէն կազմակերպուած էր, փոխանակ ուժ առնելու, կ՚երերայ զանազան հոսանքներու միջեւ: Լիօնը, ուրիշ բազմահայ կեդրոն մը, «ի լինելութեան» է, և դժբախտաբար ամէն բան կեդրոնէն կը սպասէ, մինչեւ անգամ մանկապարտէզի մը ծախքը: Զանազան փոքր կեդրոններ ալ իրենց գլխուն ճարը նայած են այս կամ այն ձեւով: Փարիզի մէջ, պարբերաբար աւետիսներ կը հրատարակուին, առանց գործնական ելքի: Զենք խօսիր ընթացիկ, վարչական տնօրինութիւններու մասին, որոնք հրատարակուած են օրը օրին:

Ի՞նչ կը հետեւի այս տեղեկութիւններէն, — Այն որ վարիչ միտք մը չկայ Փարիզի մէջ, եւ ամէն ինչ ձգուած է պատահականութեան: Ո՛չ թէ կեդրոնական օրկան մըն է որ կը վարէ գործերը, այլ գործերն են որ կը քշեն այդ օրկանը — կաթող. պատուիրակութիւն կամ Թեմական Վարչութիւն, և զանազան կարգադրութիւններ ընել կուտան, յաճախ ակամայ: Այս տեսակէտէն, մասնաւորապէս յատկանշական է Թեմական Վարչութեան կեցուածքը: Ինչպէս ուրիշ առեն ալ դիտել տուած ենք, աւելի շատ եռանդ կը ցուցադրէ Էջմիածնի պատուիրակը, քան սա 12 հոգինոց մարմինը, որուն դիմագիծն անգամ պարզ չէ տակաւին: Չես հասկնար թէ ի՛նչ կը խորհին, ի՛նչի կը ձգտին, ի՛նչպէս կ՚ըմբռնեն իրենց պաշտօնը: Եւ ամէն մեղքիս վրայ, բոլորն ալ յայտնի մարդիկ են: Սրտցաւ տիպարներ ալ չեն պակսիր: Եւ սակայն, մէկ՝ աչքի առջեւ կը բերենք այդ անունները, մենք ալ կը դիտենք մինչեւ հիմա կատարուած կամ առաջադրուած գործերը, — և կ՚ապշինք:

Ո՞ւր պիտի յանգի, վերջապէս, այս տաժանելի երկունքը: Պիտի կազմակերպուի՞ Եւրոպան. ե՞րբ, ի՞նչպէս: Եթէ օրինապէս եւ իրաւապէս ալ, պարզ հոգեւոր հօտի մը պիտի վերածուի այս գաղութը, — եւ միւս բոլորը — ինչո՞ւ «ազգասիրաբար» կը յոգնի Թեմական շքախումբը, ինչո՞ւ այս բեմական ցուցադրութիւնները: Պալաքեան եպիսկոպոս շատ լաւ կրնայ կտրել - կապել, տնօրինել եւ հրամայել, ինչպէս որ կ՚ընէ արդէն, իբրեւ կաթողիկոսական լիազօր, Թեմական Վարչութեան գլխուն վերեւ, կամ անոր կողքին:

Մեր տեղեկութիւններուն համաձայն, Եւրոպայի համար պատրաստուած Սահմանադրութիւնը այնքան երկչոտ ու նեղ ոգի ունի, որ 1860ական Թուականները կը յիշեցնէ: Անոր քով «արմատական» ծրագիր է Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութիւնը, որմէ կը սարսափին Փարիզի մէջ: Ա՛յս ալ տեսակէտի խնդիր է անշուշտ: Երեւի Թեմական Վարչութիւնը կը կարծէ որ «ազգին գործերը» կարգի կը մտնեն կեանքի անիւը դէպի ետ շրջելով: Երբ նախագիծը ղրկուի բոլոր շրջանները, լո՛յս պիտի ծագի խաւար հոգիներուն վրայ, եւ հրաշքներ պիտի գործուին, մանաւանդ որ Լոյս - Քաղաքէն կը Թելադրուի...:

Երանի՜ անոնց որ անհամբերութեամբ կը սպասեն այդ աւետաբեր օրուան:

Լոյսը աւելի կը խօսէր մեր սրտին ու մտքին, երբ... Խասգիւղէն կը ծագէր:

Մենք աւելորդ բծախնդրութիւններ չունինք. միջավայրին պայմաններն ալ կը հասկնանք: Բայց եւ այնպէս, զարմանալով կը զարմանանք այս անհոգութեան եւ անհասկացողութեան, այս յետաշրջական փորձին վրայ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԿԵՂՏՈՏ,, ԵՒ "ՄԱՔՈՒՐ,, ՁԵՌՔԵՐ

«Խորհրդային Հայաստանի մէջ կը կարդանք (9 փետրուար, Թիւ 35).—

«Ամէնքին յայտնի է որ սրանից մօտ 2 տարի առաջ Ռամկավար-Ազատական կոչուած կուսակցութիւնը մեծ աղմուկով հրապարակ իջաւ Հայաստանի համալսարանի օգտին հանգանակութիւն բանալու: Նոյնչափ յայտնի է նաեւ, որ ռամկավարները այս բանն սկսեցին ուրիշների նախաձեռնութեամբ իրենց կուսակցութեան համար վարկ ստեղծելու համար: Հանգանակութեան գումարը սրանից մօտ 7 ամիս առաջ անցաւ 10 հազար դոլարից: Եւ ո՛վ զարմանք, ճիշտ մի քանի օր առաջ ես կարողացայ տեղեկանալ, որ այդ 10,000 դոլար գումարից մինչեւ այժմ Հայաստանի ուղարկած է միայն 5 հազարը: Այս երբեք չի խանգարում, որ ռամկավար «գործիչները» եւ ղեկավար բոլոր տարրերը լուր տարածեն ամերիկահայ հասարակութեան մէջ, Թէ ամբողջ գումարը ուղարկուած է Հայաստանի համալսարանին:

Զգիտենք, ինչ անուն տալ այս խաբէութեան եւ անպատուաբերութեան: Չար լեզուները ասում են, որ ռամկավար պարոնները բարեհաճել են այդ հանգանակութիւնից իրենց մօտ պահած 5,000 դոլարից աւելի գումարը յատկացնել Պօստոնի մէջ գտնուած կուսակցական շէնքին: Մինչեւ վերջերս մենք կասկածում էինք եւ չէինք հաւատում, Թէ կարող է այդպէս եղած լինել: Սակայն հիմա աւելի քան հաւանական է Թւում այդ:

Չի կարելի Թոյլ տալ որ հայ բանուորների դոլարներով ռամկավարներն իրենց համար կուսակցական տուն շինեն եւ շարունակեն երկդիմի դիրք բռնել Հայաստանի հանդէպ: Դիմակները պէտք է վերցնել»:

Թղթակիցը խորհրդային կառավարութեան եւ Հայաստանի համալսարանի վարչութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելո՛ այս կէտին վրայ, կը պահանջէ «անմիջական եւ կտրուկ քայլերի դիմել», մնացած գումարն ալ ստանալու համար: Ու կ՚եզրակացնէ.

Մեր Ռամկավար բարեկամներուն ուրախութիւնը սահման չունէր, երբ Երեւանէն պատասխանատու անձ մը, մի ոմն կոստանեան, կը պօռար ի լուր աշխարհի, «Հայրենիք»ի հանգանակութեան առթիւ.

—« Մենք բնաւ կարիք չենք զգում այդ հանգանակութիւններին եւ նրանց կեղտոտ ձեռքերով կատարած ժողովարարութեանը»:

Դաշնակցական «Հայրենիք»ը շարունակեց հանգանակութիւնը, ի նպաստ Երեւանի աղէտեալներուն, եւ միայն երեք ամսուան մէջ մօտ ութը հազար տոլար հաւաքելով, ղրկեց Երեւան, հեռագրով, Ամերիկեան Նպաստամատոյցին միջոցաւ: Իսկ Ռամկավարները իրենց ամբողջ ուժը շարժման մէջ դնելով, հազիւ յաջողեր են տասը հազար հաւաքել երկու տարուան մէջ, եւ անոր ալ կէսը՝ «կը փնտռուի» տակաւ ին...

Խե՛ղճ խնամիներ:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ վերջերս գացած գաղթականներու կացութեան մասին . —

Անցած տարուայ վերջին ամիսներուն Հայաստան եկան 4170 գաղթականներ, որոնց 371ը Պաղտատէն, 700ը Պոլսէն, իսկ մնացած 3199ը հոգին Յունաստանէն:

Գաղթականներէն անոնք որ արհեստաւոր կամ որակեալ բանուորներ են, հաստատուած են քաղաքները կամ այլուր, վարձու կամ ինքնուրոյն աշխատանք կատարելու. անոնք որ բարեկամներ ունին Հայաստանի մէջ, առժամապէս տեղաւորուած են անոնց մօտ՝ վերապահելով գարնան բնակավայր եւ հողամաս ստանալու իրաւունքը, իսկ մնացած 1600 հոգին այժմ կ՚ապրին Դավալու գիւղի շրջականները, կառավարութեան լայն օժանդակութեամբ:

Արազդայանի շրջանը տեղաւորուած այդ 1600 հոգին կ՚ապրին 25 նորոգուած տուներու եւ 56 մեծ ու փոքր վրաններու մէջ: Մեծ վրաններէն իւրաքանչիւրը մօտ 200 մարդ կ՚առնէ: Վրաններուն և տուներուն մէջ «Թախտ»եր և նստարաններ պատրաստելու համար արդէն գնուած է չորս վակոն ատաղձ: Գնուած է նաև քառասուն վակոն վառելափայտ: Գաղթականներու համար բնակարաններու շինութեան աշխատանքն արդէն սկսած է: Այս նպատակով գնուած է եօթը վակոն գերան եւ ատաղձ:

Գաղթականներուն սնունդ մատակարարելու հարցը վերջնապէս կանոնաւորուած է: Հիմնուած է առանձին փոխադրութիւն, որ Վէտի-Զայէն որոշուած ժամերուն ջուր կը հասցնէ: Ամանեղէն չունեցողները ստացած են զոլլեր: Բաշխուած են նաեւ վառարաններ, լամպեր եւլն: 150 գաղթականներ ձրի հաց կը ստանան: Դավալուի գործակցականը որոշ գումար է ստացած, մշտապէս ալիւրի պաշար պահելու համար: Գաղթականներու հետ եկած որբերէն 90 հոգի կ՚ապրին Արազդայանի շրջանը: Բոլորը պետութեան միջոցներով կը ստանան սնունդ եւ բազմաթիւ դիւրութիւններ:

Առողջապահական տեսակէտով, օգնութիւն ցոյց կուտայ Կարմիր Խաչի բժշկական կայանը: Յատուկ յանձնաժողովմը մը կը հսկէ մաքրութեան վրայ: Հիմնուած է բաղնիք մը: Տարափոխիկ հիւանդութիւններ չկան: Հիմնուած է նաեւ հիւանդանոց մը. որ առայժմ կը գործածուի իբրեւ ընթերցարան եւ ձեռագործի արհեստանոց: Երախաներու համար պատրաստուած է դպրոց մը ու կը յաճախեն 110 մանուկներ:

Գաղթականներու տեղաւորման համար կազմուած է 11 նոր գիւղերու կառուցման ծրագիր: Ըստ նախնական ծրագրի՝ 360 տան կառուցման համար կը պահանջուի 220 հազար րուբլի: Տեղաւորման եւ այլ աշխատանքներու ծախքերուն համար սահմանուած է 50 հազար րուբլի: Աշխատանքները պիտի սկսին գարնան: Գիւղերէն երկուքը այբիւրի ջուր ունին:

Վեց ինքնաշարժ արօր պիտի յատկացուի գաղթականներուն սահմանուած ընդարձակ հողամասերը մշակելու համար:

Բազմաթիւ գաղթականներ գործ գտած են Կախանովի ջրանցքին վրայ որմէ լիուլի պիտի օգտուին նոր գիւղերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՈՒՄԱՐՍԱՓԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Փետրուար 22 Թուակիր հեռագրէ մը կը տեղեկանանք Թէ՛ ձերբակալութիւնները եւ բանտարկութիւնները կը շարունակուին Հայաստանի մէջ: Մանրամասնութիւնները՝ նամակով:

Այս հինգերորդ լուրն է որ կը հասնի, հաստատելով դժբախտ իրականութիւնը: Եւ տակաւին կը սպասենք որ լուսաբանութիւն մը հաղորդեն Երեւանի և «Երեւան»ի մեծ ու պզտիկ չինովնիկները:

Ելմտական տագնապը

Ելմտական ծրագիրը ծերակոյտին առջեւ կը քննուի արդէն: Հակառակ Երեսփ. ժողովի երկար վիճաբանութիւններուն, ծերակոյտը խնդիրը կարճ կապեց: 23 հոգի խօսք ուզած էին. առաջին անգամ խօսեցաւ տեղեկաբեր Պ. Շէրօն, որ փոքրիկ ակնարկ մը նետեց վերջին տարիներու պիւտճէի բացին վրայ, որ 1920ին 20 միլիառ էր, իսկ 1925ին 1 միլիառ 345 միլիոնի իջաւ: «Միւս կողմէ նոյն ժամանակամիջոցին հասոյթի բնական եւ տեւական աղբիւրները 9,700 միլիոնէն 30 միլիառ 400 միլիոնի բարձրացան, իսկ ծախքերը, որ 1920ին 40 միլիառ էին, 1925ին 34 միլիառի իջան: Ներքին պարտքը 5 տարուան մէջ 20 միլիառ գեղչուեցաւ. ցաւալի է որ 1925ին 17ուկէս միլիառ ֆրանքի Թղթադրամ շրջաբերութեան հանուեցաւ: Հիմա ի՞նչպէս պէտք է հայթայթել մեզի պէտք եղած 5ուկէս միլիառը: Երեսփ. ժողովը միայն 1,600 միլիոնի հասոյթ քուէարկեց. մինչ կառավարութիւնը մեզմէ կը պահանջէ քուէարկել 3,285 միլիոնի զանազան տուրքեր, զորս Երեսփ. ժողովը մերժեց: Այս առթիւ սահմանադրական խնդիր յարուցուեցաւ անտեղի կերպով: Ծերակոյտը իրաւասու է քուէարկելու կառավարական ծրագիրը, որ արդէն Երեսփ. ժողովի բովէն անցած է: Պ. Շէրօն կոչ ուղղեց մէկ կողմ դնել կուսակցական կիրքերը եւ հայրենիքի շահը միայն նկատի ունենալ: Ծերակուտական Ռըպուլ իրաւասութեան խնդիր դրաւ, սակայն 9ի դէմ 291 քուէով մերժուեցաւ: Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկ: Ընդհանուր տրամադրութիւնն էր ընդունիլ կառավարական ծրագիրը:

Ամենոց խորհրդակցութիւններ

Օրուան խնդիրն է Գերմանիոյ մուտքը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Գերմանիա միեւնոյն ատեն անգամ պիտի ըլլայ Ա. Դ. Վարչական Խորհուրդին: Այս պարագան կը շարունակէ դժգոհութիւն պատճառել մասնաւորապէս լատինական երկիրներուն, և Լեհաստանը, Սպանիան, Պրազիլիան ալ կ՚ուզեն աթոռ ունենալ: Խնդիրը այնքան փափուկ հանգամանք առած է որ, Գերմանիա կը խորհի ետ առնել իր Թեկնածութիւնը: Խնդիրը պիտի վճռուի Մարտ 8ին: Զանազան դժուարութիւններ հարթելու համար, Շթրէզըման խնդրած է նախնական խորհրդակցութիւն մը կատարել Չէմպըլէնի եւ Պրիանի հետ, Ժընեւի մէջ: Գերմանիոյ վարչապետն ալ պիտի մասնակցի այս ժողովին: Կը հաւաստեն Թէ Գերմանիա ի հարկին պիտի համակերպի, եթէ միայն Սպանիա աթոռ ունենայ, բայց կը վախնայ որ անոր մասնակցութիւնը յառաջ պիտի քաշէ նաև Լեհաստանը: Այս վերջինը Սպանիայէն 6,000,000 բնակիչ աւելի ունի:

Գերմանիոյ հանրային կարծիքը շատ գրգռուած է:

Բողոք նոր տուրքերուն դէմ

Վաճառականները և խանութպանները կը շարունակեն բողոքի ցոյցեր կազմակերպել նոր տուրքերուն դէմ: Անցի օր 11րդ և 12րդ Թաղամասերու վաճառականներն ալ փակեցին իրենց խանութները: Քանի մը հազար հոգինոց միթինկ մը տեղի ունեցաւ ձմեռնային կրկէսին մէջ, եւ որոշուեցաւ հսկայ ցոյց մը կատարել Մարտ 3ին եւ փակել Փարիզի բոլոր վաճառատուները, ինչպէս եւ չվճարել տուրքերը, մինչեւ որ կատարեալ գոհացում տրուի:

Ֆրանսա եւ Ռուսիա կը բանակցին

Երէկ սկսան բանակցութիւնները Խորհրդային Միութեան եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն միջեւ, պարտքերու և առհասարակ տնտեսական խնդիրներու մասին:

Ինչպէս կը յիշուի, առաջին անգամ չէ որ փորձեր կը կատարուին այս մասին: Մինչեւ այսօր ալ, Ֆրանսա բացարձակ պայման կը դնէր որ Մոսկուա ճանչնայ ցարական պարտքերը: Երկար ձգձգումներէ եւ մասնաւոր խօսակցութիւններէ յետոյ, այժմ խնդիրը դրուած է հետեւեալ կէտերուն վրայ.—

1. Վճարել պարտքերու մնացորդները, ճշտելով անոնց գումարը, քանի որ պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին կնքուած պարտքեր կան: 2.— Հատուցում ընել Ֆրանսայի գործարանատէրերուն, որոնց գոյքերը գրաւուած են յեղափոխութեան հետեւանքով: 3.— Ռուսիոյ պահանջը՝ փոխադարձ հատուցման մասին, քանի որ Ռուսիա վնասուեցաւ ֆրանսական միջամտութեան հետեւանքով: 4.— Վարկ բանալ Ռուսիոյ, տնտեսական վերակազմութեան համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԽԱՂԵՐ ՈՒ ԴԱՒԵՐ

Գահիրէ

Նախընթաց թղթակցութեամբ պարզեցի Գահիրէի թեմական ժողովի վերակազմութեան պատրուակով սարքուած խաղերը եւ այս առթիւ կատարուած մերկացումները։

Միայն ապօրէն վիճակարկութիւնը եւ կամայականօրէն դադրեցուած երեսփոխաններու պարագան չէր, որ կը վրդովէր հանրային կարծիքը եւ մեր մամուլը։

Տարիներու ընթացքին կուտակուած գեղծումները եւ ապօրինութիւնները պարտկելու համար, «ազգ. իշխանութիւններ»ը որոշեր էին ընտրութիւնները կատարել խառն, մէկ անգամէն։ Այսինքն, կանոնական, հրաժարած եւ կամ մեռած երեսփոխաններու յաջորդները ճիշդ ժամանակին ընտրուած չըլլալով, առաջ եկեր էր կատարեալ անել մը, որուն ելք մը գտնելու համար իբրեւ թէ, փոխանակ զատ զատ ընտրելու, որոշեր էին իրար խառնել եւ մէկ քուէարկութեամբ ընտրութիւն կատարել։ Բայց, անկարելի ել.ք. տղմուտին մէջ իյնալէ ետ.ք, ամէն քայլ աւելի վտանգաւոր կը դառնայ եւ ամէն շարժում դէպի յառաջ, վերջնական խրումի, կորուստի կը տանի։ Մտքով ալ, օրէնքի առջեւ պատասխանատուութեան զգացումներով ալ անճարակ եւ ողորմելի մարդիկ, չէին նախատեսեր որ անկարելի էր ճշդել թէ խառն ընտրութեամբ մէջտեղ եկած երեսփոխաններէն որո՞նք կանոնական էին, տասը տարի պաշտօնավարելու իրաւունքով, որո՛նք մեռածներու յաջորդ եւ որոնք հրաժարեալներու յաջորդ։

Այս ապօրինութեան վրայ աւելցուցէ.ք ուրիշ մը, որ թագ ու պսակը կը կազմէ այս խառնիճաղանճ կացութեան։ Ատիկա «փոստա»ի դրութիւնն է։ Գիտէ՞ք ինչ է փոստային գործունէութիւնը, այս ծաղիկը, որ միայն եգիպտահայ ազգ. կեանքի աւազներուն մէջ կ'աճի։

Ազգ. Սահմանադրութեան 72րդ յօդուածը կը ճշդէ թէ ամէն քաղաքացի ինք «անձամբ» պիտի բերէ իր քուէն, բայց բացառիկ պարագաներու մէջ «պատճառաւ խ.ի.ք», եթէ չկրնայ գալ, ուրիշի մը հետ կը ղրկէ, ստորագրեալ նամակով մը։ Արդ, Գահիրէի ջոջերը ինչո՞ւ անհանգիստ ըլլան. «պատճառաւ խ.ի.ք», լսուած չէ՞ եւ այդ սահմանին մէջ չի՞ն իյնար թղթախաղը, «փօքեր»ը, գարեջուրի սեղանները, պառերն եւ պարերը, ինչո՞ւ քուէն չի ղրկել փոստով. թէ գիւղին կ'ըլլայ գործը, եւ թէ ազգ. պարտականութիւնն ալ կատարուած։ Գեռ աւելին. հարուստ են քուէտուները,— ռամկավար աղաբարիկները կը սկսին արդէն անոնց սեղաններուն շուրջը կամ սեմերուն առջեւ. իրենք պատրաստ են քուէն տանելու կամ ղրկելու «յօգնութիւն»ը ազգասիրաբար կատարելու. աղքա՞տ են,— պատրաստ են ազգային տուրքը վճարելու եւ ի հարկին սակարկելու քուէն։ Եւ վերջապէս, չէ՞ որ գործարաններ կան, որոնցմէ մէկը՝ Մելքոնեան, իր շէֆերովը ռամկավար է, եւ միւսներուն մէջ տեղաւորուած են մեծ ու պզտիկ շէֆիկներ, որոնք կրնան իրենց ազդեցութեամբը առատ հունձք կատարել։ Ալ չեմ խօսիր զանազան վաճառատուներու, Բարեգործականի դպրոցի եւ նման հաստատութեանց շրջանակներուն մասին, որոնց մէջ շնչող պաշտօնէութիւնը «Հացի» մղձաւանջին տակ կը պահուի, այնքան անարգօրէն։

Ազգ. սահմանադրական կեանքը ճանչցա՞ծ է այսպիսի սապաջէլական միջոց մը իր աւելի քան վաթսուն տարիներու ընթացքին։ Պիտի առարկէ.ք թէ այն ատեն ռամկավարները չկային. համաձայն եմ. բայց հարկ է սրբագրել այն թիւր կարծիքը թէ ռամկավար միտքը ընդունակ չէ ստեղծագործութեան. ո՞ր կուսակցութիւնը աւելի նուրբ եւ գործնական գիւտ մը ըրած է, քան հայ «ողջամիտ»ներու եւ այդ չքնաղ հաւաքածոն. անբարոյակա՞ն է պիտի ըսէ.ք,— իրենք ձեզմէ առաջ կ'անցնին եւ առաջնորդ սրբազանին իսկ բերնով կը յայտարարեն թէ հարկադրուած են, որովհետեւ «այլապէս դաշնակցականները կը շահին»։ Եւ ասիկա կ'ըսեն համեստ ձայնով, առանց կարմրելու։

Այս մերկ ո՛րեւէ մեծ ժողովուրդի համար անպատուաբեր օրինազանցութիւններուն առթիւ, դաշնակցական օրկանը, «Յուսաբեր» բուռն պայքար բացաւ, հրապարակ գնելով տեղիս ռամկավար սանդուխներով Առաջնորդարանին եւ իր գունաւոր ու անգոյն խամաճիկներուն դաւերն ու խաղերը։

Ռամկավար օրկանը, «Արեւ» որ Մելքոնեան գործարանի տնօրէն Հաճընեանի գրպանէն կը սնանի, պաշտպանողական քանի մը անճարակ փորձերէ ետ.ք, պերճախօս լռութեան մը մէջ իյնաւ։

Ճար չկար սակայն։

Եւ ահա, գեղեցիկ օր մը, Հոկտ. 27ին՝ նոյն թեմական ժողովը եւ Քաղաք. Ժողովը, իրենց սրբազան նախագահովը միասին, եկան յայտարարելու հասարակութեան թէ «սխալ» եղած է Յուլիս 7ի վիճակարկութիւնը, "թիւրիմացութեամբ,, կատարուած է, եւ տոմարներու քննութենէն պարզուեր է թէ վիճակարկութիւնը «արդէն» կատարուեր է, տարիներ առաջ, եւ թէ այս անգամ փոխանակ 7ի, 10 երեսփոխան պիտի ընտրուի։ Երեւակայեցէ.ք օրէնսդրական մարմին մը, անոր քով գործադիր իշխանութիւն մը եւ անոնց գլուխն ալ սահմանադրութեան գործադրութեան վրայ «հսկելու» կոչուած առաջնորդ մը որ «սխալեր» են, այսինքն «պէտք խապէր» են մնացեր նախապէս եղածներուն, եւ սահմանադրական հիմնական սկզբունք մը ոտնակոխ են ըրեր։ Այս հապուագիտ երրորդութիւնը, ուրեմն, կուգար յայտնելու հանրութեան թէ «մոռցեր» են թէ ե՛րբ ընտրուած է, օրինակ, Պօղոս Նուպար փաշան եւ երբ կը դադրի անոր պաշտօնը։ Եւ այս մոռացումը այնպիսի անձի մը հանդէպ, որուն առջեւ գիշեր ցերեկ խունկ կը ծխեն։ Եւ զարմանալին այն է, որ ոչ միայն ազգ. իշխանութիւնները չեն գիտեր թէ 15 երեսփոխաններէն ո՛րը երբ ընտրուած է կամ դադրած, այլ եւ երեսփոխանները իրենք ալ չեն գիտեր, թէ քանի տարի առաջ նստած են այդ աթոռներուն վրայ եւ ե՛րբ կը վերջանայ իրենց թագաւորութիւնը...

Անխնայ շարունակելով իր մերկացումները, դաշնակցական օրկանը ապօրէն հռչակեց թեմականի ներկայ եւ ապագայ կազմը, եւ դրաւ գլխաւորաբար հետեւեալ պահանջները.

1.— Թեմական Ժողովի ներկայ կազմը ապօրէն ըլլալով, հրաժարած նկատել նաեւ մնացեալ հինգ հոգին եւ ընդհ. ընտրութիւններ նշանակել։

2.— Ընտրութիւնները կատարել ազատ, ջնջելով փոստի դրութիւնը, որ հակասահմանադրական է եւ գեղծումի դուռ։

3.— Ազգ. տուրքը աւելի իրական ու շօշափելի դարձնելու համար ազգ. սնտուկին, քուէարկութեան չկապել, այլ գանձել այլապէս, մկրտութեան, ամուսնութեան, ճամբորդութեան եւ այլ առիթներով։ Այս կերպով վերջ կը տրուի նաեւ շահատակութեանց, եւ մեր ժողովուրդը չի զրկուիր իր սահմանադրական իրաւունքին գործադրութենէն։

4.— Ընտրական յանձնաժողովը կազմել կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէն։

Այս պահանջները յայնօրէն բացատրուեցան թերթին մէջ, եւ պատճառաբանուեցան, ըստ սահմանադրութեան։ Առաջնորդին հետ պաշտօնական տեսակցութիւններ եղան, եւ սակայն, ի զուր. համաձայնութեան բոլոր ջանքերը անցան ապարդիւն։

Այն ատեն, «Յուսաբեր» առաջարկեց Իրաւարար Ատեան մը կազմել եւ անոր վճռին յանձնել իր քննադատութիւնները, համաձայն Սահմանադրութեան։ Այս առթիւ կը տրամադրէր 100 եգիպտական ոսկի, ազգ. բարենպատակ ո եւ է հաստատութեան, եթէ Ատեանի վճիռը իրեն աննպաստ ըլլար. ասկէ զատ կը խոստանար իր պայքարը դադրեցնել, փոխարէնը պահանջելով միայն Ազգ. Առաջնորդարանէն, ըստ Սահմանադրութեան ընտրութիւններ կատարել։ Առաջնորդարանը լուռ մնաց. իսկ "Արեւ,, աջեւձախէն նալէ յետոյ հաւանեցաւ վերջապէս դատի նստիլ, փոփոխելով հարցերը։ «Յուսաբեր» չպնդեց իր առաջարկներու ամբողջութեան վրայ, չխրտչեցնելու համար։ Ընդունեց եւ ատեանը կազմուեցաւ ռամկավարներու առաջարկած ձեւով. 2ական չէզոք անձեր, իւրաքանչիւր թերթի կողմէ, որոնք պիտի ընտրէին իրենց նախագահը։

Յուշագրերու գլխաւոր հարցերը հետեւեալներն էին. «Յուսաբեր» կը պնդէր թէ Գահիրէի Թեմականի ներկայ կազմը ապօրէն է, որովհետեւ չէ գործադրած Սահմանադրութեան 49րդ յօդուածը. այսինքն, ըստ վիճակարկութեան չեն ընտրուած կանոնական, վախճանած եւ հրաժարած երեսփոխանները։ Այս պատճառաւ 10 տարիէն աւելի պաշտօնավարած երեսփոխաններ կան եւ ամբողջ մէքենականութիւնը ապօրինի է։

2.— Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքին դէմ է կանոնական, մեռած եւ հրաժարած երեսփոխանները մէկ անգամէն, խառն ընտրել. անոնք պէտք է զատ զատ ընտրուին, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ ճշդել թէ նորընտիր երեսփոխաններէն ո՞ր ո՛րու տեղ պաշտօն պիտի վարէ, կանոնականի՞ն, մեռածի՞ն թէ հրաժարածին։ Այս տեսակէտէն ուրեմն ապօրէն են նաեւ յառաջիկայ ընտրութիւնները։

3.— Ջնջել «փոստա»ի դրութիւնը, իբրեւ հակասահմանադրական։ Կարելի չէ օրէնքին հիմնական սկզբունքը, քուէն «անձամբ» բերելը՝ անտես առնել եւ բացառիկ, ուրիշի հետ ղրկելու պարագան՝ օրէնք դարձնել, այն պատրուակով թէ "պատճառաւ խ.ի.ք,, մը կայ հոն, որ փոստա չի նշանակեր, այլ հիւանդութիւն, սուգ եւ նման ծանր պարագայ մը։ Մանաւանդ որ նախընթացը կայ.-1923ի ընտրութեանց մէջ 908ը քուէտուներէն միայն 230ը անձամբ բերած էին, իսկ 678ը թղթատարով եւ ուրիշներու միջոցով ղրկած էին, ասոնցմէ ալ 134 քուէ ջնջուած են իբրեւ կեղծ, ընտրական յանձնաժողովին իսկ կողմէ։

4.— Ազգ. տուրքը քուէին չկապել, քանի որ Սահմանադրութիւնը չի պարտադրեր։

Ատեանը գործի ձեռնարկեց, բայց յանկարծ քաշուեցաւ, առանց վճիռ արձակելու։ Այս ելքը՝ ինքնին վճիռ մըն էր ի նպաստ պայքարող կողմին։ Եւ օրինազանցները ձեռնարկեցին պակսած երեսփոխանները լրացնելու, իսկ դաշնակցութիւնը հրապարակաւ «պօյքօթ» հրատարակեց այդ ընտրութեանց դէմ, կրթնած միշտ Ազգ. Սահմանադրութեան վրայ։ Արդիւնքը կ'իմացնեմ։ Չմոռնամ յիշելու որ, տեսակցութեան մը ընթացքին, Զաւէն Պատրիարքն ալ կը պարզէր ճիշդ այն տեսակէտները զորս կ'արծարծէին բողոքողները...

Ահա՛ գաղութ մը, որ կրնար հայ ժողովուրդի այս բախտորոշ շրջանին համար նիւթական եւ մտաւոր կեդրոն մը ըլլալ եւ համերաշխ գործունէութեան մը աղբիւրը, մինչ եղած է պառակտումի հովիտ մը, կարգ մը անհարազատ տարրերու եւ անձնապաշտ ու ամբարտաւան անհատներու խաղերովը, գլխաւորութեամբ Առաջնորդին։

·Գ· ԲԱԲԳԷՆ

Ի՞ՆՉ Է ՓՈԽՈՒԱԾ

«Մարտակոչ»ի մէջ կը կարդանք. (Թիւ 32).—

Համաձայն 1924ին. վիճակագրութեան, աշնանացանի եւ գարնանացանի համար գիւղացիները ցանած են 771 հազար տեսիատին հող ամբողջ Ատրպէճանի մէջ, մինչ երկիրը ունի երեք միլիոն տեսիատին հող։ Ցանուած է 627 հազար տեսիատին հացահատիկներու համար, 6 հազար տես. գետնախնձորի եւ այլ ընդեղէններու համար, 13 հազար տեսիատին այգիներու համար, 85 հազար տ. զանազան բոյսերու համար եւ 39 հազար տ. չալթուկի համար։

Ուրեմն 2 միլիոն 229 հազար տես. հող կը մնայ առանց մշակելու։ Գլխաւոր պատճառներն են ջուրի սակաւութիւնը, ժողովուրդի տնտեսական անապահովութիւնը, աշխատող ձեռքերու պակասութիւնը եւ այլն։

Ատրպէճանի կառավարութիւնը լուրջ ուշադրութիւն կը դարձնէ այդ հարցին, օգնելով գիւղացիներուն, նոր ջրանցքներ եւ գիւղատնտեսական դպրոցներ բանալով, գիւղատնտեսական գործիքներ ուղարկելով։ Այժմ կը մտածեն անտառներ հասցնել, կլիման փոխել եւ հողը օգտակար դարձնել, ջուրը առնելով Կուր գետէն։

ՈՎ ՈՐ ԴԷՄ ԿԸ ԽՕՍԻ — ԱՊՏԱԿ

Ատենէ մը ի վեր գէշ լուրեր կը պտտին Մուսոլինիի առողջական վիճակի մասին։ Առջի օր կը հաղորդուէր թէ երկու անգամ արիւնհոսութիւն ունեցեր է դիկտատորը։ Այս առթիւ հետեւեալ տողերը կը գրէ Մուսոլինիի թերթը, «առ որ անկ է» խորագրով.

— «Այն գոյժերը որ քանի մը օրէ ի վեր կը պտտին Մուսոլինիի առողջական վիճակին մասին, վայել են Հնդկաստանի մէկ բարբարոս գիւղին։ Բայց որովհետեւ մեր բարեկամները եւ ընդհանրապէս լաւատեղեակ կարծուած մարդիկ հաւատ կ'ընծայեն այդ տխմար լուրերուն, անհրաժեշտ է միջամտել եւ դաս մը տալ անոնց որ կը տարածեն այդ լուրերը։ Զոյգ մը շառաչուն ապտակ՝ պատուական դաս մըն է այդ կարգի մարդոց համար։ Պէտ.ք է վերջ տալ այս ննգամտութեան»։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ ՔՐԱՍԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջերս շատ գրուեցաւ Քրասինի մասին։ Ի՞նչ է պատահած նախկին Արտաքոմին (Արտաքին առեւտուրի կոմիսար). հիւա՞նդ է, հիւանդացուա՞ծ է։

Լուրջ հիմքեր կան ենթադրելու, որ հիւանդութիւնը քաղաքական է։ Այդ մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ փարիզի ռուսերէն «Վերածնունդ» թերթը, 23 փետր. թիւին մէջ։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

Յայտնի է որ Քրասին հեղինակն ու գլխաւոր բաժնետէրն է Լոնտոնի խորհրդային «Արքոս» ընկերութեան։ Միաժամանակ Քրասին խորհրդային ներկայացուցիչն էր Անգլիոյ մէջ եւ արտասահմանի պոլշեւիկեան գլխաւոր տնտեսական գործիչը։ Քրասին շուրջը հաւաքած էր «գործի մարդիկ» եւ անոնց միջոցով կը կատարէր իր ձեռնարկները։ Այդ «գործի մարդիկներէն» մէկն էր «Արքոս»ի նախկին վարիչ Ա. Քվեաթկովսկին, Քրասինի աջ բազուկը։

Քվեաթկովսկիի եւ Քրասինի ուրիշ օգնականներու ձեռքերէն կ'անցնէին անհաշիւ գումարներ. միլիոններու ապսպրանքներ կուտային անոնք անգլիական ու ամերիկեան դրամատէներուն եւ հսկայական տոկոսներ կը ստանային իրենց համար։ Չգոհանալով «օրինական» տոկոսներով՝ Քվեաթկովսկի եւ իր ընկերները կ'առնէին նաեւ մեծագումար կաշառքներ։

Քրասինի «գործի մարդոց» համբաւը շուտով հասաւ Մոսկուա եւ յաջորդական քննութիւններէ ետ.ք, Քվեաթկովսքի շտապով կանչուեցաւ Մոսկուա, ուր բանտ նետուեցաւ։ Քվեաթկովսկիին ներկայացուեցան կարգ մը ծանր ամբաստանութիւններ, թէ խոշոր կաշառ.ք ստացած է ամերիկեան Ն. եւ Ք. վաճառատուններէն, թանկարժէք մորթիներ ծախելու համար, թէ խորհրդային իշխանութեան համար վնասակար պայմաններ կնքած է եւ չարաչար գործածած է խորհրդային իշխանութեան վարկը, թէ ահագին գումարներ ծախսած է ներկայացուցչութեան համար եւ իր անունով մեծ գումարներ պահած է դրամատուններու մէջ։ Միաժամանակ Պէյքուն (նախկին Չէկան) յայտնած է, թէ իր կեանքը կը խնայուի, եթէ ամէն բան անկեղծօրէն խոստովանի։ Եւ ահա Քվեաթկովսկին իր կաշին փրկելու համար, ըրած է ջախջախիչ մերկացումներ՝ իր նախկին տիրոջ համար։ Քվեաթկովսկիի ցուցմունքները, որ կը բռնեն 45 էջ, գրի առած է արտակարգ քննիչ Լոմաշիծէն։

Քվեաթկովսկի խոստովանած է, թէ ինքը խոշոր գումար է ստացեր Նիւ-Եօրքցի դրամատէր Կ-էն եւ ուրիշներէ, բայց յայտնած է, որ այդ գումարը, մօտ 100,000 ստերլին, ստացած է Քրասինի գիտութեամբ ու համաձայնութեամբ։ Գեռ աւելին իբրեւ կաշառ.ք ստացուած դրամներու մէկ մասը տրուած է իրեն՝ Քրասինին։ Գալով մեծագումար ծախսեր ընելու մեղադրանքին, Քվեաթկովսկի, իբրեւ արդարացում, ըսած է, որ Քրասին ամէն ամիս կառավարական գումարներէն 5—10,000 անգլիական ոսկի կը ծախսէր իր վրայ՝ առանց հաշուելու այն խոշոր գումարները, որ կը վճարուէին Քրասինի ընտանիքի ապրուստին համար։

Քվեաթկովսկիի մերկացումները շշմեցուցիչ տպաւորութիւն ըրին Կոմկուսի վարիչներուն վրայ։ Ճիշդ է, Քրասին հինէն ի վեր յայտնի էր իբրեւ դրամասէր, բայց Մոսկուայի մէջ չէին կարծեր, որ այդքան առաջ կ'երթայ։

Քաղաքական Բիւրոյին անդամն անձամբ հարցաքննեցին Քվեաթկովսկին եւ համոզուելով ամբաստանութիւնները լուրջ ու հիմնաւոր, հարցաքննութեան ենթարկեցին եւ Քրասինը։ Ներկայացուած ապացոյցները այնքան բացայայտ էին, որ Քրասին հերքելու փորձ մը իսկ չըրաւ իր գլխուն հասած յանկարծական հարուածի մը ազդեցութեան տակ, ուշաթափ եղաւ եւ անդ վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ տուն։

Մասնաւորապէս խիստ կո զած էր Ստալինը։ Առաջարկուեցաւ Քրասինը պաշտօնանկ ընել այլ եւս Լոնտոն չղրկել. բայց կար խորհրդակցութիւններէ ետք Քաղաքական Բիւրօն որոշեց քայլը չառնել, վախնալով որ ամէն բան կը տարածուի եւ կուսը կը խայտառակուի։ միայն որոշուեցաւ, որ Քրաս հիւանդութեան պատրուակին ատեն մը պահուի Մոսկուայի մէ

Անոր հիւանդութիւնը, սակ շատ լուրջ ընթացք ստացաւ, ուշաթափումներն ու ջղաձգութ ները իրարու յաջորդեցին, բժիշկները կասկած յայտնեցին անոր կեանքի մասին։

Քրասինի առողջական վիճ մեծ յուզում առաջ բերաւ հ մայնավար պետերու մէջ։ Անոր անունով զանազան երկիրներու դրամատուններուն մէջ ի պահ ուած էին խոշոր գումարներ։ Ա պատ, Քրասին անդամ էր բազմ թիւ առեւտրական ընկերութիւն ներու, որոնց մէջ դրուած դրամագլուխները կը պատկանէին կոմ նիստական կուսակցութեան։ Այ պատճառներով Ստալին պահ դրաւ, որ Քրասին անմիջապէս քա ղաքական Բիւրոյի նշանակած ձին յանձնէ իր մօտ պահուած գու մարները եւ լիազօրագիր տայ արտասահմանի զանազան դրամա տուններու մէջ իր անունով դրու բոլոր դրամները, գոհարեղէնն եւ ուրիշ թանկարժէք իրերը փո խանցուին Կոմկուսի ներկայացու չին։ Քրասինի ձեռքէն առնուեց նաեւ «Արքոս»ի եւ շարք մը ու րիշ ընկերութիւններու արժ թուղթերը։ Քրասին երկար գի մադրութենէ ետ.ք, ստիպուեցա ամէն բան յանձնել Ստալին Ռիկօֆին եւ Քալինինին։ Իր անձ կան ծախքերու համար իրեն թո ուեցաւ 25,000 անգլիական ոսկ

Քրասինի առողջութիւնը կը թալով գէշցաւ։ Համայնավ պարագլուխները վախնալով, որ նոր մահը Մոսկուայի մէջ կրնա գէշ ազդել իրենց վարկին վրա որոշեցին շտապով ճամբու արտասահման, «բժշկուելու հ մար»։ Եւ հիւանդի խնամքն հսկողութիւնը յանձնուեցաւ քօվսկիին։

Ահա Քրասինի հիւանդութ բուն պատճառը։

Ի վարձատրութիւն կատար մերկացումներուն՝ Քվեաթկով փրկեց իր կեանքը։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Պոլիսէն Էնկիւրի երկաթու 23 ժամէն կը տանի։ Մարտ 1 սկսեալ հինգ ժամի խնայող թիւն պիտի ըլլայ եւ 18 ժամ պիտի կրնայ հասնիլ. բոլոր կ ռախումբերը պառկելիք եւ ճա շելիք վակօններ պիտի ունեն Ծրագրուած է Պոլիս-Էնկիւր ճեպընթաց մը հաստատել։ Ան տօլուի երկաթուղիին համար 25 վակօններ պիտի գնուին։ Հայդար փաշայի կայարանը, որ ընդ պատերազմին պայթումի մը հ տեւանքով վնասուած էր, վեր նորոգուած է։ Արտաքին մասին ն րոգութիւնն ալ շուտով կը վեր ջանայ։

«ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԳՌԵՀԻԿ Է»

Ուսումնասիրելու ատեն հին կնճռոտութիւնները մեր լեզուի շուրջ, որ վերջերս դարձեալ հրապարակ դրուած է, «Ապառամարտ» շաբաթաթերթին մէջ հանդիպեցայ Գ. Շիրվանզադէի յօդուածին։ Այդ յօդուածը կարդացի դժգոհ դէմքով։ Ու ցաւեցայ, այն ատեն, որ շաբաթաթերթին հրապարակութիւնը տեղ է տուեր այդ գրութեան։ Վերջապէս պէտք է Նորերը վճռականօրէն չմոռնան որ հին համբաւներու ստորագրութիւններուն վրայ շա՛տ է ցանուած ոսկի փոշին, եւ, որ հին «արժէքներու» տխմարութիւնները անանց հակակշիռի են մնացեր, ինչպէս ուրացուեր են Նորերու բողոքը, իրենց ժառանգորդի իրաւունքով։ Նպատակ չունիմ Նորի եւ Հինի խնդիր յարուցանել. բայց դառն ըլլայ թերեւս յիշել տեսնել նոր «կլիաներ», երբ գրականութիւնը, ուշ կամ կանուխ, երբեւ ժառանգական կալուած՝ Նորերու անանց հակակշիռի վերագնահատութեանը առարկայ դառնայ։

Վերապահելով առ այժմ իմ խօսք գրական ընդհ. գիտակցութեանը մասին Գ. Շիրվանզադէի, կը յուշատեսի մէջ կ'անցընեմ անոր հետեւեալ խօսքերը.—

«Իմ կարծիքով մտածել հայերէն, կը նշանակէ մտածել գռեհկօրէն» («Ապառամարտ», էջ 780)։ «Որոշելի չէ՞ր լինել, արդեօք մեր գրականութեան վիճակը, եթէ ժամանակակից հայ գրողը մի նուրբ բանաստեղծութիւն, վէպ կամ դրամա գրելիս մտածէր հայ ժողովրդի գռեհիկ լեզուով» (էջ 781)։

Այս խօսքերուն վրայ ինչ ալ ըլլայ ցանուի կամ գեղափոխել, մենք կը զգանք պժգալի ախտը։

Բայց, այժմ, մէկ բառ միայն ունիմ այս «հայ մտաւորականին» համար, —Ամօ՛թ։

Շ. Նարդունի

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ՁԵՌՔՈՎ

Կարդացի «Երեւան»ի մէջ մեր կարմիր աղբարիկներուն զրպարտութիւնները Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, — իբր թէ անոնք Մարսէյլի մէջ մատնութիւն ըրած ըլլան, ցոյց տալով ոստիկանութեան ձերբակալած շոգրելները։ Երբեւ իրազեկ եւ ականատես Մարսէյլի անցուդարձերուն, կը փութամ հաղորդել իրականութիւնը։

Երբ Յունվ. 31ի կիրակի առաւօտեան ընկեր Ահարոնեան հրաւիրուած էր բանախօսելու Պատանեկան Միութեան հանդէսին, որուն ինքս ալ ներկայ էի սինեմային մէջ, ոստիկանութիւնը գիտնալով որ Հայերը հանդէս ունին, եկած էր հսկելու կարգապահութեան։ Արդէն Ս. Գ. Հնչակեանները արթնցեր էին Թուրքիկով մը Ահարոնեանի դէմ։ Միեւնոյն ատեն մեր կարմրուկ աղբարիկները համար ու մէկ պոռոտախօսութիւններով կ'աղմկէին հրապարակը։ Բնականաբար ոստիկանութիւնը գիտէր այս ամէնը եւ պիտի հետաքրքրուէր իրենցմով։

Եւ իրենք զիրենք ծուղակը ձգեցին այդ խեղճուկրակ պատանիները։ Սինեմային դուռը քանի մը գաղտնի ոստիկաններ կը սպասէին, երբ չորս պատանիներ կը մօտենան անոնց, իրենց ձեռքը ունենալով Թուրքիկներ եւ կարծելով թէ Հայեր են, կուտան մէկ մէկ Թուրքիկ։ Ահա այսպէս յանցանքի վրայ բռնուելով, անմիջապէս կը տարուին ոստիկանատուն եւ կը հարցաքննուին, իրենց խոստովանութեամբ։ Մարսէյլի մէջ ամէն մարդ գիտէ այս պատահարութիւնը, եւ անոնք որ կ'ուզեն ամէն գնով վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը, պարզապէս ծիծաղ կը շարժեն եւ իրենց վայնասուններով «ռէքլամ» կ'ընեն։ Թող շարունակեն։

Մարսէյլ Գ.

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Ինչպէս գրած ենք, յառաջիկայ Յունիս 12ին պիտի տօնուի Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս Արքեպսկ. Մելիք Թանգեանի քառեակ յոբելեանը։ Այս առթիւ Թաւրիզի կեդր. յանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը, ուղղուած հայ ժողովուրդին.—

Ատրպատականի Հայոց ազգային մարմինների, հանրային հիմնարկութիւնների եւ արհեստակցական միութիւնների նախաձեռնութեամբ ներկայ 1926 թուի Յունիսի 12ին, Շաբաթ, Սբ. Ներսէս Հայրապետի տօնի օրը, Թաւրիզում մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ տօնուելու է Ատրպատականի Հայոց բազմաշխատ եւ վաստակաւոր Առաջնորդ Գեր. Տէր Ներսէս արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանի ազգային-հանրային գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը (1886—1926), որին զուգադիպում են նաեւ նորին Սրբազնութեան ծննդեան վաթսունամեակը (1866—1926), հոգեւոր կոչման քսանհինգամեակը (1901—1926) եւ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդական պաշտօնավարութեան տասնեւհինգամեակը (1912—1926)։

Տ. Ներսէս արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանը արդի հայ հոգեւորականութեան մէջ պատկանելի եւ պատուաւոր տեղ է գրաւում իր անցեալ եւ ներկայ բազմարդիւն եւ ժողովրդանուէր գործունէութեան մէջ։

Հայոց ազգային, գրական եւ ազատագրական շարժումների եռանդուն շրջանին, 1880ական թուերին — նա ժամանակակից հայ գաղափարական երիտասարդութեան գործունէութեամբ ոգեւորուած, դեռ քսան տարեկան երիտասարդ, նետւում է հանրային ասպարէզը, ազգին եւ հայրենիքին ծառայելու բուռն տենչանքով։

Ահա եւ նա իբր ուսուցիչ-դաստիարակ իր հայրենի Բռնակոթ գիւղում, «Ղարաբաղի Հայոց Թեմական» եւ «Բաքուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան» դպրոցներում։ Ամենուրեք նա հրապարակ է եկել իր եռանդուն, անձնուէր եւ բարեխիղճ գործունէութեամբ, նուիրուելով հայ մատաղ սերնդի դաստիարակութեան։

Այնուհետեւ նա ընդգրկում է հոգեւոր ասպարէզը, հանդիսանալով իբրեւ Հովիւ քաջ հայ ժողովրդի եւ Խաչի Մշակ հայ եկեղեցու։ Ահա եւ նա, ցիպար Հայ Հոգեւորական, որ միշտ եղել է ժողովրդի մէջ, ժողովրդի հետ, ապրել է նա դառն ու տխուր, ուրախ եւ երջանիկ օրերը եւ միշտ էլ մնացել է իր կոչման արժանի բարձրութեան վրայ, ամէն տեղ վայելելով յարգանք ու անսահման ժողովրդականութիւն։

[illegible] է բերել նաեւ հայ գրականութեան, հրապարակ գալով իբրեւ Գրագէտ-Հեղինակ, որը կարողացաւ արձանացնել Հայոց եկեղ. իրաւունքի պատմութիւնը. մանրակրկիտ, հմտալից եւ բարեխիղճ ուսումնասիրութեամբ։

Եւ վերջապէս նա աւելի եռանդով եւ անձնուիրութեամբ գործում է համաշխարհային պատերազմի ընթացքում, երբ Տաճկահայաստանում, Կովկասում եւ Ատրպատականում ստեղծուեց հայ գաղթականական կեանքը, ծանր պայմաններում։ Այստեղ էր, որ նա հանդիսացաւ իբր անձնազոհ, ժողովրդանուէր եւ հայրենասէր ազգային-հանրային գործիչ, որի տասնեակ տարիների յարատեւ գործունէութիւնն այնքան մեծ եւ գնահատելի նշանակութիւն ունեցաւ հայ գաղթականական կեանքում։

Հայ ժողովրդի աչքի առջեւն է կանգնած այսօր, նա հարազատ ու անձնուէր մի զաւակ, քառասուն տարուայ ազգային եւ հանրային մի գործիչ — Տէր Ներսէս Արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանը — ազգասէր, հայրենասէր, կրթասէր, շինարար եւ բազմավաստակ մի հայ հոգեւորական, որին վիճակուած է 15 տարի շարունակ վարել Ատրպատականի Հայոց Թեմական Առաջնորդութեան պատասխանատու պաշտօնը։

Ուստի կոչ ենք անում ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ գաղութների հոգեւոր վարչութիւններին, ազգային մարմիններին, հանրային կրթական եւ գրական հիմնարկութիւններին, կուսակցութիւններին, Հայ յարանուանութեանց, հայրենակցական միութիւններին, մամուլին, ազգային եւ գրական գործիչներին եւ մասնաւոր անձանց, որ արձագանգ տան մեր կոչին եւ իրենց բարոյական եւ նիւթական մասնակցութիւնը բերեն այս Յոբելեանի տօնակատարութեան։

Ատրպատականի Հայոց քսան եւ չորս ազգային, հանրային մարմինների և արհեստակցական միութիւնների ներկայացուցչական ընդհանուր ժողովից ընտրուած՝ ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ Նախագահ՝ կարապետ աւագ-քահանայ Մանուկեան, ատենադպիր՝ Հայկ Աճէմեան, գանձապահ՝ Խոսրով Աւագեան, Անդամներ՝ տիկ. Հեղինէ Փորժ, տիկ. Մարիամ Նազարբէկեան, Սմբատ Բուդաղեան, կարապետ Պիօնեան, Համբարձում Տէրունեան, Մարգար Յակոբեան, բժ. Ռուբէն Տէր Ստեփանեան։

ԾԱՆՕԹ.— Ա) ՍՐԲԱԶԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՐԻ ցանկութեամբ, իր Յոբելեանին նուիրաբերուած դրամական նուէրները, պէտք է յատկացուին ազգօգուտ եւ հանրային որ եւ է ձեռնարկի։ Ուստի «Յոբելեանական Կենտրոնական Յանձնախումբը» որոշել է նորին Սրբազնութեան Յոբելեանին նուիրաբերուած դրամներով, Ատրպատականի Ղարատաղ գաւառի մի հայաբնակ գիւղում, կառուցանել դպրոցական մի նոր շէնք «Մելիք-Թանգեան Դպրոց» անունով։

Բ) «Կենտրոնական Յանձնախումբ»ի հրատարակութեամբ, լոյս է տեսել Հայկ Աճէմեանի գրած՝ Սրբազան Յոբելեար Տէր Ներսէս Արքեպիսկոպոս Մելիք Թանգեանի ընդարձակ եւ պատկերազարդ կենսագրութիւնը, որ տպուած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան տպարանում։ Կենսագրական այդ գիրքը ամէն տեղ ձրիաբար բաժանուելու է հասարակութեան։

Գ) «Յոբելեանական Կենտրոնական Յանձնախումբը» խնդրում է իր մասնաճիւղերից, ազգային հիմնարկութիւններից, մարմիններից եւ միութիւններից, որ փութօրէն յայտնեն Յոբելեանին մասնակցելու ձեւի եւ եղանակի մասին։

Դ) Նամակներ, դրամ, նուէրներ, ուղերձներ, հեռագիրներ եւ այլն ուղարկել հետեւեալ հասցէին. «Յոբելեանական Կենտրոնական Յանձնախումբ» Թաւրիզ։

"Kenthandz" Tauris (Perse)

ՑԱՐԻՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ռուս արքայական գոհարեղէններու վաճառումը վերջացած է։ Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան խմբակներ իրարու հետ մրցումի ելած էին։ Ֆրանսացի գոհարավաճառներու խմբակ մը, որոնց մէջ են Պ.Պ. Ֆրէնկեան եւ Ֆրիտման, գնած է ցարուհիին ադամանդեայ նշանաւոր թագը, բազմաթիւ պսակաձեւ վարսակալներ, ապարանջաններ, 54 հազար քրատ զուտ ադամանդ, 80,000 քրատ զմրուխտ, եւ շափիւղայ, 603,000 տոլարին վճարելով։ Նոյն հաւաքածոյին համար Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները 375,000 տոլարին առաջարկած էին։

1919ԻՆ ԻՏԱԼԻԱ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷՐ ՎՐԱՍՏԱՆԸ

Իտալական ծերակոյտը գերագոյն դատական ատեանի վերածուած է, դատելու համար «Պանքա Իթալիանա տի Սքոնթօ»ի վարիչները։ Դատավարութեան ընթացքին խնդիր ծագեցաւ Իտալեւկովկասեան դրամատան մը (Banca Italo-Caucasica) հիմնարկութեան մասին։ Այս դրամատան նպատակը պիտի ըլլար դրամ հայթայթել Վրաստանի մէջ կատարուելիք զինուորական արշաւանքի մը։ Այս յայտնութիւնը ցնցող տպաւորութիւն առաջ բերած է ամբողջ Իտալիոյ մէջ։ Ո՛չ նախագահ Ճոլիթթի, ո՛չ ընդհ. դատախազը, ո՛չ ալ դատաւոր ծերակուտականները ոեւէ տեղեկութիւն չունէին այս խնդիրներու մասին։ Հարցաքննութեան ընթացքին հետեւեալ յայտնութիւնները եղան, ինչպէս կը պատմէ «Թան»ի թղթակիցը.—

Դէպքը տեղի կ'ունենայ 1919 ին։ Իտալիա խորապէս ազդուած էր Փարիզի մէջ իր ներկայացուցած պահանջներուն ցուրտ ընդունելութենէն։ Այն ատեն խնդիր եղաւ Պ. Օռլանտոյի հոգատարութիւն մը առաջարկել Վրաստանի վրայ, կերպով մը դարմանելու համար Սուրիոյ, Պաղեստինի եւ Միջագետքի հոգատարութիւնները, որոնք Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տրուած էին։ Շատ կը գովէին Վրաստանի հարստութիւնը՝ թանկագին մետաղի եւ քարիւղի կողմէն։ Պ. Օռլանտօ այնքան յուսախաբութիւններէ յետոյ, չուզեց մերժել ի յառաջագունէ եղած այս առաջարկը։ Խոհեմութեան համար Վրաստան դրկեց պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ ծերակուտական Քոնթիի։ Վերադարձին պատուիրակութիւնը նպաստաւոր տեղեկագիր տուաւ հոգատարութիւնը ընդունելու մասին։ Պատրաստուեցաւ զինուորական արշաւախումբ մը, հրամանատարութեամբ զօրավարի մը, սակայն դրամ չկար։ Հետեւաբար ստիպողական էր ստեղծել Իտալեւկովկասեան դրամատուն մը։ Պանքա տի Սքոնթօն է որ հայթայթեց անհրաժեշտ միլիոնները։ Այդ օրերուն Պ. Օռլանտոյի կառավարութիւնը տապալեցաւ։ Պ. Նիթթի վարչապետ եղաւ եւ հրաժարեցաւ վրացական հոգատարութենէն եւ իտալական զինուորական արշաւախումբէն, որ Վրաստանը Իտալիոյ առաջարկողներու գաղափարով, պոլշեւիզմը տապալելու սահմանուած ճերմակ բանակներու առաջապահը պիտի ըլլար։

«Թան»ի թղթակիցը կ'եզրակացնէ.— Ինչ որ ալ ըլլար Ռուսիոյ վարչաձեւը, Իտալիա միշտ կռիւի մէջ պիտի ըլլար անոր հետ, որովհետեւ ոչ մէկ ռուս կառավարութիւն պիտի հրաժարի Վրաստանէն։

«ԲԱՐԵԿԱՄ ԵՆՔ, ԲԱՅՑ»...

«Միլլիյէթ», Թուրք ազգայնականներու Պոլսոյ նոր օրկանը, խօսելով ռուսեւթուրք վերջին դաշնագրին վրայ, կը գրէ.—

— Մեր պատմութեան էջերը լեցուն են թուրքեւռուս պատերազմներով։ Այս արիւնալի դէպքերուն պատասխանատու ազգերը չեն, այլ Ցարերն ու Սուլթանները։ Մեր թշնամիները դարձեալ կը ձգտին Ռուսն ու Թուրքը իրար ձգել. նոյն իսկ ատեն մը բոլորը կ'ըսէին թէ Թուրքիա եւ պոլշեւիկ Ռուսիան երբեք չեն կրնար իրարու բարեկամ ըլլալ։ Մեր ռուս բարեկամները իրենք անգամ տրամաբանական կը գտնեն որ մենք հետապնդենք Թուրքիոյ մէջ կատարուած պոլշեւիկեան շարժումները։ Համայնավարութեան հակառակ ըլլալ Ռուսիոյ հակառակ ըլլալ չի նշանակեր երբեք։ Երբ մտածենք մեր երկրի պէտքերուն, մեր միջավայրի պահանջներուն, մանաւանդ մեր ընկերային եւ տնտեսական կեանքի պայմաններուն վրայ, դիւրութեամբ կը հասկցուի որ համայնավարութիւնը մեզի համար փորձանք միայն կրնայ ծնիլ։ Այսօրուան Ռուսիան համայնավարութիւնը ընդունած է իբրեւ ընկերային դրութիւն մը։ Մենք երբեք չենք կարծեր որ մեր բարեկամ Ռուսիան Թուրքիոյ մէջ համայնավարական հոսանք առաջ բերելու մասին կը մտածէ, ասոր համար ալ բնաւ մեր միտքէն չենք անցըներ թէ անիկա կրնայ ազդուիլ, երբ մենք հետապնդենք մեր երկրին մէջ գտնուող կարգ մը «սէրսէրի» համայնավարները։ Ռուսիա քանիցս եւ գործնապէս հաստատած է սա պարագան թէ ինչպէս որ մենք Ռուսիոյ մէջ համայնավար կառավարութիւն մը սկզբունքով կը ճանչնանք, այնպէս ալ մեր բարեկամ Ռուսիան Թուրքիոյ մէջ ազգայնական կառավարութիւնը եւ ազգայնականութեան սկզբունքը կ'ընդունի։ Խորհրդային Ռուսիոյ եւ Թուրք հանրապետութեան բարեկամութիւնը այս փոխադարձ հասկացողութեան վրայ հիմնուած է։

ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթէ մը ի վեր Լոնտոնի մէկ թատրոնին մէջ կը ներկայացուի հռչակաւոր գրագէտ Իսրայէլ Զանկուիլի մէկ խաղը, որ բուռն յարձակողական մըն է պոլշեւիկներուն դէմ։ Հանդիսականները հետ հետ կը հետեւին այդ իշխանութեան սարսափներուն, շնորհիւ այս խաղին, որ մեծ յաջողութիւն գտած է։ Վերջին ներկայացումը ամբողջովին վերապահուած էր Խորհրդարանի անդամներուն, եւ որ և եւ է տոմս չծախուեցաւ։ Պահպանողական երեսփոխան մը, խորապէս ազդուած, իր անձնական ծախքով վարձեր էր սրահը, որպէս զի իր բոլոր պաշտօնակիցները զայն տեսնեն։ Ներկայացումը տեղի ունեցաւ առանց միջադէպի, թէեւ բազմաթիւ երեսփոխաններ կային։ Իւրաքանչիւր արարի, անվերջ վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենային նրբանցքներուն մէջ, խաղին արժէքին մասին, այնպէս որ, երկու անգամ հարկ եղաւ վիճաբանութեանց վախճանին սպասել, յաջորդ վարագոյրը բանալու համար։ Ընկերվարական երեսփոխաններն ալ բաւական ազդուած էին։

ՄԶԿԻԹԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԱՊԱՍՏԱՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Քօնապատի մէջ բնիկ մը իր կնոջ գանկը ճզմեց մուրճով եւ ապաստանեցաւ մզկիթ մը, ուր քաղաքային իշխանութիւնները չեն կրնար ոեւէ մարդ ձերբակալել, սրբավայրին նուիրականութիւնը չեղծանելու համար։ Այս կերպով ոճրագործը կը խուսափի իր արժանի պատիժէն։ Հանրային կարծիքը կը պահանջէ որ քաղաքային իշխանութեանց թոյլ տրուի սրբավայրերը մտնել՝ ոճրագործները ձերբակալելու համար։ Կը պահանջուի նոյնպէս որ կին սպաննողները մահուամբ պատժուին, փոխանակ կրելու թեթեւ պատիժներ, հիմնուած պարսկական հին սովորութեան վրայ։

ՆՈՐ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

Միջագետքի մէջ բամպակի մշակութիւնը այնքան յաջող քայլ տուած է որ Փէնինսիւլըր էնտ Օրիէնթըլ շոգենաւային ընկերութիւնը լրջօրէն կը զբաղի Լոնտոնի եւ Պասրայի միջեւ ուղղակի սպասարկութիւն մը հաստատելու խնդրով։ Ծրագրուած է գետային նաւահանգիստ մը շինել Պարսից ծոցէն 60 մղոն հեռու։ Եթէ ընկերութեան ծրագիրը իրականանայ, Իրաքի հետ առեւտրական յարաբերութիւնները մեծապէս պիտի զարգանան։ Պասրա 270 մղոն միայն հեռու է Պաղտատէն։ Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ եւս փոխադրական միջոցները պիտի զարգանան, անմիջապէս որ Սուրիոյ մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատուի։ Ինքնաշարժով փոխադրութեան համար հետաքրքիր ծրագիրներ կազմուած են։

ՎԱՂԱՄԵՌ ՄԱՐԶԻԿԸ

Խոր կսկիծով մը, առջի կիրակի հողին յանձնեցինք Արտաւազդ Վարդանեանը, 22 տարեկան։

Շատոնց կը ճանչնայի զինքը, Նախապատերազմեան շրջանին, երբ դեռ կը յաճախէր Պէրպէրեան վարժարանը եւ Սկիւտարի Հ.Մ.Ը.Մ.ի կրտսերագոյն մէկ անդամն էր։

Բնիկ Սկիւտարցի, վառվռուն, յանդուգն պատանի մը, արդէն շատերուս վրայ ձգած էր ապագայ լաւ մարզիկի մը տպաւորութիւնը, մարզանքի եւ գնդախաղերու մէջ ցոյց տուած բացառիկ յատկութեամբ։

Զինադադարէն վերջ, Պոլիս եւ Սկիւտար երբ վերակազմուեցան մարզական միութիւնները, Արտաւազդ՝ ուս. Կեդր. վարժարանի, ինքն ալ եռանդով փարեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Զինադադարէն վերջ շատ առիթներ ունեցայ տեսնելու իր թափած ջանքերը, Սկիւտարի մասնաճիւղին մարզադաշտը յարդարելու համար։ Ինք իբրեւ խմբապետ մարզանքի եւ արիներու, կենդանի օրինակով կ'ապացուցանէր միութեան նշանաբանը, «Բարձրացիր, Բարձրացուր»։

Երեք տարի առաջ ինքն ալ հայ երիտասարդներու հոսանքին հետ կը քշուէր Փարիզ։ Ինքնատիպ տղայ, ամբողջ այդ երեք տարուան մէջ, հեռու աշխարհիկ հաճոյքներէ, գրեթէ ճգնաւորի մը պէս ապրեցաւ, անընդհատ աշխատելով։ Ցերեկները կը տքնէր գործարանին մէջ, իսկ գիշերները յաճախ կը լուսցնէր փորագրութեան արհեստը սորվելու համար։

Գիշերային աշխատութիւնները ընկճած էին զինքը. յոգնած ու ծիւրած երեւոյթ մը ունէր. ու օր մը զինքը գտանք հիւանդանոցին մէջ, գրեթէ անճանաչելի, իր մարզիկի կերպարանքէն շատ բան կորսնցուցած։ Պնդերակային հիւանդութիւն մը գտնուած էր զինքը եւ քանի մը օր վերջ արդէն մահուան լուրը կ'առնէինք...

Այսօր ամէն Սկիւտարցի երիտասարդ եւ բոլոր մարզիկները յուզումով կը պահեն իր յիշատակը։

Ս. Ռ.

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ — Օր. Տիրուհի Զատուրեան առաջիկայ Ապրիլ 24ին պիտի տայ իր նուագահանդէսը եւ կը խնդրէ բոլոր կազմակերպութիւններէն որ նկատի ունենան այդ թուականը։

Մոսկուա իբրեւ սկզբունքի խնդիր դրած էր սա կէտը թէ յեղափոխութիւնը ջնջած է ամբողջ հանրային պարտքը եւ թէ այդ պարտքը կնքուած է ցարական իշխանութեան շահուն համար։ Բայց, անկէ ի վեր, տրամադրութիւնները բաւական բարեփոխուած են եւ Ռուսիա պատրաստ է որոշ զիջումներ ընելու, պայմանաւ որ փարկ ստանայ։

Հաւանաբար բանակցութիւնները երկար տեւեն։

«Թաքսի»ներու նոր սակագինը

Թաղապետական ժողովը հետեւեալ կերպով որոշեց թաքսիներու նոր սակագինը.— Սկզբնական գին 400 մեդրի կամ 3 վայրկեան սպասման համար՝ 1 ֆրանք (փոխանակ 75 սանթիմի), 200 մեդր յաւելուածական ճամբու կամ մէկ վայրկեանի համար՝ 25 սանթիմ (փոխանակ 20ի)։ Գիշերուան ժամը 11էն մինչեւ առտուան 6ուկէս՝ գիները պիտի կրկնապատկուին։ Փարիզէն դուրս ելլելու տուրք՝ 1 ֆրանք. Փարիզի դուռներէն դուրս ելլելէ յետոյ վերադարձի գին՝ քիլոմեդրի վրայ 1 ֆր. 25, Օթէօյլի ձիամարզարանը տանելու համար՝ 4 ֆրանք, Լօնշան՝ 6 ֆրանք։ Գալով ծրարներուն՝ իւրաքանչիւր ծրարի համար 1 ֆրանք, առաւելագոյն 3 ֆրանք։

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

Պոլսոյ Հրեաները ճգնկոտ կ'ըլլան ապացուցանելու համար թէ հաւատարիմ հպատակներ են Էնկիւրիի եւ թէ Քրիստափոր Քոլոմպոս չի կրնար այդ հաւատարմութիւնը պաղեցնել։ Խախամապետարանի մէջ արտակարգ ժողով գումարեր են Հրեաները եւ որոշեր են Պոլսոյ կուսակալին դիմելով պարզել Թիւրիմացութիւնը։ Որոշուած է նաեւ Հրեայ պատուիրակութիւն մը ղրկել Էնկիւրի, մէկը Հրեայ համայնքին, միւսը Պէնէպէրիթ ընկերութեան կողմէ։ Համալսարանի դասախօսներէն Հրեայ Ա. Կալանթի թուրքերէն թերթերուն մէջ նամակ մը հրատարակելով կը հերքէ թէ Հրեաները հեռագիր ղրկած ըլլան սպանիական կառավարութեան։ «Ճիւմհուրիյէթ» սոփեստութիւն կը նկատէ այս նամակը։

Իզմիրի Խախամապետն ալ հեռագիր մը ղրկած է Էնկիւրի, հերքելով այն լուրը թէ Իզմիրի Հրեաները իրենց հաւատարմութիւնը յայտնած են Սպանիոյ Թագաւորին։ Միւս կողմէն Էնկիւրիի 700 Հրեայ երեւելիները, հարկ տեսեր են հեռագրով մը իրենց ատելութիւնը յայտնել խնդրոյ առարկայ 300 ապերախտ Հրեաներուն եւ պահանջել որ այդ ստորին արարածներուն ինքնութիւնը երեւան հանուելով մեծ պատիժներու ենթարկուին։ «Այդ 300 ապերախտները թող գիտնան թէ մենք իրենց պէս ապերախտ չենք եւ հաւատարիմ ծառաներն ենք կառավարութեան։ Մենք թուրք ենք, թուրք պիտի ապրինք և թուրք պիտի մեռնինք»։

Ոստիկանութիւնը սկսած է քննութիւն կատարել այս խնդրին մասին։ Խախամապետարանն ու Հրեայ հարուստները այն կարծիքը ունին եղեր որ այս միջադէպը Հրեաներուն դէմ կազմակերպուած դաւադրութիւն մըն է։ Պոլսոյ հարուստ Հրեաները պատրաստակամութիւն յայտնած են անհրաժեշտ ամէն զոհողութիւն ընել, Հրեաներուն վարկը վերահաստատելու համար։

Խախամապետ Պէճարանօ էֆ. հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է Հրեաները թրքացնելու խնդրին շուրջ.

— Հրեայ հասարակութեան համար այլեւս առանց ժամանակ կորսնցնելու թրքանալու վայրկեանը հասած է։ Թուրքիոյ մէջ 72,000 Հրեայ կայ, որոնց մեծ մասը առեւտուրով կը զբաղի։ Այս երկրին մէջ չկայ ոչ մէկ խելացի Հրեայ, որ քաղաքականութեամբ պարապի։ Մեր դպրոցներուն մէջ ներկայիս 6000 երկսեռ աշակերտ ունինք, որոնց թուրքերէն դասաւանդութեան մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայենք։ Հրեաները բոլորովին թրքացնելու գործը կը շարունակուի ծրագրի համաձայն։ Հրեաները մեծ գոհունակութեամբ ընդունեցին այս մասին կառավարութեան տուած որոշումները։ Արդէն աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ Հրեաները նոյն դրութիւնը կը կիրարկեն։ Ես ժամանակին Ռումանիոյ Խախամապետ էի, կառավարութիւնը ռումաներէնի դասաւանդութիւնը պարտաւորեց եւ 15 տարուան մէջ այն տեղի Հրեաները ռումանացան։ Այսուհետեւ Թուրքիոյ մէջ ալ բոլորովին պիտի թրքանայ հրեայ երիտասարդութիւնը, որուն միակ մտածումն է հաւատարիմ մնալ երկրին։»

Շուտով կարգը կուգայ Հայերուն։

Շաքարի տագնապը

Շաքարի տագնապը կը շարունակուի Պոլսոյ մէջ։ Էնկիւրի հրահանգած է որ մենաշնորհի վարչութիւնը մաքսատուն հասած շաքարները գնելով հրապարակ հանէ։ Նոյնպէս հրաման եկած է հազար թոնօ շաքար գնելու շուտով։ Ցանձնումը պիտի կատարուի Մարտ 26ին, անպէս որ դեռ ամիս մը Պոլիս առանց շաքարի պիտի մնայ։ Թուրքիա տարեկան 7000 վակոն շաքար կը սպառէ։ Մաքսատան մէջ 250 վակոն շաքար միայն կայ. ատոնք հրապարակ հանուելու պարագային իսկ եղած շաքարը 10 օր միայն պիտի բաւէ։ Շաքարի, հէլվայի, լօքումի գործարանները շաքարի չգոյութեան պատճառաւ գործերը դադրեցուցած և մօտ 300ի հասնող բանուորներ ճամբուած են։

Մենաշնորհի դրութեան պատճառաւ, կը վախցուի որ մօտ օրէն Պոլսոյ մէջ քարիւղի տագնապ ալ տիրէ։ Ելմտական գործավարութիւնը նուազուրդի դրած է 12,000 թոնօ քարիւղ և 3000 թոնօ պէնզին։

Անուղի առկած էյֆէլի տակէն

32 տարեկան օդանաւորդ սպայ մը՝ Լէօն Քօլօ, սինէմայի ընկերութեան մը հետ գրաւի մտած էր՝ օդանաւով Էյֆէլի աշտարակին տակէն անցնելու համար։ Փորձը տեղի ունեցաւ աջի առտու ժամը 9,30ին։ Սինէմայի լուսանկարիչներ եւ հետաքրքիրներու բազմութիւն մը խռնուած էր Շան տը Մառսի հրապարակը։ Քօլօ իր օդանաւով անցաւ աշտարակին տակէն անվտանգ. օդը մշուշոտ էր, որով երբ դէպի վեր կը բարձրանար, օդանաւը բախեցաւ Էյֆէլի անթել հեռագրի մէկ պարանին և վայրկեանաբար վար իյնալով բռնկեցաւ։ Օդանաւորդը ողջ ողջ այրեցաւ և ածխացաւ։

Ներքին նախարարն ու Փարիզի ոստիկանապետը դէպքին վայրը երթալով իրենց յարգանքը մատուցին դժբախտ սպային, որ մեծ պատերազմին մեծ ծառայութիւններ մատուցած է, երեք անգամ վիրաւորուած է և շքանշաններ ստացած։

Քօլօ այս փորձին համար գրաւի մտած էր և պիտի ստանար 5000 ֆր. Ամերիկեան սինէմայի ընկերութենէ մը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին դասախօս՝ ընկ. Ռ.

13 Rue de Londres։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ուսանողական Միութեան ճերթական դասախօսական ժողովը՝ 1 Մարտ Բշ. գիշեր ժամը 8'30ին Ֆլօրիայի սրահին մէջ։ Դասախօս ընկ. Ռ.։ Մուտքը ազատ է բոլոր կուսակցական ընկերներու համար։

ՌՈՍՏՈՄ Ա. Միութեան Հերթական ընդհ. ժողովը՝ վաղը շաբաթ փետր. 27 ժամը 9ին։

131 Fbg. du Temple.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը կիրակի 28 Փետր. ժամը 9ին 7 Բլաս տիւ Փոնի սրճարանին վերնայարկը։ Պիտի խօսի ընկ. Ճ.։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ճիշդ ժամանակին ներկայ ըլլալ։

«ԶԱՓԱՀԱՍ Որբերու միութեան» ընտանեկան թէյասեղանը տեղի պիտի ունենայ 28 փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ (61 Rue Mr. le Prince. Métro St. Michel)։

Անդամները եւ համակիրները դիւրութեան համար կրնան «Ընի» ճաշարանէն հայթայթել իրենց տոմսերը։ Գին 5 ֆրանք։

ԿԷՅՎԷԻ հայրենակիցները, ստիպողական խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին, Մարտ 7ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Ղ. Զափարեանի ճաշարանը։

36 Rue Poleanceau. Métro Barbès Rochechouart կամ Chateau Rouge.

ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեզի կը ծանուցեն թէ 1926 Յունուար 28ին կազմուած է Փարիզի հայ երիտասարդաց երկսեռ միութիւնը որ պիտի հետապնդէ կրթական եւ բարեսիրական նպատակներ։ Միութիւնը հաստատուած է ոստիկանութենէն թիւ 164,185 պաշտօնագրով։ Առժամեայ վարչութեան անդամներն են, պ. պ. Նշան Գամէրեան՝ Ատենապետ, Հրանդ Թերզեան՝ Բ. Ատենապետ, Սարգիս Զամպաքճեան՝ Ատենադպիր, Տիկին Ֆէռնանտ Զամպաքճեան՝ Բ. Ատենադպիր, Զարեհ Շահինեան՝ գանձապահ, Տոքթ. Ա. Տէր Անդրէասեան՝ Հաշուեքննիչ, Զարեհ Ասլանեան, Մելքոն Քէսպապճեան, Սարիմ Մագսուտեան, Խորհրդատու։

Այս առթիւ բոլոր հայ երկսեռ անհատները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ ընդհ. ժողովին որ կը գումարուի այսօր 26 փետր. ժամը 8,30ին, քաֆէ Բօշէի սրահը, 128 Boulevard St. Germain. Մէթրօ Օտէոն։ Օրակարգ.— Ծրագիր կանոնագրի ընթերցում եւ առժամեայ վարչութեան ճանաչումը։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՄԱՆԻ Ենթակոմիտէն կը խնդրէ բոլոր այն ենթակոմիտէներէն, որոնք տոմսեր ստացած են ողբացեալ Ս. Խանչերլեանի շիրիմին ինպաստ կազմակերպուած վիճակահանութեան համար, անմիջապէս իրենց վերադարձնել տոմսերը, եթէ չեն սպառած, իսկ եթէ սպառած է, ղրկել փոխարժէքը մանդաւօլթով։ Շիրիմը դեռ չէ աւարտած։ Հասցէ՝

S. Bilali 28 rue Bistour, Romans

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱ ՍԷՅՆ, Ե. Թ.— Ստացանք հինգ բաժնեգինը։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Ա. Թ.— Ստացանք 50 ֆրանք։ Հաշիւը փակուած է։

ԼԸ ՄԱՆՍ, Ս. Մ.— Ստացանք նոր բաժանորդին դրամը։ Ղրկուեցաւ։

ԼԻՕՆ, Ն. Պ.— Ստացանք վճարումը։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Պ. Ս.— Բաժանորդագրութիւնը սկսած է Հոկտ. 1էն։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Թ.— Հաճեցէք հաղորդել ձեր նախորդ հասցէն։

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ, Մ. Մ.— Ստացանք 90 ֆրանք։ Կը խնդրուի լրացնել մէկ սղերկէնը։

ՊՕԼԷՆ, Մ. Գ.— Ստացանք 105 ֆրանք եւ գրքի փոխարժէքը։

ՊՈՒՏՕ, Ա. Բ.— Ստացանք 53.60 ֆրանքը եւ գրքի փոխարժէքը։ Ցանձնուեցաւ հասցէին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յ. Աղապապեան՝ կը փնտռէ Հօրեղբօր կինը Բրաբիոնը իր զաւակներով՝ Գիրենիկ, Մարի, Մէհրուպէ, Արշալոյս, որոնք Մարսէյլի Camp Oddoն էին։ Մարին ամուսնացած էր Քերովբէ Առաքելեանի հետ։

Իմացնել՝ Յովհաննէս Աղապապեանի 67, rue Afrodites, Salonique.

Բերիկ Մշոյ Զխարէթ գիւղացի Արամ Տէր Ներսէսեանը (Հալայստան) կը փնտռէ իր եղբայր Վարդան Տէր Ներսէսեանը, որ մինչեւ 1920 Պոլիս կը բնակէր (Զաքմաքճըլար Օննիկ Արզումանի տպարանը)։

Տեղեկացնել Լեւոն Տօնիկեանի, «Յառաջ»ի հասցէով։

Տիկին Մաննիկ Գուզուեան կը փնտռէ իր զաւակը, Ղեւոնդ Գուզուեանը, որ 3 տարիէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի (Պոլսէն մեկնած)։ Տեղեկացնել Նիկողոս Փիլիճեանի, Պասիրէթ խան թիւ 1, Կ. Պոլիս։

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	260[illegible]
» II	»	180[illegible]
» III	»	172[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Cré[illegible]

80, Rue Lafay[illegible]

Le Gérant : H. TEURNI[illegible]

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (1[illegible]

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
28
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1926

28 FEVRIER 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 91 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Երէկ, — վեցերորդ աղբիւրն ըլլալով — ստացանք նոր նամակ մը, որ կը հաստատէ Հայաստանի մէջ կատարուած ձերբակալութեանց լուրը, աւելցնելով թէ կալանաւորներուն թիւը 700ը կ'անցնի, եւ թէ մեծ մասը ուսանողներ են:

Ընթերցողները գիտեն թէ ինչ պաղարիւնութեամբ — և վերապահութեամբ — արձանագրեցինք այս անխմանալի հալածանքին լուրերը, միշտ սպասելով լուսաբանութեան մը: Առաջին անգամ հեռագիր մըն էր, Յունուար 21ին, որ կը հաղորդէր ձերբակալութիւնները: Զուգեցինք անապարել, եւ սպասեցինք մինչեւ Փետրուար 12, երբ կը հասնէր մեր Թղթակցին առաջին տեղեկութիւնը, Յունուար 30 թուակիր: Մէկ օր յետոյ, միեւնոյն ատեն հասան երկու նամակներ, Յունուար 29 թուակիր, տարբեր աղբիւրէ: Յետոյ ստացանք անհատական նամակ մը, որ աւելի լայն տեղեկութիւններ կու տար. իսկ առջի օր, Փետրուար 22 թուակիր հեռագիր մը կը հաստատէր թէ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Թղթակիցը կը խոստանար նամակով հաղորդել մանրամասնութիւնները: Վեցերորդ հաստատումը յիշեցինք քիչ վերը:

Այդ լուսաբանութիւնները շատ լաւ կրնար տալ մեր հարեւան թերթը, իբրեւ Երեւանի աչքի լոյսը: Չի բաւեր անդադար փող ու թմբուկ զարնել եւ աճուրդի հանել եղած-չեղած բարիքները: Պէտք է արիաբար հաղորդել նաեւ գէշ լուրերը, տալ իրականութեան պատկերը: Մէկ հրամանի վրայ 6—700 հայրենակիցներու ձերբակալումը ոչ շիշ մը գինիի գողութիւն է, ոչ ալ տանիքէն վար իյնալու արկած մը, որպէս զի կարելի ըլլար զանց առնել: Եթէ Երեւանի, Թիֆլիսի և Բագուի թերթերը լռութեան դատապարտուած են, այդպէս պէտք չէ ըլլայ արտասահմանի մէջ, այն ալ օրկանի մը համար որ կը սիրէ "անկուսակցական„ հռչակել ինքզինքը: Միայն լուրին հրատարակութիւնը թունդ հանեց "Երեւան„ի ջիղերը, մինչ ամբողջ իրականութիւնը ոչ իսկ լուրջ հետաքրքրութեան կ'արժանանայ: "Մեր գիտցածով ոև է դէպք չէ պատահած Անդրկովկասի մէջ որ տեղի տուած ըլլար այդ ձերբակալութիւններուն»: Ուրիշ տեղ փորձեցէք այդ աճպարարութիւնը, որ Պապը Ալիի հռչակաւոր հերքումներն ալ կը գերազանցէ, և շեշտակի պատասխանեցէք մեր հարցումներուն, լուսաբանեցէք հանրութիւնը և ապացուցէք թէ սուտ կը խօսին մեր յիշած աղբիւրները, և բոլորը խօսք մէկ ըրած են, մեզ խաբելու կամ ձեզ վարկաբեկելու համար:

Մինչեւ ամէն միջոց ունին ճշմարտութիւնը հասկնալու և գրելու, տակաւին կը շարունակեն անպատկառ, տմարդի ձեւեր առնել այս ողբերգութեան հանդէպ, և խոյս տալ բուն հարցէն: Առաջին անգամ, կը պահանջէին որ կալանաւորներու անուններ յիշենք: Այս անգամ, երբ մէջտեղ դրուած են արդէն հեռագիր և նամակ, իրենց թուականներով և քաղուածքներով, կը հարցնեն "Ո՞ր քաղաքէն ստացուած են հեռագիրն ու նամակները„: Ապրի՛ք: Այս տեսակ հարցումներուն պատասխանը՝ պարկեշտ մարդոց միայն կրնանք տալ:

Երէկ ուսազգէտ բարեկամ մը կը պատմէր թէ՝ ռուսական "Տնի„ թերթը հաղորդելով ձերբակալութեանց լուրը, զայն կը կապէ խորհուրդներու ընտրութեանց հետ: Զենք գիտեր: Վեց աղբիւրէ հասած առաջին լուրերուն մէջ, ո՛ր եւ է պատճառ յիշուած չէ, ուստի եւ կը զգուշանանք ենթադրութիւններէ: "Երեւան„ նորէն պատի պատ զարնուելով կը տրամաբանէ՝ —թէ "զանգուածային ձերբակալութիւն կրնայ ըլլալ միայն դաշնակ-մենշեւիկ հակայեղափոխական շարժումի մը առթիւ„: Շատ լաւ կը հասկնանք "չինովնիկ„ի այս հոգեբանութիւնը. նոր փաստերու պէտք չունինք: Ճէմալ փաշայի սպանութեան պարագան բաւական բան սորվեցուց: Միայն թէ՝ քսութիւնները բան չեն ապացուցաներ: Դաշնակցութեան կողմէ դաւադրութիւն՝ չկայ. "դաշնակ-մենշեւիկ„ դաւադրութիւն՝ երբեք: Ձերբակալութիւնները կատարուած են ամբողջ Անդրկովկասի մէջ: Պատճառներ փնտռելէ առաջ, կը պահանջենք որ լուսաբանէք հանրութիւնը: Կարեւորը՝ այս է: Նախ լուրը տուէք. յետոյ պատճառներն ալ կը հաղորդէք: Երկուքը մէկ ալ կրնաք ընել, եթէ ուզէք, եւ արդէն շատ ուշ մնացիք:

Որքան տեւէն այս չարաշուք լռութիւնը կամ անճարակ ձեռնարկութիւնները, այնքան պիտի վարկաբեկուին Հայաստանի վարիչները:

Լուսաբանեցէ՛ք, ժամ առաջ, և առանց դիւանագիտական ճամարտակութիւններու:

Եթէ հայրենիքը անկախ և ազատ չէ, դժբախտաբար, հակառակ բոլոր թխածոյ ուղերձներուն, գոնէ դուք անկախ եղէք այստեղ, արտասահմանի մէջ, և հրապարակ դրէք ինչ որ գիտէք այս ընդվզեցուցիչ դէպքին առթիւ: Ուրանալով, ծամծմելով, գալարուելով դատ չի շահուիր: Այո կամ ոչ. —կա՛մ հաստատեցէք, կամ վճռապէս հերքեցէք, եթէ վստահ էք ձեր "գիտցած„ին վրայ: Ուրիշ ելք չունիք:

Ահաւասիկ թանկագին առիթ մը, ձեր "Հայաստանեան„ յաւակնութիւնը ապացուցանելու:

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ 1925ԻՆ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն 1925ին Հայաստանի 9 գաւառներուն մէջ հետեւեալ ծնունդները, մահերը, ամուսնութիւնները, և ապահարզանները արձանագրուած են.—

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԱՒԱՌ ԵՒ ՔԱՂԱՔ.— Ծնած են 7986 հոգի, որոնց 4185ը տղայ, 3801ը աղջիկ: Մեռած են 2812 հոգի, որոնց 1480ը այր, 1362ը կին: Ամուսնացած են 2050 եւ ամուսնալուծուած 198 զոյգ:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 5612 հոգի, որոնց 2946ը տղայ, 2666ը աղջիկ, եւ մեռած են 2220 հոգի, որոնց 1150ը այր, 1070ը կին: Ամուսնացած են 1045 եւ ամուսնալուծուած 36 զոյգ:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 9348 հոգի, որոնց 4838ը տղայ, եւ 4490ը աղջիկ: Մեռած են 2757 հոգի, որոնց 1475ը այր, 1282ը կին: Ամուսնացած են 1637 եւ ամուսնալուծուած 75 զոյգ:

ՓԱՄԲԱԿ—ԼՈՌԻԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 5344 հոգի, որոնց 2863ը տղայ, 2681ը աղջիկ: Մեռած են 1456 հոգի, որոնց 774ը այր, 682ը կին: Ամուսնացած 1013, ամուսնալուծուած 72 զոյգ:

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 3322 հոգի. որոնց 1714ը մանչ, 1608ը աղջիկ: Մեռած են 847 հոգի, որոնց 413ը այր, եւ 404ը կին: Ամուսնացած են 341, ամուսնալուծուած 21 զոյգ:

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԻՏԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 4727 հոգի, որոնց 2489 մանչ, 2238ը աղջիկ: Մեռած են 1832 հոգի, որոնց 956ը այր, 866ը կին: Ամուսնացած են 961, ամուսնալուծուած 45 զոյգ:

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 1686 հոգի, որոնց 880ը մանչ, 806ը աղջիկ: Մեռած են 421 հոգի, որոնց 204ը այր, եւ 217ը կին: Ամուսնացած են 230, ամուսնալուծուած 20 զոյգ:

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 2270 հոգի, որոնց 1430ը տղայ, 1340ը աղջիկ: Մեռած են, 939 հոգի, որոնց 480ը այր, 459ը կին: Ամուսնացած են 838, ամուսնալուծուած 132 զոյգ:

ՄԵՂՐԻԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծնած են 362 հոգի, որոնց 193ը տղայ, եւ 169ը աղջիկ: Մեռած են, 151 հոգի, որոնց 75ը այր, 76ը կին: Ամուսնացած են 83, ամուսնալուծուած 9 զոյգ:

Ամբողջ Հայաստանի մէջ 1925ի ընթացքին ծնած են 41,375 հոգի, որոնց 21558ը տղայ, եւ 19799ը աղջիկ: Մեռած են 13455 հոգի, որոնց 7073ը այր, 6418ը կին: Ամուսնացած են 8198, ամուսնալուծուած 608 զոյգ:

Այսպէսով, 1925ին Հայաստանի ազգաբնակչութիւնը աճեր է 27902 հոգի, որ կը կազմէ 100ին 2,8:

ՆՈՐ ԳԻՒՂԵՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր վերջին թիւով կարգ մը լուրեր հրատարակած էինք Հայաստան գացած գաղթականներու զետեղման մասին:

Վերջին թղթաբերով հասած թերթերէն կ'իմանանք թէ Մարտ 1ին բոլոր գաղթականները պիտի տեղաւորուին Արազդայանի շրջանի գիւղերը: Այդ նպատակով արդէն կազմուած են երեք գիւղական խումբեր: Առաջինը՝ որ կը բաղկանայ 406 հոգիէ, պիտի բնակի Արազդայան գիւղը, «Նոր Սեբաստիա» անունով: Երկրորդ խումբը՝ 405 հոգի՝ Եայչի գիւղը, որ այժմ կը կոչուի «Արմաշաւան»: Երրորդ խումբը պիտի տեղաւորուի Ուլաշար-գիւղը: Այս բոլոր գիւղերն ալ աւերակ են եւ պիտի վերաշինուին: Կը խորհուի գաղթականներուն համար շինել 2000է աւելի տուներ: Իւրաքանչիւր գիւղացի պիտի ստանայ 314 տեսիադին վարելահող, մէկ զոյգ եզ, ջիւրաւոր անասուն եւ քանի մը ոչխար: Արտերը վարելու համար պիտի յատկացուի 11 ինքնաշարժ արօր: Առաջին տարին պիտի ցանուի գարի: Հողեր պիտի յատկացուին նաեւ ծխախոտի եւ ուրիշ բոյսերու մշակութեան համար:

ԼՈՆՏՈՆԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Նորակազմ Երեսփ. ժողովի բացումը պիտի կատարուի յառաջիկայ Մարտ 6ին՝ Շաբաթ օր, նախագահութեամբ կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպիսկոպոսի: Կարգ մը թիւրիմացութիւններ ճշդելու համար, ըսեմ որ ո՛չ գաղութը եւ ոչ ալ իր ներկայացուցչական մարմինը ո՛ր եւ է ծրագիր ունին միջամտելու եկեղեցիին գործերուն: Լոնտոնի եկեղեցին եւ գաղութը իրարմէ բոլորովին անջատ են եւ պիտի մնան այդպէս: Ճիշդ չէ նաեւ այն ենթադրութիւնը թէ պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան հակառակ է գաղութին կազմակերպութեան ձեռնարկին:

Էական է ունենալ հայկական Ակումբ մը այս վիթխարի քաղաքին մէջ: Եթէ տրամադրուի հարկ եղած գումարը այդ նպատակին համար եւ վարձուի շէնք մը, այն ատեն կրնանք ունենալ մեր դպրոցը, մեր ընթերցարանը եւ մեր թատերասրահը: Բարեկամ մը կը հաշուէր անցեալ օր թէ տարեկան նուազագոյն 150—200 ոսկերլին վարձք կու տայ գաղութը օտար թատրոններու կամ սրահներու: Ֆրանսացիներէն մինչեւ ափրիկեան սեւամորթները արդէն ստեղծեր են իրենց ազգային շրջանակը եւ ունին Ակումբ, իսկ մենք...:

ԿՏԱԿԸ՝ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՈՎ

Անցեալ օր հրատարակեցինք Թուրքիոյ ժառանգական նոր օրէնքին տրամադրութիւնները: Այդ օրէնքը հետեւեալ կէտերը կը պարունակէ կտակներու մասին.—

Կտակը ինչպէս որ պաշտօնական մուրհակով եւ կամ կտակարարին ձեռագիրով կ'ըլլայ, անանկ ալ կրնայ ըլլալ բերանացի կերպով: Պաշտօնական կտակը երկու վկայի ներկայութեան հաշտարար դատաւորին, նոտարին եւ կամ օրէնքով կարգուած պաշտօնեային կողմէ կը պատրաստուի: Կտակարարը կրնայ կտակակատարներ կարգել: Իրաւական գոյութիւն չունեցող հաստատութեան մը որոշ նպատակի մը համար եղած կտակները կը պատկանին այն հաստատութեան անդամներուն՝ նպատակը գործադրելու պայմանով: Եթէ այդ նպատակը իրագործել կարելի չըլլայ, այդ կտակը վաւերական չի նկատուիր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՔՕ-ՌՈՒՍ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրած էինք, առջի օր արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ ֆրանքօ-ռուս պարտքերու համաժողովին: Կը նախագահէր վարչապետ Պ. Պրիան, որ պատուիրակութեան բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ ըսաւ որ կարգադրուելիք խնդիրները կը շահագրգռեն մեծ թիւով Ֆրանսացիներ, ամէն դասակարգէ, մանաւանդ համեստ դասակարգերէն, որոնց շահերուն հանդէպ ռուս ժողովրդավարութիւնը չի կրնար անտարբեր մնալ: Խօսեցաւ նաեւ ելմտական նախարար Պ. տը Մօնզի, որ մեծ դեր կատարած է Ռուսիոյ իրաւական ճանաչման մէջ: Ռուս դեսպան Պ. Ռաքովսքի իր պատասխանին մէջ ըսաւ.— Հաստատ համոզուած ենք որ եթէ անցեալին մէջ Ֆրանսան և Ռուս կայսրութիւնը միացնող կամուրջները կտրուած են դէպքերու փոթորիկէն, նոր կամուրջներ կրնան նետուիլ մէկ ափէն միւսը: Կը կարծենք որ նոր յարաբերութիւններ եւ նոր բարեկամութիւններ կրնան ծնիլ նոր պէտքերէ եւ նոր շահերէ, և պիտի համապատասխանեն մեր ժողովուրդներու խորունկ ցանկութիւններուն:

Ժողովը բուն աշխատանքները պիտի սկսի յառաջիկայ շաբթու, նախագահութեամբ Պ. տը Մօնզիի եւ պիտի ունենայ չորս մաս. իրաւական, տնտեսական, ելմտական եւ քաղաքական:

Թուրք-յունական սահմանագծի վէճ

Հելլէն կառավարութիւնը ժընեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին ուղղուած հեռագրով մը կը ներկայացնէ սահմանագծումի մասին Թուրքիոյ հետ իր ունեցած վէճը: Հելլէն կառավարութիւնը կը պնդէ որ Մարիցա գետին եռանկիւնին արեւմտեան բազուկը, որ «Փոքր Մարիցա» կը կոչուի եւ երկու բազուկներուն մէջտեղ գտնուող հողամասը Յունաստանի կը պատկանի, հետեւաբար սահմանագծումի ենթակայ չէ: Ա. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը այս հեռագիրը անմիջապէս հաղորդեց Խորհուրդի անդամներուն եւ Թուրք կառավարութեան:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ծերակոյտը կը շարունակէ քննել կառավարական ելմտացոյցը, որուն գրեթէ բոլոր յօդուածներն ալ ընդունեց առանց կարեւոր փոփոխութեան: Վերջին նիստին մէջ ընդունուեցաւ ծխախոտի վրայ եղած յաւելումը, որով սովորական ծխախոտը 1 ֆրանք 50ի տեղ 2.50 ֆրանք կ'ըլլայ: Երկրագործներու շահատուրքին իբր հիմ ընդունուեցաւ հողին վարձակալական արժէքը: Քննութեան մէջ են կառավարութեան առաջարկած միւս նոր տուրքերը:

Միւս կողմէ Երեսփ. ժողովին մէջ օրակարգի խնդիր էր Մարտ ամսուան պիւտճէն, 3 միլիառ ֆրանք: Այս գումարէն հարիւր միլիոն ֆրանք կը պահանջուէր Մարոքի եւ Սուրիոյ համար: Այս կէտին վրայ բուռն վիճաբանութիւն մը ծագեցաւ: Համայնավար Վայեան —Քուլթիւրիէ և Մարսէլ Քաշէն պահանջեցին որ կառավարութիւնը անմիջապէս պարպէ այդ երկիրները: Ընկերվարականներն ալ միջին ճամբայ բռնելով, առաջարկեցին մէկ միլիոն ֆրանք զեղչել: Պատերազմական նախարար Պ. Փէնլըվէ պահանջեց պիւտճէն ամբողջութեամբ քուէարկել: Յետոյ 246ի դէմ 264 քուէով ընդունուեցաւ ընկերվարականներու առաջարկը:

Լոքառնոյի դաշինքները

Լոքառնոյի դաշինքները ներկայացուեցան Երեսփ. ժողովին վաւերացուելու համար: Պ. Փօլ Պօնքուռ յանձնաժողովին կողմէ խօսելով պարզեց այդ դաշինքներուն բովանդակութիւնը: Յայտնեց նաեւ թէ կարգ մը կէտեր մտցուած չեն անոնց մէջ, սակայն կարելի պիտի ըլլայ օր մը անոնք ալ յաջողցնել: Համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն դաշինքներուն հակառակ արտայայտուեցաւ եւ ըսաւ թէ անոնց նպատակն է չէզոքացնել Գերմանիան եւ Ռուսիան: Վարչապետը երկար ճառ մը խօսեցաւ: Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան երէկ:

Հունգար լրտեսներ

Մանասթըրէն կը հեռագրեն թէ Պարանիայի մէջ սերպ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է հունգար լրտեսներու կեդրոնական կազմակերպութիւն մը, որուն բոլոր անդամներն ալ կը պատկանին «Մաճառի զարթօնք»ին: Ձերբակալուածներն են վեց հոգի, որոնց մէկ քանին հունգար սպաներ: Զէնքի, գնդացիրի և ռազմանիւթի բազմաթիւ մթերքներ գրաւուեցան: Հարցաքննութեան պահուն, ձերբակալուածները յայտարարեցին թէ մաճառ բանակին կողմէ Պարանիայի ազատագրումը խիստ մօտալուտ էր:

Կեղծ թղթադրամներու խնդիրը

Հունգար ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը իր վերջին նիստին մէջ քննեց քաղաքական կացութիւնը և

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԷԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Տասնեւիններորդ դարու երկրորդ կէսին, փարիզի հայ գաղութը բաւական կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնէր: Այն ատեն այս քաղաքին մէջ ունէինք հայկական ճեմարան մը, ուր կը դասախօսէին ֆրանսացի եւ հայ յայտնի գիտնականներ, Մխիթարեան Հայրերէն Գաբրիէլ Այվազովսքի 1855ի սկիզբը հիմնած էր «*Մասեաց Աղաւնի*»ն, անկէ վեց ամիս յետոյ Իզմիրցի Ստեփան Ոսկան հրապարակ նետեց իր «*Արեւելք*»ը, հանդէս կիսամսեայ, որ «այն ատիճան մեղր բերան չը պիտի ըլլայ, եւ քանի մը մարդերու հաճելի ըլլալու համար ճշմարտութեան երեսը չը պիտի Թքնէ կամ մոռնէ, այլ պիտի աշխատի որ մեր ողորմելի ազգը իր այժմեայ բուն վիճակը իմանայ, եւ իր մահաբոյր վէրքերու դարման մը տանի»:

Այդ օրերուն Արեւելք կրակներու մէջ էր. Խրիմի պատերազմը կը տեւէր երկար ատենէ ի վեր. Անգլիա, Ֆրանսա եւ Սարտէնիա դաշնակցած էին Թուրքիոյ հետ՝ ընդդէմ Ռուսիոյ: Ռուս բանակը, հրամանատարութեամբ Մուրավիէվի, պաշարած էր Կարսը, զոր կը պաշտպանէին Անգլիացի զօրավար Ուիլլըըմս եւ Մաճառ զինուորական Քմէթի (Իսմայիլ փաշա): Երկար կռիւներէ յետոյ սովահար զինուորները Ռուսերուն յանձնեցին Կարսը 1855 Նոյ. 27ին: Այս դէպքին առթիւ «*Արեւելք*»ի 15 Դեկտ. 1855ի Թիւին մէջ (էջ 353—358) «վահէ» կեղծանունով յօդուածագիր մը — հաւանաբար Ս. Ոսկան— կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ: Նոյնութեամբ կը ներկայացնենք այդ յօդուածը, որուն մէջ յայտնուած կարգ մը մտքեր, այսօր, եօթանասուն տարի վերջ, դեռ կը պահեն իրենց այժմէութիւնը եւ ա՛յնքան կը պատշաճին օրուան իրականութեան: Հ. Ս.

ԿԱՐՍ ՔԱՂԱՔԻ ԱՌՈՒՄԸ

Կարս քաղաքի ընդդիմութիւնը եւ հուսկ յետոյ կիսամեռ անկումը քաղաքագէտ մարդերու ուշը կը գրաւեն հիմա գրեթէ բոլոր Եւրոպայի մէջ: Այս մեղի գարմանք մը չի պատճառեր, որովհետեւ անցեալ տարի Ֆրանսայի արթուն եւ մարդասէր կառավարութեան խնամքը(*), անուղղակի կերպով, այս կողմերու վրայ կը հրաւիրէինք, Մօտակայ վտանգը, որ դաշնադիր տէրութիւնները կ'սպառնար եւ որ դեռ կը սպառնայ, երեւան հանելով: Թէպէտեւ «Արեւելք»ը իրաւունք չունենայ քաղաքական խնդիրներ քննել եւ ուրիշ օրագիրներու նման իր Թուիքը յայտնել ու հրապարակել. այսու ամենայնիւ իրեն ներելի է, վայրկեան մը, իր ազգայիններու միտքը հոն ամփոփել եւ տեղեկութիւն տալ:

Կարս նահանգին մէջ հարիւր երեսուն հազար Հայ կայ(**), կ'ըսեն, եւ քաղաքը կը պարունակէ երեսուն հազար բնակիչ, որու մեծագոյն մասը մեր ազգայիններէ կը բաղկանայ. ըսել է Թէ ազգային դէպք մը կրնայ համարուիլ այս քաղաքին առումը: Ցօդուածիս մէջ խնդրին այս կողմը միայն կը փափագինք քննել եւ այն համառօտիւ, մեր հայրենասէր ընԹերցողներու Թողլով քիչ չէն շատ հասկնալ:

Եթէ մէկը ուշադիր նկատումով Հայաստանի տեղագրութեան վրայ խորհի եւ անոր ամէն դիրքը վննէ, չի կրնար համոզական պատճառ մը գտնալ Եւրոպայի այն անհոգութիւնը մեկնելու համար, որով գրեթէ մինչեւ հիմա կը վարուի այս կողմերու վիճակը եւ տարաբաղդ ժողովուրդը արհամարհելով. վասն զի, մէկ կողմէ, եթէ յիշելու ըլլանք որ քսան երեսուն տարուան մէջ երկու անգամ Հայաստան ահագին դէպքերու եւ կռիւներու Թատր կ'ըլլայ, եւ միւս կողմէ եթէ նշանակելու ըլլանք այն յարատեւ ջանքը որով Ռուսիա կ'աշխատի ժէօրժիայի (Վրաստան) եւ մեր հայրենիքին տիրել, կրնանք հաւատեւ պնդել (հին պատմութիւնը անգամ վկայ չի կոչելով) Թէ այս երկիրները, արհամարհանքի տեղ, հզօր տէրութիւններու ամէն հոգւոյն եւ զգուշութեան արժանի են: Ռուսիան այնպիսի տէրութիւն մը չէ որ ազատութեան եւ մարդկութեան սիրոյ համար այս երկիրներու վրայ տիրելու փառքովը միայն գոհանայ. ամենեւին, վասն զի ազատութիւնը կ'ատէ անիկա եւ յայտնի ու ոխերիմ Թշնամի է անոր: Մարդկութիւնն ալ շատ չի սիրեր եւ ուրկէ որ իր զօրքերը անցեր են անդԹութենէ ուրիշ անմոռանալի յիշատակ մը չեն Թողեր եւ նահատակ ազգերու արիւնը, Եւրոպայի մէջ, ամէն դիէ կը բողոքէ անոր արտաքին քաղաքականութեան դէմ:

Ուրեմն անտեղի չէ ըսել մակաբերել Թէ Ռուսիա գաղտնի նպատակ մը ունի եւ այս նպատակը, օր մը, ի կատար հանելու համար ոչ միայն շատ զոհեր ըրեր է եւ դեռ ընելու պատրաստ է, այլ եւ ներկայ պատերազմի մէջ ամէն ճիգը կը Թափէ որ ժէօրժիայի սահմաններէն հեռու չի վռնտուի:

Ի՞նչ է Ռուսիայի նպատակը եւ ո՞ւր կը նայի իր բուն դիտաւորութիւնը: Ռուս տէրութեան Հայաստանի կողմերը ամուր կայան մը եւ բերդաքաղաքներ ունենալու ջանքը կրկին նպատակաւ է, — Հնդկաստան եւ Թուրքիան սպառնալ, այլ մանաւանդ առաջինը: Այո՛ ճամբայ մը կայ հոն, կրնանք հաւաստի ըսել նաեւ Թէ դիւրին ճամբայ մը կայ հոն Հնդկաստանի վրայ արշաւելու, եւ եթէ ազգակեր Ռուսիայի ճիբանները չի փշրուին, ոչ միայն մեր Թշուառ հայրենիքը այլ եւ մեզի նման անտերունչ ազգեր անհետ պիտի ըլլան ասկէ քանի մը դար ետք: Երբ Ռուսիա Քրիմէի տիրեց, իր փառասէր Թագակիրը այնքան ուրախութիւն զգաց որ հետագայ երեւելի խօսքը ըսաւ իր բերնէն. «Աստ է ճանապարհ Բիւզանդեայ»: եւ Սինոպի նաւամարտը յայտնի ըրաւ որ ընաւ ամենեւին չէր սխալեր իր գատման մէջ: Պատմութիւնը դեռ չի յիշեր Թէ արդեօք այդպիսի խօսք մը ըսա՞ւ Նիկողայոս կայսեր բռնամոլ սիրտէ իր ճանապարհորդութեան ատենը որ կ'ընէր Հայաստանի կողմերը, այլ տարօրինակ խօսք մը չի կրնար սեպուիլ եթէ հաստատենք որ իր միտքը եւ իր բռնասէր սիրտը շատ հեռու չէին այնպիսի խորհրդէ մը, վասն զի «անդ է ճանապարհ Հնդկաստանի»: Ասոր համար է որ ռուս սպարապետը, Կարս քաղաքի առումը հրատարակելու օրը, փառաւորուելով մը «Ասիայի պատուար» կ'անուանէ զայն, եւ Թեթեւ միտք մը կրնայ միայն այսպիսի փորձառու մարդու մը խօսքը ճշմարիտ չի համարել:

Անգլիոյ պէս զգուշ եւ հեռատես պետութիւն մը չէր կրնար չնշմարել այս ճշմարտութիւնը, եւ ամէն մարդ գիտէ որ պատերազմի առջի օրէն սկսաւ իր ուշադրութիւնը Հայաստանի կողմը ուղղել, եւ ի վերջոյ՝ օտարականներու տուած ճիշտ տեղեկութիւններէ գո՞հ չըլլալով, ճամբորդներու գիրքերը եւ նկարագրութիւնները բաւական չի համարելով ու լրտեսներու վրայ չի վստահելով, իր ընտիր զօրավարներէն մէկը ուղարկեց հոն որ երԹայ Թուրք բանակը կարգի ու պաշտպանողական վիճակի մէջ դնէ: Ըսել է Թէ, այս կողմէ, Անգլիան շատ վստահ չէ, եւ եթէ վախ չունի կասկած շատ ունի Հնդկաստանի ապագային վրայ:

Հիմայ որ վտանգը ակներեւ է դաշնադիր տէրութիւններու, դիւրին է անոր առաջքը առնելու ճար մը գտնել եւ Ռուսիայի դիտաւորութիւնը պարապի հանել, եթէ ոչ՝ կռուին ասպարէզը միայն պիտի փոխուի եւ ռուս տէրութիւնը միշտ պիտի սպառնայ իր նպատակին հասնելու: Ի՞նչ կերպով: Չենք կրնար ըսել: Մինչեւ հիմա այս նենգամիտ եւ բռնակալ տէրութիւնը իր զինուորական ուժը բաւական չի համարեր, եւ քաղաքական խորունկ նկատումով մը կ'աշխատի Հայաստանի եւ Կովկասեան նահանգներու ժողովուրդը իրեն օգնական, կամ աւելի ճշդիւ ըսենք, գործի մը ընել: Այս ժողովուրդը հին ազգերու կտորուանքներէ կը բաղկանայ եւ ամէն փառքը ու երկրային իրաւունքները կորուսնելէ ետեւ, կրօնք մը եւ ազատութեան կիսաւեր յիշատակ մը իբրեւ յետին եւ սուրբ աւանդութիւն կը պահէ, կը պաշտպանէ: Ռուս տէրութիւնը լաւ գիտէր զայս եւ մէկէն իր արտաքին քաղաքականութեան նոր եւ բռնալ կերպարանք մը կուտայ այս ժողովրդեան մէջ գալու եւ երեւան ելլալու ժամանակը: Խաբեբայ կերպերով եւ պատիրներով Թէ՛ կրօնքի եւ Թէ ազատութեան պաշտպան եւ առաքեալ կը քարոզէ զինքը. Թէպէտեւ, Եւրոպայի մէջ, ազատութիւնը չընդունիր եւ անոր անդբանիկ քոյրը, մտքի Թոյլտուութիւնը կը հալածէ անխնայ: Կովկասի ժողովրդեան տգիտութիւնը այս երկդիմի պատրուակով խաբելը շատ դիւրին էր. այլ այս տգիտութենէ զատ, որ միշտ բռնութեան աջ Թեւը կրնայ սեպուիլ, Ռուսիան ուրիշ երկու օգնական գտաւ յաջող ելք մը պատրաստելու համար իր ապագայ դիտաւորութիւններու: Դասն այն որ այս ժողովուրդը ի վաղուց անտի անգութ եւ անողորմ՝ բռնաւորներու կամ իշխաններու ներքեւ ճմլեալ ու ճնշեալ կիսամահ կը տառապէր. երկրորդ այս բռնաւորները այլադեն ըլլալով մարդու միտքը եւ խիղճը անգամ ազատ եւ հանգիստ չէին Թողուր...: Ո՞ր հայը չի գիտեր այս կողմերու հալածանքի պատմութիւնը, մինչ ամէն ընտանիք իր նահատակը չունի՞...: Պարսկաստան եւ ուրիշ մօտակայ երկիրներու տէրութիւնները հիմա կ'զգան, եւ այսուհետեւ աւելի դառնագին պիտի զգան եւ պատշաճին պիտի, իրենց ապուշ եւ անխոհեմ քաղաքականութեան վրայ որով բոլոր այս նահատակ ժողովուրդներու ատելի ու Թշնամի եղան եւ ձեռքովնին Ռուսիայի բարոյական եւ նիւԹական ուժ մը տուին...:

Ուրիշ ժողովուրդներու պէս եւ այն ժողովուրդներէ Թերեւս աւելի, Հայերը զոհ եղան այսպիսի խարեբայ եւ գաղտնի քաղաքականութեան մը, եւ Ռուսիայի բարեկամութեան հաւատալով եւ կարծելով Թէ յիրաւի այս տէրութեան հովանին վիճակնիս սպառ պիտի ազատէ այն անտանելի տառապանքներէ, որովք եօԹ, ութ հարիւր դարէ ի վեր կը տառապին երկրի երեսը, բերնալիր ուրախութիւնով անոր գալուստը աւետեցին: Հայերը ոչ միայն հաւատացին Ռուսիայի խոստումներու, այլ եւ կողմնապահ եղան անոր այլ եւ արիւն Թափեցին անոր համար, այլ եւ հայրենիքնին Թողին եւ միահամուռ, չըսենք կոյրակուրայն, անոր գիրկը ինկան...:

Պատմութիւնը օր մը պիտի ըսէ Թէ ի՛նչ գտան հոն եւ Թէ ինչ բարիք տեսան ռուս հովանիէն. պատմութիւնը իր անաչառ ատեանին առջեւը պիտի կանչէ այն կարծեալ ազգապետները որք Հայկեան ոգւոյ վրայ այս նոր վէրքն ալ աւելցուցին, վէրք մահաբոյր՝ եթէ հայրենասէր եւ անոր ազգու դարման մը տանելու հիմակուընէ չի պատրաստուի: Պատմութիւնը իր վճիռը պիտի տայ օր մը, հաւաստի ենք. անոր համար «Արեւելք»ը այժմէն դատը պիտի սկսի եւ յականէ յանուանէ համար պիտի պահանջէ այն կարճատես մարդերէ որք իրենց շլութեան չի նայելով ազգը Ռուսիայի խորխորատը առաջնորդեցին եւ մեր ճակատագիրը այնպիսի տէրութեան ճիրաններու տակը դրին . . . :

ՎԱՀԷ

(*) *Պ. տը Շալէի եւ իր ատենագրին ձեռքով հայ ազգին վրայ յիշատակագիր մը տուինք Ն. Վսեմութեան արտաքին գործերու պաշտօնեային:*

(**) L'Estafette *օրագիրը:*

ԵԿԱՄՈՒՏԻ ՏՈՒՐՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԻ

1. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՇԱՀԱՏՈՒՐՔԸ (Impôts sur les bénéfices commerciaux).— *Ամէն առեւտրական պէտք է յայտարարէ 1925 տարւոյ ընԹացքին ըրած շահը:*

Շահ ըսելով կը հասկցուի ամէն կարգի ծախքերը զեղչելէ յետոյ մնացած զուտ արդիւնքը, որ հաշուեկշռին վրայ իբր այդ կը ներկայացուի: Հետեւաբար հաշիւէն պէտք է զեղչել փոխ առնուած դրամագլուխներու տոկոսները, տարուան ընԹացքին վճարուած զանազան տուրքերը, յետամնաց պարտքերու վճարման յատկացուած գումարները, հաւանական կորուստներու դէմ մէկ կողմ դրուած պահեստները, պաշտօնեաներուն վճարուած շահաբաժինը, արժեԹղԹերու նկամուտները եւայլն: Կարելի չէ զեղչել իր սեփական աշխատանքին համար ստացած գումարները, իրեն պատկանող եւ գործի մէջ դրած դրամագլուխներու տոկոսները, փոխառութիւնները վճարելու կամ պահեստի յատկացուած դրամները:

Եթէ հարկատուն իր հաշիւները փակած է դեկտ. 31ին, զուտ շահի յայտարարութիւնը պէտք է ընէ մինչեւ Մարտ 31: Եթէ մինչեւ այդ Թուականը չյայտարարէ, տուգանքի կ'ենԹարկուի, իսկ եթէ սխալ յայտարարութիւն ընէ, պահած շահին վրայ 100ին 125 տուրք պիտի գանձուի:

2. ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԵԱՆՑ ՎՐԱՅ ԴՐՈՒԱԾ ՏՈՒՐՔԸ (Chiffre d'affaires).— *Պէտք է յայտարարել 1925ի գործառնութեանց ընդհ. գումարը, զեղչելով միայն յաճախորդներուն կողմէ ետ դարձուած ապրանքները եւ յաճախորդներուն եղած զեղչերը: Այս տուրքը յայտարարելէ ազատ են բոլոր անոնք, որոնք միանուագ տուրք մը կը վճարեն այս առԹիւ, եւ կամ 50,000 Փր.էն պակաս գործ կ'ընեն: Եթէ որոշեալ պայմանաժամին չյայտարարեն, 100ին 12·50 յաւելում պիտի ըլլայ. սխալ յայտարարութեան ընողներուն տուրքերը 100ին 125 պիտի աւելնան:*

3. ՈՉ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ (բժիշկ, փաստաբան, գրող, արուեստագէտ եւն.) նոյնպէս պիտի յայտարարեն 1925ին ըրած իրենց շահը: Ասոնք իրաւունք ունին զեղչելու իրենց արհեստին յատկացուած շէնքերու վարձքը, եւ անոնց ջեռուցման, լուսաւորութեան եւն. համար եղած ծախքերը, պաշտօնեաներուն, օգնականներուն եւ աշխատակիցներուն տրուած դրամը, դրասենեակի ծախքերը, ինքնաշարժի, ձիու եւ կամ արհեստին բերումով ընելիք ուեւէ ճամբորդութեան համար ըրած ծախքերը եւ արհեստին համար վճարած տուրքերը: Եթէ չյայտարարեն, հաւաքիչին պահանջէն յետոյ, եւմտական վարչութիւնը ինքնագլուխ կրնայ տուրք սահմանել եւ հարիւրին 62,50 յաւելում ընել: Սխալ յայտարարութեան պարագային հարիւրին 500 յաւելում պիտի ըլլայ: Եթէ հաշուական տոմարներ չկարենայ ներկայացնել, նոյնպէս տուգանքի կ'ենԹարկուի:

4. ԵԿԱՄՈՒՏԻ ՎՐԱՅ ԸՆԴՀ. ՏՈՒՐՔ (Impôt génerel sur le revenu) · — *յայտարարութիւն ընելու պարտաւոր են՝ 7000 Փր. շահող ամուրիները, 10,000 Փր. շահողները, եթէ ամուսնացած են եւ զաւակ մը ունին (այսպէս, իւրաքանչիւր զաւակի համար 3000 Փր. զեղչ կ'ըլլայ): Այս հաշիւէն կարելի է զեղչել ամէն կարգի պարտքերու տոկոսները, կանոնաւորաբար եւ պարտաւորիչ կերպով բարեգործական նպատակներով եղած նուիրատուութիւնները, բոլոր ուղղակի տուրքերը, առեւտրական վնասները եւն.:*

Յայտարարութիւն չըլլալու պարագային, հարիւրին 12,50 յաւելում պիտի ըլլայ. սխալ յայտարարութեան համար յաւելումն է հարիւրին 500:

*
* *

Ես նայեցի անտարբեր քո հոյակապ, քո սպիտակաշար շէնքին, քո պսպղուն, գունագեղ ապակիներով պատուհաններին

Ես նայեցի անտարբեր:

Ոսկեկամար դարբասիդ, մարմարէ սանդուղներով ծանրադուռ, լայնաբաց մուտքին

քո սպիտակաշար շէնքի...

Ես նայեցի սառնարիւն քո ծառախիտ պարտէզի ապակիների տակ խնամուած ծաղիկներին— լայնատերեւ վարդերին ու մեխակներին.

Ես նայեցի սառնարիւն ու անզգայ: Ա՜հ, կեղծ են կեղծ ծաղիկները քո, անբոյր ու անհրապոյր. կեղծ է ոսկին դարբասիդ, նեղ է մուտքը նրա ու ներկուած են ապակիները լուսամուտիդ,— որ դրսի՛ց փայլեն, որ դրսից գրաւեն, եւ սակայն դատարկ է տունդ, ցուրտ ու մութ է քեզ մօտ...

Քո պարտէզի ծառերը Թղթէ զարդարանք են միայն եւ կաւով սպիտակացած են մարմարէ աստիճանները քո...

Ես անտարբեր նայեցի քո գեղեցիկ, քո փայլուն աչքերին— այդ պսպղուն, գունագեղ ապակիներով պատուհաններին.

Ու դարձի երեսս, չտեսնելու համար ժպիտը քո...

Ա՜հ, դատարկ, դատարկ է տունդ, ցուրտ ու մութ է քեզ մօտ:

ԼԱՍ

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

(Լեհ գրագէտ Լ. Ռէյմոնթի

Աշունը եկեր էր, ապաժ... խոնաւ ու Թախծոտ: Ցածուն... կէնքը՝ իր մոխրագոյն ամպե... գեղմովը, կը տարածուէր կապ... ծանր պատանքի մը նման: Ն... բերի գորշ ու մառախլապատ... ընկնալոյսը կը սպառար: Ցու... հատութիւնը կը հեծկլտար հ... սալայաններուն մէջ եւ անդամ... ու անմխիԹար արցունքներու... չիւնին կը նմանէր անձրեւին... մունջը:

Ուրինչ կը տեսնուէր, եղ... քանդուած գիւղեր, յօշոտու... կործանուած անտառներու ... լի հետքեր, փլած եկեղեցիներ... անհատնում, սեւ կմախքները... բեցուեր պտղատուներու... տերազմը՝ իր երկաԹէ քայլ... կոխոտեր էր ամբողջ երկիրը... բոլոր հողերն ալ կը նման... ընդարձակ գերեզմաննոցի մը... րուն վրայ, հոս ու հոն, ն... Թարմ արիւնով ողողուած ... բանաքարերու պէս, կ'երեւ... կարմիր ծնեներոյցներ:

Կեղեքուած ու մահաց... փուեր էին դաշտերն ալ, խո... ղումի եւ կրակներու անմա... հետքերով լեցուն: Օդը՝ յափ... ցեր էր քայքայուող դիակներ... խանձոտած քարերու հոտէն: ... հը այդ դիակներուն եւ փլատ... ներուն վրայ իր յաղԹական...

Ցանկարծ, դիմագծելով մարդկային այդ անդիմագծելի ալիքին, հսկայ շուն մը՝ որ գայլի մը կը նմանէր եւ որ գայլի մը պէս շէկ ու ողորկ մազեր ունէր, ինչպէս նաեւ հատու ժանիքներ եւ եռանկիւնաձեւ գլուխ մը, մէկ ոստումով դուրս ելաւ փախչողներու զանգուածէն, երկար հծծիւն մը արձակեց եւ նետուեցաւ դէպի ետեւ: Կարծեցին որ կատղեր էր: Ոչ ո՛ք կը ճանչնար, ուստի ոչ ո՛ք կեցուց զայն: Կորսուած անասուն մըն էր, ո՛վ գիտէ ուրկէ եկած... Բազմաթիւ շուներ հալածեցին զինք եւ, բայց շուտ ետ դարձան, նկուն: Կը շարունակէր իր խոլ արշաւը: Ամէն բանէ ազդու յիշատակ մը առաջ կը մղէր զայն... Ան կը խոյանար իր գիւղը, իր խրճիթը, իր տէրերը գտնելու:

Քիչ մը ատեն այսպէս վազելէ վերջ, նստաւ պողոտային վրայ եւ սկսաւ իր արիւնոտ աչքերովը կրկնել հորիզոնը: Ամէն ինչ օտար էր իրեն համար.— օտար էին այդ լքուած դաշտերը, օտար էին այդ ճամբաները, օտար էին այդ աւեւակները եւ այնքան աճապարելիկ՝ որ մէկ ոստումով ոտքի ելաւ, եւ գլխահակ, խոյացաւ կրկին դէպի արեւելք, դէպի այն պատուհասի անհասհման դաշտերը, ուրկէ թնդանօթներու մթաղորդ որոտումը կը լսուէր եւ ուրկէ մարդիկ կը շարունակէին դեռ փախչիլ: Անցաւ, գնաց, ուղիղ, միգապատ դաշտերու մէջէն: Օրեր անընդհատ, գիշեր տիւ գետինը հոտուըտաց: Հազար ու մէկ շրջաններ ըրաւ, կոխոտեց անցաւ բոլոր ճամբաները, քննեց, հետազօտեց բոլոր այրեցած գիւղակները: Կանգ առաւ աւերակներու մէջ կայնած հասսած մարդոց մօտը, ծոյլ ծոյլ մեկնեցաւ մարտահամբարներուն ետին, հոտուըտաց, անցաւ մինչեւ իսկ կռուի դաշտերը, հրացանաձգութիւններուն եւ փայլատակներուն մէջ խեմխլցած, վտանգին դէմ անտարբեր: Երբեմն, գթառատ ձեռք մը իրեն հետ կը բաժնէր կարծր հացի կտոր մը: Բայց, —եւ ասիկա ստէպ կը պատահէր — իր խնամքն տրուանքը հարուածներ կ'ըլլային իբրեւ գոհունակութիւն:

Ասկալի նիհարցաւ ան, գազանացաւ, եւ այնքան էր քաղցած, որ ընդունեց ո եւ է սնունդ: Մարդու արիւն խմեն անգամ տեսան մարդիկ, եւ ատկէ յանկոյն բաներ ալ գուցէ: Ասոր մարդիկ սկսան քար նետել իրեն, երբ անոնց կը մօտենար: Զգուշացաւ ուրեմն անոնցմէ եւ չուեցած գիւղերը մտնելէ խոյս տուաւ: Մինչեւ իսկ չէր մօտենար այն երախաններուն որ կը կանչէին: Շարունակ եւ անխոնջ իրեններ կը փնտռէր: Եւ օր մըն ալ, ծանօթ հետքին վրայ ինկաւ, այն միեւնոյն ճամբուն վրայ ուրկէ փախած էր մարդոց հետ, քանի մը ոտնաչափ աւելի բարձրը:

Զուարթօրէն հաչեց եւ մնացած բոլոր ուժովը սկսաւ վազել: Մտաբերեց որ իր գիւղը ճիշդ բարձունքին ետեւն կը գտնուէր: Ցիշեց քառուղին՝ ուր, հսկայ ծառերու շուքին, կանգնած էր խաչ մը ու ասոր ետին գիւղին ճերմակ հիւղակները:

Վերջապէս, դաշտ հասաւ եւ, յոգնասպառ, նստաւ խաչին ոտքը: Ճերմակ հիւղակ չէր մնացեր, ո՛չ անտառը՝ գետակին ետին, ո՛չ գիւղին փոքր եւ գտնուող մեծ տունը, ո՛չ ալ գետափի տանող կանանչ դաշտը... Փլատակներու կուտակում մը միայն, դեղին աւազի անհատնում դէզեր, պղտոր ջրափոսեր, կոխկրտուած պտղատուներ, փըլած ծխնելոյզներու կտորներ եւ այս բոլորին վրայ վայող անհամար ագռաւներու խումբ մը... Խանաւ մշուշ մը պատեր եւ անդադրում անձրեւ մը ողողեր էր ամէն բան...

Հակառակ, սակայն, այդ ահագնատեսիլ փոփոխութիւններուն, շունը ճանչցաւ իր գիւղը: Խորաքանչիւր տան շրջանին ըրաւ, հոտուըտաց, հաչեց, փնտռեց բեկորներուն մէջ, ամէն մէկ անկիւն, ամէն մէկ ծակ, հետեւեցաւ իւրաքանչիւր քայլի հետքին առանց գտնելու այն տեղը՝ ուր իր տիրոջը տունը կը գտնուէր: Գետնաշարժ մը կարծես փճացուցած ըլլար ամբողջ գիւղը... Հոս ու հոն, ամէնուրեք խորունկ խոռոչներ, երկաթեայ ժանեւոր ցանցեր, տախտակներու դէզեր, աղիւսներ, փտած յարդի կոյտեր, շարան մը դամբաններ մէկ մէկ սպիտակ, պզտիկ խաչերով, վաղուց ի վեր մարած օճախներ եւ արիւնաթաթախ զգեստեղէններու եւ երկաթեղէններու անմաքուր ծուէններ ու կտորներ... Բայց ո՛չ մէկ տեղ ո եւ է հետք կեանքի մը, մարդու մը, կամ ապաստանի մը...

Խօլական վարհուրանք մը պատեց իր հոգին: Մորթինը կըծկուեցաւ, մազերը ցցուեցան, պոչը՝ ինք իր վրայ կորացաւ, եւ ան ռռնալ սկսաւ... Երկար ատեն, սոսկալի յուսաբեկումի մը մէջ ոռնաց ու ոռնաց: Իսկոյն ցեխին մէջ, ճիրաններովը գետինը հերկեց եւ, ողբագին կողկողանքի մը մէջ, եղական ու սոսկալի տառապանքի մը անձնատուր եղաւ:

Քանի մը ագռաւներ, որ զայն կը դիտէին, տեսնելով իր ուժասպառ եւ գիժի մը պէս փառած վիճակը, խոյս տուին ծառերէն եւ, սրելով իրենց կտուցները, եկան մօտեցան անոր եւ քովն ի վեր թռչել սկսան: Կամաց կամաց պաշարեցին զայն, սպառնալով իրենց կտուցով: Ամենէն յանդուգնը, արդէն, իր ճիրանները բացեր էր... Շատ չանցած, խեղճ շունը, իր վրայ, տարածուած սեւ թեւերու ամպ մը տեսաւ, քաղցած ճիրաններ, կոր կտուցներ... Անոնց կարճ ու կերկերուն կռինչքը երթալով աւելի կը բազմապատկուէր: Ժամանակին՝ ոտքի ելաւ եւ կրցաւ փախուստ տալ մինչեւ քառուղին, եւ, չորցած մորենիներու եւ ոտիկներու միջեւ, մինչեւ խաչին ոտքը... Ագռաւները հետեւեցան եւ դիրք գրաւեցին խաչին վրայ ու ծառերուն մէջ, համբերատար սպասելով: Շունը կը գալարուէր, անուշ, եւ, կարծես, արցունք կը թափէր: Կարճ, կցկտուր, ողբագին, հեծեծանք մը կ'ելլէր կոկորդէն: Ու այդ ձայնին մէջ վայրագ յուսահատութիւն մը կար: Ան չէր կրնար այլեւս շարժիլ եւ, անօթութիւնը կ'ողողէր աղիքները: Ուր երթալը, ինչ փնտռելը չէր գիտեր: Մահը կը ճախրէր իր վրայ.. Ագռաւները ժողվուեր էին մորենիներուն վրայ...

Այսպէս՝ երկար ժամեր սահեցան: Ցանկարծ՝ օդին մէջ, ծուխի եւ մարդոց մարդոց հոտ մը առաւ: Նետուեցաւ ճամբուն վրայ, եւ քաշկռտուեցաւ դէպի հովին ուղղութիւնը: Գիւղին մէջտեղը, եկեղեցիին կամարին տակ, թշուառներ կը հանգչէին... Պատին փակած իրենց վրանին առջեւ՝ որ տախտակներով եւ ճիւղերով շինուեր էր, կրակ մը կը վառէր: Նիհար գետնախնձորի հոտ մը կուգար: Քթանի վրայ նստած, քանի մը երախաներ, ցրտահար, մէկզմէկու փակեր էին: Այները, գետինը, կրակին յառեր էին իրենց աչքերը եւ ծերունի մը երկաթին ծայրովը, գետնախնձորները կը հանէր կրակէն ու կը նետէր երախաներուն որոնք կը լափէին անկուշտ գայլերու պէս: Քաշկռտուելով մինչեւ կրակին մօտերը, շունը քաղցրօրէն հեծեց...

— Կորսուէ՛... հաչեց մարդը, երկաթովը սպառնալով:

Շունը՝ ոստում մը ըրաւ, բայց անօթութեան զօրութիւնը եւ մարդոց մօտենալու աննահանջ փափաքը կրկին անոնց մօտեցուց զայն: Չհեծեց այլեւս. արցունքոտ աչքերովը կրակին մօտ տեղ մը կը մուրար, մարդկային պարզ խօսք մը միայն: Բայց մարդը այնքան տարօրինակ կերպով նայեցաւ իրեն որ, մէկէն ի մէկ կանգ առաւ եւ, թերահաւատ աչքեր աչքերուն մէջ դրոշմեց:

— Ա՛ռ, կե՛ր եւ մի՛ փախիր...

Մարդը իրեն կը քաշէր զայն, գետնախնձոր մը նետելով իրրեւ խայծ, մինչ անկուշտ աչքերովը իր զօրեղ քամակը կը զննէր: Այդ ակնարկին վայրագութիւնը կարծես կռահելով, շունը խոհեմութիւն սեպեց քաշուիլ կրակին քովէն:

— Ցզա՛ք, կանչեցէ՛ք շունը: Ի՞նչ խորամանկ է...

Գգուող խօսքերով կանչեցին զայն: Ոչ մէկ բան օգուտ կ'ընէր: Շունը գժուար կը շնչէր, բերանը կը փրփրէր, ակռաները կը կափկափէին, ամբողջ մարմինը կը դողար, բայց միշտ դդոյշ կը կենար: Բոլորին աչքերն ալ անյագօրէն իր վրայ դրոշմուեր եւ բոլորին ձեռքերն ալ կարծես դէպի իր վիզը երկարեր էին...

Վայրկեան մը չանցած, մարդը, յանկարծակի, հարուած մը իջեցուց կռնակին, բայց՝ որովհետեւ կը պատրաստուէր հարուածը կրկնել, շունը խոյս տուաւ ցաւէն՝ դարհուրելի ոռնոցով մը:

Ագռաւները հետեւեցան անոր եւ գացին տեղաւորուիլ մորենիներուն վրայ, խաչին ոտքը, ուր շունը իր գերեզմանը փորեր էր, չարչարանքի մէջ սատկելու համար:

Անձրեւը շարունակ կ'իջնէր, ճիւղերուն զարնուելով եւ խաչէն վար հատիկ հատիկ կաթկթելով:

Թիթեղէ Քրիստոսը՝ իր փշալոր պսակովը, մերկ, շրափնելներէն եւ գնդակներէն գոյացած արիւնոտ վէրքերովը, կը դիտէր կարծես այս անհունօրէն թաղծոտ աշխարհը, արիւնաշաղախ, սպանութիւնները լլկուած, եւ կարծես կը մրմնջէր,—

—Տէ՛ր, Տէ՛ր, ինչո՞ւ լքեցիր զիս:

Եւ, անծանօթ խորութիւններէն, թնդանօթները խուլօրէն կը թնդային անդադար, բոլոր ապրող բաներուն դագաղն անգթօրէն գամող մուրճերու պէս:

Թարգ. ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻ

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Թուրք եւ Յոյն վէճը նոր հանգամանք ստացած է: Թուրք կառավարութիւնը վերջին շաբթուս գրաւած է Յոյնահպատակներուն պատկանող բազմաթիւ շէնքեր, որոնց ընդհանուր արժէքն է 5 միլիոն ոսկի. ասոնց տարեկան վարձքերն ալ սկսած են գանձել: Այս փոխվրէժին պատճառն այն է որ Յոյն կառավարութիւնը ցարդ չէ վճարած 1912էն առաջ Յունաստանէն մեկնող ոչ-փոխանակելի իսլամներու կալուածներուն փոխարժէքը: Գրաւուած կալուածներուն հասոյթը յառաջիկային ոչ-փոխանակելի Թուրքերուն պիտի յանձնուի: Յունաստանէն փոխանակուելով եկած Թուրք գաղթականներէն մէկ մասին կարելի եղած չէ «լքեալ» կալուածներ յատկացնել դեռ, Յունաստան մեկնած Յոյներու թողած կալուածները անբաւական ըլլալուն համար: Անոնք կը պահանջեն որ իրենց Յունաստանի մէջ թողած կալուածներուն համահաւասար արժէքով շէնքեր ստանան:

Փոխանակեալ Թուրք մը, որ մէկ միլիոն ոսկի արժէքով կալուած ստանալու իրաւունք ունի ըստ իր ձեռքի փաստաթուղթերուն, հանուած է առժամապար իր նստած ափարթմանէն: Մօտ օրէն Հայերու «լքեալ» գոյքերն ալ այս կարգի գաղթականներուն պիտի յատկացուին:

ԻՍԿԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔԸ

Խմբագրութիւնս Կարտանէն ստացած է հետեւեալ բողոքը, ծանօթ «բողոք»ին առթիւ: (Յաւելցած ենք կարգ մը ծանօթաներ).—

Ստորագրեալներս, բոլորս ալ Կարտանի ածխահանքին մէջ բանուորներ՝ զայրոյթով կը բողոքենք փարիզահայ կարգ մը ջոջ մտաւորականներու ստորագրած մէկ անպատուաբեր գրութեան դէմ որ երեւցաւ անկարագիր թերթի մը՝ «Երեւան»ի մէջ: Այդ գրութեան հեղինակները մոռնալով իրենց ամբողջ անցեալը ու ուրանալով իրենց երէկուայ սրբութիւնները՝ գետնաքարշ խունկ կը ծխեն Հայ աշխատաւորութեան մօտիկ անցեալի պատմութեան ամենէն տխուր ու սեւ օրուան, Նոյեմբեր 29ի սուտ հերոսներուն, Հայ համայնավարներուն առջեւ:

Մենք Հայ բանուորներս՝ որ օտարութեան մէջ ուրիշ ապաւէն չունինք եթէ ոչ Հայրենի հողը, մենք որ կռուած ենք Հայ ժողովուրդի պատմութեան ամենէն փառապաւոր օրերուն՝ յանուն Հայ աշխատաւորութեան քաղաքական անկախութեան կամ տառապած անապատներու մէջ, մենք որ տակաւին մեր սրտերուն մէջ սրբութեամբ կը պահենք պատութեան ճամբուն վրայ ինկած բոլոր նահատակներուն յիշատակները՝ չենք կրնար հանդուրժել որ փառքի օրերուն թիկունքը կամ լուսաւոր մայրաքաղաքներու մէջ իրենց հարստութեանց կամ փառքերուն վրայ թուխս նստած անարժան մտաւորականներ հայհոյեն մեր բոլոր զոհաբերութեանց, եւ Հայաստանի անկախութեան խոհական օրուան, Մայիսի 28ին:

Կը բողոքենք մեր ամբողջ ուժով այդ անարգալից գրութեան հեղինակներուն դէմ ու կը հարցնենք իրենց, պարոններ, ո՞ւր էիք, երբ 1917ին, ձեր պաշտած խորհրդային Ռուսիան լքելով մեզ՝ մեր անսահման դժբախտութեան մէջ, կը խուճապէր հիւսիս, երբ Հայ ժողովուրդը Սարտարապատի ու Սեբ-Ղարաքիլիսէի առջեւ իր արիւնը կը թափէր յանուն արիւնով թրջուած մեր հողերուն ազատագրութեան, ո՞ւր էիք երբ մենք կը կռուէինք Սեպուհներու, Նժդեհներու, Վարդաններու, Իշխան Արղութեաններու առաջնորդութեամբ, ո՞ւր էիք երբ Տէր-Զօրի տխուր ու թշնամի անապատներուն մէջ կը նուաղէինք սովէ:

Կը հարցնենք ձեզի, ո՞ւր էիք երբ Վասպուրականի, Բարձր Հայքի, Բաբերդի, Երզնկայի ամբողջ Հայութիւնը իր հերոսամարտը կը մղէր այսօրուան ձեր համայնավարներուն դաշնակից արիւնարբու Թուրք հորդաներուն դէմ: Գո՞ւք էիք որ Կովկաս առաջնորդեցիք 300,000 արեւմտահայ գաղթականութիւնը, արիւնի ու հրդեհի մէջէն:

Կը հարցնենք ձեզի. ո՞ւր էիք երբ Նոյեմբեր 29ի անօպայ ու լիրբ հերոսները, Աւիսներն ու Աթարբէգեանները կացինահար կը սպաննէին, Երեւանի բանտին մէջ, Զապէլ Եսայեաններու պաշտած խմբապետ Համազասպը: Ո՞ւր էիք երբ դաւադրաբար Գորիսի մէջ սպաննեցին Վահան-Խորէնին ու Արշակ Շիրինեանը, ո՞ւր էիք երբ փետրուար 18ի հերոսական օրուայ նախօրեակին ձեր համայնավար տէրերը կը սպաննէին խողխողել Ցովհ. Քաջազնունիները, Լեւոն Շանթերը, Ռուբէն Դարբինեանները ու նոյնիսկ Բժ. Կամսարականները: Ո՞ւր էիք վերջապէս երբ փետրուար 18ին, Հայ ժողովուրդը (Ռամկավար, Ժողովրդական, Հնչակեան, Դաշնակցական) արդար զայրոյթով վտարեց Հայրենի հողերէն ձեր խնկարկած դաւադիր կոմիսարները: Ինչ սրտով լռեցիք երբ ամբողջ Հայ մտաւորականութիւնն ու Հայ սպայութիւնը, կիսամերկ ու բոկոտն, աքսորեցին Հայրենի երկրէն դուրս ու ի՞նչ սրտով այսօր կը համարձակիք փառաբանել Նոյեմբեր 29ը:

Գիտենք որ ձեզմէ շատերը Հայերէն չեն գիտեր ու ձեզմէ ոմանց անունները առաջին անգամ ըլլալով է որ կը լսենք. բայց կը կարծէինք որ այդքան բթամիտ չէք հասկնալու համար որ մենք չենք ուզեր շփոթել Հայ ժողովուրդը խորհրդային կառավարութեան հետ:

Առաջինն պատրաստ ենք զոհելու մեր կեանքը: Վերջինները կ'ատենք այն չափով որչափ որ կը սիրենք մեր Հայաստանը. իսկ ձեր վրայ կ'արգահատինք, ձեր վրայ որ չէք կրցեր խայտառակ դատի մը գէշ փաստաբաններն ըլլալու:

Կարտանի հանքային հայ բանուորներ

Արմենակ Շահապեան, Շամբրամ Շահինեան, Արշակ Սալանեան, Արտեմիս Սալանեան, Մկրտիչ Շախանեան, Խորէն Տ. Նազարէթեան, Նեքթար Շախանեան, Մարիամ Տէր Նազարէթեան, Դանիէլ Այվազեան, Խաչիկ Ժամկոչեան, Արսէն Մարաշլեան, Գաբրիէլ Գաբրիէլեան, Թաշճեան Աւետիս, Հրաչեայ Դուկասեան, Սեդրակ Աբրահամեան, Անտոն Սաստուրեան, Տիգրան Տօնականեան, Վարդուհի Տօնապետեան, Եսայի Տօնականեան, Մարիամ Տօնականեան, Սարգիս Տ. Նազարէթեան, Տ. Արշալոյս Տ. Նազարէթեան:

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՔԱԹԼԵԱՆ ՊԱՆԴՈԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութիւնը կը պատրաստուի թաթը դնել նաեւ Թոքաթլեանի վրայ: Այս առթիւ կատարուած քննութենէն հասկցուած է, եղեր որ Թոքաթլեան պանդոկը տիրոջը կողմէ վաքֆ եղած է հայոց եկեղեցիին եւ աղջկանց վարժարանին: Ըստ օրինի արգիլուած ըլլալով վաքֆ մը կրկին վաքֆ ընել, «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը գործը հարցուցեր է կալուածահամարի վարչութեան, որ պատասխանած է թէ Թոքաթլեանի շէնքը «միւլք» է բայցգետինը վաքֆ է: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ԱՍՈՐԻՆԵՐՆ ԱԼ ԴԱՒԱՃԱՆ

Խարբերդի անկախութեան դատարանը մահուան դատապարտեց 7 Ասորիներ, որոնք Թրքհպատակ ըլլալով հանդերձ գըծին հարաւակողմը փախած եւ անգլ. բանակին մէջ զինուորութիւն ընելով, սահմանագլխին վրայ, Թուրք զինուորներու հետ ընդհարած են: Ասորի Մէլէք Ֆէհմի եւ Հաննա Քէրիմ Սպարթայի եւ Եօզկատի մէջ Յական ամիս բանտարկութեան, Հատի Սպուիլ Քէրիմ 15 տարի թիապարտութեան դատապարտուեցան: Հաննա Իսա՝ Հաննա Շինաբու, Վախօ Շէպուհ, Հաննա Քէրիմու եւ ուրիշ երեք հոգիներ, ընդ ամէնը 7 հոգի մահուան դատապարտուեցան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀՕԿԸ ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

Ամիսներէ ի վեր կը խօսուէր Հօկի մասնաճիւղի մը կազմութեան մասին: Քանի մը պարոններ դուռէ դուռ կը թափառէին Հօկի անդամ արձանագրելու: Լանսէյի պէս 400 հայէ բաղկացած գաղութի մը մէջ հազիւ կրցեր են 24 հոգի արձանագրել: Փետրուար 14ին հրապարակային ժողով մը տեղի ունեցաւ, ուր սովորական փառաբանութիւններէն յետոյ. յայտնեցին թէ Հօկը քաղաքական նպատակներ չունի եղեր: Ճառերէն յետոյ, հարցումներ եղան ներկայ կառավարութեան բնապետական ձգտումներուն մասին, — թէ ի՞նչու չկայ խօսքի եւ մամուլի ազատութիւն, ինչո՞ւ կը փակուին Հայաստանի դուռները եւլն.: Պ. բանախօսները չուզեցին պատասխանել «քաղաքական հանգամանք ունեցող հարցերուն»:

Քանի մը հայրենակիցներ պահանջեցին որ Հօկը ճշդէ իր դիրքը եւ զգուշանայ կուսակցական թաքուն նպատակներէ, որպէս զի բոլոր Հայերը անխտիր կարենան նուիրուիլ հայրենիքի վերաշինութեան:

Նախապէս 24 հոգի արձանագրուած ատեն, Լանսէյի Հօկը վարչութիւն չունէր: Այդ 24էն քանի մը հոգի հրապարակային ժողովէն հինգ օր վերջ իրար կուգան ու իրենք զիրենք վարչութիւն կը հռչակեն...:

Մեր գաղութը տակաւին չունեցաւ իր դպրոցը, եւ Ազգ. Միութիւնը գրեթէ կաղմալուծուած վիճակ ունի: Ոչ մէկ դրական գործ:

Լանսէյ Ն. Գ.

ԼԱ ՍԷՅՆ.— Վարդանանցի առթիւ, սիրողներու խումբ մը փետր. 21ի կիրակի օր ներկայացուց «Քաջն Վարդան Մամիկոնեան»ը: Խումբը կարելին ըրած էր խաղին յաջողութեան համար:

Զգալի էր երաժշտութեան պակասը: Պարագային անպատշաճ էին ֆրանսացի «գոմիք»ին խաղերն ու երգերը՝ միջնարարներու ընթացքին:

Կարելի է ըսել թէ արդէն կազմուած է թատերական կորիզը: Այս առթիւ կ'արժէ յիշել ջանքերը խումբին կազմակերպիչ Պ. Խ. Փափազեանի: Ե. Ա.

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին տեղի ունեցաւ Խարբերդցիներու անդրանիկ ցերեկոյթը, ոգեւոր մթնոլորտի մը մէջ Վարչութեան ատենապետ Պ. Ն. Սարգսեան շեշտեց Հայրենակցական միութեան դերը եւ կոչ ըրաւ բոլոր հայրենակիցներուն որ համախմբուին միութեան շուրջ:

Ներկայացուեցաւ «Սատանայի» կատակերգութիւնը: Եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, խմբերգներ, վիճակահանութիւն եւլն: Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ: Ն.

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Փետր. 14ին ժողովարանին մէջ կատարուեցաւ Վարդանանցի հանդէսը, հայրենասիրական եւ ժողովրդական երգերով:

Օրուան քարոզիչը, Պ. Ց. Ցովակիմեան չմոռցաւ յիշել լեռներէ ու ձորերէ վար նետուած քսաներորդ դարուն Շուշաններն ու Վարդանները...

Ներկայ էին Օպընայի եւ Վալսի ֆրանսացի պաշտօնեաներ եւ ընտանիքներ, որոնց վրայ մեծ տըպաւորութիւն թողուցին մեր ազգային երգերն ու արտասանութիւնները եւ Հայ լեզուն: Այս առթիւ սրտագին գոհունակութիւն յայտնեց Օպընայի պաշտօնեան: Խուռն բազմութիւն կար: Շատեր 5-6 քիլոմեթր հեռուէն, Վալսէն մինչեւ Օպընա ոտքով եկած էին:

Ա. Մ.

կուսակցութեան բռնելիք դիրքը։ Յետոյ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որուն մէջ կ՚ըսուի թէ կառավարութիւնը դեռ կը կառչի իշխանութեան, մինչ իր պարտականութիւնն էր հրաժարիլ։ Հաստատուեցաւ որ վարչապետ Պէթլէն խնդրէն տեղեկութիւն ունէր եւ ամէն ինչ ըրած է ոճիրը ծածկելու համար։ Գայթակղութիւնը խեղդելու համար կառավարութիւնը սկսած է ճնշել ընդդիմադիր տարրերը եւ ծրագրած է Փեշթայի վրայ քշել իր կողմնակիցները։

Միւս կողմէ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը ժողով գումարելով, որոշեցին անկարելի դարձնել հարցաքննիչ մարմնի տեղեկագրին շուրջ խորհրդարանին մէջ վիճաբանութիւնը եւ խափանարար դիրք բռնել մինչեւ որ կառավարութիւնը, բռնի ուժով սրահէն դուրս հանէ ընդդիմադիրները։

560,000 ոսկի տուգանք

Նիքօլաքի Սէֆէր Օղլու Պոլսոյ մաքսատունէն մեծաքանակ ափիոն թուղթ փախցուցած ըլլալով 560,000 ոսկի տուգանքի դատապարտուած է։ Այս առթիւ արգելքի տակ առնուած են յիշեալին Բերայի, Պոլսոյ եւ կղզիներու բոլոր գոյքերն ու անշարժ կալուածները եւ դրամատան մէջ ունեցած դրամները։

Պելժ դրամատան մը սնանկութիւնը

Իր վճարումները դադրեցուց Անվերսի Փոէտի Ֆինանսին։ Պահանջատէրերուն թիւը 23,000ը կ՚անցնի։ Այս լուրը խոր ցնցում պատճառեց ոչ միայն Անվերսի, այլ եւ ամբողջ Պելժիոյ մէջ, որովհետեւ դրամատունը մեծ վարկ կը վայելէր եւ ծաղկեալ վիճակ ունէր. 1924ի հաշուեկշիռը աւելի քան 5ուկէս միլիոն շահ կը ցուցնէր։

Հացը դարձեալ կը սղի

Հացին քիլօն, որ դեռ այս երեքշաբթի 1 ֆր. 80ի բարձրացած էր, Մարտ 9էն սկսեալ 1 ֆր. 85ի պիտի ծախուի։

Փարիզի շրջանին մէջ ապրուստը սղած է 100ին 574 համեմատութեամբ. այսինքն եթէ չորս հոգինոց ընտանիք մը 1924ին 100ին ֆր.ով կ՚ապրէր, այսօր 574 ֆր. կը ծախսէ։

Անգլիոյ նաւային ուժը

Գրած էինք թէ Անգլիա իր նոր պիւտճէին մէջ 16 միլիոն ստերլին յատկացուցած է նաւային ուժին։ Նախարար Սըր Սամուէլ Հոր Երեսփ. Ժողովին առջեւ պարզեց կառավարութեան ծրագիրը օդային ուժի մասին։ Օդանաւերը պիտի գործածուին Անգլիոյ եւ գաղութներու պաշտպանութեան, նաւատորմի եւ բանակի մէջ, ինչպէս նաեւ առեւտրական նպատակներով։ Անգլիոյ պաշտպանութեան համար ծրագրուած է կազմել 52 տորմիղ, որոնցմէ 25ը արդէն պատրաստ են եւ 3 ուրիշներ պիտի կազմուին տարուան ընթացքին։ 1922ին միայն 3 տորմիղ կար. մինչդեռ 1926ի վերջը 28 տորմիղ պատրաստ պիտի ըլլայ։

Նախարարը յայտնեց որ Անգլիա այժմ Եւրոպայի մէջ երկրորդ զօրաւոր պետութիւնն է օդային ուժի կողմէ, սակայն իր ամենամօտիկ դրացին (Ֆրանսա) իրեն կրկնապատիկ ուժ ունի։ «Այս վիճակը կարելի չէ շարունակել, որքան ալ բարեկամական եղած ըլլան մեր յարաբերութիւնները մեր դրացիներուն հետ»։ Ծրագրուած է երկարաշունչ թռիչքներ կատարել Լոնտոնէն Եգիպտոս եւ Բարեյուսոյ գլուխը, Հնդկաստան, Ռանկուն, Սինկափուր եւ Աւստրալիա։ Օդանաւորդի ակումբներ պիտի բացուին ամէն կողմ եւ մեծ ուժ պիտի տրուի ամբողջ երկրին մէջ օդանաւորդներ պատրաստելու գործին։

Աշխատաւորական երեսփոխանները դիտել տուին նախարարին որ այս ծրագիրը պատերազմ կը բուրէ եւ հակառակ է Լոքառնոյի ոգիին։ Ծրագիրը ընդունուեցաւ 98ի դէմ 220 քուէով։

ԻՏԱԼԵԽՍԵՐՊ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իտալիա հետզհետէ կ՚ամրացնէ իր դիրքը միջազգային բոլոր ճակատներու վրայ։ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ իր պարտքի խնդիրները կարգադրելէ եւ ելմտական վիճակը բարուոքելէ յետոյ, հիմա կը ձգտի քաղաքական գետնի վրայ եւս ամրանալ։ Զինադադարէն ի վեր, եւ մանաւանդ Ֆիումէի դէպքէն առթիւ Իտալիա ծանր վէճեր ունեցաւ արեւելքի իր դրացիին հետ։ Այսօր երբ Գերմանիոյ կողմէ վտանգ կայ, մանաւանդ երբ Աւստրիացիները կը ծրագրեն միանալ Գերմանիոյ հետ, այս երկու երկիրներու շահերը հասարակաց գիծ մը կը գտնեն։ Մուսոլինի Միջերկրականի արեւելեան աւազանին վրայ եւս ունեցած ձգտումները իրագործելու համար, նոյնպէս պէտք ունի Սերպիոյ բարեկամութեան, որովհետեւ այդ ուղղութեամբ իրեն անխուսափելի հակառակորդ պիտի ըլլայ Յունաստանը։ Հետեւաբար Իտալիոյ շահը կը պահանջէ մօտենալ Եուկոսլավիոյ եւ այս վերջինը պաղեցնել Յունաստանէն։ Արդէն ասոնց յարաբերութիւնները շատ բարեկամական չեն վերջերս։ Մակեդոնիոյ սերբ փոքրամասնութիւնները եւ Սելանիկի ազատ գօտիի խնդիրները տեւական վէճի առարկայ են երկու երկիրներու միջեւ։ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարար Պ. Նինչիչ առջի օր Հռոմ երթալով երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Մուսոլինիի հետ։ Քննուեցան Իտալիան եւ Սերպիան շահագրգռող բոլոր խնդիրները եւ որոշուեցաւ աւելի սերտ գործակցութիւն մշակել միջազգային խնդիրներու մէջ։ Պ. Նինչիչ Փարիզ գալով պիտի տեսնուի նաեւ Պ. Պրիանի հետ։

Պատրիարքարանին դէմ դաւադրութիւն

Օր չանցնիր որ Թուրքերը նոր դաւադրութիւն մը չսարքեն ոչ—թուրք տարրերուն դէմ։ Հրեաներու մասին յերիւրուած սուտէն յետոյ, այս անգամ ալ լուր մը կը շինեն թէ Յունաց պատրիարքարանի սինոդականներէն 5—6 հոգի կառավարութեան դիմած են՝ պահանջելով որ փոխուի պատրիարքարանի արդի ձեւը, հակառակ պարագային սպառնացեր են հրաժարիլ եւ միանալ Փափա Էֆթիմին, որ Թուրք-օրթօտոքսներու պետն է եւ կը ձգտի հիմնել անկախ եկեղեցի մը, զբաղելու համար միայն կրօնական գործերով։ Այս յերիւրանքին նպատակն է ջնջել Ֆէնէրի Պատրիարքարանը, որ տարիներէ ի վեր փուշ մըն է Թուրքերու աչքին։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լուսոի Շրջանային կոմիտէն Սէն-Շամօնի մէջ Մարտ 7 կիրակի օր ժամը 14.30ին Ժան տ՚Արքի սրահին մէջ կը ներկայացնէ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ կամ ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ։ Երգ, երաժշտութիւն եւ հայկական պարեր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ուսանողական միութեան ընթացական դասախօս. ժողովը՝ վաղը 1 մարտ բշ. գիշեր ժամը 8‘30ին Ֆլօրիայի սրահին մէջ։ Դասախօս ընկ. Ռ.։ Մուտքը ազատ է բոլոր կուսակցական ընկերներու համար։

«ՁԱՓԱՀԱՍ Որբերու միութեան» ընտանեկան թէյասեղանը այսօր կէս օրէ վերջ Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ (61 Rue Mr. le Prince. Գին 5 ֆրանք։

ԿԻՅՎԻԻ հայրենակիցներու ժողովը՝ Մարտ 7ին կիրակի ժամը 4ին։

36 Rue Polonceau. Métro Barbès Rochechouart·

ԲՈՂՈՔԸ

(Շար. Գ. էջէն)

Պաղտասար Պարոնեան, Տ. Զըմրուխտ Պարոնեան, Միսակ Խաչատուրեան, Տ. Խաչկիւլ Խաչատուրեան, Խաչատուր Արզումանեան, Հնազանդ Բէշիշեան, Արտէմիս Ալանեան, Գ. Դալֆաեան, Տ. Ֆիլօր Դալֆաեան, Յակոբ Մադաքեան, Տ. Մադաքեան, Մ. Ազանեան Սանդուխտ Ալանեան, Հայկանուշ Տէփանեան, Թագւոր Աթանեան, Մելքոն Բամպուրեան, Ղազար Վարդանեան, Յակոբ Պօլոյեան, Միրիճան Բայեան, Յարութիւն Մելիքեան, Սիմոն Չէօրէքճեան, Համբարձում Սարգիսեան, Ղազար Կիւլեան, Յարութիւն Ալանեան, Տիկ. Վէրոն Ալանեան, Վռամ Տօղրամաճեան, Անդրանիկ Տօնիկեան, Յակոբ Սարգիսեան, Մուրատ Ղուկասեան, Սենեքերիմ Դեւանեան, Արամ Սիւքիասեան, Միհրան Եղիաեան, Անուշաւան Թէոսեան, Ենովք Ազանեան, Բարունակ Աբրահամեան, Լեւոն Բաշալեան, Տիկին Եւգինէ Բաշալեան, Դանիէլ Կարապետեան, Աբրահամ Սիմոնեան, Արամ Մազմանեան, Միսաք Բէշիշեան, Անուշաւան Դաւթեան, Գէորգ Մարտիրոսեան, Հայկազն Փանոսեան, Միհրան Զամանգլեան, Գրիգոր Թաշճեան, Կարապետ Աբրահամեան, Յակոբ Աբրահամեան, Տ. Աննիկ Աբրահամեան, Օննիկ Թուլումպաճեան, Արամ Անտոնեան, Հմայեակ Հացագործեան, Տ. Արշալոյս Զարքեան, Արամ Մարտիրոսեան (անդրագէտ), Ղասապ Տիգրան, Անդրանիկ Տօնիկեան, Յարութիւն Տօնիկեան, Իսրայէլ Արամեան, Արամ Ղարիպեան, Տ. Հայկանուշ Ղարիպեան, Առաքել Ազգեան, Արամայիս Փիլիկոսեան, Օր. Սառա Մարկոսեան, Տիգրան Երոեան, Կիրակոս Կամպուրճեան, Մելոեան Արամայիս, Ղազարոս Առաքելեան, Հմայեակ Ղեւայեան, Պօղոս Բէշիշեան, Մաղաքիա Տէր Գրիգորեան, Գալուստ Փիրայեան, Միհրան Ծառուկեան։

ԹՈՒՐՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ինչպէս ծանուցած էինք, Պիւրհանէտտին պէյ «Փըթի ժուռնալ»ի թատրոնին մէջ ներկայացումներ պիտի տայ Մարտ 5էն 14, ցերեկոյթ՝ ժամը 2ին եւ 4ին, երեկոյթ՝ ժամը 9ին։

Իրեն հետ են Մէվլէվի Տէրվիշները եւ երեք պարուհիներ՝ Սէնիհէ հանըմ, Ֆէրիտէ եւ Նէյլէ։ Պիտի ներկայացնեն «Վոսփորի գիշերները», օփերէթ երգով եւ ինճէ սազով։ Գիները՝ 5էն 50 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յ. Աղապապեան՝ կը փնտռէ Հօրեղբօր կինը Բրաբիոնը իր զաւակներով՝ Գերենիկ, Մարի, Մէհրուպէ, Արշալոյս, որոնք Մարսէյլի Camp Oddoն էին։ Մարին ամուսնացած էր Քերովբէ Առաքելեանի հետ։

Իմացնել՝ Յովհաննէս Աղապապեանի 67, rue Afrodites, Salonique.

Պ. Գրիգոր Արփիար որ Ժընեւ կը գտնուէր եւ այժմ կը կարծուի թէ Պրիւսէլ է։ Գրել խմբագրութեան։

ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐ

Նոր վարչութեանս բացառիկ կարգադրութեամբ, իր տրամադրութեան տակ ունեցած մեծ պողոտայի մը վրայ օդասուն խոշոր շէնքի մէջ ունինք ամուրիներու համար առանձին մահճակալներով պառկելու տեղեր։ Խիստ մաքուր սպասարկութիւն։ Միայն օրական 2 ֆրանք 30 սանթիմ չնչին վճարումով։ Թրամուէյով եւ շոգեկառքով հաղորդակցութիւն բոլոր վայրերու համար։ Համոզուելու համար մէկ այցելութիւն բաւ է։

Դիմել նոր վարչութեանս 20 Rue de Bezons, Courbevoie. Tél· 39։

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Փետրուար 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2600
» II	»	1800
» III	»	1725
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140

Comptoir Parisien de change et de Cré...

80, Rue Lafay...

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)